

GHEORGHE BACIU

A portrait of Gheorghe Baciu, a man with a mustache, wearing a suit and tie. The background is a solid orange color.

**O VIATĂ
DE ZBUCIUM**

Gheorghe Baciu

O VIAȚĂ DE ZBUCIUM

*Tot prezentul dialectic trece la trecut,
Apoi procesul iarăși se repetă,
Însă pe altă treaptă, mai înaltă,
Și cu un colorit deosebit.*

Chișinău
2009

CZU 340.6(092)
B 13

Redactor: Sofia Tiron
Machetare computerizată: Anator Bondarev
Coperta: Vitalie Leac

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Baciu, Gheorghe

O viață de zborciun / Gheorghe Baciu ; cop. : Vitalie Leac -
Chi. : S. n., 2009 (I.S. F.E./P. "Tipografia Centrală"). - 368 p.
120 ex.
ISBN 978-9975-78-778-9
340.6(092)

ISBN 978-9975-78-778-9

© Gheorghe Baciu, 2009

*În memoria scumpilor părinți
Sofroni și Maria Baciu,
față de care sentimentul de
recunoștință nu m-a părăsit
nicicând.*

CURRICULUM VITAE

- 1936, 2 octombrie – Născut în comuna Slobozia-Bălți, județul Bălți, România.
- 1944-1951 – Studiile la școala generală din orașul natal.
- 1951-1954 – Student la Școala de Felceri și Moașe, Bălți.
- 1954-1955 – Șef al punctului medical din satul Răcăria, raionul Râșcani.
- 1955-1956 – Serviciul militar.
- 1957-1963 – Student la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău.
- 1959-1963 – Felcer în secția traumatologie a Spitalului Clinic Republican din Chișinău.
- 1963-1966 – Aspirant la catedra Medicină legală.
- 1964-1985 – Medic legist la Biroul de Expertize Medico-Legale al Ministerului Sănătății.
- 1966-1985 – Asistent la catedra Medicină legală a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău.
- 1966-1985 – Secretar al Societății științifice a medicilor legiști din Moldova.
- 1967 – Doctor în științe medicale.
- 1975-1990 – Asesor popular al Judecătoriei Supreme a RSSM.
- 1982 – Decorat cu Premiul Special al Societății Unionale a Medicilor Legiști din Uniunea Sovietică pentru monografia „Спротивляемость и повреждения грудной клетки при её компрессии”.

- 1983 – Doctor habilitat în științe medicale.
- 1985-1994 – Șef al catedrei discipline medico-biologice la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” și la Institutul Național de Educație Fizică și Sport.
- 1986-1987 – Secretar responsabil al comisiei de admitere la Institutul Pedagogic „Ion Creangă”.
- 1986-1991 – Membru al consiliului științific al Institutului Pedagogic „Ion Creangă”.
- 1987 – Decorat cu medalia „Veteran al Muncii”.
- 1988 – Profesor universitar.
- 1991-1994 – Membru al Senatului Institutului Național de Educație Fizică și Sport.
- 1993-1997 – Secretar științific al secției Științe Medicale a Academiei de Științe a Republicii Moldova.
- 1993-1999 – Vicepreședinte al Consiliului Științific Specializat pentru susținerea tezelor de doctorat în domeniul educației fizice și sportului pe lângă Institutul Național de Educație Fizică și Sport.
- 1994-1995 – Profesor la catedra medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”, șef al cursurilor de perfecționare a medicilor legiști din RM.
- 1994-1997 – Membru al colegiului de redacție al revistei „Știința” a Academiei de Științe a Moldovei.
- 1995-2008 – Șef al catedrei medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”.
- 1995-2009 – Membru al consiliului facultății Medicină generală a USMF „Nicolae Testemițanu”.

- 1996-2007 – Membru al Senatului USMF „Nicolae Testemițanu”.
- 1996 – Decorat cu Diploma de Onoare a Prezidiului Academiei de Științe a Republicii Moldova.
- 1997-2008 – Director al Centrului de Medicină Legală.
- 1998-2006 – Expert medico-legal principal al Ministerului Sănătății.
- 1998 – Președinte al comisiei de atestare a medicilor legiști din Republica Moldova.
- 1998 – Premiu și mențiune specială pentru monografia „Istoricul medicinei legale în Moldova” (Chișinău, 1997).
- 1999-2003 – Membru al Consiliului Științific Specializat pentru susținerea tezelor de doctorat în probleme medico-biologice pe lângă USMF „Nicolae Testemițanu”.
- 2002 – Premiu și mențiune specială pentru monografia „Centrul de Medicină Legală la 50 ani” (Chișinău, 2001).
- 2003 – Membru al consiliului de redacție al revistei „Sănătate Publică, Economie, Management în Medicină”.
- 2003 – Membru al Academiei Balcanice de Medicină Legală.
- 2004 – Președinte al Consiliului Științific Specializat din cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” pentru susținerea tezelor de doctorat la specialitățile: Medicină legală (14.00.24) și Anatomie patologică (14.00.15).

- 2004-2008 – Membru al secției Științe Medicale a Academiei de Științe a Republicii Moldova.
- 2005 – Președinte al Societății Științifice a Medicilor Legiști din Republica Moldova.
- 2006 – Membru al colegiului de redacție al revistei „Științe penale”.
- 2006 – Diploma de Merit a Academiei de Științe a Republicii Moldova.
- 2006 – Diploma de Gradul Întâi a Prim-ministrului Republicii Moldova.
- 2006 – Avocat al poporului din Republica Moldova.
- 2007 – Premiu și mențiune specială pentru monografia „Traumatismele mecanice în aspect medico-legal” (coautori A. Pădure, V. Șarpe; 2006).
- 2007 – Decorat cu Ordinul „Gloria Muncii”.
- 2007-2008 – Membru al Consiliului Coordonator în domeniul medicinei legale pe lângă Comitetul Comunității Statelor Independente (CSI).
- 2008 – Premiu și mențiune specială pentru monografia „Expertiza medico-legală a cadavrului și persoanei”.
- 2008 – Diploma de Onoare a Ministerului Sănătății din Republica Moldova.
- 2008 – Profesor la catedra medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”, șef sector analitico-științific al Centrului de Medicină Legală.

BAȘTINA ȘI ORIGINEA NEAMULUI

*Omul continuă să trăiască atâta timp,
cât rămâne în memorie.*

(Anonim)

Plaiul natal

Este și firesc că la o anumită etapă a vieții fiecare om face o analiză retrospectivă a vieții sale, își caută originea și rădăcinile din care se trage, concretizează arborele genealogic al neamului, apreciază succesele și insuccesele existenței sale. Nu poate fi pus la îndoială faptul că aspirațiile tinereții adesea nu corespund cu faptele reale de apoi, decalajul fiind determinat de anumiți factori, specifici doar unei ființe. Se poate spune că fiecare om se naște cu destinul său, individual și irepetabil, influențat atât de codul genetic, cât și de condițiile concrete ale vieții cotidiene, pe care îl poartă în inima sa, dar nu întotdeauna îl poate schimba.

Atât istoria unui neam, cât și a fiecărei familii în parte, este strâns legată de acea localitate și de acel petic de pământ pe care ne naștem și trăim. Aceste două semnificații importante sunt organic legate între ele; anume ele trezesc în fiecare om dragostea față de plaiul natal, de patrie și de cei apropiați sufletului. Tocmai din acest motiv este greu să-ți imaginezi că cineva poate să ignoreze propriile valori istorice, tot ce-l leagă de neam și de plaiul natal. Pe parcursul anilor, astfel de amintiri trezesc o nostalgie specifică, parcă devin parte componentă a vieții unui neam, fără de care existența pare a fi lipsită de sens și totodată te încurajează să-ți prelungești destoinic aflarea pe pământul tău natal.

Este bine cunoscut faptul că, pe parcursul epocilor, oamenii, de obicei, se stabileau cu traiul în apropierea surselor acvatice – locuri optime pentru existență și supraviețuire. Sursele istorice relatează că pe actualul teritoriu al orașului din preajma confluenței râurilor Răut și Răuțel, în sec. XV, se afla o așezare care a fost devastată de tătari și părăsită de locuitori. După izgonirea tătarilor din regiune, pe moșia lui Iordache Panainte s-a întemeiat satul Bălți (1766), care în scurt timp a devenit un centru comercial important.

În anul 1785, în orașul Bălți se construiește o clădire unicală și de mare valoare pentru populația urbei – Catedrala (Soborul). Acest locaș sfânt pentru credincioși a fost situat pe un teren relativ mai înalt din centrul orașului, considerată cea mai veche clădire care s-a păstrat până în prezent. Tocmai de la această Catedrală, de unde se vede curgerea apelor râului Răut, în direcția Catedralei „Constantin și Elena”, ridicată aproximativ peste 100 de ani, a început, cu timpul, construcția caselor de locuit și a instituțiilor publice, sector considerat drept centrul orașului.

În perimetrul dintre cele două Catedrale ale orașului Bălți se aflau sediile organelor de conducere, teatrul orașenesc, cinematografe și alte clădiri de menire socială. Chiar în centrul orașului era amplasat un parc public, bine amenajat și atractiv pentru populație. În perioada anilor 1951-1954 prin acest parc eu, în fiecare zi, treceam spre Școala de Felceri și Moașe, aflată în preajma lui.

Treptat, localitatea Bălți se extindea pe ambele maluri ale râului Răut. Cea mai mare parte a satului era situată pe teritoriul sudic al râului, cu pământuri relativ mai înalte decât nivelul apei. Partea de nord a satului Bălți se prelunga pe malul opus al râului, cu multe băltoace, pământuri arabile și pășuni bune. Ea a fost denumită Slobozia, iar denumirea istorică – Slobozia-Bălți, care mai apoi a devenit unul dintre cele mai vechi și importante cartiere administrative ale orașului. Dacă Slobozia devenise un sector preponderent cu dezvoltare agrară, apoi partea sudică se contopea cu centrul orașului, unde se concentrau infrastructurile administrative.

După anexarea Basarabiei la Rusia, Bălțiul obține, în 1818, statutul de oraș și centru județean, iar spre finele sec. XIX – și un important nod de cale ferată, cu două gări: de nord și de sud-vest. O mare parte din locuitorii lui, treptat, se încadrau la serviciu de stat, la calea ferată.

În registrele oficiale ale Arhivei de Stat pentru Gubernia Basarabia din perioada anilor 1835 și 1849–1856 găsim date

că pe moșiile boierilor, mulți dintre care veniseră din alte regiuni ale Imperiului Rus, lucrau atât țărani liberi, cât și țărani-argați. Din ultima categorie făceau parte mai ales băștinașii săraci și țiganii sosiți pe aceste meleaguri. Adesea, cei săraci nici nu aveau putință să-și întemeieze familii, rămânând proprietate a boierilor. Studiind documentele din arhivele acelei perioade, am observat acuratețea cu care se perfecta înregistrarea tuturor categoriilor de oameni, separat: bărbați, femei, copii, persoanele decedate, cele sosite cu traiul în localitate. În acea perioadă, în orașul Bălți se instalau cu traiul în mare parte familiile de evrei, țigani, ucraineni, polonezi și ruși (cațapi).

Pe timpul copilăriei mele, orașul Bălți avea doar trei cartiere (raioane): Slobozia, Pământenii și așa-numita Țigănia, care delimitau centrul orașului. Mai târziu (după război), orașul creștea; pe harta lui apar noi raioane, unde, ca și în centru, se construiau preponderent case cu mai multe etaje.

Cartierul Slobozia era locuit pe atunci mai mult de țărani, majoritatea cărora dispuneau de loturi proprii de pământ, iar o mică parte lucrau ca muncitori la calea ferată. Acest cartier se începea de la podul peste râul Răut, lângă fabrica de zahăr și spirt, și se prelungea spre gara feroviară de nord. Tocmai în acest perimetru au locuit strămoșii și părinții mei.

În cartierul Pământenii se afla gara feroviară de vest, cu mult mai mică decât cea de nord. El începea de la podul peste calea ferată, ce ducea spre localitățile de nord (Râșcani, Glodeni etc.). După al doilea război mondial acest cartier începuse să se dezvolte mai intens. Noile clădiri mai mult se amplasau în jurul cimitirului de pe strada Artiom.

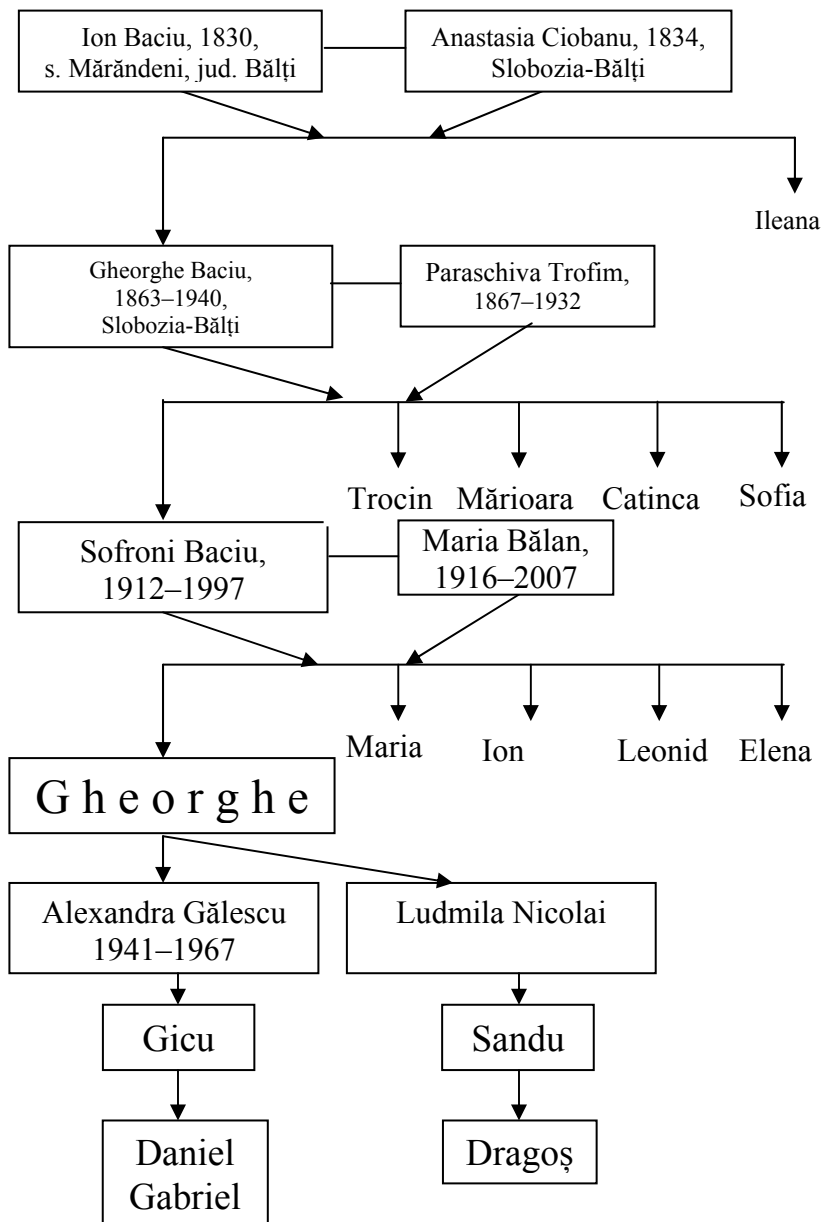
Cartierul Țigănia pornea de la centrul orașului, în direcția Chișinăului, spre actuala gară de transport auto. Pe aceste locuri, după război, se afla un mare iarmaroc (târg) de vite.

Pentru mine, orașul Bălți întotdeauna a fost și este mândria mea, pentru că anume el este locul meu de naștere și că anume aici au locuit strămoșii mei. Acest sentiment nu m-a părăsit pe parcursul întregii vieți, deși am plecat din localitatea unde am luat ființă încă în adolescență. În rarele mele întoarceri la părinți și rude (dar cu sufletul mereu acasă), când mă apropiam de orașul drag, trăiam un sentiment de bucurie nostalgică. Priveam cu interes la toate locurile care mi s-au memorizat în copilărie, la clădirile care s-au mai păstrat, și în aceste momente mă simțeam mândru de orașul scump inimii mele. Intrând în ograda casei părintești, deveneam mai sigur și liniștit în suflet, iar după ce îmi îmbrățișam părinții și după o scurtă convorbire cu ei, ieșeam afară și ore întregi „inspectam” grădina, admiram totul ce înconjura lăcașul părintesc. Chiar și acum, când scriu aceste rânduri, sunt cuprins de un sentiment neobișnuit de plăcut. Cu lacrimi în ochi îmi amintesc de locurile unde am copilărit, de întâmplările din copilărie, de prietenii și vecinii cu care mă jucam în ogradă sau în drum.

Incomparabilul cântec „Casa părintească nu se vinde” (pe versurile poetului Grigore Vieru), interpretat de marele nostru artist Mihai Ciobanu, îmi amintește de copilărie, de anii când părinții mei, încă în viață, mai lucrau în grădina din jurul casei noastre.

Cu certitudine s-a stabilit că străbunii neamului meu se trag din țărani care au trăit în suburbiile orașului Bălți. Unele informații referitoare la arborele genealogic le-am obținut din documentele arhivelor de stat, dintre care prevalează datele ce țin de strămoșii mei pe linie maternă. Cea mai mare parte de informații le-am înregistrat din spusele mamei – Maria Baciu-Bălan, care a cronologizat în memorie istoria predecesorilor noștri atât pe linie maternă, cât și paternă.

Arborele genealogic pe linie paternă

S-a constatat că strămoșii mei pe linie paternă își au obârșia din satul Mărăndeni, învecinat cu orașul Bălți. În această localitate, într-o familie săracă, cu mulți copii, s-a născut, cam prin anul 1830, străbunicul meu Ion Baciuc, poreclit în popor Danciu. La o vârstă tânără, Ion Baciuc părăsește satul natal, lucrează în argăție la gospodari mai bogați și trece cu traiul în Slobozia-Bălți. Acolo, ceva mai târziu, obține de la regimul țarist un nadel (lot) de 9 ha de pământ, situat la marginea orașului, în preajma râului Răut și lângă gara feroviară de nord din Slobozia-Bălți.

Fiind deja mai înstărit, Ion Baciuc se căsătorește cu vecina sa Anastasia Ciobanu, băștinașă a urbei. Împreună cu soția și-au construit o căsuță din lut și nuiele, în spatele gospodăriei care includea un teren de 30 ari, existent și în zilele noastre. La începutul sec. XX, această căsuță s-a demolat, iar mai spre drum s-a construit altă casă, mult mai mare, care a existat până în 1959, în care am trăit și eu cu toată familia noastră, considerând-o casa părintească.

În familia lui Ion și Anastasiei Baciuc s-au născut doi copii. Fiica lor, Ileana, s-a căsătorit cu un flăcău pe nume Chistol din satul Pelenia, unde s-a stabilit definitiv cu traiul. Al doilea copil al lor, cu prenumele Gheorghe, viitorul meu bunel, s-a născut în cartierul Slobozia din or. Bălți în 1863 și a decedat în noaptea de revelion – pe 1 ianuarie 1940, la vârsta de 76 ani. El a fost căsătorit cu Paraschiva Trofim (1867–1932), din neamul Revencu.

Bunelul Gheorghe Baciuc, cu timpul, devine țăran-răzeș vestit în Slobozia-Bălți: avea turme de oi, ținea cai frumoși și vaci bune de lapte. Gospodăria era îngrădită cu gard din piatră, iar ograda întotdeauna era plină de păsări. Dintre cele trei loturi de pământ, a câte 3 ha fiecare, de care dispunea bunelul Gh. Baciuc, cel mai preferat se afla puțin mai la deal de gara feroviară de nord din Bălți. Îl făcea mai atractiv livada cu pomi fructiferi, diverse soiuri de viță de vie, iar mai la vale de livadă se afla un izvor bine îngrijit și o toloacă cu iarbă. În

copilărie, și nouă, nepoților, ne plăcea acel sector: rămâneam acolo pe noapte în colibă, ne jucam pe toloaca de lângă izvor și ne cățaram pe copaci. Dar cel mai mult ne era drag să fim acolo în a doua jumătate a lui iulie, când se cocea poama cea roz, cu un gust extraordinar de plăcut, pe care mi-l amintesc și după 60 de ani trecuți de atunci.

Al doilea lot de pământ se afla pe un povârniș, la 1 km de cel descris anterior, numit de noi „flămânda”. Terenul era lutos, cu o înclinație mare și se termina abrupt într-o râpă adâncă, pe care noi o numeam „prăpastie”, la fundul căreia curgea un pârâiaș mic. Pe marginea acestui lot creșteau doar câțiva salcâmi. Primăvara, lotul era însămânțat, de obicei, cu grâu, păpușoi sau răsărită, întrucât altceva aici nu rodea.

Al treilea lot de pământ arabil, denumit „la capul satului”, era cel mai fertil – cu un strat gros de cernoziom; era un teren relativ drept, fără înclinație esențială. El începea nemijlocit de la strada din fața gării feroviare, trecea în vale și sfârșea pe malul Răutului. Pe acest sector, nemijlocit la strada centrală, lângă gara feroviară, bunelul Gheorghe al lui Ion Baciuc a construit două case: una – pentru fiica Mărioara (1904–1943), unica dintre surori care a trăit mai mulți ani, și alta – pentru fiul mai mic, Sofroni, în care m-am născut și eu. Toate cele trei loturi menționate și casa bunelului Gheorghe ulterior au rămas în moștenirea feciorului Sofroni. După colectivizarea din 1950–1951, sectorul „la capul satului” a fost repartizat oamenilor veniți din alte locuri (mai mulți străini), pentru construcția caselor individuale. Actualmente pe acest sector de pământ, care cândva a aparținut familiei noastre, sunt circa 70 case individuale.

În familia lui Gheorghe și a Paraschivei Baciuc s-au născut 12 copii, dintre care doar cinci (doi băieți și trei fete) au atins vârsta maturității, ceilalți șapte au decedat în fragedă copilărie. Cel mai mare fecior a fost Trocin, iar cel mai mic – Sofroni. Dintre cele trei surori mai mari ale lui tata, una a decedat până la căsătorie (Sofia), a doua (Catinca) a decedat

în curând după căsătoria cu un consătean pe nume Moscalu; rămâne în viață numai sora mai mare – Mărioara. Ea se căsătorește cu Ionaș Patrașcu și în familia lor s-au născut 3 fete: Lidia, Olga și Tamara.

Tata în brațele mamei sale Paraschiva, alături de surorile Catinca și Sofia (1913)

Unicul frate al lui tata, Trocin (1892–1916), în 1914, a fost înrolat în armata țaristă și trimis pe frontul ruso-german. Pe front este grav rănit; după spital se întoarce acasă în cârje, într-o stare gravă, dar peste un an se face bine și se însănătoșește deplin. Însă, din frica față de regim, în 1916 se reîntoarce pe front și se pierde fără veste. Acei tineri basarabeni care nu s-au mai întors pe front sau care au fugit pentru a nu fi înrolați în armata țaristă au rămas în viață, iar cei care s-au reîntors benevol pe front, după traumele suportate, s-au pierdut. Înainte de a se reîntoarce pe front, Trocin se fotografiază cu frățiorul său mai mic Sofroni, lăsând această imagine ca unica amintire despre existența sa.

Tata călare pe căluț, sprijinit
cu mânuța pe piciorul fratelui
Trocin (1915)

Trocin Baci u până la
reîntorcerea pe front (1916)

Tatăl meu, Sofroni Baci u, s-a născut într-o zi de duminică, în casa părintească din apropierea Răutului,

Slobozia-Bălți. În extrasul din registrul mitrical pentru nașcuți pe anul 1912, oficial certificat de către ofițerul stării civile din Slobozia-Bălți la 24 iulie 1942, se confirmă că Sofroni Baciuc s-a născut la 12 mai 1912 de la părinții: țăranul Gheorghe Ion Baciuc și legitima sa soție Paraschiva Trofim, ambii de religie ortodoxă. A fost botezat la 27 mai 1912, la parohia Slobozia-Bălți, iar taina sfântului botez au săvârșit-o preotul Dumitru Postolachi și cântărețul Grigore Popovici. Nași de botez au fost țăranii din Slobozia-Bălți Ion Nicolai Pojiță și Elena Dumitru Pojiță.

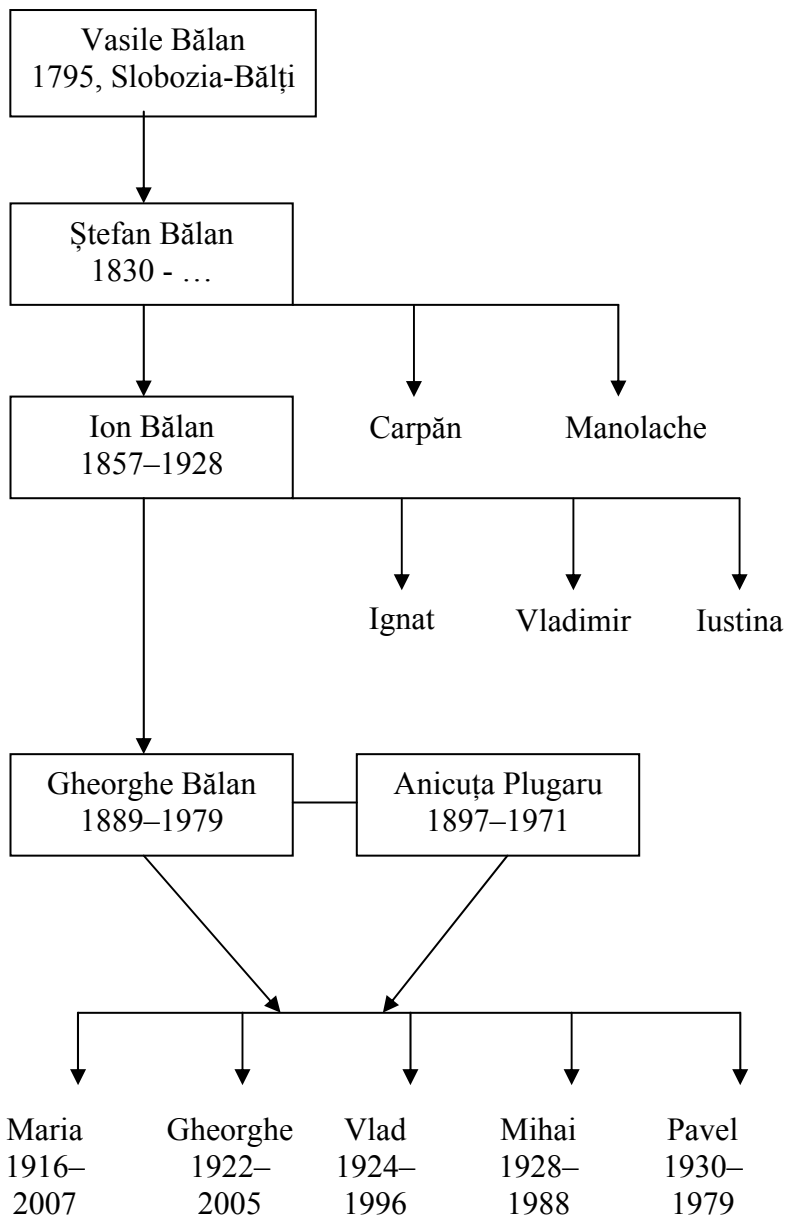
Perioada fragedei copilării a micului Sofroni, în mare măsură, a rămas necunoscută. Cu vârsta, evident, se încadrează în munca de la țară, specifică țăranilor-agricultori. De la 14-15 ani muncește în câmp și în gospodărie alături de taică-său, mama Paraschiva fiind preocupată de lucrul pe lângă casă. În 1932, Paraschiva a plecat în lumea celor drepti. După decesul ei, celor doi bărbați, neadaptați la lucrul casnic, le venea mai greu să se descurce cu mâncarea, spălatul, hrănitul păsărilor și animalelor pe care le aveau. Pe atunci bunelul Gheorghe Baciuc intensificase construcția casei de lângă gara feroviară pentru fiul Sofroni, care, după căsătorie, urma să locuiască separat, în propria casă.

Despre copilăria sa tata nu prea ne vorbea, dar nici nu avea timp să ne povestească, deoarece din zori și până noaptea târziu lucra. Mai multă informație despre familia bunelului Gheorghe Baciuc și feciorul său Sofroni ulterior am aflat de la mama mea, în orele de răgaz. Aceasta se datorează faptului că ambii bunici trăiau în vecinătate, peste o casă, iar în astfel de situații, vecinii se cunosc unul pe altul mai bine decât ei înșiși. Mai mult, o fetiță ageră, cum era mama noastră, la vârsta de 14-15 ani memorizează perfect ce se întâmplă în preajma casei sale. Posibil, cu vârsta, ea mai trăgea cu ochiul și la flăcăul din ograda vecină, de 18-19 ani, gospodar, inteligent și potrivit la exterior.

La numai 3 anișori ai mei, poate că și datorită spuselor mamei, l-am memorizat ca prin vis pe bunelul Gheorghe Baci – un om de statură medie, trupește bine făcut, cu ochi albaștri ca cerul (feciorul meu Sandu are asemenea ochi), cu o chică albă și bogată. Ultimele 8 luni de zile el a zăcut la pat (pe cuptorul din saraiul vechi) din cauza piciorului fracturat. De pe cuptor îl coborau jos pe laiță părinții mei, care îl spălau și îi schimbau hainele (ițarii și cămașa din pânză de cânepă), apoi îl ridicau înapoi pe cuptor. Vorbea cu glas slab, încetișor, chibzuit. Deseori ne povestea (mie și surorii Maria) câte ceva din viața lui, pentru ca să ne atragă atenția și să ne aflăm mai mult lângă dânsul. Ne mai cerea apă sau de mâncare.

Mama ne mai povestea că bunelul Gheorghe era un gospodar înstărit; în ultimii ani lucra pământul numai cu ajutorul angajaților cu plată zilnică. Avea de toate cele necesare, ceea ce îi permitea să nu muncească singur, ci doar să dirijeze gospodăria. După moartea soției, lucrul pe lângă casă îl îndeplinea feciorul Sofroni, dar totuși se simțea lipsa gospodinei. Tocmai din acest motiv, bunelul tot mai des îi spunea feciorului Sofroni să se căsătorească, însă acesta nu se prea grăbea, din mai multe considerente. Candidaturile de nevastă pe care i le propuneau nu erau pe placul lui, iar la fetișcana vecină Maria Bălan, de 16–17 ani, la început nici nu trăgea cu ochiul. Dar numai până la un timp... Până când nu a văzut că la dansurile și întâlnirile de sărbători ale tineretului, flăcăii se învârtesc cu „hurta” în jurul acestei drăgălașe și agere fetițe, concurenți de a-i cuceri inima. Și atunci tata s-a gândit: de ce ei, și nu eu? Cu timpul, fata-i căzuse „tronc” la inimă. Începuse deja să se plimbe cu trăsura trasă de cei doi cai suri mari și foarte arătoși, numai buni pentru expoziție. Se întâlneau doar duminica și în zilele de sărbători, cum era primit pe atunci, iar flăcăii-concurenți au înțeles foarte bine că partidele lor cu domnișoara Maria Bălan au eșuat.

Arborele genealogic pe linie maternă

Pe linie maternă, arborele genealogic este mai diversificat și mai bogat în date informative. Astfel, s-a stabilit că stră-străbunicul mamei mele a fost Vasile Bălan, născut în Slobozia-Bălți, aproximativ în anul 1795. Unul dintre copiii lui Vasile a fost Ștefan, născut în anul 1830. Se cunoaște că Ștefan Bălan a avut trei feciori: Carpăn, Manolache și Ion; în familia lui a crescut nepoata Axinia, în vârstă de 16 ani, care rămăsese fără părinți, iar Ștefan Bălan a devenit văduv la vârsta de 58 ani.

Ion Bălan, bunicul mamei mele, s-a născut în Slobozia-Bălți (1857–1928), în apropierea râului Răut. În cuplul familial al lui Ion Bălan s-au născut trei feciori (Gheorghe, viitorul bunel al meu, Ignat și Vladimir) și o fiică Iustina.

În familia lui Ignat, fratele bunelului Gh. Bălan, au crescut doi copii (Tudor și Tamara), iar în cuplul familial al lui Vladimir s-au născut patru băieți (Ion, Dumitru, Gheorghe, Boris) și o fetiță (Tamara). Unica soră a bunelului Bălan, Iustina, căsătorită cu Cucerenco, a avut două fete – Sofia și Maria. Pe fiica Sofia, căsătorită cu Vasile Hanganu, au cununat-o părinții mei. În familia lor s-au născut doi feciori – Vasile și Ionică. Cu această familie, părinții și noi, copiii, am avut cele mai strânse relații de neam. Pe Vasile Hanganu (junior) și soția lui Iulia i-a cununat fratele meu Leonid.

Primul copil al lui Ion Bălan a fost bunicul Gheorghe (1889–1979). În 1914 el este înrolat în armata țaristă, participă din partea rusească în război cu nemții, unde este rănit (i-a fost zdrobită mâna dreaptă și a purtat mănușă protectoare de piele până la moarte). Pentru vitejie este decorat de țarul rus.

Străbunicul meu pe linie maternă a fost Vasile Plugaru (1872–1925), țăran nu prea înstărit, dar un gospodar de excepție. El a construit o casă care se considera pe atunci contemporană, ajustată în interior cu mare gust. Casa există până în prezent. După un incendiu de mari proporții din 1915, când s-au aprins zeci de case din apropierea gospodăriei sale,

el s-a îmbolnăvit grav și peste un timp a decedat în spitalul din Chișinău. El a fost căsătorit cu Ana Pojiță (1878–1947), care se trăgea dintr-o familie religioasă și bogată, cu mulți oameni cărturari; unii dintre ei ocupau posturi înalte și erau recunoscuți în societate. Ea profesa moșitul și tocmai ea a ajutat-o pe mama la nașterea surorii mele Maria și a mea. Tocmai cu ea se începe tradiția de practicare a medicinei la descendenții săi. Străbunica Plugaru-Pojiță era o femeie mică de statură, cu mâini bine îngrijite, cu degete lungi; ea nu prefera multă vorbă. A decedat de foame, ca și mulți consăteni, în anii postbelici.

În cuplul familial al străbunicilor Vasile Plugaru și Ana Pojiță s-au născut două fete – Anicuța și Agripina. Anicuța (1897–1971) devine ulterior soția bunelului Gheorghe Bălan, iar Agripina (1898–1973), după ce a fost călcată de o căruță la vârsta de doar 5 ani, și-a pierdut graiul (a muștit) și rămâne să trăiască împreună cu mama sa.

Întorcându-se de pe front, viitorul bunel Gheorghe Bălan se căsătorește, la vârsta de 26 ani, cu tânăra Anicuța Plugaru. Bunei mei, Anicuța și Gheorghe Bălan, au avut 12 copii, dar până la vârsta maturității au supraviețuit doar 5 din ei. Primul copil a fost Maria, mama mea, apoi au urmat frații Gheorghe, Vladimir, Mihai și Pavel. Așa s-a întâmplat că frații mamei au început să decedeze de la cel mai mic: Pavel (1930–1979), Mihai (1928–1988), Vladimir (1924–1996) și Gheorghe (1922–2005). Ultimul împreună cu soția Alexandra au plecat, pe la sfârșitul vieții, la Odessa, la unicul lor fecior, Victor, inginer. Acolo au decedat și au fost înmormântați.

Viitoarea mea mamă, Maria Baci-Bălan, s-a născut într-o zi de marți, 14 martie 1916, în Slobozia-Bălți. A absolvit cu mențiune școala primară, apoi trei clase de liceu. În copilărie era isteată, pretutindeni devenea lider; după comportament, semăna cu un băiat. Fiind cel mai mare copil la părinți și cu tată invalid de război, a fost nevoită mai mult să gospodărească, să întrețină familia și să se ocupe de

educația fraților mai mici, cărora, ulterior, le-a fost și nașă de cununie. Pe parcursul întregii vieți, mama a fost pilonul familiei, îndrumătoarea fraților ei și o bună educatoare a propriilor copii.

Străbunica Ana Plugaru cu fiicele Agripina, Anicuța (în rochie neagră) și nepoții Jorjică și Maria (1924)

Inaugurarea localului Băncii Populare „Folosul” din Slobozia-Bălți la 28 octombrie 1928. Primul rând (în centru): primarul general de Bălți dl Cotelea; în dreapta lui – Părintele Bruma, iar în stânga lui – C.D. Harconiță, președintele Consiliului de Administrație.

Cu săgeți: bunelul Gheorghe Bălan și mama Maria Bălan, la 12 ani.

Bunicul, fiind invalid de război, mult timp a fost preocupat de politica; a devenit un mare adept și prieten al fraților Ion și Gheorghe Brătianu (Ion Brătianu a devenit prim-ministru al României). Până la al doilea război mondial bunelul Gheorghe Bălan a deținut postul de primar al comunei Slobozia-Bălți. Cu toate acestea, după război, el nu este împușcat de administrația sovietică, deoarece, fiind în calitate de primar, a susținut diaspora ucraineană și cea rusească, persoane sosite în localitate, cărora le repartizase pe gratis loturi de pământ pentru construcția caselor proprii în Slobozia Nouă (strada Soroca). După al doilea război mondial, bunelul Gh. Bălan mai mult de 20 ani a exercitat funcția de staroste la parohia bisericii din localitate, la părintele Nazarciuc.

Pentru nepoți și strănepoți, bunelul Bălan devenise o legendă în timpul vieții, datorită manierei sale de a vorbi și glumi cu expresii neobișnuite, prin cântecele proprii improvizate în cadrul festivităților familiale (și nu numai), prin amintirile povătuitoare din viața lui bogată în evenimente, prin expresiile sale hazlii, pe care copiii le ascultau cu gura căscată. El și la exterior era neobișnuit (semăna mult cu scriitorul american Ernest Hemingway) și se deosebea de alții prin faptul că avea mustață stufoasă și mare, mergea încetinel, cu mâna dreaptă permanent îmbrăcată în mănușă de piele, iar în cealaltă purta un baston specific din lemn. În rarele momente, când ne probozea pentru ceva și ridica bastonul în sus, noi deveneam smeriți, îndeplineam întocmai ce ne spunea, de parcă îl aveam în față pe însuși Dumnezeu.

Bunelul Bălan mai era și un mare pescar, amator de chișcari și peștișori mărunți, din care prepara zeamă cu orez după gustul său. Practica pescuitul cu „fatca”, chiar de pe malul Răutului, care curgea mai la vale de lotul său de pământ. Deseori eu treceam pe lângă hatul din cătină stufoasă, mă strecuram atent, mă așezam lângă bunel și

Bunii Gheorghe și Anicuța Bălan (în centru) cu o parte din copii și nepoți (1958)

Bunelul Gheorghe Bălan cu ginerele său Sofroni Baciș (1978)

priveam cum prinde pește. Din când în când, el mai povestea câte ceva cu glas liniștit, ca să nu sperie peștii. Uneori, spre sfârșitul pescuitului, bunelul îmi permitea să mă scald, dar numai la mal și numai în prezența lui, întrucât adâncimea râului în acel loc era de 1,5-2 m, iar lățimea – de 4-4,5 m.

Periodic, părinții mei plecau la lotul de pământ „din țarină”, care îi aparținea bunelului, pentru a-i ajuta la semănat, prășit sau cosit, iar noi, nepoții, atâta și așteptam. Ne atrăgeau toloaca cu iarbă deasă de lângă un pârâiaș și izvorul cel cu apă străvezie, unde alergam cu plăcere, ne aruncam în apă, ne stropeam, apoi, pe furis, ne mai duceam și prin grădinile vecinilor după fructe. În această ambianță, ne simțeam excelent. Dar eram mereu cu frica în sân, ca nu cumva să vină bunelul Bălan în vizită și să vadă ce facem noi. Iar noi, ca copiii, mai scăpam vacile noastre pe loturile străine, care mâncau păpușoiul din preajmă ori făceau alte stricăciuni. După astfel de întâmplări, aveam de furcă cu bastonul bunelului. Evident, în aceste cazuri noi fugeam și ne ascundeam de el, dar rămâneam totuși cu frica în suflet, iar dacă și ne corijam, apoi nu pe mult timp.

Cumsecădenia pur omenească a bunelului Bălan s-a manifestat cu prisosință și în perioada când bunica, timp de peste 2 ani, s-a aflat la pat mai mult în stare de inconștiență, după o hemoragie intracerebrală. Se știe că această categorie de bolnavi necesită o îngrijire deosebită și anevoioasă. Bineînțeles, copiii, mai cu seamă mama, unica fiică, aproape în permanență se aflau lângă bunica, dar și bunelului îi reveneau multe obligațiuni în această privință. Rămâne doar să ne imaginăm cum un om în vârstă de peste 80 ani, cu o mână nefuncționabilă și mișcări limitate, îndeplinea atâtea lucrări de îngrijire a soției, pe care nu fiecare om tânăr și sănătos le-ar îndeplini cu astfel de dibăcie și siguranță. Deși bunica era mai mică cu 8 ani, bunelul a supraviețuit-o cu încă 8 ani. Ba mai mult, cu ce cuvinte frumoase se adresa el bunicii când ea zăcea la pat! Îi povestea amintiri din tinerețea

lor sau glume, iar când bunica reacționa la spusesele lui, ambii râdeau în hohote mult timp. Asistând la astfel de episoade, mama le memoriza și ne povestea în repetate rânduri și nouă, dar noi le consideram drept bancuri de o frumusețe rară. Ulterior, strănepoții lui adesea povestesc bancurile hazlii spuse pe timpuri de bunelul Bălan, cum îl numesc și ei.

În discuțiile cu mama, nu rareori auzeam, dar fără să acord vreo atenție celor spuse, că bunelul Bălan, îndată după război, prefera să aprindă focul în sobă cu cărți vechi, de pe timpuri. Însă, după decesul lui, mama m-a rugat să mă urc în podul casei bunelului, ca să verific ce are el acolo, întrucât casa avea să fie vândută în scurt timp, iar bunelul în timpul vieții nu permitea nimănui să se urce în pod. Acolo am găsit mai multe cărți, reviste și niște documente în limba română, bine împachetate și aranjate ceva mai la dos. După ce le-am coborât, le-am răsfoit superficial și am observat că unele aveau un caracter politic, din care motiv le-am ars, conștientizând perioada în care trăim și posibilele consecințe. Evident, acum regret mult că nu am păstrat măcar o parte din cărțile acelea. Dar un lucru am sesizat: bunelul Bălan a fost o persoană deosebită, un mare politician, un om foarte chibzuit în acțiuni, prevăzător al eventualelor situații de grea cumpănă. Până în prezent mă mândresc cu așa bunel; îl păstrez în memorie și îmi aplec fruntea în semn de recunoștință.

Cu bunica Anicuța Bălan ne leagă o mare parte din copilărie, precum și a verișorilor noștri de la frații mamei. Ea a fost acel om care a ajutat-o pe mama, lăsându-ne adesea pe seama bunicii. Bunica era stimată și iubită de toți nepoții; ea nu-și permitea să ridice glasul la noi, ne educa într-o manieră respectuoasă, ne tolera delicat comportamentul. Ea nu vorbea mult, nu repeta, dar noi, cu smerenie, fără teamă, îndeplineam tot ce ne spunea și nu-i reproșam nimic. În anii de studenție, când veneam acasă la părinți, cu mare bucurie o vizitam neapărat și pe bunica, care ne primea cu drag. De fiecare dată cocea plăcinte cu brânză și ne servea cu vin alb din poamă

fragă, de o calitate excepțională. Având peste 70 ani și fiind bolnavă, bunica Bălan, în martie 1967, a venit din Bălți la Chișinău, ca s-o petreacă în ultimul drum pe mama strănepotului Gicu. Dar s-o fi văzut cu câtă durere în suflet ajuta la pregătirea mesei de pomenire și cu câtă sinceritate repeta mereu: „De ce Dumnezeu a luat-o pe Șura, dar nu pe mine?!”.

Părinții și urmașii lor

În septembrie 1933, bunelul Gheorghe Baciuc a trimis pețitori la vecinul său Gheorghe Bălan, ca să-i ceară mâna fiicei sale Maria pentru feciorul Sofroni. După mai multe discuții, propunerea a fost acceptată. Tinerii deja se întâlneau oficial ca mire și mireasă.

Sofroni Baciuc (în centru) și logodnica sa Maria Bălan (în stânga lui), 5 octombrie 1933

Nunta lor a avut loc la 20 octombrie 1933, în gospodăria mirelui, după obiceiurile existente la acel timp. Din registrul parohiei bisericii din Slobozia-Bălți se cunoaște că la 20 octombrie 1933 preotul M. Bruma i-a cununat pe Sofroni

Baciu și Maria Bălan, iar nănași de cununie au fost Sava și Olga Caraiman (documentul este certificat cu numărul de înregistrare 201 din 7 noiembrie 1933). După căsătorie, tinerii au trecut cu traiul separat de părinți, în propria casă de lângă gara feroviară, iar bunelul Gheorghe Baciu rămâne să locuiască de unul singur în gospodăria lui.

Tata și mama – mire și mireasă

Părinții cu primul copil

Părinții cu cei cinci copii ai lor (1954)

Cuplul familial al părinților mei a durat 64 de ani (1933–1997). Cu multe peripeții și greutăți, ei și-au făurit o familie trainică, armonioasă, bazată pe înțelegere și respect reciproc, au educat 5 copii, 10 nepoți și 12 strănepoți. Caracterul echilibrat al lui tata se potrivea bine cu al mamei, care era dotată cu o vădită capacitate analitică și logică rațională. Împreună și-au căsătorit copiii, au fost oaspeți de onoare la nunțile tuturor nepoților. Mama l-a petrecut pe ultimul drum, cu mare cinste, pe tata, supraviețuindu-l cu 10 ani.

Este foarte dificil să găsești cuvinte mai potrivite, care l-ar caracteriza mai obiectiv pe tata – ca om, soț, tată și bunel: întotdeauna calm, foarte muncitor și cinstit, primitiv, un familist exemplar și cu o atitudine extrem de respectuoasă față de oameni. Noi, copiii, nu am auzit ca el să aibă conflicte cu vecinii sau să ridice glasul la mama în prezența noastră. Tonalitatea vorbirii și cuvintele spuse la locul lor îl făceau atrăgător, iar conlocutorii săi îl stimau și îl considerau om de încredere, care niciodată nu te va trăda. În ultimii ani de viață,

Mama mea cu nepotul Gicu (1964)

tata îi ruga permanent pe copii și nepoți să vină mai des acasă, să-l vadă, deoarece viața-i foarte scurtă. Cuvintele lui preferate coincideau cu cele din cunoscutul cântec: „Veniți, copii, la tata, veniți cât el v-așteaptă”.

Părinții mei cu nepoții Gicu și Emil (1967)

Are tata trei feciori (1969)

Părinții cu copiii și nepoții (1971)

La nunta de aur a părinților noștri (octombrie 1983)

Nepoții la nunta de aur a buneilor (1983)

Părinții și rudele la nunta Elenei Prisajniuc,
fiica soției Maria (1985)

Părinții la celebrarea nunții nepotului Gicu (1988)

La nunta feciorului Sandu (1991)

Gospodarii cu oaspeții în fața casei (1994)

În ultimii ani, tata se deplasa mai mult cu bastonul, deja nu prea avea forțe fizice să lucreze în grădină, pe care a îngrijit-o mai mult de 70 de ani cu mare drag. Se străduia din toate puterile să fie de folos, să aibă ocupație, dar în timpul lucrului în grădină sapa sau hârlețul deveneau deja punct de sprijin. În primăvara anului 1997 el și-a fracturat piciorul stâng și nu mai putea să se deplaseze de sine stătător. Aproximativ la a 3-a lună de aflare la pat, piciorul fracturat a început să se înnegrească, iar starea sănătății – să se agraveze. La 3 iunie 1997, a decedat subit, după unele mișcări forțate ale piciorului. În viziunea mea, s-a produs o embolie grăsoasă, ceea ce a și condiționat decesul. A fost înmormântat la cimitirul central din or. Bălți.

Tata în ultimul drum (iunie 1997)

Rămasă de una singură, mama se străduia să se obișnuiască cu pierderea omului scump și cu situația creată, doar picioarele nițel o mai dureau, cu greu suportau cele aproape 120 kg. În ultimii 2-3 ani, mama stătea mai mult în pat. Însă, când veneau copiii sau nepoții, ea ieșea neapărat în curte și se așezau cu toții la masa din fața casei noastre, la umbra viței de vie. Ea participa activ la toate discuțiile, prefera să-și amintească crâmpiele din viața noastră comună sau din copilăria și tinerețea ei.

Ne miram uneori că mama cunoaște atât de bine aspectele socio-politice, evenimentele ce aveau loc în guvern și parlament; își expunea viziunea asupra candidaților la funcția de deputați etc. Chiar nici cei mai tineri și mai cărturari nu erau la curent cu cele povestite de mama. Rămânând singură în casă, ea citea cărți; aștepta cu nerăbdare săptămânalul „Literatura și Arta”, ca să-l aduc eu de la Chișinău; asculta radioul, privea televizorul. Într-un cuvânt,

se străduia să fie la curent cu tot ce se petrece în lume și, nu în ultimul rând, se interesa de viața celor apropiați.

În vizită la bunica Baci (2001)

Copiii în jurul mamei (2003)

Copiii în ospeție la mama (2004)

Cel mai mult au îngrijit-o pe mama în ultimii ani de viață Leonid și Lenuța, care locuiesc în Bălți. Fiind extrem de ocupată cu obligațiunile profesionale (servicii în spital, chemări de urgență la operațiile oftalmologice etc.), sora Lenuța nu avea posibilitate s-o viziteze pe mama în fiecare zi, în schimb, deveni responsabilă de starea sănătății și de aprovizionarea cu produse. Sâmbăta și duminica, uneori și în timpul săptămânii, sora cu soțul Mihai aveau grijă de mama. Și totuși, cele mai multe sarcini îi reveneau fratelui Leonid – lucrul în gospodărie și în casă. Deseori rămânea pe noapte la mama și avea grijă să-i pregătească bucate, să spele bidele etc. Cu alte cuvinte, a fost diriguitor al treburilor din casa părintească. Atunci când înnopta în familia sa, el, până și după serviciu, neapărat o vizita pe mama, ținea totul sub control.

Noi, frații din Chișinău, le mulțumim mult lui Leonid și Lenuței, pentru marea grijă pe care au avut-o față de părinți, mai cu seamă de mama în ultimul timp.

Cu gândul la viața petrecută (2006)

De mare ajutor mamei i-a fost și sora mai mare Marusea, care de-a lungul anilor mult timp s-a aflat în casa părintească, îndeplinind anumite lucruri prin gospodărie, alinându-i viața celui mai scump om – mama. Ultima dată eu am văzut-o și am discutat cu mama doar cu 10–12 zile până la plecarea ei în ceruri. Atunci am stat la masă împreună și cu sora Marusea; mama era bine dispusă, chiar a servit un „cinzeac” cu noi. Nu sesizasem că în scurt timp ne va părăsi.

Mi s-au întipărit în memorie ultimele cuvinte spuse de mama, înainte de a mă întoarce la Chișinău: „Dacă a da Dumnezeu să mai trăiesc câteva luni de zile, eu doresc să veniți la ziua mea de naștere toți, ca să ne mai întâlnim o dată, deoarece nu se știe cum a fi mai departe. Parcă simt că tata deja mă așteaptă”.

...A murit doar cu două luni și jumătate până a împlini vârsta de 92 ani. S-a stins din viață în noaptea de revelion – 31 decembrie 2007. A fost înmormântată cu mare onor alături de tata, în cavoul familial, în cimitirul central din or. Bălți.

Rămas-bun de la mama

Mama în ultimul drum

Reîmpreunarea de Veci a părinților (2 ianuarie 2008)

Menționez cu satisfacție că visul tatălui meu – să-și fondeze o familie cu mulți copii și pe toți să-i facă cu carte – s-a realizat.

Astfel, sora mai mare Maria (1934) a devenit medic oftalmolog, s-a căsătorit cu Mihai Ivanov (1932–1992), descendent din nemți cu numele Keller, după profesie fiind medic fiziateru. Unicul lor fecior Veaceslav (1955), doctor în medicină, activează în calitate de medic radiolog-oncolog; soția lui Larisa (1954) este medic hematolog, doctor habilitat, profesor universitar, iar fiica lor Olguța (1979), prima strănepoțică, devine obstetrician-ginecolog, care în 2008 susține cu succes teza de doctor (candidat) în medicină. Actualmente, toți locuiesc și muncesc la Moscova, unde au plecat cu traiul în 1994.

Eu, ca fiul cel mai mare al lui Sofroni, primul din familie m-am dedicat activității medicale, începând cu studiile (în 1951) la Școala de Felceri și Moașe din Bălți și terminând cu cele din actuala Universitate de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (1963) și doctoratul (1963–1966) la

catedra de medicină legală. M-am căsătorit cu colega de facultate Alexandra Gălescu (1941–1967) din părțile Orheiului, medic ftiziateru, mama fiului nostru Gicu (1963), care de asemenea a îmbrățișat profesia de medic (1987), dar mai târziu a fost nevoit să devină om de afaceri. Gicu (microcopia măicuței sale Alexandra) împreună cu soția Tatiana m-au bucurat cu nepoțelul Daniel (07.07.1991), de micuț ager la minte, un bun sportiv, campion al Moldovei la jocuri sportive brake-danse. Peste 17 ani, Gicu și soția sa Irina dau viață altui nepoțel, cu prenumele Gabriel (20.11.2008). Din a doua căsătorie a mea, cu Ludmila Nicolai, în 1971 s-a născut fiul Alexandru (nume pus în memoria mamei lui Gicu). A absolvit Universitatea de Educație Fizică și Sport din Chișinău și lucrează împreună cu fratele său mai mare. De la Alexandru și nora Victoria s-a născut (06.10.1991) nepoțelul Dragoș, de asemenea sportiv, dublu campion la box thailandez în regiunea Krasnodar, fiind nevoit să locuiască de la 7 anișori cu maică-sa la bunica din or. Soci.

Fratele mijlociu, Ion (1939), din 1962 activează în calitate de medic-morfopatolog. O perioadă de timp a fost director al Colegiului de Medicină din Bălți și consilier al ministrului Sănătății din republică. Se căsătorește cu Nina Secrieru (1940), viitor pediatru, sora cunoscutului medic internist, conferențiar, Anatol Secrieru, coleg și prieten al renumitului Nicolae Testemițanu. Fiica lor Elena (1964) devine medic funcționist; se căsătorește cu Vadim Țiganu – medic urolog. În familia lor se nasc copiii: Sergiu și Eugen. Primul își face studiile universitare în Franța, iar al doilea – în Chișinău. Fiica Viorica (1967), inginer-programator, este căsătorită cu Alexandru Bobeicu, muzicant. De asemenea au doi băieți – Radu și Cristian. Cel mai mic copil al lui Ion și Ninei Baciuc este Victor (1987), inginer-programator, căsătorit cu Elena. Ei i-au bucurat pe bunei cu nepoțica Eva.

Fratele Leonid (1941), specialist în domeniul sportului, a luat-o în căsătorie pe medicul stomatolog Minodora

Șapovalov. La nunta lor, eu cu soția Alexandra le-am fost nănași de cununie. Fiul lor mai mare Emil (1966), stomatolog, locuiește împreună cu soția Marita și feciorul lor Constantin în București. Fiul mai mic Valeriu (1971) a îmbrățișat profesia tăticului său, dar a devenit poligrafist. Se căsătorește cu Tatiana Ctitor, de la care se naște fiica Diana – campioană mondială la șah (vârsta 12 ani), multiplă campioană a republicii și laureată a numeroase competiții internaționale. Ceva mai târziu, în familia lor apare pe lume istețul fiu și viitorul sportiv Daniel.

Mezina părinților, sora mea Elena (1944), medic-oftalmolog, a bătut recordul prin numărul de lucrători medicali. Soțul ei, Mihai Durnea (1939), pediatru, medic-șef al spitalului de copii din Bălți, numit în 1965 în funcția dată încă de ministrul Nicolae Testemițanu, a activat până la finele anului 2008 în această postură, cu 12 miniștri ai Sănătății din republică. Ambii lor feciori – Constantin (1971) și Eugen (1973) – au devenit medici: obstetrician-ginecolog și traumatolog. Constantin se căsătorește cu Uliana, de asemenea obstetrician-ginecolog, iar Eugen se căsătorește cu Aliona Martâniuc, medic-cardiolog. După o muncă de câțiva ani în orașul Bălți, apoi în Dubai, Constantin cu soția sa Uliana au reușit, prin concurs, să obțină locuri de muncă pe specialitate în cea mai prestigioasă instituție medicală din Dublin, capitala Irlandei de Nord. În 2007, s-a născut adoratul lor fecioraș Mihăiță (Michael), iar în 2009 – fiica Sofia, ambii devenind irlandezi.

Se poate constata că majoritatea urmașilor lui Sofroni și Mariei Baci au devenit medici, care, împreună cu soții și soțiile lor, nepoții și strănepoții, formează la moment o echipă de 20 medici. Adică, un potențial de profesioniști, care ar fi putut fonda un spital familial multifuncțional. Trei din urmași au absolvit facultatea pedagogică cu profil educație fizică și sport, alții au devenit ingineri-programatori, economiști etc. Doar strănepoții au rămas să-și aleagă profesia.

La începutul secolului XXI, dinastia Baci, urmași ai lui Sofroni și Mariei din Slobozia-Bălți, în afară de cei trei feciori ai lor (Gheorghe, Ion și Leonid), este prelungită de nepoți și strănepoți:

- Gicu (fiul lui Gheorghe), născut la Bălți, decembrie 1963;
- Emil (fiul lui Leonid), născut la Bălți, noiembrie 1966;
- Alexandru (fiul lui Gheorghe), născut la Chișinău, octombrie 1971;
- Valeriu (fiul lui Leonid), născut la Bălți, noiembrie 1971;
- Victor (fiul lui Ion), născut la Chișinău, mai 1978;
- Daniel (fiul lui Gicu), născut la Chișinău, iulie 1991;
- Dragoș (fiul lui Alexandru), născut la Chișinău, octombrie 1991;
- Constantin (fiul lui Emil), născut la Bălți, mai 1996;
- Dan (fiul lui Valeriu), născut la Chișinău, iunie 2000.
- Gabriel (fiul lui Gicu), născut la Chișinău, noiembrie 2008.

COPILĂRIA ȘI ANII ADOLESCENȚEI

*Viața ni se dă, fără a o cere,
și ni se ia, fără a fi întrebați.*

(Anonim)

În cuibul părintesc

Pentru toți oamenii perioada copilăriei este cea mai scumpă, mai frumoasă și mai plină de dorința de a cunoaște tot ce te înconjoară. De ea sunt legate cele mai dulci amintiri, care îți rămân în suflet întreaga viață ca ceva sfânt. Pentru fiecare om, copilăria reprezintă perioada sincerității, credibilității și dreptății; ea lasă o profundă amprentă a tot ce a fost, iar prin aceasta omul devine fericit, păstrând în memoria sa mai multe evenimente semnificative. Aceste senzații plăcute adesea le trăiesc și eu, amintindu-mi de copilăria pe care am avut-o, cu bine și cu rău, cu perioade liniștite și mai puțin liniștite, dar așa cum a fost programat și sortit să fie de la bunul Dumnezeu.

Mi s-a spus că am văzut lumina soarelui în casa părintească, într-o zi de vineri, pe timp de toamnă caldă, bogată în toate roadele pământului nostru mănos, perioadă când frunzele încep doar să se îngălbenească, dar încă nu cad intens de pe copaci. Tocmai când toți gospodarii muncesc sârguincios, ca furnicile, până la sleitul puterilor, întru agonisirea surselor de existență pentru familie în lunile de iarnă. Din acest motiv, și tatăl meu, Sofroni Baci, plecase în zori la muncă pe ogoarele care le aparțineau și nu reveni încă acasă, în timp ce eu mă străduiam din răspuțeri să apar pe lume, fără a cunoaște ce viitor și soartă mă așteaptă pe acest pământ.

Mama, simțind strădania mea insistentă, instinctiv mi-a acceptat procesul dăruirii de viață, precum a făcut-o și maica lui Isus Hristos în acel timp îndepărtat nouă. Pentru a-i ajuta în caz de necesitate, a invitat-o pe bunica sa Ana Plugaru, moașa din localitate, iar pentru o siguranță mai mare a solicitat să sosească și medicul obstetrician din Bălți, dna Rațimoru, care a venit la timp și prima a văzut apariția mea pe lume. De remarcat că doamna doctor în acel timp îndeplinea

concomitent și funcția de medic legist. Ea nicidecum nu-și putea imagina că a primit nașterea unui viitor medic legist titular, profesor universitar, care peste 60–70 de ani își va aminti și va scrie cu recunoștință în lucrările sale despre Domnia Sa, dar deja în calitate de coleg.

În extrasul din registrul stării civile pentru născuți pe anul 1936 se indică: copilul cu prenumele Gheorghe, fiul lui Sofroni Baci, 24 ani, agricultor, și al Mariei Baci, 20 ani, casnică, născută Bălan, în Bălți, cartierul Slobozia, s-a născut la 2 octombrie 1936, ora 20.00, de religie ortodoxă. Nașterea a fost verificată de moașa Z. Bocainov și înregistrată la 4 octombrie 1936 cu nr. curent 697 în comuna Bălți, județul Bălți, România. Documentul este certificat prin semnătura ofițerului stării civile și a notarului la 4 octombrie 1943 (pe el este aplicată ștampila și un timbru cu imaginea regelui Mihai al României).

Peste mulți ani am aflat că nașterea mea a produs o mare bucurie, mai cu seamă lui tata și bunelului Baci, care rostea cu mândrie: „În sfârșit, s-a născut primul meu nepot, moștenitorul și continuatorul neamului”. Această bucurie se explica prin faptul că bunelul a așteptat un nepot și la prima sarcină a mamei, însă se născu fetiță, sora mai mare Maria, din care cauză mult timp parcă era supărat pe mama. Când s-a născut fratele Ion, al doilea moștenitor, bunelul Baci deveni și mai mândru, fericit și cu sufletul liniștit. Nici nu-și putea imagina pe atunci bunelul Gheorghe Baci că peste 100 ani de la nașterea lui pe lume va mai apărea un moștenitor, strănepotul Gicu, care îi va purta numele, ca și nepotul lui, autorul acestui eseu autobiografic.

Despre primii ani de viață ai mei cunosc foarte puțin; fotografiile din acea perioadă nu s-au păstrat (posibil că nici nu au existat), din care motiv nu pot să scriu despre peripețiile copilărești de la acea vârstă. Un singur lucru mi-a mărturisit mama mai apoi: de micuț nu eram mîncăcios. Am stabilit că în anul 1939 părinții mei au deschis o prăvălie într-o cameră a

casei noastre cu o ieșire separată la strada principală din apropierea gării feroviare de nord. Mama devenise și negustoare – comercializa bomboane, halva, pâine, chifle și alte mărfuri alimentare. Mi se povestea că, în lipsa mamei, eu împreună cu sora mai mare fugulița apăream în prăvălie pentru a ne „aproviziona” cu bomboane și, mai cu seamă, cu chifle de cea puhave și presărate cu mac, deoarece tare mai erau gustoase. Am mai aflat că-mi plăcea să fugăresc găinile prin curte.

Anul Nou 1940 părinții îl întâlneau împreună cu prietenii acasă la ei. După miezul nopții, cineva dintre rude a comunicat despre decesul bunicului Gheorghe Baci.

Acest eveniment i-a impus pe părinți să treacă definitiv cu traiul în gospodăria bunicului, treptat părăsind propria casă. Ceva mai târziu, casa părinților mei a fost confiscată de puterea sovietică și dată unor venetici, care, pe atunci, de fiecare dată aveau perfectă dreptate și susținere.

Gospodăria moștenită de părinți de la bunelul Baci se afla tot în apropierea râului Răut, așa că deveniserăm deja vecini apropiați cu buneii Bălan. Toată gospodăria noastră cuprindea un sector mare de pământ cu o casă, sarai, șopron pentru vite și mulți pomi fructiferi. Nu departe de casă se afla o fântână bine pietruită, cu cumpănă și cu cea mai bună apă din Slobozia. Prin anii 50 ai secolului XX, fântâna a fost astupată, saraiul vechi și casa din lampaci au fost demolate, iar pe acel loc s-a construit o casă nouă, care există până în prezent.

Începutul războiului din iunie 1941 mi-l amintesc ceva mai bine, dar ca un coșmar de nedescris. Am memorizat că oamenii deveniseră tăcuți, permanent îngrijorați și speriați că vor veni sovieticii cu torturarea și înjosirea populației băștinașe. În anii 1942–1943, părinții deja se ocupau liniștit de agricultură, iarăși în România întregită, regim mai bine cunoscut lor. Pe atunci, tata chiar avea unele succese în comercializarea materialelor de construcție. Viața devenea tot

mai ușoară, parcă se înfiripa nițel, dar nu pe mult timp a fost să fie așa, întrucât totul s-a pierdut în curând. În acea perioada eram un copil fericit: mă jucam prin ogradă cu copiii din vecinătate, cu frații Albu, ne mai băteam nițel, ca copiii. Mult mă bucuram când se juca cu mine domnișoara Maria, o vecină de vreo 20 ani, de care mă atașasem mult și care, mai târziu, s-a refugiat, ca și alți vecini, în România. Totodată, mereu o rugam pe mama să mă ducă la grădiniță, despre care mi se spunea că acolo copiilor le era mai vesel și interesant, dar așa și n-am frecventat grădinița.

Mai țin bine minte cât de mult mă bucuram, prin anii 1942–1943, când la părinți soseau oaspeți, care adesea îmi dăruiau dulciuri, îmi acordau atenție, se mai jucau cu mine. Dar fugeam imediat și mă ascundeam sub pat, dacă de mine se apropia unul din cumetri, Nichifor Patrașcu, care neapărat începea să mă gâdile insuportabil.

În perioada 1942–1944, în zilele de duminică, mama se ducea la biserică (ea cânta în corul bisericesc) și adesea mă lua și pe mine. Eu mă țineam numai de rochia ei, ca nu cumva să mă piardă. Însă nu aveam dreptul să fiu alături de coriști și de aceea mama mă așeza undeva aproape de ea, dându-mi de grijă să stau liniștit și să ascult ce spune părintele. În timpul cât mă aflam în biserică, eu nici nu priveam la părinte, de parcă nici nu exista. Ascultam cum cântă coriștii și mă uitam jalnic în ochii mamei, așteptând când oare se va elibera ca să plecăm acasă. Așa se repeta de fiecare dată când veneam la biserică, dar, cu timpul, mă obișnuisem și chiar am îndrăgit să merg la biserică, mai cu seamă când mă împărtășeam.

Trebuie să menționez un eveniment care a avut loc în vara anului 1943, când părinții mei, împreună cu prietenii lor de familie, Ion și Arghira Albu, au hotărât să organizeze fotografierea copiilor lor. Până atunci eu încă nu mă fotografiasem nici o dată. Responsabilă de echipa din 6 copii a fost numită Tamara Albu, o fetișcană de 13 ani, adică mai mare cu 4–5 ani decât noi. Calea spre centrul orașului trecea

peste râul Răut, pe lângă fabrica de zahăr. Deoarece podul fusese distrus în timpul războiului, oamenii treceau peste râu pe o punte din scânduri prinse cu sârmă. În timpul când ne deplasam, puntea oscila și se mișca simțitor, din care cauză eu m-am speriat grozav. Țipam încontinuu și mă rupeam înapoi spre casă, mai-mai să cad în apă. Dar Tamara Albu m-a calmat, totuși, și am ajuns cu bine la destinație. Atunci ne-am fotografiat pentru prima dată în viață.

Împreună cu sora Maria și frații Albu (1943)

În această perioadă a dat o năpastă peste mine: m-am îmbolnăvit de malarie, cu frisoane și febră insuportabile. Mă mai chinuiau și gândurile că alți copii se joacă vesel afară, iar eu sunt nevoit să stau în pat. În astfel de situații, deseori mă copleșeau și gândurile ca nu cumva mama mea să decedeze și începeam a plânge în pernă. Spre regret, malaria cu frisoanele

sale de câteva ori a mai recidivat, fiind nevoit din nou să stau în pat.

Mama ne povestea cu lacrimi în ochi despre o perioadă cumplită pentru familia noastră, cea din martie 1944, când sovieticii „eliberau” pământurile basarabene de propriul popor. O mare parte din populație, mai cu seamă intelectualitatea, se refugia care și încotro, dar majoritatea treceau Prutul, în România. Tata împreună cu vreo 5 prieteni de asemenea au hotărât să plece în România, ca mama cu cei patru copii mici să vină ceva mai târziu, după ce se va stabili situația. Mama tot plângea, spunând că, dacă el va pleca, apoi noi nu ne vom mai întâlni niciodată. Și totuși el a plecat, dar în drum spre Prut se gândea mereu la vorbele mamei, care îl îngrijorau și l-au făcut să renunțe la plecare, spunându-le despre aceasta și prietenilor săi. De la Sculeni, pe jos, s-a pornit înapoi spre casă. Mergea mai mult pe timp de noapte, ca să nu fie capturat de cineva. Peste câteva zile, pe înserate, a ajuns acasă. A bătut la geam, mama a deschis ușa și, când l-a văzut pe tata, a încremenit, nu știa ce să spună de bucurie. Atunci ei au început să plângă împreună cu toți copiii.

Ulterior s-a constatat că toți cei cu care trebuia să plece tata în România nu s-au mai întors acasă. Este greu de spus ce s-a întâmplat cu prietenii lui tata, care în 1944 au trecut Prutul. Se știe bine că unii au fost împușcați, alții – arestați sau trimiși în Siberia. Majoritatea dintre ei nici nu aveau de unde au sosit pe meleagurile României. Chiar și pe timpul lui Ceaușescu exista temerea de a nu-i supăra pe ruși cu numărul mare de refugiați, care practic au fost izgoniți din casele și țara lor.

Tentativa lui tata de a se refugia în România, în 1944, a fost ulterior analizată în familia noastră de repetate ori, chiar și după plecarea părinților noștri în eternitate. Personal, am fost și rămân convins că tata a făcut un gest crucial – nu i-a abandonat pe cei dragi și s-a întors în sânul familiei. Tocmai

prin această voință fermă și bine chibzuită, tata nu și-a lăsat familia veșnic îndurerată, pe cei patru copii mici – orfani, iar tânăra soție – văduvă. Se cunoaște că părinții sunt obligați, ca nimeni alții, să-și susțină în totul copiii, iar ei au nevoie de această susținere. De aceea, cea mai dureroasă și tragică situație este abandonarea în mod conștient a copilului de către părinți. Nimeni nu uită această trădare, chiar dacă, cu timpul, se iartă. În acest context, tatăl nostru a fost la înălțime, a dat dovadă de responsabilitate și curaj bărbătesc.

Nu pot uita nici procedeu de plecare liniștită a militarilor germani din Bălți și invazia trupelor sovietice în martie 1944, cu bombardamente înspăimântătoare. În acele momente toată familia noastră se ascundea într-un bordei din fundul grădinii, iar atunci când apăreau avioanele zgomotoase, noi, copiii, țipam neîntrerupt de frică și tremuram. De imaginat doar situațiile stresante provocate de bombardamentele nocturne, țipetele și leșinatul copiilor, trăirile părinților de pe urma acestora!

Începutul învățaturii la școală

La 1 septembrie 1943, cu greu am fost înscris în clasa I românească, întrucât încă nu împlinisem 7 ani. Și totuși, am izbutit să încep studiile într-o clădire particulară veche, mică, neadaptată pentru școală, dar aproape de casa noastră. În scurt timp, s-a dat în exploatare o școală nouă, mai mare, vizavi de fabrica de zahăr, lângă podul ruinat peste Răut. Aici am învățat practic doar 5–6 luni, fiindcă au reînceput acțiunile militare. Mai țin minte cum domnul învățător, nu știu motivul, m-a pedepsit cu 10 lovituri cu rigla peste palme, de nu puteam nici să țin lingura în mână. Firește, am procedat bărbătește și mamei nu i-am povestit despre cele întâmplate. După acest eveniment, îmi trecuse dorul de școală, dar nu aveam încotro. Dar să fi văzut cât de ascultător eram la lecția de religie, când

părintele ne învăța *Tatăl nostru*, iar copiii parcă deveneau sfinți, repetând necondiționat doar spusele lui.

După „eliberarea” orașului de către armata sovietică, în toamna anului 1944, am început învățătura la școala feroviară nr. 5 din Bălți, cu predare deja în limba „moldovenească” și scrisul în grafie chirilică. Mult timp noi, copiii, nu înțelegeam ce vor de la noi pedagogii și conducătorii școlii. Ah, câte probleme apăruseră din cauza necunoașterii limbii ruse! La acel timp nu aveam cărți și caiete, nici tocure, penițe, cerneală și creioane simple. Scriam pe ziare sau table la școală. În memorie ne rămânea doar câte ceva din ce ne povesteau pedagogii, ultimii preponderent fiind doar cu studii medii, întrucât pedagogii cărturari se refugiaseră care și încotro. Puținele caiete și cărți le purtam în trăistuță, confecționată din pânză cadrilată.

Cel mai mult ne era frică de șeful de studii al școlii – un om înalt, plinuț și roșcat, cu puțin păr pe cap, care vorbea asurzitor de tare și numai în limba rusă. Chiar dacă nu înțelegeam totul ce spunea el, purtam o frică îngrozitoare. Directorul școlii, pe nume Zolotov, era un om sever, fără capacitatea de a zâmbi, cu o privire respingătoare, permanent îmbrăcat într-un „kitel” ca al lui Stalin. La început, clasa noastră era mai mult atașată doar de prima învățătoare – Nina Ivanovna Russo, ulterior și de Matus Abramovici Zac (născut în Bălți) – profesor de limba franceză, istorie, constituție și de alte discipline, pe care le predă atunci când lipseau unii învățători.

Vai, câte torturi verbale și înjosiri am suportat de la învățătoarea de limba rusă, Vera Ivanovna! Aceasta era o comsomolistă înverșunată de vreo 30 ani, necăsătorită, sosită de pe plaiurile siberiene. Ne spunea că noi toți suntem ruși, că ei ne-au eliberat de subjugare, că limba rusă trebuie știută și multe alte gogomării de acest gen. Pe acasă ni se recomanda să învățăm poeziile scrise de Pușkin, Lermontov și alți poeți. Cu toate că le învățam pe de rost și le spuneam cu greșeli,

multe cuvinte rămâneau totuși străine și necunoscute. Nici atunci când dumneaei ne povestea ceva din creațiile lui Gorki, Tolstoi, Cehov, noi nu înțelegeam complet sensul celor spuse. Am înțeles esența comportamentului Verei Ivanovna mult mai târziu, când am cunoscut strategia seculară a „fraților eliberatori” – de a-și lărgi imperiul prin anexarea pământurilor țărilor învecinate și deznaționalizarea băștinașilor.

În clasa VII (1951). Primul rând, de la stânga: Barabaș, Catinca Slobodeniuc, Jan Iuhtimovschi, Silvia Țaranu, eu, Tamara Gurnic, Ion Țaranu; al doilea rând: Ira Morencu, învățătorii – Vladimir Țirclevici, învățătoarea de limba franceză (!), Vera Ivanovna, directorul Zolotov, Gheorghe Russo, Lidia Cucinscaia, Matus Zac; rândul trei: Maria Arbuz, Victor Barbieru, Anatol Marcu, Dumitru Bălan, Boris Bunescu, Boris Ulmada, fetele – Guranda, Țentiu, Cocieru.

La literatura „moldovenească”, pe atunci, studiam numai lucrările lui Ion Canna, Iacob Cutcovetchi, Iurie Barjanschi, „renumitele” povestioare „Hartene”, „Pe valea Socilor”, „Cu tractoarele”, scrise de Grigore Adam, faimosul roman al lui Samson Şleahu „Tovarăşul Vanea” şi ale altor scriitori, care nu aveau nimic în comun cu literatura. Cel mai „serios” am studiat „romanul” „Când calul râde”. Mai târziu am auzit de lucrările lui Emilian Bucov şi Andrei Lupan. De Eminescu, Creangă la şcoală nici nu se auzea, chiar era interzis să se vorbească despre ei. Totul ce cunoşteam despre aceşti mari scriitori ai neamului se datora în exclusivitate părinţilor, care ne povesteau câte ceva.

Este greu să-ţi imaginezi calitatea studiilor în anii postbelici şi groaznica perioadă a foametei. La lecţii ne gândeam doar la mâncare, acasă eram mereu ocupaţi cu lucrul în gospodărie, cu îngrijirea vitelor, care mai existau şi serveau drept unică sursă de supravieţuire. Timp liber pentru câteva clipe de joacă practic nu aveam. Fratele mai mic, Leonid, cu timpul devenise cel mai vrednic la tras răşniţa, la măcinat orz sau păpuşoi, deoarece cei mai mari ajunseseră deja sleiţi de puteri din cauza foametei îndelungate.

Am memorizat destul de bine cum un coleg de clasă, energic şi grăsuţ, unicul copil la părinţi (mama lui era vânzătoare în bufet), venea la şcoală întotdeauna cu geanta plină de mâncare. Bineînţeles, mânca pe furis în timpul lecţiei şi niciodată nu împărţea cu nimeni. Evident, toată atenţia mea era orientată nu la profesor, ci la carnea fiartă şi pâinea pe care colegul le înfuleca cu dibăcie. Adesea, în aceste clipe, profesorul mă probozea să fiu atent sau mă întreba ceva la temă. Dar ce puteam să-i răspund, când capul mi se învârtea de foame? Această situaţie se repeta zile, săptămâni, luni şi ani la rând.

Încă în copilărie purtam în suflet o mare bucurie faţă de două sărbători: Crăciunul şi Sfintele Paşte, privilegiate în

familia noastră. Părinții se pregăteau în mod deosebit, iar noi, copiii, le așteptam cu nerăbdare.

Anul nou era considerat de mine drept vestitor de apropiere a Crăciunului, iar de acesta – și frumoasele tradiții de iarnă. Uratul și malanca m-au impresionat încă de mic, când cu această ocazie ne vizitau frații mamei sau flăcăii din vecinătate. Pe atunci eu ascultam cu gura căscată expresiile neordinare și admiram îmbrăcămintea urătorilor. Nicidecum nu înțelegeam proveniența sunetului de la așa-numitul „buhai”, care nu semăna cu cel al buhaiului adevărat.

Când am mai crescut nițel, preferam să mă duc la bunele cu steaua și semănatul. Mă bucuram nespun, dacă mă întorceam acasă cu trăistuța plină cu prăjituri, bomboane și mai cu seamă cu crăciunei de cei împlețiți frumos și rumeni. Cu mult timp înainte de sosirea sărbătorilor de iarnă, mă învârteam pe lângă mama, rugând-o să ne facă steaua. Dar cu câtă satisfacție o ajutam pe mama la tăiatul hârtiilor multicolore și la confecționarea diverselor imagini specifice! Noi priveam cu toții cum împodobește mama steaua și așteptam cu nerăbdare s-o vedem deja gata, pentru a umbla cu ea pe la vecini.

Sfintele Paște avea o altă semnificație – de curățare și înălțare sufletească a oamenilor, care într-adevăr deveneau parcă mai smeriți și prietenoși. Postul Mare era considerat o perioadă deosebită, care prevedea restricții la mâncare, de selectare obligatorie a bucatelor pentru hrană, iar nerespectarea postului însemna un mare păcat. Împărtășirea și sfințitul bucatelor la biserică în noaptea Sfintelor Paște deveniră o ceremonie atrăgătoare pentru credincioși.

Îmi amintesc cum noi, copiii, umblam în jurul mamei, străduindu-ne să-i ajutăm la coacerea cozonacilor și pâștilor, la vopsitul ouălor. Așteptam cu nerăbdare să plecăm cu părinții în noaptea de Paște la biserică, pentru a sfinți bucatele. După ce părintele ne stropea cu agheasmă, mi se părea că am devenit mai curat, întrucât Dumnezeu mi-a iertat

păcatele. Dar cu câtă pietate ne așezam la tradiționala masă de Paște – cu bucate sfințite și, mai cu seamă, cu ciocnitul ouălor roșii!

Calvarul foametei

Foametea din anii 1946 și 1947 a fost o adevărată calamitate socială. Reprezentanții puterii de stat erau preocupați numai de colectarea forțată a cerealelor de la gospodari. Umblau din casă în casă și măturau podurile; nu le lăseau nici o rezervă de mâncare. Din cauza amenziilor drastice și a amenințărilor severe, nimeni nu se opunea celor „mai mari”. Altfel, plecau în Siberia sau în pușcărie, iar ații pur și simplu dispăreau peste noapte. Așa s-a întâmplat cu un vecin de-al nostru, cu numele Eșanu, care a fost luat noaptea, la a doua zi după căsătorie, și dus pentru totdeauna în direcție necunoscută. A dispărut fără veste, numai din motivul că a ascultat radio BBC (denunțat de un bun prieten).

În anul 1947, în ajunul Sfințelor Paște, și în casa noastră a avut loc o percheziție severă. Un șef din comitetul executiv cu încă vreo câteva persoane înarmate ne-au vizitat tocmai atunci când mama scotea pâinea din cuptor, iar noi așteptam cu nerăbdare că, în sfârșit, ne vom sătura cât de cât. Dar nu a fost să fie așa. Șeful i-a spus mamei despre scopul vizitei sale și imediat s-au „apucat de lucru”. Câțiva „vizitatori” au strâns tot ce era depozitat în pod, iar alții au curățat beciul. Pâinea încă fierbinte a ajuns în sacii vizitatorilor. Numai de mila celor 5 copii înfomețați, șefii respectivi au lăsat o jumătate de pâine. Sărmana măicuță a plâns până a venit de la serviciu tata, flămând și el ca și noi. După acest eveniment, multe am avut de îndurat. Cei mai mari începuseră a se umfla, iar eu deja eram la limita vieții. Amarnic ne-au ajutat „eliberatorii”!

Piața din preajma gării feroviare de nord devenise pe atunci locul spre care populația se îndrepta în căutarea hranei.

Aici oamenii comercializau totul ce aveau, dar principala marfă, cea mai căutată, erau produsele alimentare. Aproape în fiecare zi, cu mama, iar uneori de unul singur, vizitam această piață, pentru a cumpăra sau a schimba unele lucruri pe ceva de-ale gurii. Traseul spre piață reprezenta un tablou îngrozitor – oameni cerșind. Adesea, pe când ne întorceam acasă de la piață, unii dintre cei cu mâinile întinse se aflau deja la pământ, fără semne de viață. Mi-a rămas în memorie, deși de atunci au trecut peste 60 ani, episodul cu un băiat de 14–15 ani, vecin cu nepoata tatălui meu (pe nume Revencu), cu care am vorbit când am plecat spre piață, iar la întoarcere spre casă, peste 2–3 ore, l-am găsit deja mort.

La un timp, mama parcă mă proteja, întrucât vizibil începusem a mă umfla de foame, semn al unei stări critice, fenomen pe care l-am observat și eu la cei care în scurt timp decedau „din mers”. De obicei, drept sursă de hrană pentru oameni deveneau ierburile, rădăcinile de copaci, ba chiar și încălțăminte sau câinii. O sfeclă de zahăr, căzută ocazional din mașinile care o transportau pe timp de toamnă la fabrică, devenea o mâncare delicioasă. În asemenea condiții noi frecventam școala și munceam pe lângă casă.

În perioada foametei mama noastră se afla în permanentă căutare de hrană pentru copii, iar tata lucra din greu ca muncitor la calea ferată, din zori până noaptea și practic flămând. Din casă s-a vândut tot ce se putea vinde sau se schimba pe produse alimentare. S-a ajuns la aceea că părinții au dat pentru o căldare de crupe de porumb și un săculeț de 8–10 kg de hoaspă de grâu tablă metalică cu care se putea acoperi 2 case! Dar altă ieșire nu a existat.

Întreținerea cu hrană a familiei se mai agrava și din cauza că numai lui tata i se eliberau zilnic 500 g de pâine neagră, ca muncitor al căilor ferate. Această pâine trebuia împărțită la 7 persoane! Alți lucrători, însă, mai descurcăreți, primeau pentru toți membrii familiei câte 500 g de pâine. Așa

era sistemul dreptății pe atunci, care și în prezent se resimte de-a binelea.

Vara anului 1947 părea a fi mai favorabilă, deoarece pe pământul nostru „din capul satului” începea să se coacă orzul. Noi umblam în câmp la spicuit și aduceam acasă câte puțin orz, pentru a-l râșni. Încetul cu încetul, aveam posibilitatea să mâncăm mai multă „geandă” din orz, iar mama ne mai prepara și un fel de turte din hoaspă. Din când în când, mama mai adăuga în terciul de orz câte oleacă de lapte de la cele trei oițe care mai existau, dar și ele în scurt timp au devenit o sursă de hrană a copiilor înfomețați.

O anumită perioadă, directorii tuturor școlilor erau obligați să organizeze o dată pe zi hrana pentru elevi. Elevii școlii noastre erau hrăniți într-o ospătărie spațioasă din preajma gării feroviare de nord, ajustată pe timpul războiului drept cantină pentru militarii aflați în tranziție cu transportul. Țin minte cum ni se dădeau câte două bucățele mici de pâine neagră și o farfurie metalică plină cu borș sărat și acru, în care pluteau doar câteva bucățele de roșii murate și câțiva cartofi. La carne nici nu puteam visa, însă noi, copiii, ne mulțumeam și cu atâta, fiindcă acasă nici asta nu aveam. Din când în când, ni se mai dădeau câteva linguri de terci din orz sau ovăz, fără nici un gust, și câte un pahar de compot din fructe uscate. Intram și ieșeam din ospătărie la comandă, disciplinat. La școală, în fiecare zi ni se dădea suplimentar câte o lingură de untură de pește și, cu toate că grăsimea nu era gustoasă, noi o consumam conștiincios, fără discuții.

Pe timpul foametei, bărbații și femeile mai vrednici plecau cu trenul, adesea pe acoperișurile vagoanelor, în Ucraina sau în alte regiuni, în căutarea hranei pentru copii. Mulți dintre ei nu se mai întorceau – decedau în drum sau cădeau de pe acoperișurile vagoanelor; alții erau uciși pentru a li se lua produsele.

Să scap de coșmarul foametei din 1946–1947 nu este atât de ușor, întrucât am simțit-o și am cunoscut-o nu din

spusele altora. Este imposibil să uiți canibalismul și fenomenul foametei, de sutele și miile de oameni căzuți victime foametei, în mare măsură, organizată, ca și în alte regiuni ale imperiului sovietic. Cu siguranță, consecințele foametei de atunci se fac resimțite și astăzi la unii supraviețuitori, printr-o stare de permanentă frică specifică, cu elemente de decadentă spirituală.

Amintirile și trăirile mele personale despre foametea anilor de după al doilea război mondial, care a derulat în orașul meu natal Bălți, corespund întocmai cu realitățile descrise atât de expresiv, peste 60 de ani, de către doamna Larisa Turea în „Cartea foametei”, prezentată la începutul lunii septembrie 2008 la Salonul Internațional de Carte (Chișinău, 2008). Cuvintele alese cu care dna L. Turea descrie acea tragedie națională, ce a avut loc pe atunci nu numai în sărmana noastră Basarabie, m-au făcut să-mi amintesc despre situația în care m-am aflat și eu, despre fețele îndurerate ale multor cunoscuți, copii de vârsta mea, care nu au supraviețuit.

Între anii 1948 și 1949, ca fecior mai mare în familie, mi se încredințau funcții ceva mai responsabile, inclusiv aratul și cositul. Pe atunci mai dețineam sectoarele de pământ. Cu groază îmi amintesc aratul din sectorul „flămânda”, cu o pereche de boi slabi și ei, pe care îi țineam de funie. Când plugul răsturna brazda, ieșeau la suprafață și cadavre scheletate sau părți cadaverice ale soldaților decedați, înhumați foarte superficial. Dacă eu cu tata, care ținea coarnele plugului, suportam cu greu situația dată, apoi boii cu care aram reacționau neobișnuit: loveau cu copitele și se îndepărtau imediat de aceste locuri, iar eu cu greu îi țineam de funie. Prin anii 50, toate aceste trei sectoare, aproximativ 9–10 hectare de pământ, au fost luate în colhoz, iar noi „benevol” și „bucuroși” am renunțat la pământ pentru totdeauna, nu cumva să devenim „culaci”.

Din moment ce tot pământul a fost naționalizat, gospodarii au scăpat de „postavca” obligatorie, care constituia până la 80–85% din recoltă, obținută prin muncă istovitoare. Majoritatea gospodarilor au devenit ulterior muncitori. Intelectuali din rândurile băștinașilor practic nu prea existau, întrucât majoritatea din ei au plecat pe timpul războiului în lume, iar cei care au rămas au fost duși forțat să înghețe sau să putrezească în Siberia nemărginită.

Ca muncitor la calea ferată, tata lucra obligatoriu câte 10–12 ore pe zi, iar după ce venea acasă obosit, prelungea lucrul în gospodărie. Îmi amintesc cum tata venea în timpul prânzului acasă (orele 12.00–13.00), dar nu găsea nimic de mâncare și își potolea foamea cu o pătlăgică murată sau cu altceva ce mai găsea și se întorcea la lucru mai mult flămând. Fiind un om modest, tacticos și înțelept, tata se bucura de o deosebită stimă din partea noastră. Îmi scot pălăria în fața lui în ceea ce privește devotamentul și grija față de mamă, copii și rude. Chiar și în acei ani îngrozitori, părinții, sleiți de puteri, câteodată organizau întâlniri simbolice cu prietenii (Ion Albu, Doru Ciobanu, Nichifor Patrașcu, Fănuță Ciobanu, Hanțațuc ș.a.) la o mămăliguță rece cu verzături și niciodată nu auzeam vorbe de disperare.

Așa s-a întâmplat că în familia noastră toată gospodăria a fost dirijată cu dibăcie și înțelepciune de mama. Ea se ocupa de alimentarea și educarea copiilor, organiza aratul, semănatul și colectarea recoltei, îngrijea de animale, făcea piața și coordona alte probleme din cadrul familiei. Până la adânci bătrânețe, mama s-a considerat pilonul diriguitor al familiei. Noi, copiii, o ascultam fără reproșuri și îi îndeplineam necondiționat toate indicațiile. Ea ne învăța să muncim cinstit, dar permanent ne proteja, ne făcea parte egală. Bineînțeles că noi, copiii, ne mai certam, ne mai băteam, nu aveam aceleași păreri, mai ales când ne venea rândul să aducem apă cu două căldări agățate de coromâslă de la fântâna arteziană, de la o distanță de circa 2 km de casă.

Rareori, spre sfârșitul zilei de lucru, deja pe întuneric, ni se permitea să jucăm fotbal cu o minge din cârpe. Tot lucrul îndeplinit în copilărie mi-a fost ulterior de mare folos în aspect educațional. Toți copiii am fost obișnuiți cu munca, chiar dacă adesea eram impuși de părinți. În copilărie, mă impresiona mult frumusețea pământurilor noastre, mai cu seamă când înfloreau copacii și pe toloacă creștea iarbă, pe care te puteai tolăni. Iar când se coceau cireșele, caisele, harbujii și poama – toată lumea era a noastră.

Eforturile mamei în creșterea și educarea celor 5 copii pot fi considerate acțiuni de eroism. Împreună cu tata munceau din zori și până noaptea târziu. Mama, cu 4–5 pielicele de miel, adesea se deplasa cu trenul pe gratis (tata era feroviar) tocmai spre Perm, Rostov, Leningrad, Ivanovo, Iaroslavl, în Ucraina, ca să le schimbe pe îmbrăcăminte pentru copii sau alte necesități de gospodărie. Adesea, mama ne povestea cu lacrimi în ochi, nouă, copiilor, despre înjosirile pe care le suporta în timpul acestor deplasări.

Principalele greutăți cu care se confrunta mama era necunoașterea limbii ruse și controalele drastice asupra fiecărui pas sau mișcare a omului din partea miliției. Pentru pielicele trebuia să ai neapărat un document de la sovietul sătesc, care să confirme marfa și proveniența ei; în caz contrar, erai reținut la miliție. Din aceste motive, fiecare om căuta o posibilitate cum să iasă din impas și se descurca singur cum putea.

Despre un episod din viață, care a avut loc în 1959 în or. Leningrad, mama ne povestea de repetate ori, chiar și la ultima noastră întâlnire, în ajunul anului 2008. Pentru a termina casa, mama împrumutase mai multe pielicele de la doi evrei cunoscuți și a plecat cu 5 rude la Leningrad. Toate s-au oprit la o gazdă. La piață fiecare a plecat cu marfa sa, însă o femeie neapărat îndeplinea funcția de încasator – colecta banii într-o geantă și se afla la o anumită distanță de vânzătoare. Mama, într-o „cufaică” veche, cu ordinul „Mamă

eroină” agățat de ea, vânduse aproape toată marfa, când fusese reținută de miliție și dusă la sector. Acolo i-au controlat documentele și tot o întrebau ceva, la care ea răspundea intenționat neadecvat. La întrebarea de ce pleacă la așa distanță cu „specula” pielicelelor, mama arăta ordinul, adică are mulți copii, apoi într-o rusească stâlcită spunea: „Все идет и я идет, дети много”. După astfel de explicații, milițienii au zâmbit și au eliberat-o. Acuma totul pare o glumă, însă după ea se ascundeau temeri, intimidări, durere și patimi omenești. Cazuri când cetățeanul comercializa produsele din grădina sa, fiind numit speculant, s-au înregistrat și în următorii 20–30 de ani, iar organele de drept erau „vigilente”, și bietului agricultor i se călca demnitatea de om și curajul de a munci.

Dar nevoile vin în pereche, una după alta, și mama a avut de suferit mai mult: și-a fracturat mâna și nu putea lucra; mult timp s-a aflat în spital cu hepatită, apoi cu o radiculită severă. Tot în acest timp vaca, unica noastră sursă de hrană, și-a rupt un picior și a pierit. Mai târziu eu meditam: oare cât curaj și bărbăție trebuie să ai ca să înfrunți toate aceste greutăți?

Iapa Leolea – personaj simbolic

În toamna anului 1947, roada obținută de pe ogoarele noastre, pe care încă le mai dețineam, era transportată acasă cu căruța, trasă de iapa noastră. Se știe că cea mai mare parte din recoltă trebuia dată „postavcă” statului și iarăși ne venea greu să supraviețuim. Din acest motiv, spre iarnă, după ce iapa noastră fătase, tata a vândut-o, lăsând în gospodărie mânza, numită Leolea. Toată iarna am îngrijit-o și ne obișnuiserăm cu ea. În primăvara anului 1948, Leolea era deja mare, voinică și frumoasă; treptat, am început s-o obișnuim cu înhămatul la căruță și călăritul. Spre vară ea devenise de

mare ajutor în gospodărie. Totodată, Leolea era nespus de drăgălașă și scumpă copiilor, iar cu timpul a rămas în amintirea noastră drept personaj-legendă.

Adesea îmi aduc aminte de trei episoade trăite între anii 1948 și 1949 cu tânăra și frumoasa noastră Leolea. Primul s-a întâmplat atunci când plecam la deal călare pe Leolea. Lângă gospodăria vecinului Luca Barbăneagră, ea s-a speriat de un câine, care lătra și s-a repezit spre noi. Iapa a făcut o cotitură bruscă, aruncându-mă. Mult timp am zăcut la pământ, iar Leolea s-a apropiat, a stat lângă mine, m-a mirosit, de parcă își cerea scuze. Împreună, încetul cu încetul, ne-am întors acasă și nu am mai plecat nicăieri.

Al doilea s-a întâmplat peste 3–4 luni după cel descris. Sosind la amiază de la școală, eu aveam însărcinarea să duc părinților mâncarea la deal. Am pus mâncarea pregătită în desag, am încălecat-o pe Leolea și am plecat. În drum, încercând să traversez bariera peste calea ferată, am observat apropierea trenului, care, pe neașteptate, a claxonat extraordinar de puternic. În acest timp, Leolea fulgerător a rupt-o de fugă, aruncându-mă tocmai pe calea ferată, în fața trenului. În timpul căderii mi-am lovit capul; eram însângerat și fără cunoștință. Un muncitor-feroviar, care se afla în apropiere, m-a târât de picioare de pe calea ferată, când trenul era la o distanță de numai 5–6 metri. Peste mult timp mi-am revenit și, cu capul bandajat cu o cârpă, am pornit pe jos cu Leolea spre câmp. Părinții m-au certat de întârziere, dar, auzind de cele întâmplate, au plâns de bucurie că am rămas în viață.

Al treilea episod putea fi chiar tragic, dar Dumnezeu a fost îngăduitor cu viața mea și a celor cu care am nimerit în situație extremală. La arat, părinții, de obicei, o împerecheau la trasul plugului pe Leolea noastră, foarte harnică, cu o iapă sură, mai flegmatică, a vecinului nostru Iacob Ciobanu. Într-o zi de toamnă, am plecat la arat cu mama și vecinul, iar tata a venit în ajutor după serviciu. Eu toată ziua am dus caii de

căpăstru, iar nenea Iacob ținea coarnele plugului. După ce am terminat aratul, am boronit. Tata, sosit de la serviciu, a umplut cu vârf căruța cu hripcă (viță de vie uscată), deasupra a aruncat plugul, boroana și o ladă din lemn cu piciorușe din care se hrăneau caii. Cu toții am urcat în căruța: vecinul cu hățurile în mâini – înaintea, eu cu mama – în mijloc, alături de plug și boroană, iar tata – în urmă. Lângă lutărie, unde drumul cobora abrupt la vale, caii treptat sporeau viteza, trecând la galop. Am înțeles cu toții ce se poate întâmpla în această situație excepțională. Tata a sărit la timp din căruța, ca să oprească caii, dar a rămas în urmă la o distanță mare. La un moment, caii au devenit de nereținut, vizitiul (vecinul) aluneca treptat înainte, ținând hățurile, iar pentru ca el să nu cadă între cai, mama îl ținea de brâu. Ajungând cu viteză mare aproape de drumul cel drept, vecinul a tras brusc de hățuri într-o parte, ca să oprească caii. Dar tocmai în acest moment căruța s-a răsturnat. Eu și mama am fost „catapultați” de hripcă împreună cu plugul și boroana, iar căruțașul a căzut între cai și a fost traversat cu roțile, fracturându-i coloana vertebrală. Când mama s-a apropiat de mine, eu nu respiram; la 5–10 cm de capul meu vârful plugului era înfipt în pământ, iar boroana cu cuiele în jos se afla pe de altă parte de mine. Tata continua să alerge din urmă. Văzând cele întâmplate, era convins că noi toți suntem morți. Iarăși Dumnezeu a fost milostiv, întrucât am avut de suferit, dar am rămas în viață. Vecinul a devenit invalid, iar eu încă mult timp am simțit consecințele traumei.

Cu toate necazurile pe care le-am trăit în acea perioadă, eu și frații mei țineam extraordinar de mult la tânăra noastră iapă, cu care ne jucam, de parcă era și ea copil și ne înțelegea perfect ce dorim. Atașamentul nostru se explica prin faptul că Leolea prima iarnă din viața ei s-a aflat mai mult alături de noi, în casă. O protejam să nu înghețe, deoarece ea avea doar 2–3 luni. Cu timpul, ea îndeplinea anumite porunci ale noastre. În anul 1950, când tata ne-a spus că va vinde iapa,

noi toți ne-am întristat nespun, de parcă a murit cineva din apropiați. După ce tata a venit de la târg și ne-a spus că a vândut-o unui om din Căinari, noi toți am plâns. Mărturisesc că și până în prezent îmi aduc aminte cu nostalgie despre Leolea noastră cea scumpă. Ea a devenit un personaj simbolic, despre care le vorbeam copiilor și acum le vorbesc nepoților mei. Iată cât dăinuiesc amintirile din copilărie...

Prima călătorie la Chișinău

La finele lunii mai a anului 1949, pentru prima dată am vizitat Chișinăul în cadrul unei excursii, organizată de conducerea școlii feroviare nr.5 din orașul Bălți pentru elevii claselor 5–6. Conducător al grupei a fost prima mea învățătoare, Nina Ivanovna Russo, care, deși era rusoaică, cunoștea la perfecție limba română. Am pornit spre Chișinău într-o zi ploioasă cu un autobuz mic pentru 15–20 persoane. Când am ajuns la Chișinău, ploua cu găleata. Prin geamurile ude ale autobuzului, orașul mi s-a părut mai frumos decât Bălțiul meu, chiar dacă multe dintre clădirile înalte erau distruse. Primul popas l-am făcut pe strada Lenin (fosta Alexandru cel Bun), lângă Arcul Victoriei din centrul orașului.

Ieșind din autobuz, am trecut prin băltoace spre clopotniță și Catedrală. Conducătoarea noastră ne povestea câte ceva din istoricul orașului, însă foarte succint. Apoi ne-am apropiat de un monument din piatră, pe care erau sculptate chipurile a trei bărbați: unul era Alexei Mateevici, altul – un inginer pe nume Hodorojea, iar pe al treilea nu l-am memorizat. Monumentul era situat pe partea dreaptă, la 8–10 metri de la intrarea în Catedrală. Cineva dintre vizitatori ar fi spus că monumentul este dedicat celor trei „martiri”, care ulterior au dispărut. În Catedrală nu am intrat, cu toate că ușile ei păreau deschise.

Locul debarcării elevilor sosiți în excursie din or. Bălți (1949)

Strada Armenească colț cu bulevardul Lenin

În timpul acestei excursii, pentru prima dată am văzut cum circulă tramvaiul, chiar ne-am și plimbat în el câteva stații. Pe atunci linii de tramvai aveau strada principală (Lenin) și strada Armenească. În aceeași zi ne-am întors în orașul natal, cu impresii extraordinar de plăcute, pe care le povesteam părinților, vecinilor de seama mea și colegilor de

clasă care nu au mers în excursie. Am vizitat Chișinăul pentru a doua oară doar peste 6 ani, timp care a coincis cu recrutarea mea în serviciul militar – sfârșitul lunii octombrie 1955.

Perioada deportărilor

După puțin timp de la excursia noastră la Chișinău, a început o perioadă tristă pentru populația autohtonă – deportarea în „Siberia de gheață”, iar o parte din pământeni dispăreau pe timp de noapte pentru totdeauna, fără să se mai audă ceva despre ei. De casele gospodarilor se apropiau mașini speciale, camuflate, din care coborau 3–4 bărbați înarmați, îmbrăcați în haine negre și cu exterior sever. Ei se năpusteau în casele oamenilor și, fără multă explicație, le ordonau să se pregătească pentru plecare și să ia cu ei doar cele strict necesare. Văzând țevile armelor deasupra lor, oamenii înfricoșați nu știau ce să facă; nu erau capabili de acțiuni raționale. Imaginați-vă ce se petrecea în familiile cu copii mici!

Se știe foarte bine că persoanele selectate pentru deportare, de obicei, erau cei mai buni gospodari și oameni cinstiți. Ei erau transportați la gara feroviară din apropiere, încărcăți în vagoane marfare pentru vite (separat, bărbați și femeile cu copii), apoi duși în direcții necunoscute. Pentru a evita astfel de situații, părinții mei cu cei 5 copii au luat calea pribegiei. Au încărcat familia și cele strict necesare în căruța trasă de un cal, au legat vaca în urma căruței și au pornit spre loturile noastre de pământ în direcția satului Dobruja, învecinat cu or. Bălți. Așa am supraviețuit 10–12 zile, schimbându-ne permanent locul aflării. Condițiile de trai deveneau tot mai insuportabile, în primul rând pentru copii. Din această cauză, am fost nevoiți să ne întoarcem acasă, spunând: fie ce o fi! La aproape 1 km de casă, am fost opriți de 3 persoane înarmate, care ne-au luat calul și ne-au lăsat în

drum cu căruța încărcată cu copii, fără a ne explica ceva. Toți am rămas speriați și derutați. Părinții au fost nevoiți să înjuge vaca la căruță și astfel cu greu am ajuns acasă, parcă nevătămați, dar disperați.

Acest eveniment ne-a înfricoșat atât de tare, încât rămâneam în așteptarea eventualei deportări, cu toate că puterea nu avea nici un temei real pentru astfel de acțiuni. În acele timpuri, însă, totul era imprezvizibil. Trebuie să amintesc că și în alte cazuri, când nu aveam cal, părinții erau nevoiți să înjuge vaca la căruță, pentru necesitățile din gospodărie, mai cu seamă când aduceam „jom” din sfeclă de la fabrica de zahăr, pentru hrana vacii. Dar să vedeți că vaca se obișnuise cu jugul și nu se împotriva deloc.

Trăirile condiționate de perioada războiului, deportările și foametea drastică încă mulți ani m-au însoțit, reflectându-se negativ asupra sănătății, stării psihologice (în comportament, la învățătură), fiindcă cel mai mult au avut de pățimit copiii. Nu în zadar în acea perioadă oamenii vorbeau doar în șoaptă, iar privirea lor era jalnică, asemănătoare cu a unui animal speriat.

În memoria mea a rămas cazul unei femei de vreo 50 ani, care a sosit cu traiul în Slobozia-Bălți dintr-o localitate rurală. Închiria o odaie la un vecin de al nostru și îndeplinea funcția de poștăriță la oficiul poștal din localitate. Uneori venea în ospeție la părinți, nu știu despre ce discutau. Se vorbea că era o femeie bună la suflet, dar tot timpul întristată. Peste 1,5–2 ani de lucru, ea a dispărut fără veste și doar mai târziu s-a aflat că a fost deportată, din motivul că soțul ei a făcut serviciul militar în armata română. Aproximativ peste 7–8 ani, dumneai s-a reîntors în Moldova, vizitându-i într-o zi și pe părinții mei. Ei nici nu au recunoscut-o, atât de tare îmbătrânise. Era fără dinți, vorbea nedeslușit și se deplasa cu ajutorul unui băț.

Ulterior, am aflat de la părinți despre munca silnică pe care a îndeplinit-o femeia în pădurile din taigaua siberiană,

despre condițiile neomenești și trăirile sufletești, pe care le-a suportat în acești ani. Această mult pățimită doamnă a mărturisit că s-a aflat în vagon până a ajuns la locul destinației, cu mici popasuri pe timp de noapte, pentru necesitățile fiziologice și aprovizionare cu apă. Mai mult de jumătate dintre persoanele deportate au decedat în drum, mulți dintre care erau copii mici. Se întâmpla ca decedații să se afle zile întregi alături de cei vii.

Pe parcursul anilor multe minți lucide, și nu numai de pe plaiurile noastre, de repetate ori puneau în discuție și analizau motivele acestor deportări, a situațiilor de îndobitocire a sute de mii de oameni nevinovați – acțiuni cu rezonanță de calamitate socială. Mulți se mai întreabă și acum: cine întocmea acele groaznice liste pentru deportare și cine executa aceste acte violente? Răspunsul este evident. Inițiatorul fărădelegilor putea fi doar regimul imperiului sovietic, iar executori se găseau câți vrei: oameni cu suflet degradat și trădători de neam. De aceștia n-a dus și nu duce lipsă nici o țară și nici un popor.

Studiile la Școala de Felceri și Moașe

După absolvirea a 7 clase (1951), împreună cu prietenii și colegii mei Victor Barbieru, Jan Iuhtimovschi, Anatol Marcu și Mitică Bălan, am hotărât să ne continuăm studiile la Colegiul de Medicină, pe atunci Școala de Felceri și Moașe din Bălți. Toți am început să studiem tainele medicinei. Nu totul se însușea ușor, fără manuale și cunoașterea limbii ruse, fără un sistem perfect de pregătire și fără cadre didactice autohtone. Norocul nostru era că anumite discipline medicale se studiau sub conducerea unor medici-practicieni foarte bine pregătiți, care și-au făcut studiile la București, Viena, Berlin, Paris și mulți dintre ei cunoșteau limba băștinașilor. Printre aceștia au fost farmacistul Mihail Egher, chirurgii Cotigher și

Râbacov, interniștii Buhbinder și Chișelev ș.a. Am avut ce învăța de la așa personalități ca doctorii Marmor și Saruhanova, renumiți organizatori ai sistemului de sănătate publică din Bălți, de la severul nostru director Șevțov, șeful de studii Baliura, pedagogii Hazins, Pisanciuc, Danișevschi, Lascenco, Berejnaia ș.a.

Știam cu toții că farmacologia se studiază cu greu, trebuie memorizate sute de denumiri de medicamente, iar obiectul era predat de Mihail Davidovici Egher, un pedagog principal și sever. Totodată, dumnealui avea un comportament foarte bun față de elevi; ne învăța cu iscusință să memorizăm medicamentele în limba latină; își permitea să glumească cu noi, dar distanțat. Îmi amintesc cât de spectaculos petrecea el lucrările de control. După ce repartiza întrebările fiecărui elev, se așeza pe scaun în fața grupei, supraveghea atent cum lucrăm, apoi desfăcea un ziar și începea parcă să-l citească. Noi numai atâta și așteptam. Ne străduiam să copiem pe furiș sau să consultăm colegii, dar în scurt timp auzeam: „Te văd, te văd”, fără să ia ziarul din fața ochilor. Acest procedeu se mai repeta; în unele cazuri îi nominaliza pe unii elevi, iar noi de la început rămâneam nedumeriți: cum ne observa dumnealui prin ziar? La recreații întrețineam discuții aprinse, până am găsit explicația fenomenului. Secretul „văzutului prin ziar” era foarte simplu: în ziar se făceau găuri mici prin care se vizualiza toată situația din jur. Prin acest truc, Egher deveni bine cunoscut de mai multe generații de studenți ai Școlii de Felceri și Moașe din Bălți, dar și unul dintre cei mai îndrăgiți pedagogi – prin calitățile sale excepționale pur omenești. În timpul studiilor la institutul de medicină adesea îl vizitam pe Mihail Davidovici la farmacia din centrul orașului, unde lucra de mulți ani. Să-l fi văzut cât de bucuros era dumnealui de vizită, că nu este uitat de foștii elevi și se bucura nespus de cei care își continuă studiile.

Majoritatea studenților, promoția 1951–1954 a fostei Școli de Felcer și Moașe din Bălți, aveau doar vârsta de 14–15 ani. Unii din ei erau mai în vârstă, chiar și participanți la al doilea război mondial, demobilizați din armată (Țîrfa Nicolae, Tiron Efim, Bazic Gheorghe, Bezdetnâi Alexei, Gordienco Iurie, Habarova Tamara ș.a.). Noi, cei mai tineri, adesea aveam mai mare frică de colegii noștri cu practică de viață, decât de unii pedagogi. Eram impuși să-i ascultăm pe toți în măsură egală și să luăm de la ei totul ce era mai bun.

Spre finele primului an de studii, la școală s-a început o metamorfoză a vieții studențești: ne-am încadrat mai activ în sport, ne întâlneam cu fete, făceam șotii. Ceva mai activi la șotii erau cei care locuiau în căminul studențesc, mai cu seamă cei veniți de la casa de copii (Gheorghe Cotelea, Grigore Andrușenco, Petru Nicolăeș, Alexandru Țipris, Anatolie Eriomenco ș.a.). Mai târziu, la aceștia ne-am asociat și noi, bălțenii de la „gara mare”, iar împreună prezentam deja anumite „incomodități” altor grupări din oraș. Ba chiar eram discutați sau avertizați de director. În acest sens, eu am fost mai retras, nu participam la evenimentele spectaculoase, și doar din cauza dificultăților economice familiale și supraîncărcării cu lucrul din gospodărie. Nu-mi rămânea timp nici pentru învățătură, nici pentru distracții.

Mi s-a fixat în memorie dimineața zilei de 5 martie 1953, când noi, studenții grupei de felceri, ne aflam la orele practice de chirurgie în spitalul nr.1 din Bălți cu pedagogul nostru Vladimir Lvovici Râbacov și discutam despre o patologie chirurgicală la patul bolnavului. Aproximativ pe la ora 10.00 prin difuzor s-a comunicat îndurerata veste despre moartea scumpului nostru conducător și învățător, generalisimul și părintele tuturor popoarelor înjosite Iosif Vissarionovici Stalin (Djugașvili). Momentan, toată lumea parcă muțise; priveam nedumerit unul la altul și nu înțelegeam în ce situație am nimerit. Peste câteva clipe, doctorul Râbacov a început să plângă isteric în hohote, iar cei din jur, nevrând, începeau și ei

să plângă. Aveai impresia că s-a prăbușit pământul și în curând se va stinge soarele odată cu moartea lui tătuca Stalin. Peste 15–20 minute de amorțeală stupidă, plânsetele parcă se potoliseră și stimatul nostru pedagog a început să ne vorbească domol, cu un accent evreiesc specific, despre meritele genialului Stalin față de toate popoarele lumii, că moartea lui este o imensă și irecuperabilă pierdere, că astfel de persoane se nasc o dată la o mie de ani și numai Uniunea Sovietică a avut norocul să aibă așa conducător genial. Trei zile, tot poporul sovietic a fost în doliu, iar noi, studenții, ne bucuram că am fost scutiți de lecții. Am întâlnit, însă, și persoane care nu plâneau, nu se văicărau, fără mari semne de tristețe pe față sau durere sufletească pronunțată.

Acum, mi-aș permite să-i reproșez domnului Vladimir Lvovici Râbacov că atunci, în martie 1953, el nu a avut perfectă dreptate, când s-a exprimat că o dată la o mie de ani se nasc așa oameni ca „tătuca” Stalin. În realitate, ei se plodesc cu mult mai des în toată lumea. Cu cât mai răi decât Stalin au fost Hitler, Lenin, Beria, Mussolini, Ciombe din Congo, Pol Pot cu cmerii roșii în Cambodgia, Saddam Hussein în Irak ș.a. Aș fi curios acum să aud părerea domnului Râbacov și a altora de seama lui în această privință.

Revelionul 1954 se preconizase să-l petrecem împreună cu colegii în sala de festivități. Către acest eveniment, noi, cei mai mari, deja absolvenți, am hotărât să fim la nivel față de cei mai mici, mai cu seamă față de fete. Fiecare trebuia să se pregătească de revelion cât mai bine. Eu, bălțean, am împrumutat de la bunelul meu o pălărie de culoare neagră, ochelarii, bastonul și mi-am improvizat o mască. Am intrat fudul în localul școlii și le-am demonstrat prietenilor cu ce „zestre” am sosit. Ei s-au mirat, întrucât nu aveau nici măcar haine pentru astfel de festivitate. În scurt timp, fără a observa, a dispărut fără urme toată zestrea mea, iar căutările mele nu s-au încununat cu succes. Toți colegii îmi spuneau că nu știu și nu au văzut nimic. Abia peste câțiva ani, Victor Barbieru

s-a destăinuit că acest lucru a fost organizat de Gheorghe Cotelea, la care au participat și alți colegi. Acum imaginați-vă ce observații severe am primit de la mama și de la bunel.

Pe parcursul anilor de studii la Școala de Felceri și Moașe, unii studenți practicau diverse probe sportive (fotbal, baschet și volei), la care se organizau și competiții. Pe terenul de baschet adesea îl vedeam pe un medic tânăr și zvelt, cu numele Ghețeu Victor, care juca bine și totodată îi invita pe studenții noștri să se antreneze împreună cu el. Din grupa noastră mai frecvent jucau Nicolae Gaisan, Victor Barbieru, Jan Iuhtimovschi, Petru Nicolaes, Anatol Marcu ș.a. În timpul competițiilor, se adunau cu bucurie mulți suporterii din rândul studenților, fani și susținători ai echipelor respective, care deveneau foarte gălăgioși, adesea chiar agresivi, gata să se încaiere la bătaie, pe la sfârșitul competițiilor.

După una din astfel de competiții, care a avut loc într-o sâmbătă, dintr-o acțiune copilărească, am avut ocazia să pătimesc și eu, dar totul a trecut cu bine, fără consecințe. S-a întâmplat așa că de la terenul de baschet toți băieții ne-am îndreptat spre localul școlii, mingea se afla la mine. În drum spre clădire, colegii se mai opreau, discutau, iar eu mergeam înaintea lor. Și iată mi-a venit o idee: să-i sperii pe colegii mei, când vor intra în școală. Am intrat repede în clădirea școlii, am mers pe coridorul lung și nițel întunecos și m-am ascuns după colț, așteptând să-l lovesc cu mingea pe cel care va intra primul. Peste un timp, am auzit pași care se apropiau de mine, dar eu tocmai așteptam să arunc cu mingea în cineva. Datorită întunericului din coridor, l-am lovit cu mingea nu pe unul din colegi, ci pe însuși directorul școlii, dl Șevțov, de i-au zburat ochelarii. Înțelegând evidenta greșeală și posibilele consecințe, eu am fugit neobservat la etajul doi și m-am ascuns într-o clasă. În acel timp colegii mei se aflau încă afară și nu știau nimic despre cele întâmplate. Mai târziu, directorul l-a invitat pe Severin Azrilovici Engler, dirigintele grupei noastre, să clarifice cazul și să-i raporteze, dar nu a

mai aflat nimic și incidentul a trecut nepedepsit. Totuși, peste 8 ani, eu i-am mărturisit domnului Engler, prezent la nunta mea, că vinovatul de atunci am fost eu.

Primii ani de studenție au fost pentru mine foarte anevoioși din punct de vedere material, ceea ce influența negativ asupra învățaturii. Din lipsa banilor pentru autobuz, eram nevoit să merg pe jos câte 5 km spre școală, apoi spre casă. Dacă plecam cu autobuzul, cheltuiam cele 50 copeici pe care mi le dădea mama, în schimb, toată ziua rămâneam flămând și spre seară mă întorceam acasă sleit de puteri. Din acest motiv, pe timp relativ cald, mă agățam din urma autobuzului pentru a parcurge măcar 2–3 stații. O asemenea călătorie, pe timp de iarnă, putea să se termine pentru mine tragic, deoarece îmi înghețase degetele la mâini, m-am desprins de autobuzul ce mergea în plină viteză și am căzut, lovindu-mă puternic de șosea. Acest eveniment m-a „dezvățat” pentru toată viața de a călători „iepurește” în afara autobuzului.

Pentru prima dată am părăsit cuibul părintesc în primăvara anului 1954, când m-am aflat timp de o lună de zile la stagiul practic în spitalul raional Susleni, la 14 km de Orhei. În această perioadă, am locuit la gazdă la o infirmieră din spitalul nominalizat. Cu gospodarii, încă relativ tineri, mă împăcam foarte bine și mă tutelau ca pe copilul lor. Eu de asemenea mă străduiam să fac față lucrurilor, le mai ajutam prin grădină, adesea luam masa împreună. Dar iată că înainte de Sfintele Paști, gospodarul a dezgropat un butoi cu vin, știind că tatăl său l-a îngropat în fundul grădinii încă înainte de război. Deci, acest butoi s-a aflat în astfel de condiții mai mult de 10 ani. După ce butoiul a fost curățat de pământ și s-a scos vrana, s-a constatat că vinul este acoperit cu o pieleță rezistentă, cu grosimea de un centimetru, de culoare și viscozitate asemănătoare uleiului, dulce la gust. Stăpânul m-a servit și pe mine cu un pahar de vin, pe care l-am băut ca pe compot, iar mai târziu am mai servit unul. Consecințele le-am

simțit în scurt timp: am dormit peste 24 ore neîntrerupt. Pentru toată viața am însușit efectul vinului păstrat timp îndelungat în astfel de condiții.

În anul trei de studii la Școala de Felceri și Moașe, ne obișnuiserăm nițel cu viitoarea specialitate; relațiile cu pacienții ne făceau să fim mai serioși, mai maturi. Chiar și tonalitatea convorbirilor dintre colegi se schimbase. Tot mai des frecventam dansurile, ne întâlneam cu fetele, ne împrietenisem cu studenții din cursurile inferioare – cu Nicolae Opopol, Boris Albu, Petru Roșca, Anatol Eriomenco, Ion Cebotari din anul doi și Petru Galețchi din anul întâi. Deveniseră cunoscuți și absolvenții anilor precedenți, care veneau să viziteze școala. Printre ei erau Victor Ghețeu, Andrei Dovganschi, Ion Podubnâi, Vasile Procopișin – viitorii profesori universitari, care au absolvit școala înainte de a fi noi înmatriculați, dar la care priveam doar de la distanță, fiindcă ne era rușine să ne apropiem de ei.

De menționat că circa 30 dintre cei 150 de absolvenți ai anului 1954, promoția a IX-a a Școlii de Felceri și Moașe din Bălți, ulterior și-au continuat studiile la institutele de medicină din Chișinău, Kiev, Odessa, Harkov ș.a. Mulți dintre ei au devenit medici practicieni renumiți (Nicolae Gaisan – dermatovenerolog, Jan Iuhtimovschi – sexopatolog, Pavel Palamarciuc – radiolog, Tudor Vacarciuc – internist); 6 din această promoție au susținut tezele de doctor (Nicolae Țârfa, Miltiad Scurtu, Boris Edinac, Villi Dobreanski), iar 2 au devenit și doctori habilitați în medicină, profesori universitari, șefi de catedră (Gheorghe Baciuc, Mihai Corlăteanu).

Obținând diploma de felcer, mi-am început activitatea pe tărâmul medicinei la 15 iulie 1954, în satul Răcăria, la 23 km de orașul natal. Fără practică de viață, la numai 17 ani împliniți, nu-mi imaginam cu ce să încep și cum să mă descurc cu noile obligații de serviciu. Mă străduiam din răspuțeri să fac față lucrului, însă, în același timp, rămâneam

copil, jucam fotbal cu băieții de seama mea. În această perioadă am fondat și o echipă bună de fotbal, care după plecarea mea la serviciul militar continua să ocupe locuri de frunte la competițiile raionale. În satul Răcăria am învățat să cânt la armonică, să-i fac concurență prietenului Anatol Marcu, care lucra în satul vecin, Ușurei, și devenise cunoscut tineretului, iar eu mă străduiam să nu rămân de el.

Absolvent al Școlii de Felceri și Moașe din Bălți (1954)

O excursie la Leningrad

În timpul primului concediu din viața mea, în vara anului 1955, am plecat cu trenul la Leningrad, împreună cu părinții și sora Lenuța, care împlinise doar 10 ani. Tata, fiind lucrător al căilor ferate, dispunea de dreptul la deplasări pe gratis o

dată pe an, cu membrii familiei, în orice direcție a URSS, iar de data aceasta el a hotărât să le facă o plăcere copiilor. La Leningrad am locuit la o gazdă particulară. Chiar de la bun început, am rămas plăcut impresionat de bunătatea și sinceritatea pe care o manifestau locuitorii orașului. La orice adresare ei îți explicau minuțios și cu cea mai mare plăcere; puteau chiar să se deplaseze cu noi la distanțe mari, pentru a ne conduce la locul solicitat. Dar cu cât patriotism vorbeau ei despre orașul lor natal și cât de nemulțumiți erau de persoanele recent venite cu traiul, care nu le respectau tradițiile.

Nu în ultimul rând, m-au fascinat măreția, frumusețea și curățenia orașului. Mi se părea că am nimerit în cu totul altă lume, doar eu până atunci, în afară de Bălți și Chișinău, nu vizitasem alte orașe mari, ca să le pot compara. Din cauza necunoașterii orașului și timpului rezervat, noi preferam excursii organizate, ca să reușim să cunoaștem și să vedem mai multe.

În cadrul acestor excursii am vizitat Fortăreața Petropavlovsk, Palatul de Iarnă, colindând o zi întregă prin toate pavilioanele lui. De asemenea, am admirat coloanele „Rastrelli” din fața palatului, apoi ne-am deplasat în localitățile Mihailovo, Pușkino, Admiralteistvo, admirând frumusețea arhitectonică și anturajul lor. Nu uitam să facem cele mai necesare cumpărături în magazinele mari din apropierea gazdei. Ne atrăgea atenția amabilitatea vânzătorilor care ne deserveau și ne explicau detaliat. De sine stătător ne plimbam pe malul râului Neva. Uneori așteptam miezul nopții, ca să privim cum se desfac podurile uriașe peste râu. Pentru prima dată acolo am văzut televizorul și cum funcționează, am fost în metrou, despre care doar auzisem.

Într-o seară am hotărât cu toată familia să facem o plimbare cu vaporul, în cadrul unei excursii de vreo 1,5–2 ore, de-a lungul râului Neva. Totul era frumos, dar, pe neașteptate, surioarei Lenuța i s-a făcut rău (răul de mare), a

început să vomite, o durea burta. Cu mare greu, aceste senzații au dispărut, însă am pierdut mult timp, care putea fi folosit mai eficient, pentru a admira de pe vapor priveliștea de noapte a mărețului oraș.

Întorcându-mă de la Leningrad fascinat de cele văzute, le povesteam fraților și prietenilor cu atâta ardoare, de parcă vorbeam despre orașul meu natal. Câțiva ani la rând purtam în suflet speranța că, cândva, voi trece cu traiul în acest oraș frumos.

La Leningrad am avut ocazia să plec încă de trei ori: în anul 1968 – în legătură cu intervenția chirurgicală la plămâni și apoi la un control postoperatoriu în clinica lui Fiodor Uglov, iar în 1969 – în calitate de delegat la Conferința Unională a Medicilor Legiști. De fiecare dată încercam să cunosc și alte locuri deosebite ale orașului.

Serviciul militar

Pentru prima dată în viață am sărbătorit ziua mea de naștere în octombrie 1955, dată care a coincis cu ajunul plecării mele în armată. Petrecerea a avut loc în casa părintească, în prezența prietenilor și a rudelor. Ca orice mamă și tată, părinții mei erau cam scârbiți, doar feciorul lor pleca departe și pentru mult timp.

Am făcut serviciul militar în aviație. Spre sfârșitul lunii octombrie 1955, am ajuns în orașul Lebedin din regiunea Sumî, Ucraina. Am fost repartizat la cursuri de 6 luni într-o școală de radiști pentru sistemul de aviație. Peste o lună de studii, m-am îmbolnăvit de angină și am fost internat în spitalul militar din Harkov, unde, în luna decembrie, am fost operat de tonsilectomie. Doctorul meu era o femeie cu numele Nazratean, armeană de naționalitate, care avea o atitudine binevoitoare față de mine. Aflând că sunt felcer de profesie,

peste un timp m-a întrebat dacă nu doresc să mă întorc în curând acasă. Eu nu știam ce să-i răspund, fiindcă nu puteam

În perioada serviciului militar (1956)

să cred în astfel de posibilitate – de a mă întoarce anticipat acasă. În perioada postoperatorie eram preocupat de cititul cărții lui Lilian Voynich „Tăunul” („Овод”), ceea ce îmi sustrăgea atenția și nu simțeam durerile postoperatorii. Cartea m-a impresionat până la lacrimi, încât am hotărât s-o recitesc, pregătindu-mă să fiu externat din spital. Înainte de anul nou 1956, doctorul m-a informat că îmi pregătește documentele necesare pentru a fi eliberat din armată pe motiv de boală sau pentru a fi transferat în altă unitate, în calitate de felcer.

Spre finele lunii ianuarie 1956, într-adevăr am fost transferat, pentru a-mi continua serviciul militar, într-o școală de aviație din or. Kirovograd, regiunea Odessa, mai aproape de casă. Câteva luni am lucrat la punctul medical al unității militare, care în fiecare an, timp de patru luni (mai – august), se disloca pe un aerodrom-poligon, aflat la 70–80 km de Kirovograd, unde învățau cursanții să zboare. Eu îi însoțeam la poligon în calitate de lucrător medical. Aproximativ peste

2–3 săptămâni mi s-a încredințat postul de intendent pentru aprovizionarea cu alimente a întregii unități (cel care deținea această funcție a fost arestat). Devenisem deja o persoană cunoscută, mai respectată, deoarece la depozitele unității militare se păstrau nu doar produse alimentare, dar și alte bunuri, inclusiv țigarete, de obicei, „Kazbek”. Chiar și ofițerii cu funcții mari adesea mi se adresau după țigarete, după unt, carne ș.a. Munceam mult, deseori eram solicitat de către conducerea unității, dar mă deplasam liber după provizii și, totodată, mă simțeam mult mai descătuișat față de ceilalți ostași.

Așa s-a întâmplat, că în vara anului 1956 ministrul Apărării al URSS, mareșalul Gheorghe Jucov, a emis un ordin prin care forțele armate s-au redus cu 1,5 milioane. Printre aceștia am fost și eu. Bucuria mea nu avea hotare. Din „rezervele” depozitului unității militare chiar atunci am trimis părinților, prin poștă, un mic colet cu provizii, fapt despre care mama deseori îmi amintea. La începutul lunii august, am obținut documentele de eliberare din forțele armate și am plecat cu autobuzul din Kirovograd la Odessa, unde am procurat un bilet de tren spre Moldova. În vagon, ocazional, am făcut cunoștință cu un marinar, de asemenea demobilizat, care se întorcea la baștină, într-un sat din apropierea orașului Bălți. În drum am convenit că el va merge în oșpeție la mine acasă, dar mai întâi ne vom schimba cu hainele.

Acasă la părinți am sosit cu cunoscutul meu, numai că eu eram îmbrăcat în uniformă de marinar. Mama m-a observat de departe, dar nu înțelegea de ce eu sunt marinar, doar le-am trimis fotografie în altă uniformă. Stând la masă, le-am povestit toată pătăria. Întoarcerea mea din armată a coincis cu întoarcerea fratelui Ion de la Chișinău, unde susținuse cu succes examenele de admitere la Institutul de Medicină. Mult m-am bucurat pentru frate și m-am jurat în gând că la anul viitor neapărat îmi voi încerca soarta și eu. Despre această intenție i-am povestit numai prietenei mele Ala Costeniuc,

care absolvă clasa X. Eu o sfătuieam și pe ea, adică să încercăm ambii, dar ea a reacționat fără mare entuziasm la această propunere, astfel rămânând fără studii superioare.

Peste ceva vreme după demobilizare, m-am angajat temporar la serviciu în calitate de felcer într-un ambulatoriu militar, pentru ca apoi să mă transfer la stația de salvare din Bălți. În acest timp însușeam cu toată seriozitatea fizica, chimia și literatura. În luna mai 1957, am plecat la Chișinău la un meci de fotbal dintre echipele „Burevestnik” (Chișinău) și „Bayer” (Germania). În aceeași zi l-am vizitat și pe Grigore Ghinju, care absolvise Școala de Felceri și Moașe în 1953 și la acel timp era deja președinte al comitetului sindical al Institutului de Medicină. El m-a sfătuit să mă înscriu la cursurile de pregătire pentru luna iulie, ceea ce am și făcut cu ajutorul lui.

Odată sosit la cursuri, am studiat foarte sârguincios chimia, sub îndrumarea lui Abram Mendeleevici Derji, și fizica, cu Lazăr Moiseevici Landa. Ambii mi-au fost profesori la facultate (Derji s-a filmat în rolul „evreului” în renumitul film al lui Emil Loteanu „Lăutarii”). Limba și literatura erau predate de mai mulți pedagogi. Cursurile mi-au fost de mare folos, iar examenele le-am susținut, pe neașteptate pentru mine, foarte bine. Astfel, am fost înmatriculat la facultatea Medicină generală, de rând cu unii colegi care au frecventat cursurile de pregătire: Filimon Avraman, Ștefan Ojog, Tudor Bârcă, Dora Bratu, Nina Alupoiaie, Nina Patraș ș.a.

**STUDIILE
LA INSTITUTUL
DE MEDICINĂ**

*Ce cunoaștem este limitat.
Ce nu știm este nemărginit.*

Cum am cunoscut Institutul de Medicină și Chișinăul

Atât aspectul Institutului de Medicină, cât și al orașului Chișinău, la cei 12 ani postbelici, când începusem studiile la facultate, treptat devenea parcă mai atractiv, dar încă se mai simțeau consecințele distructive ale războiului. Pe atunci institutul dispunea doar de actualele clădiri cu 2 etaje, situate paralel cu fosta stradă Lenin, unde se aflau organele de conducere și unele catedre. În curte, imediat după clădirea centrală, se mai afla o clădire cu 2 etaje, sediile catedrelor cu profil morfologic (anatomie, histologie, anatomie patologică, anatomie topografică) și catedra fiziologie patologică. În interiorul curții existau și 3 clădiri cu câte un etaj, sediile altor catedre teoretice (fiziologie normală, farmacologie, fizică, chimie ș.a.). În acest complex de clădiri, pe timpuri, funcționa Spitalul Militar. În fața institutului era amplasat bustul lui Iosif Stalin, iar în curte – ale lui Miciurin și Lomonosov.

Unicul cămin studentesc al institutului se afla în două clădiri de la intersecția străzilor Lazo și Kiev (actuala 31 August). În anul 1960, rectorul Nicolae Testemițanu a desfășurat un imens șantier de construcție a noilor clădiri cu 4 etaje, anexate din părțile laterale la clădirea centrală, precum și construcția numeroaselor cămine studentești din preajma

institutului. Cu mult mai târziu, s-au construit alte cămine, blocuri de studii și locative în sectorul Mălina Mică, care, în ansamblu, au schimbat esențial condițiile de studii și de trai ale viitorilor medici.

Pe când îmi începusem eu studiile universitare, orașul Chișinău avea circa 350 mii locuitori și era împărțit în trei sectoare (raioane): Lenin, Octombrie și Frunze. Clădirile Institutului de Medicină se considerau marginea orașului, doar până aici circulau troleibuzele. În anii de studii 1 și 2 eu jucam cu colegii fotbal pe toloacă mai la vale de institut, iar la umbra copacilor de aici ne pregăteam de sesiunea de vară. În continuare, în direcția Strășenilor, existau doar câteva clădiri cu 2 etaje, învecinate cu casele particulare ale cetățenilor din fostul sat Buiucanii Vechi. Alte clădiri mari de menire administrativ-socială nu existau.

În direcția Aneni Noi, Chișinăul practic se termina în preajma gării feroviare. Vizavi de gară, de-a lungul străzii, exista un rând de case particulare vechi, cu un etaj, în majoritatea din ele funcționau și mici magazine (dughene), în care mai mult se comercializau produse alimentare. Nu rareori vizitam și eu acele magazine, când plecam cu trenul la Bălți. Toate magazinele erau deservite de evrei, care, cu o afinitate specifică și competență profesională, își îndeplineau obligațiunile de serviciu, astfel devenind foarte atractivi pentru cumpărători. Spre regret, aceste calități au dispărut și nu se mai altoiesc altor contingente de vânzători. În direcția sectorului Botanica începuse construcția Institutului de Ftiziologie. Casele particulare treptat se demolau, iar în locul lor apăreau clădiri cu multe etaje. În anii 1975–1980, avalanșa construcțiilor clădirilor locative a fost orientată în direcția noului aeroport.

Spre nord, capitala Moldovei se mărginea cu râul Bâc și gara auto de la Visterniceni. Pe atunci, în regiunea sectorului Râșcani exista un aerodrom, de unde, în anii 1957–1958, eu adesea zburam cu avionul la Bălți ca să-mi vizitez părinții. În

scurt timp pe acest teritoriu începe construcția blocurilor locative cu multe etaje. Pe harta orașului apare un nou cartier, bine amenajat, denumit Râșcani, alături de care, ulterior, mai apare unul – Ciocana. În așa mod, orașul creștea deja în direcția râului Nistru, spre Vadul lui Vodă.

Spre sudul republicii, orașul Chișinău se prelungea până în regiunea actualului cinematograful „Gaudeamus”, unde se afla stația terminus a transportului public. Pe ambele părți ale șoselei Hâncești începuse construcția caselor particulare, alături de cele existente. Astfel, orașul se prelungea pe moșiile boierului Dicescu, până la Lacul Comsomolist. În continuarea șoselei Hâncești, orașul se lărgea, înglobând și satul Schinoasa.

Cam acestea erau hotarele propriu-zise ale orașului Chișinău când am sosit la studiile universitare. Pe timpul războiului, Chișinăul a fost distrus, însă anumite clădiri importante nu au avut de suferit. Dintre acestea au făcut parte Catedrala „Nașterea Domnului” cu Clopotnița și Arcul Victoriei din preajma ei, clădirea Primăriei, Sala cu orgă, Muzeul național și multe altele, care și astăzi înfrumusețează orașul.

Catedrala „Nașterea Domnului”, Clopotnița și Arcul Victoriei din centrul orașului Chișinău

Acum, peste 50 ani, constat cu satisfacție o frumusețe estetică și arhitectonică vădită a orașului, care a devenit pentru mine scump și apropiat. Chișinăul de azi este un oraș modern, cu aspect european, ceea ce bucură ochii locuitorilor și vizitatorilor.

Primii ani de studii la facultate

Înmatricularea mea la Institutul de Medicină din Chișinău (1957) m-a bucurat nespus, iar titlul de student devenise pentru mine în mare măsură onorabil. Începuse un proces de familiarizare consecventă cu orașul, cu localul institutului și al căminului, precum și cu noii colegi de facultate.

În anul întâi mi s-a oferit cămin pe strada Kiev 137, într-o odaie pentru șapte persoane: eu, Petru Galețchi, Sașa Zbanț, Nicolae Elașcu, Nicolae Gonțearuc, Vlad Bălan și Vladimir Sarî. Înainte de a începe studiile la facultate, o parte din abiturienți, care au susținut bine examenele de admitere, au fost selectați pentru a pleca la țelină în regiunea Pavlodar, Kazahstan. Din această echipă am făcut parte și eu. Am fost transportați în vagoane marfare. Detașamentele studențești se bucurau de privilegiile până la locul destinației. Peste 7–8 zile am ajuns la Pavlodar. Ne-au repartizat în echipe mai mici și ne-au trimis în diferite sovhozuri și colhozuri. Acolo l-am întâlnit și pe fratele meu Ion, student la anul II, care sosise mai înainte; adică era deja „băștinaș”. Am lucrat la construcție și la colectarea grâului până la 15–16 octombrie.

La sfârșitul lunii octombrie, ne-am întors cu toții cu bine din Kazahstan. Am fost repartizați în grupele respective și noi, „țelinarii”, am început procesul de recuperare a absențelor „motivate” la toate disciplinele, fiind mai ocupați decât colegii noștri. Abia pe la începutul lunii decembrie

achitasem toate „datoriile” acumulate. Ambele sesiuni le-am susținut foarte bine, cu obținerea bursei de merit.

Procesul de adaptare la viața studentească pentru mine a trecut relativ ușor. Cel mai greu obiect era biologia, întrucât doamna Vera Simonov era foarte exigentă cu studenții, dar totul a trecut cu bine. Am memorizat lecțiile șefului catedrei de biologie, profesorul Vladimir Zaharov, care în primul semestru al anului critica vehement teoria Veisman-Morgan-Mendel, iar în al doilea semestru deja își schimbase tonalitatea expresiilor la această temă. Veismanismul devenise mai acceptabil (prin hotărârea de atunci a partidului), începuse recunoașterea incontestabilă a valorii științei genetice, viabilitatea multor aspecte în acest domeniu, care anterior erau respinse ca fiind nefondate și antiștiințifice. Tocmai aceste restricții la nivel de strategie politică a statului au stopat dezvoltarea științelor medico-biologice și au cauzat pregătirea defectuoasă a viitorilor specialiști la facultățile respective, inclusiv în ramura medicală, aducând mari prejudicii societății, iar mulți savanți cu renume mondial au fost desconsiderați.

La anul întâi de studii am rămas fascinat de limba latină, pe care o studiam cu eminentul pedagog și enciclopedist în materie, Serghei Smirnov, care ne învăța cu dăruire și la care țineau mult studenții. Dumnealui avea o pregătire profesională de excepție, un comportament și o ținută deosebite. De la el învățasem pe de rost expresii întregi în limba latină, pe care le foloseam ulterior pe parcursul multor ani în cadrul seminarelor la disciplina medicina legală. Doar mai târziu am aflat că renumitul pedagog S. Smirnov a studiat pe timpuri foarte temeinic disciplinele fundamentale la București și în alte orașe din Europa, făcând parte din pleiada intelectualilor ruși, care, după revoluția din octombrie, s-au refugiat pe plaiurile noastre moldave. Nici nu-mi puteam imagina că dumnealui cunoștea mai multe limbi, inclusiv româna, pe care inițial nu o vorbea.

Îndată după sesiunea de vară din anul 1958, împreună cu fratele Ion și viitoarea mea soție Alexandra Gălescu, am plecat pentru a doua oară la țelină, de data aceasta în regiunea Kokcetav din Kazahstan. Dintre șefii detașamentului făceau parte pedagogii Ion Podubnâi, Nicolae Cereș și reprezentanți ai comitetului comsomolist. Ne-am deplasat ca și în anul precedent. Echipa noastră, din 40 persoane, condusă de Iurie Ridlovski, student al anului trei, a fost repartizată într-un aul, la peste 200 km de Kokcetav. Eu, în calitate de brigadier, și colegii mei Mihai Râjalo, Ion Paruș, Costică Semionov, Valentin Botnariuc, Grigore Savciuc și fratele Ion lucram la reconstrucția unor ferme, iar în timpul liber ne angajasem să construim o casă particulară din bârne, meserie pe care o însușisem acolo. În unele zile participam la seceriș, uneori având ocazia chiar să conduc combina.

Spre finele lucrului la țelină, în calitate de studenți-medici, am avut ocazia să consultăm un pacient după o traumă craniocerebrală, care în mare măsură a avut tangență cu medicina legală, fără a conștientiza atunci acest fapt. Un bărbat de vreo 45 ani a fost bătut drastic de prietenii săi. La examinare am constatat o traumatizare severă a capului. I-am dat niște sfaturi, dar la a 4-a zi a decedat la domiciliu. Pentru mine devenise clară eventuala moarte de origine traumatică, legătura directă dintre traumă și deces, însă mai târziu m-am convins că infracțiunea nu a fost cercetată de către organele cu funcții abilitate. Deci, victima a decedat de „boală”, și nu din cauza traumei craniocerebrale! Spre regret, astfel de cazuri sunt înregistrate și în zilele noastre.

Și de data aceasta ne-am întors de la „țelină” cu întârziere, având cu toții un program special de recuperare a absențelor motivate la disciplinele studiate la anul doi. În drum spre casă am procurat un aparat de fotografiat „Smena”, devenind ulterior un fel de fotograf studentesc. Apăruseră noi discipline de studiu, concomitent cu anatomia, care s-a prelungit încă un semestru. Cursul teoretic de prelegeri la

anatomie îl susținea renumitul profesor universitar, venit din Moscova, Vasilii Kuprianov, care în scurt timp s-a reîntors la baștină. Lecțiile practice le-au susținut Alexei Popa (I semestru) și Nicolae Cereș (semestrele II-III). Devenise o obișnuință ca, la începutul fiecărui seminar, domnul Alexei Popa să spună: „Va răspunde Baciul!”. Nu înțelegeam de ce numai pe mine mă întreabă de fiecare dată. Mai târziu m-am dumerit: pur și simplu, eu eram primul pe listă. Mă întreba, apoi ne recomanda să studiem de sine stătător pe obiectele anatomice. Noi, cei după școlile de medicină, ne descurcam mai bine la anatomie. Către examenul de stat ne-am pregătit cu Petru Galețchi, Petru Lazăr și Simion Guranda; repetam materialul în prezența lui Boris Terehov, pentru care anatomia era obiectul cel mai greu, iar noi deveneam consultanți mai „știutori” de materie.

Anul II de facultate. Cu Costică Semionov, Ala Mereniuc și Șalom Edelman (1958)

Caracterul disciplinelor studiate pe parcursul anului doi nu s-a schimbat esențial comparativ cu anul întâi. De asemenea, predominau disciplinele care nu aveau nimic comun cu medicina. Dar nu ne rămânea decât să executăm cerințele prevăzute de planul de studii și să facem față lucrurilor. Totodată, ne simțeam mai adaptați la viața studentescă.

În fața catedrei de anatomie: Șura Gălescu, Lida Savca, Nadea Busuioc, Ludmila Mozolescu și Anișoara Dubceac

Locurile preferate unde, în primii ani de studii, ne petreceam timpul liber în zilele de odihnă, în afara clubului nostru studențesc, erau platourile de dansuri de la Lacul Comsomolist și de la Casa Ofițerilor (actualmente pe acest teren se afla clădirea Președinției). Nu frecventam dansurile organizate la Universitatea de Stat și la alte institute, în schimb, tineretul altor instituții din oraș preferau dansurile din clubul nostru studențesc, fiind atrași de fetele noastre frumoase, cu atât mai mult de dorința de a avea o soție-medic. În cadrul acestor serate ne cunoșteam mai bine, deveneam prieteni cu tinerii din afara Institutului de Medicină.

Cu colegii de facultate sărbătorim 1 Mai 1959, în apartamentul prietenei lui Sergiu Mucuța

Deseori vizionam filme la cinematograful „Patria”, deoarece se afla mai aproape de căminele unde locuiam și anume acolo, înainte de film, cânta Nicolae Sulac, înalt apreciat de tineretul generației mele. Uneori, după film treceam pe la cantina-restaurant „Moldova”, anexată pe atunci la clădirea cinematografului (actualmente, clădirea nu există),

cu un spațiu foarte încăpător, cu mâncărică ieftină și bună, cu muzică populară frumoasă, unde puteai să te relaxezi, să cunoști mulți tineri de vârsta ta sau să discuți cu diferite persoane cu aceleași interese și preferințe.

În primii ani de facultate eu cu fratele Ion vizitam foarte des părinții în zilele de odihnă și în timpul vacanței. În 1958, până la demolarea casei părintești, eu am organizat o serată la care au fost prezente Nina Iodco, Nina Secrieru și consăteana Anicuța Ciobanu. Tocmai atunci am și avut ocazia să-l fac cunoscut mai îndeaproape pe fratele Ion cu viitoarea sa soție. Peste 3 ani, el și Nina Secrieru s-au căsătorit.

În primăvara anului 1959, a început un lucru foarte anevoios și intens: demolarea casei părintești, făcutul lampacilor, pregătirea terenului pentru temelia noii case, agonisirea banilor etc. Toată activitatea organizatorică era pe umerii mamei. La prima etapă, lucrul de bază era îndeplinit după serviciu, de către tata și fratele Leonid, care atunci atinsese vârsta de 18 ani. Ei erau ajutați de frații mamei (Vlad, Mihai, Jorja) și de Vasile Hanganu – finul părinților. La făcutul lampacilor în mare măsură se încadrau mătușa Agripina și surioara Elena.

Eu și fratele Ionel soseam din Chișinău în ajutor în zilele de odihnă, iar în vacanța de vară preconizam să lucrăm activ la viitoarea casă părintească. După sesiunea de vară, am sosit la Bălți pe 3 săptămâni, fiind nevoit să mă „specializez” la făcutul olanelor pentru acoperiș, metodă pe care numai eu la acel moment am însușit-o de la un meșter în domeniu (dl Ursu). În același timp, fratele Ion s-a deplasat în orașul Tbilisi la campionatul unional de lupte greco-romane printre studenți. Revenit din Tbilisi, am aflat că Ionel al nostru a câștigat la această competiție locul trei pe Uniunea Sovietică, fiind învins cu greu în finală de reprezentantul Georgiei, țară-gază.

Perioada demolării casei părintești (1958-1959): tata cu surorile Maria și Elena și fratele Leonid

O plimbare pe Lacul Comsomolist împreună cu prietena Șura Gălescu (1959)

Pe parcursul celor trei săptămâni, lucram intens câte 10-12 ore pe zi, ca să pregătesc numărul necesar de olane pentru acoperișul casei. Surioara Elena, uneori mătușa Agripina și mama mă ajutau la pregătirea mortarului din ciment și nisip, iar eu îl așezam în forme speciale de metal, pe care le puneam într-o groapă specială cu apă. Aceste procedee se repetau succesiv. Știind că eu voi întrerupe această activitate în legătură cu deplasarea la Moscova pentru 12 zile, mă străduiam să fac maximal numărul necesar de olane. Ultimele lucrări au fost îndeplinite de fratele Leonid.

La acel timp fiecare membru al familiei noastre avea sarcini concrete și volumul planificat de lucru. Cel mai greu lucru îl îndeplinea Leonid: scotea din pereți lutul din casa veche și îl ducea în alt loc, pentru ca seara, împreună cu tata, să-l înmoaie, apoi cu ajutorul unei iepe, cumpărată temporar, să calce lutul cu paie și să-l pregătească pentru făcut lampaci. Și tot așa o lună de zile la rând. Apoi toți s-au încadrat la săpatul fundamentului pentru casă, la aducerea pietrei din gardul gospodăriei. La clăditul pereților cel mai mare meșter era Vasile Hanganu, ajutat în mare măsură de unchiul Vlad Bălan. Spre toamnă, casa a fost ridicată și acoperită.

Cu durere în suflet îmi amintesc despre o reală nenorocire, care putea să se întâmple cu fratele Leonid în perioada de demolare și construcție a casei părintești din vara anului 1959. Iată cum a fost. Într-o zi el a plecat de unul singur cu căruța să aducă lut din lutărie. Ca de obicei, a tras căruța aproape de mal, de unde preconiza să sape. A deshămat iapa și a lăsat-o să pască, iar el s-a apucat de lucru. În timp ce săpa, malul s-a prăbușit pe neașteptate și el s-a pomenit acoperit, doar fața parțial îi era descoperită. Începuse procesul de asfixiere, respira cu greu. A stat așa aproximativ 30 min. Noroc de niște trecători, care l-au observat și l-au scos de sub stratul de pământ. Astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, a fost salvat.

O excursie în orașul Moscova

Pentru mine a fost surprinzătoare și plăcută propunerea de a pleca, în vara anului 1959, într-o excursie la Moscova, în componența unei echipe de studenți ai institutului. Conducătorul delegației a fost Emilian Coțaga, student deja la anul VI, iar eu terminasem anul doi. Până atunci nu fusesem la Moscova. Această excursie mi-a lăsat impresii de neuitat pentru toată viața.

În primul rând, noi am vizitat expoziția firmei de automobile americane Ford Motor Company, care s-a desfășurat în parcul Sokolniki. Toți am fost impresionați de automobilele luxoase, incomparabile cu cele care circulau pe drumurile URSS. Prin aceasta s-a simțit o aplanare a relațiilor dintre cele două mari puteri – URSS și SUA.

Mai apoi am vizitat Mausoleul lui Lenin și Stalin. Ambii se aflau alături pe postamente separate, îngrijite cu gust. Lenin, mic de statură, uscățiv, cu mâinile aranjate pe piept. La exterior semăna cu cel din cunoscutele fotografii, dar fața lui era ca o mască de ceară. Stalin – parcă ceva mai plinuț decât Lenin, cu renumita mustață stufoasă, cu adâncituri și proeminențe abia vizibile pe pielea feței și cu o plică cutanată de grăsime, care se evidenția puțin sub bărbie. Mi-a lăsat impresia că a fost mai bine îngrijit înainte de moarte, arăta suficient de proaspăt și bine păstrat. În salonul din interiorul Mausoleului, unde se aflau Lenin și Stalin, se simțea un aer curat și răcoros, nu se auzea nici musca, cu toate că treceau în permanență mulți vizitatori. Intrarea și ieșirea vizitatorilor erau separate. Ieșind din Mausoleu, nimereai în aleea de lângă peretele Kremlinului. Acolo am vizionat locurile de înhumare în peretele din cărămidă a urnelor cu cenușa foștilor demnitari de stat ai URSS și a unor personalități de vază. Între Mausoleu și peretele Kremlinului existau doar câteva morminte ale unor lideri ai partidului comunist, cu inscripțiile respective pe monumente.

Tot în cadrul excursiei, am avut fericita ocazie să mă plimb în curtea Kremlinului, să admir frumusețea bisericilor din interiorul lui, a clădirilor în care locuiau, pe timpuri, conducătorii URSS, renumitele clopote, drumurile frumos pietruite. În afară de aceasta, am vizitat panorama „Bătălia de la Borodino”, galeria „Tretiakov”. Pentru prima dată am fost în metrourul din Moscova, am vizitat parcul „Gorki” ș.a. Revenind de la Moscova, le povesteam părinților, fraților despre cele văzute și am continuat să lucrez la construcția lăcașului părintesc.

Ceva mai târziu, încă de două ori am avut ocazia să vizitez Mausoleul. A doua oară am fost în 1966 împreună cu soția Alexandra, când a venit după mine, la Moscova, după externarea din Institutul Oncologic „Herzen”, dar Stalin deja nu mai era în Mausoleu. El fusese înmormântat în grădina din spatele Mausoleului, unde am și văzut mormântul și monumentul lui. Tot atunci am plecat cu Alexandra la Muzeul de Istorie, ceva mai la vale, la aproximativ 200 m de Mausoleu. Surprinzător pentru noi a fost să vedem, sub sticla unui raft al muzeului, un articol mic din ziarul „Kremleovskaia pravda” din anul 1918, îngălbenit și învechit de timp, cu inscripția: „Fani Kaplan a fost împușcată peste câteva zile după ce a tras în Lenin de către comandantul înfuriat al Kremlinului”. Nu mi-ar fi atras atenția acest articol, dacă personal nu aș fi citit în manualul de istorie a partidului că Fani Kaplan, la indicația lui Lenin, trebuia să rămână în viață, să urmărească mărețele realizări ale socialismului. Și, chipurile, decedase doar în 1936!

Pentru a treia oară am vizitat Mausoleul în 1972, pe timpul când m-am aflat la perfecționarea cadrelor didactice la Primul Institut de Medicină din Moscova și efectuam cercetări experimentale, la teza de doctor habilitat.

În primii ani de studenție, au existat, bineînțeles, și obstacole, pe care eu, ca și oricare student, în felul meu, le-am depășit. Comparativ cu alți studenți, eu am fost ceva mai

ocupat: făceam serviciile de noapte în spital și sport, activam în cadrul organizației comsomoliste etc. Cu toate acestea, prelegerile și seminarele le frecventam cu strictețe, mă străduiam la maximum să studiez și să mă pregătesc la fiecare disciplină.

Ultimii ani de facultate

Toți studenții cunosc că anul trei de studii la facultatea de medicină este cel mai responsabil, se studiază obiecte complicate, iar examenele sunt foarte severe, mai cu seamă la morfopatologie și farmacologie, care se susțin cu greu. Toate examenele le-am susținut foarte bine. Pentru a agonisi ceva bani, pe timp de vacanță am reparat catedra de anatomie (etajul II), împreună cu fratele Ion. „Obținusem” profesia de constructori. Ajuns la anul IV de studii, aveam un interes deosebit față de medicină; începeam a medita asupra selectării viitoarei specialități.

Poate e paradoxal, dar mă bucura perioada examenelor, când aveam posibilitatea numai să învăț, să recapitulez cunoștințele acumulate, să însușesc ceva necunoscut. Programul de lucru devenea mai conturat și concret, începând cu ocuparea locurilor în aulele de studii cât se poate mai devreme, fapt care devenise un element de concurs pentru studenți. Pe parcursul anilor de studenție mă pregăteam de examene împreună cu Petru Galețchi, Simion Guranda, Petru Lazur, Șura Gălescu, iar în ajunul examenului toată grupa noastră făcea o recapitulare a materialului.

Îmi amintesc un caz curios, care a avut loc la sesiunea de iarnă a anului IV, când m-am aflat vreo 2–3 săptămâni în spitalul republican cu suspexție la reumatism după un surmenaj condiționat de serviciile de noapte în secția de traumatologie timp de 7–8 zile la rând. Aveam probleme cu catedra militară. Băieții din grupă (Juc, Galețchi, Casian)

m-au informat că a sosit un pedagog nou – colonelul Mobutu (de facto, numele președintelui rival din Congo!). După externare m-am adresat la catedra militară cum să-l găesc pe colonelul Mobutu. De la masă s-a ridicat un bărbat înalt și a strigat înfuriat la mine: „Eu sunt Butov, și nu Mobutu!”. Băieții au râs mult de această situație, iar eu timp de 1,5–2 luni nu puteam lichida restanțele din cauza acestei glume nepotrivite.

După orele de chirurgie la Spitalul Clinic Republican (1960)

În cadrul sesiunii de vară din anul IV, trebuia să susținem examenul la terapie, unde șef de catedră era fostul rector, profesorul Nicolae Starostenco. Susținerea acestui examen pe note pozitive era de mare valoare, cerințele fiind foarte severe. Asistenții-examinatori nu puneau note mai mari de 3 și 4, de frica lui Starostenco, indiferent de calitatea răspunsului și de notele din timpul anului. Grupei noastre, în timpul anului, i-a predat asistentul Anatol Secrieru, care avea

cerințe mari față de studenți în procesul de studii, iar noi deveneam obligați permanent să ne pregătim pe monografiile la tema respectivă. Aproape toți aveau note anuale foarte bune. Dar așa s-a întâmplat că eu la examen am nimerit să răspund la asistentul Bunescu, care m-a calificat cu nota 4, cu toate că, în viziunea mea, am răspuns foarte bine la toate întrebările, inclusiv la cele suplimentare. Dar așa am și rămas cu unica notă de 4 pe parcursul studiilor la universitate.

Tot atunci, mai mult de 10 studenți au obținut note negative la examenul de terapie. Unul dintre aceștia a fost și Dumitru Coșciug, care a reacționat inadecvat, întrucât învăța bine. După examen a venit la cămin și s-a spânzurat. Eu am fost unicul care nu m-am speriat, ajutând să-l scoatem din laț până la sosirea procurorului. Nici atunci nu-mi puteam imagina că viitoarea profesie va fi legată de astfel de cazuri.

Cu colegii de grupă la orele de psihiatrie, anul V

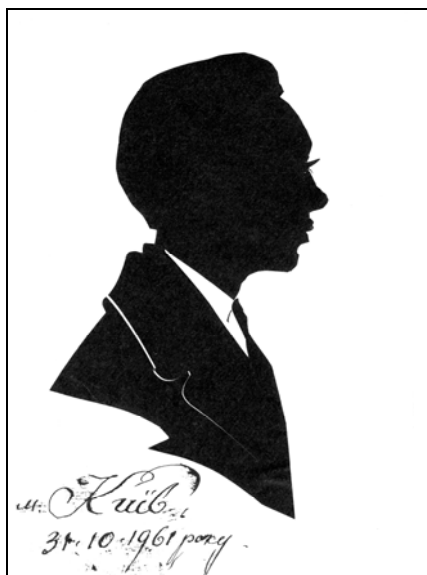
În octombrie 1961, împreună cu colegii de facultate, am hotărât să plecăm cu trenul pentru câteva zile să vizităm capitala Ucrainei, orașul Kiev. Am ajuns cu bine, bucuroși ne-am plimbat pe strada principală Kreșceatik, am umblat

prin magazine, am vizitat muzeele și alte locuri frumoase. Neavând unde să dormim, aproape toată noaptea am cutreierat orașul, iar spre dimineață ne-am întors cu trenul la Chișinău.

În anul V de studii toți colegii deveniseră parcă mai serioși, mulți dintre ei se căsătoriseră, iar unii au devenit chiar și bunei. Învățătura mergea mai ușor, ceea ce se simțea și prin notele obținute la examene. La finele anului, grupa noastră (nr.5) a ocupat locul I la învățătură în cadrul institutului, fapt confirmat prin fotografia afișată pe panoul de informații. Tradițional, bărbații după anul 5 erau încadrați pe o lună în serviciul militar. Tot cursul nostru a fost repartizat la o unitate militară din Tiraspol. Grupa din care făceam parte și eu adesea mai profita de ocazie și dispărea din unitate – în oșpeție la Tudor Monul, unde eram serviți cu bucate alese.

În timpul gărzii în secția traumatologie a SCR (1961)

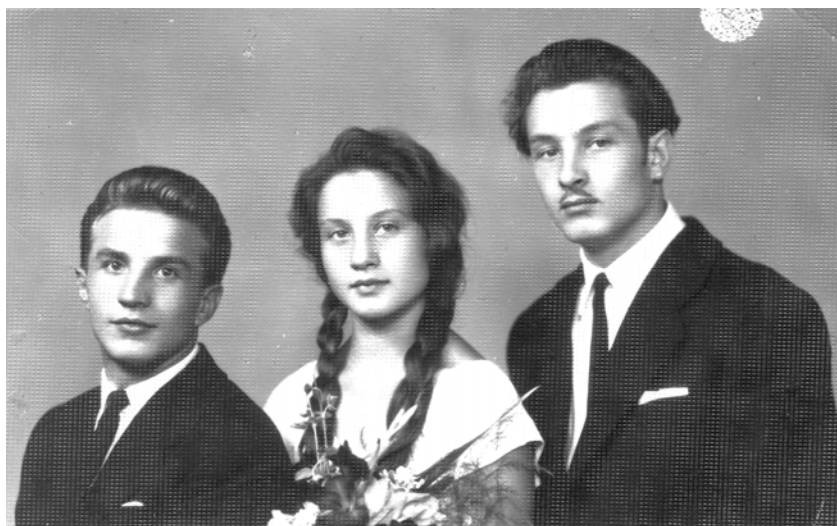
O imagine artistică din timpul călătoriei la Kiev

În anul VI eu, ca și alți colegi, psihologic, parcă mă apropiam de comportamentul unui medic, fie și începător. Și discuțiile cu colegii deveniră mai oficiale, mai concrete. Nu ne mai permiteam întrebări banale sau de prost gust. Într-un cuvânt, se înfiripau niște relații mature. Eu, având bursă de merit și adaos financiar din contul lucrului adăugător în spital, îmi permiteam să-mi procur lucruri și îmbrăcăminte mai bune decât unii pedagogi. În perioada specializării prin subordonatură la catedra Medicină legală mă adaptam la noul colectiv, la modalitatea relațiilor dintre cei mai mari și avansați.

7 noiembrie 1959. Alături de Galina Kacevskaia, profesoară de limba franceză (în dreapta mea), Nina Patraș și Șura Gălescu (în stânga mea)

Este greșită părerea că un elev la școală sau un student la facultate are doar o singură ocupație – învățătura, de parcă alte forme de activități și interese nu mai există. Înțelegem foarte bine cu toții că în realitate lucrurile nu merg chiar așa. În anii tinereții reușești să le faci pe toate, mai cu seamă dacă

Cu sora Elena și fratele Ion (1961)

La concentrarea militară din Tiraspol, cu Grecov și Iurco (1962)

acele activități sau îndeletniciri îți sunt preferate și îți aduc satisfacție. Aceasta se referă și la mine. Aveam foarte multe dorințe, însă posibilități reale, mai cu seamă cele financiare, erau minime, fapt ce împiedica dezvoltarea unor posibilități. Dar se știe foarte bine că în natură, precum și în viață, totul trebuie făcut la timpul cuvenit. Orice abatere de la principiul dat nu contribuie, ci se pierde sau dăunează cauzei.

În acest context vreau să menționez că eu, în afara procesului de studii, de lucru prin cumul la spital, de îndeplinire a obligațiilor de membru al comitetului comsomolist al institutului, nu ignoram întâlnirile cu prietenii, frecventam teatrele și concertele, nu uitam să-i vizitez și să-i ajut pe părinți. Totodată, găseam timp să asist, în calitate de supporter, la principalele meciuri de fotbal și la aproape toate competițiile sportive din institut.

7 noiembrie 1962, cu Mihai Casian (în dreapta mea), Petru Lazur, Nicolae Zadnipru și Ion Guranda

Grupa nr.V, absolvenți ai facultății Medicină Generală

La demonstrația din 1 Mai 1963 cu Șura, colegi de facultate și reprezentanți ai catedrei Medicină Legală

Dintre toate probele sportive, eu preferam fotbalul și șahul; nu refuzam să joc baschet sau volei, mai rar practicam boxul și lupta greco-romană. Din lipsa pădurilor din preajma orașului natal nu am vânat, iar de pescuit niciodată nu am fost amator. În copilărie am jucat fotbal cu mingi din cârpe, apoi din burete de cauciuc și, mult mai târziu, cu o minge adevărată. Niciodată nu am avut biciclete, mingi și alt inventar sportiv. Am învățat să joc șah mai bine în satul Răcăria, pe timpul felcerismului; adesea jucam cu președintele sovietului sătesc dl Nicolae Mojileanu. La facultate am avut nefericita ocazie să-l învăț șah pe un coleg de grupă, Sașa Zbanț, care peste 2–3 ani mă învingea groaznic, chiar devenise unul din cei mai puternici șahiști, și nu numai în institut. Unica proprietate personală a fost armonica, pe care am cumpărat-o când lucram felcer în sat.

După ce am terminat studiile universitare la medicină, au apărut alte griji, obligațiuni de serviciu și familiale, lăsând parcă în umbră anii cei bogați de întâlniri gălăgioase cu rudele și prietenii. Mai multă atenție deja acordam viitoarei activități profesionale, întreținerii familiei, educației copiilor etc. Astfel, parcă înconștient, am început treptat a mă îndepărta de anii tinereții, de preocupările și visurile adolescente, care nu se vor repeta, precum nu se repetă nici evenimentele istorice.

Nikita Hrușcirov – oaspete al Chișinăului

La un an după absolvirea facultății de medicină (octombrie 1964), primul secretar al comitetului central al partidului comunist al URSS, Nikita Hrușcirov, a întreprins o vizită de lucru în republica noastră, unde a studiat pe teren mersul îndeplinirii hotărârii guvernului privind dezvoltarea continuă a sistemului agroindustrial. Însoțit de tov. Serdiuc, prim-secretar al organizației republicane de partid, Nikita Hrușcirov, în picioare, cu pălăria ridicată în mână, saluta călduros populația aflată în piața din centrul orașului. Am

avut ocazia să immortalizez acest episod istoric cu ajutorul aparatului meu de fotografiat „Smena”, aflându-mă chiar în primele rânduri, lângă arca din preajma Catedralei.

Vizita tov. N. Hrușcirov la Chișinău. Octombrie 1964

În această perioadă, mass-media republicană reflecta doar directivele lui Hrușcirov, adresate conducătorilor republicii, și întâlnirile lui cu colectivele de muncă. Evenimentele respective se discutau pe larg la uzine și fabrici, în colhozuri și sovhozuri, iar studenții tuturor instituțiilor de învățământ studiau, în frunte cu pedagogii lor, materialele date în cadrul orelor educaționale. Am memorizat bine îndrumările tov. Hrușcirov în privința cultivării porumbului, preparării mămligutei, procedee cunoscute de moldoveni încă de pe timpul lui Papură vodă. Încredințat în mărețele sale idei revoluționare, N. Hrușcirov începuse a implementa forțat cultivarea porumbului și în alte republici-surori, chiar dacă nu existau condiții optimale pentru creșterea lui.

Rezultatele „avantajoase” ale dezvoltării sistemului agroindustrial sovietic de atunci sunt cunoscute și resimțite de populație și azi. Cetățenii fusese obligați să reducă numărul de animale din gospodăriile lor, li se indica cum să lucreze în

câmp etc. La magazinele alimentare se formau cozi interminabile chiar și după pâinica cea neagră, amestecată cu făină de mazăre și soia. O dirijare incompetentă a lucrurilor am observat și în Kazahstan, aflându-mă în componența detașamentelor studențești (1957, 1958, 1965). Câmpurile erau lucrate și semănate mai mult cu tehnică agricolă învechită și lăsată să ruginească. Dar poți uita oare deplasarea tur-retur a studenților în Kazahstan timp de 12–14 zile în vagoane predestinate transportării vitelor? Samavolnicia tov. N. Hrușciiov se prelungea. El a fost și inițiatorul ciopârțirii teritoriale (la Sud și Nord) a guberniei Basarabia, procedeu pe care nu s-a decis să-l facă nici Țarul, nici Lenin, venit la putere în Rusia. Nu poate fi dată uitării nici distrugerea Clopotniței din fața Catedralei (într-o noapte a anului 1962 a fost aruncată în aer).

După puțin timp de la vizita sa la Chișinău, Nikita Hrușciiov și-a încheiat glorioasa activitate.

FAMILIA ȘI VIAȚA PERSONALĂ

*Familia a fost, este și va fi pilonul societății.
Ea deschide și protejează calea spre izbândă,
este garantul bunăstării poporului.*

Întemeierea familiei

Întemeierea fiecărui cuplu familial are istoricul și specificul său irepetabil, însă pentru majoritatea din ele există și anumite condiții comune, care evoluează în etape de constituire. Cea mai diversificată și dificilă pentru majoritatea tinerilor este perioada selectării potențialului partener de viață, cu o anumită metamorfoză înregistrată în cadrul generațiilor. În această privință nici eu nu am făcut excepție, trecând mai multe etape de preselecție a viitoarei soarte. După cum le-am mărturisit în repetate rânduri apropiaților mei, nu am dat greș în privința alegerii corecte a soției. Cu Șura ne-am potrivit perfect, ne înțelegeam din jumătate de cuvânt și numai dispariția fizică a unuia dintre noi putea fi un pretext de a nu fi împreună toată viața.

Am făcut cunoștință cu Șura Gălescu, colegă de facultate și viitoarea soție, la 16 martie 1958, în ziua alegerilor, care au avut loc în fostul club studentesc al Institutului de Medicină. Apoi au urmat 4 ani de o frumoasă prietenie și compatibilitate. În acești ani, aflasem de la Șura că tatăl ei, Gălescu Alexei Mihai (1910–2000), s-a născut în satul Step-Soci, din suburbia Orheiului. Spre sfârșitul anilor '20 ai secolului XX, el absolvise renumita școală agricolă din satul Cucuruzeni, cam odată cu viitorul scriitor, academician și om de stat Andrei Lupan. Pe timpuri, tot în această școală își făcuse studiile renumitul haiduc-bandit, de prin părțile Hânceștiului, Grigore Kotovski, devenit ulterior un înverșunat revoluționar-comunist. Peste câțiva ani după absolvirea școlii agricole, Alexei Gălescu pleacă cu traiul în orașul Ismail, unde se angajează la lucru în calitate de agronom într-o gospodărie agricolă particulară. Cu părinții din Step-Soci au rămas să locuiască o soră (Alexandra) și un frate.

În toamna anului 1935, Alexei Gălescu se căsătorește cu o tânără din Ismail de numai 16 ani, pe nume Veronica (1919–1992), iar în primăvara anului 1937 în familia lor se

naște un băiețel, pe care l-au numit Mihai, în cinstea bunelului din Step-Soci. Micuțul Mihăiță nici nu împlinise 2 anișori când părinții lui se transferă cu traiul în satul natal al tatălui. Deja la Step-Soci, în familia lui Alexei și Verei Gălescu se mai nasc încă 9 copii. Șura, al doilea copil, s-a născut la 12 ianuarie 1941. Semnificativ e că toți cei 10 copii (3 băieți și 7 fete), după perioada maturizării, au rămas în viață, în afară de Șura. Toți s-au aflat pe lângă părinți, cu excepția unei fiice (Niura), care după ce s-a căsătorit a plecat cu traiul în Ismail. Începând cu anul 1992, majoritatea copiilor lui Alexei și Verei Gălescu au plecat împreună cu copiii lor maturi la muncă în Italia, Anglia, Portugalia, Grecia ș.a.

După cel de-al doilea război mondial, Alexei Gălescu, fiind recunoscut un bun specialist în domeniul agriculturii, este ales președinte al colhozului din satul natal, funcție pe care a îndeplinit-o în anii 1954–1960. Mai apoi el este transferat de către conducerea republicii în funcția de președinte de colhoz în satul Mălăiești, același raion, unde a activat între anii 1961 și 1970, până la pensionare. În ultimul colhoz, pe timpul când A. Gălescu a fost președinte, s-a construit o fermă de elită, modernă, pentru vaci de rasă, care obținea cele mai bune rezultate în fosta URSS. Remarcabilele rezultate obținute de această fermă au servit drept material pentru teza de candidat în științe agricole a tovarășului Ivan Bodiul, pe atunci prim-secretar al partidului comunist din RSSM.

Șura îmi povestea că a învățat la școala din satul natal doar primele 4 clase, iar studiile medii le-a făcut în școala nr.1 din Orhei, trăind în acești ani la internat. Acasă pleca doar în zilele de odihnă, de sărbători și în vacanță. Ea îmi mărturisea despre marea pasiune a ei față de cititul cărților, ceea ce se resimțea prin cunoștințele multilaterale și maniera de a discuta liber pe diverse probleme. Aceste calități au ajutat-o să termine 10 clase cu mențiune și să fie înmatriculată la Institutul de Medicină la vârsta de numai 16 ani.

Încă celibatarii Gheorghe Baciu și Alexandra Gălescu

Căsătoria cu Șura am înregistrat-o la 16 septembrie 1962, la Oficiul stării civile din Chișinău, de unde ne-am întors cu cei mai apropiați în căminul în care locuiam (str. Orhei), ca să consemnăm evenimentul. Peste o săptămână, într-un cort din ograda casei părintești din Bălți, am celebrat nunta, conform tradițiilor existente la noi. Nănași ne-au fost Anatol Secieru cu soția Bela și sora mea mai mare Maria cu soțul Mihai. Totul au organizat părinții mei. La nuntă ne-au onorat cu prezența rudele din ambele părți și un grup foarte mare de prieteni și colegi sosiți din Chișinău. Veselia și dansurile au predominat ca la orice nuntă, fără peripecții. Multe glume și nedumerire a trezit doar toastul colegului de grupă Vasile Niguleanu, viitor profesor universitar, care, din imprudență, s-a exprimat: „Dragi colegi! Să aveți noroc și bogăție cât broasca păr”. Nu a vorbit cu rea intenție, dar, spre regret, în mare măsură a coincis cu derularea ulterioară a vieții și sorții mele.

Momentul care a afectat mai mult dispoziția tuturor, deja la sfârșitul nunții, a fost vestea despre fratele Leonid, aflat în Armata Sovietică. Unitatea militară în care slujea trebuia să se îndrepte spre Cuba, în Marea Caraibilor. La acel

Oficializarea căsătoriei. Chișinău, septembrie 1962

La nuntă cu rudele miresei. Primul din dreapta – Alexei Gălescu (tata), în picioare din stânga – mama Vera

Mirele și mireasa cu prietenii și colegii

Mirele – aliat la bărbații invitați la nuntă

timp devenise cunoscută periculoasa criză politico-militară dintre URSS și SUA. Spre marea fericire, totul s-a aplanat datorită responsabilității și voinței politice a conducătorilor Nikita Hrușciiov și John Kennedy.

După căsătorie, am locuit cu Șura în căminul studentesc, iar după susținerea examenelor de stat, ne-am odihnit o săptămână la sora Maria în satul Olănești, pe malul Nistrului. Spre finele lui iulie 1963, în centrul raional Ialoveni am perfectat documentele Șurei de angajare la serviciu în satul Suruceni, la spitalul de tuberculoză. Din Chișinău am ajuns ușor la Ialoveni cu autobuzul, iar spre Suruceni transport special nu circula și am fost nevoiți să ne deplasăm pe jos (5–6 km), trecând pe marginea lacului și prin satul Dănceni. Drumul era foarte anevoios. Șura era în a șasea lună de sarcină și îi venea foarte greu să meargă pe o căldură de 35°C. Adesea făceam popasuri. Am ajuns la Suruceni foarte obosiți. Șeful spitalului, Tudor Gonciaruc, ne-a oferit o odaie în subsolul unei căsuțe, situată pe un delușor, nu departe de spital. Chiar a doua zi, la 1 august, Șura a început oficial lucrul la spital. Eu am fost angajat temporar (pentru luna august) în calitate de ftiziatru. Astfel, timp de o lună, după serviciu, aranjam împreună camera noastră, ne cunoșteam cu vecinii și lucrătorii spitalului. Între spital și casa unde locuiam se afla o vâlcea cu un superb izvor cu apă curată ca lacrima, iar mai la vale – un lac, unde se acumula apa din izvor. În fiecare seară, ne duceam cu Șura după apă, admiram priveliștea din jur și copacii seculari care înconjurau spitalul (fosta mănăstire).

Spitalul pentru bolnavii de tuberculoză din satul Suruceni se afla într-o splendidă și, pe timpuri, frumoasă mănăstire, situată într-un loc pitoresc de la marginea pădurii. Biserica și clădirile adiacente ale mănăstirii erau înconjurată de o grădină cu pomi fructiferi, cu viță de vie de calitate și izvoare îngrijite. Chiliile călugărilor și însăși clădirea sfintei biserici au fost adaptate la saloane pentru bolnavi. Picturile de

pe pereții din interiorul bisericii au fost devastate cu cruzime, acoperite cu multe straturi de vopsea. Totul indica despre o bătaie de joc și un vandalism primitiv din partea statului. Așa am cunoscut spitalul de tuberculoză amplasat în mănăstirea din Suruceni la începutul anilor 60 ai secolului XX. Peste un timp auzisem (dar n-am văzut) despre cea de a doua năpastă care a căzut asupra acestui lăcaș sfânt, când saloanele spitalului menționat au adăpostit deja altă categorie de pacienți – cu boli venerice. Tocmai peste 40 de ani, mănăstirea și-a deschis din nou ușile pentru creștini, scăpând de fărâdelegile păgânilor înrăiți.

Timp de o lună de zile eu devenisem medic-ordinator în cel mai mare salon, aflat în interiorul bisericii, unde existau peste 20 de paturi. Mă obișnuisem cu regimul de lucru, cu cerințele și obligațiunile de serviciu. Mă salvau cunoștințele suplimentare auzite de la Șura în timpul specializării în ftiziatrie, precum și practica de 9 ani în calitate de felcer în sat, în armată și în timpul studiilor la facultate. După orele de serviciu în spital mă ocupam cu lemnăritul pe lângă casă, reușisem să confecționez un dulăpaș pentru veselă și un scaun (taburetă) foarte trainice, ultimul fiind folosit și astăzi la vila noastră.

La 1 septembrie 1963 eu am sosit la Chișinău și am început studiile la doctoratură. În calitate de doctorand mi s-a oferit un loc de trai într-o cameră a căminului de pe fosta stradă Orhei, împreună cu colegul de facultate Pavel Boțolin, cu stomatologii Ion Surugiu și Eugen Chiriac. După plecarea lui Boțolin în doctoratură la Leningrad, în locul lui a venit Pavel Godoroja, viitorul profesor universitar, decan al facultății de stomatologie. Șura a rămas la Suruceni, unde a prelungit lucrul până a ieșit în concediu de maternitate, în luna noiembrie. În zilele de odihnă eu mă deplasam la Suruceni, îi duceam provizii soției, o mai ajutam pe lângă casă. Drumul spre acest sat rămânea a fi anevoios, întrucât autobuze nu circulau. De la șoseaua spre Hâncești mergeam

2–3 km printr-o pădure, apoi coboram în vale spre spital. Deoarece în Chișinău nu dispuneam de locuință și surse de existență, în ultima lună a sarcinii Șura s-a aflat la Bălți, la părinții mei. Fiind o ființă sociabilă, cu ample cunoștințe în medicină și înțeleaptă, Șura a devenit în scurt timp pentru părinți, rude și vecini o persoană respectată.

La ora 11.00, într-o zi de vineri, 11 decembrie 1963, pe timp de iarnă rece, cu zăpadă, la maternitatea din Bălți, Șura l-a născut pe fiul nostru Gicu, cu talia de 52 cm și masa corpului de 3.200 kg (numele lui era stabilit cu mult timp înainte de naștere!). Din cauza dublei circulări a cordonului ombilical în jurul gâtului, copilul s-a născut într-o mică stare de asfixie, care în scurt timp a dispărut fără complicații. Ulterior am aflat că, după ce a luat pentru prima dată copilul în brațe, Șura a exclamat: „Iată, Gicușorul meu, mama te ține deja și în brațele ei!”

Eu cu Șura – nuni mari la nunta fratelui Leonid cu fina Minodora. Bălți, 1965

Vestea despre nașterea primului meu fiu mi-a comunicat-o colegul Vasile Bortă (Bodiu), aducându-mi telegrama expedită de către fratele Ionel. A doua zi am

plecat la Bălți. Cu permisiunea șefului maternității, am intrat în salonul de la etajul trei, pentru ca să-mi văd odraslele. Ambele erau nițel chinuite: una – de procesul nașterii, iar alta – de noile condiții de existență. Peste 8 zile, Șura și copilul au fost externați și însoțiți până acasă de mama, tata și fratele Leonid.

Gicu în brațe la bunelul Sofroni, bunica Maria, mămica și tanti Liuda. Suruceni, 1964

Gicu și mămica la plimbare (1966)

Timp de câteva luni, Șura și cu Gicu s-au aflat la Bălți, iar eu îi vizitam permanent. Observam cum Gicu începe să se adapteze la viață, iar noi eram nespuse de bucuroși de tot ce ținea de copil. Doar la o lună după nașterea lui Gicu, am plecat la Kiev, la cursuri de perfecționare pe specialitate, perioadă în care duceam dorul familiei. În primăvara anului 1964, Șura cu copilul au plecat la Suruceni. Ea și-a reînceput lucrul la spital, iar Gicu un timp rămânea cu Eugenia, sora Șurei, apoi cu Liuda – o altă soră a ei de numai 6 anișori. Te mira faptul cu câtă pricepere acest copil îngrijea de Gicu.

La începutul lui octombrie 1964, Gicu a fost dus la părinții Șurei în satul Mălăiești, Orhei, unde s-a aflat timp de peste 6 luni. În aprilie 1965 l-am luat iarăși pe Gicu la Suruceni. Rectorul Vasile Anestiadi îmi promitea o cameră (foarte mare) pe stradela Teatrului, pe care în curând am și obținut-o. În sfârșit, aveam unde locui cu toții la Chișinău.

Una din ultimele imagini ale tinerei mele familii (1966)

În vara anului 1965, mai mult de 2 luni am fost pentru a treia oară în Kazahstan, regiunea Kustanai, în calitate de medic cu un detașament de la Institutul Politehnic. Șura cu copilul au rămas să locuiască deja în apartamentul pe care-l obținusem. Când m-am întors, Gicușor mă numea nu „tata”, ci „deadea”; la început mai că nu mă recunoștea. Locuiam deja cu toții pe stradela Teatrului, vizavi de monumentul lui Ștefan cel Mare. Pe 1 septembrie 1965, Șura a fost înmatriculată la secundariatul clinic și a început studiile la catedra de ftiziatrie.

Declinul stării de sănătate

Toată luna aprilie 1966, m-am aflat cu o „nefrită” în staționar la spitalul nr.4, la catedra prof. N. Starostenco. Și tocmai în ziua externării, în ajun de 1 mai, radiologic a fost diagnosticată o pneumonie. Paradoxal, dar am fost tratat toată luna de nefrită! Iată cum se întâmplă să fie tratați și medicii.

Timp de 2 luni, starea sănătății se agrava și pneumonia nu dispărea. S-au implicat în problema mea specialiștii de la Institutul Oncologic din Chișinău, dar fără nici un rezultat. Medicii de la Institutul Oncologic, domnii Ion Moiş și Ion Bideac, cu care ne cunoșteam foarte bine și deveniră medicii mei curanți, nu-și expuneau părerea referitor la diagnosticul bolii: sau nu-l cunoșteau cu certitudine, sau nu doreau să-mi strice dispoziția. Acești buni medici și prieteni au cercetat problema în cauză împreună cu specialiștii din Institutul Oncologic „Gherțen” din Moscova. Ministerul Sănătății din republică a aprobat deplasarea mea în institutul nominalizat, iar medicii mi-au perfectat documentele respective de însoțire. S-a acceptat consultarea oncologilor din Moscova și la 17.VII.1966 am fost internat în Institutul Oncologic „Gherțen” din Moscova. Investigațiile efectuate acolo nu erau promițătoare, iar starea sănătății se tot înrăutățea. Diagnosticul stabilit era următorul: „sindromul lobului mediu al plămânului drept”.

Perioada cât m-am aflat în secția oncologie pulmonară a fost îngrozitoare pentru mine din punct de vedere psihologic, deoarece nu văzusem astfel de bolnavi: slabi, palizi, cu traheostome respiratorii la gât, iar în ochii lor se observa doar disperare sau frica pentru viață. La rândul meu, îmi imaginam că în astfel de situație pot fi și eu în curând, fapt ce mă îngrijora, dar totodată, undeva în suflet, parcă eram sigur că nu se va întâmpla nimic și totul va trece cu bine. În acele zile adesea mă gândeam la bunul Dumnezeu, iar pe furiș îmi făceam și cruce. Posibil, anume El și m-a grațiat. Atunci am

înțeles foarte bine înțelepciunea populară: „Pe cel bolnav nu-l bucură nici patul de aur”.

La Moscova, a venit după mine Șura, pe care am întâmpinat-o la aeroport, cu toate că îmi venea greu să mă deplasez, din cauza unei slăbiciuni generale extraordinare. Timp de câteva zile ne-am plimbat prin Moscova, am vizitat Mausoleul lui Lenin, am făcut ceva cumpărături. Ne-am întors la Chișinău la începutul lui august 1966. Am sesizat din spusele altora că Șura era mult îngrijorată de starea sănătății mele. Gicușor în perioada dată se afla la părinții din Mălăiești. Trăirile sufletești ale soției le simțeam din comportamentul și grija pe care o avea pentru mine. Deoarece locuiam chiar în centrul orașului, Șura găsea întotdeauna timp pentru o plimbare prin parcurile din vecinătatea casei noastre, ca să mă scoată la aer, iar pentru ca să mănânc mai bine, ne duceam la cafeneaua „Focușor” din apropiere (actualmente, Teatrul de Operă și Balet). Mă impunea să mănânc, chiar îmi propunea să servesc 50 g de coniac „Focușor”, pe care abia îl suportam.

Munca intensă asupra tezei, după întoarcerea de la Moscova, m-a făcut să uit, într-o oarecare măsură, de problemele sănătății. Mă străduiam să acord mai puțină atenție acestui aspect. Lângă mine erau Șura și Gicu, eram fericiți cu toții și ne bucuram de ceea ce aveam. Din 1 septembrie 1966, Gicu deja frecventa grădinița de pe str. Pușkin-Gorca, nu departe de casa unde locuiam. Mai des eu îl conduceam dimineața la grădiniță; câte puțin mergea pe jos și discutam sau răspundeam la întrebările lui, care deveneau tot mai interesante și la locul lor. În timpul liber preferam să ne plimbăm în parc, lângă Catedrală. Lui Gicu îi plăcea să alerge în jurul copacilor, iar eu să-l prind sau să-l caut, când se ascundea. Mai prefera să se joace în jurul havuzului, recent instalat în fața Catedralei, unde până nu demult era amplasată clădirea Clopotniței, distrusă cu bestialitate, în 1962, de către regimul antihrist, în frunte cu Ivan Bodiul și adeptii lui. Nu rareori ne plimbam și prin Grădina Publică din preajma

monumentului lui Ștefan cel Mare, care de asemenea a fost „retrogradat” cu 10–12 metri în „umbră”, mai departe de ochii oamenilor, de aceeași conducere odioasă.

Gicu devenise ager, vesel, numai cu mâncarea stătea cam prost. Anul Nou 1967 l-am întâlnit acasă, împreună cu prietenii noștri Cucută, care locuiau alături. Totul mergea parcă bine, dar nu a fost să fie așa. Cele mai grele momente se strecurau pe furiș și necruțător în familia mea.

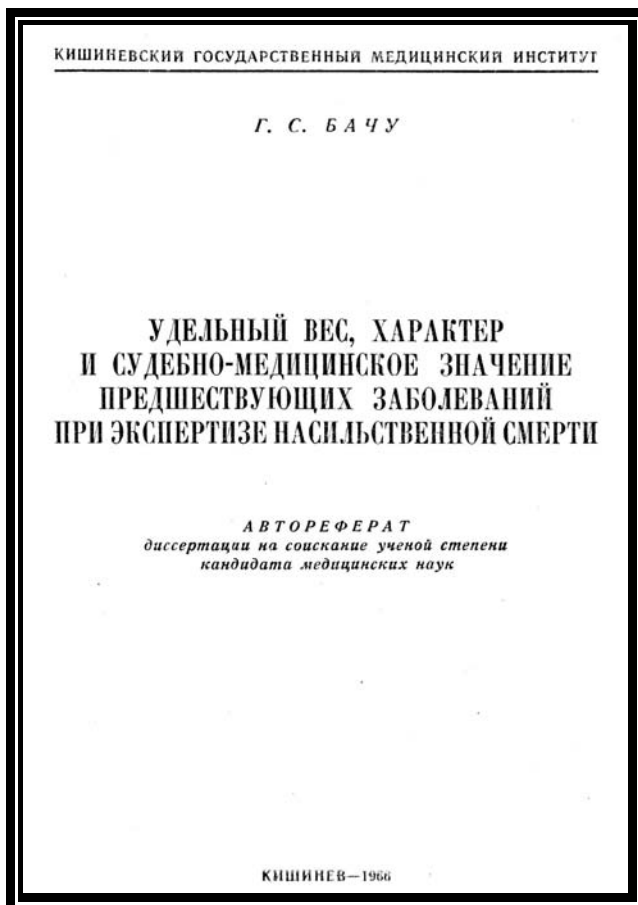
Susținerea tezei de doctor în medicină

Cu două zile înainte de susținerea tezei, l-am dus pe Gicu cu mașina de la serviciu pe o perioadă scurtă de timp la părinții Șurei din Mălăiești. Îmi amintesc cum Gicu plângea jalnic și nu vroia să plece la bunici. Striga mereu: „Vreau la tata și la mama”. Sărmanul băiețel presimțea că o vede pe maică-sa vie pentru ultima dată.

Ziua de 15 martie 1967 a fost relativ caldă, cu soare. Profesorul Iuri Sapojnikov, referent oficial la teza mea, a sosit din Kiev de cu seară și a fost cazat la hotelul „Moldova” împreună cu fiica sa. Înainte de începerea lucrărilor Consiliului Științific, aula de la etajul 2, vizavi de rectorat, devenise arhiplină. Ședința a fost deschisă la ora 12.00 de către tânărul doctor habilitat în medicină domnul Gheorghe Paladi, care a anunțat că în programul de lucru este preconizată susținerea a două teze: a dnei Nosikova, de la catedra de neurologie, și a mea, de la medicina legală. În sală se aflau multe rude de-ale mele, în frunte cu mama, mulți prieteni și grupa de la facultate. Totul s-a desfășurat foarte bine și cu mare succes. Toți ai mei s-au bucurat împreună cu mine.

În jurul orei 16.00, după susținerea tezei, l-am condus pe profesorul Iuri Sapojnikov la hotelul „Moldova”, pentru ca mai târziu să ne întrunim acolo la banchet în restaurantul de la

primul etaj. Mesele au fost aranjate la belle-etaje, pentru circa 60–70 de persoane. În dreapta mea se afla Șura, iar în stânga – profesorul Sapojnikov și tatăl meu. Domnul conferențiar Pavel Bâtcă, al doilea recenzent oficial, se afla în fața mea. Serata a fost foarte reușită. Sapojnikov a discutat mai mult cu

tata, iar după ce servea băutura se lovea neapărat cu paharul gol pe cap. Dansurile au avut loc până târziu; de cel mai mare succes se bucura Șura. A dansat mult, a fost veselă ca niciodată, dar... pentru ultima dată în viața ei. Treptat,

oaspeții au început să plece, iar eu m-am reținut puțin cu Ion Ustian, viitorul prim-ministru.

După banchet, l-am condus pe profesorul Iuri Sapojnikov cu fiica lui în odăile lor de la etajul doi, apoi am plecat cu rudele la mine acasă, unde am mai discutat până după miezul nopții. Șura tot exclama: „Fetelor, de azi înainte eu voi dormi cu un candidat în științe, nu ca voi”. Părinții mei au dormit pe o canapea, iar eu cu Șura, sora Maria și soțul ei ne-am culcat de-a curmezișul pe un pat-divan. Fratele Leonid și alții s-au culcat la podea. Am discutat mult, eram cu toții într-o bună dispoziție, nu se putea presupune că a doua zi se va întâmpla o mare tragedie.

Năpasta dă buzna necruțător

La 16 martie 1967, Șura a petrecut rudele, iar eu am fost ocupat cu prof. Iuri Sapojnikov, care a doua zi avea să se întoarcă la Kiev. Am sosit acasă aproximativ pe la ora 16.00. Șura m-a întâlnit veselă. M-a rugat să-i cumpăr o pereche de pantofi italieni, pe care deja îi luase și mă încredința că banii îi vom împrumuta. După ora 17.00 am auzit de la bucătărie un strigăt alarmant. Intrând rapid în cameră, Șura mi-a spus că are mari dureri în burtă, de parcă cineva a înfipt-o cu un cuțit. Sesizând o stare de urgență, am alergat la telefonul-automat din stradă, pentru a chema ambulanța, explicându-le că e posibilă o sarcină extrauterină.

Întorcându-mă spre casă după ce telefonasem, am trecut pe la vecinii noștri – Eugen și Ela Maloman, să le spun de cele întâmplate, întrucât el era chirurg cunoscut, iar ea – obstetrician-ginecolog. Tocmai dumneaei a insistat să n-o internez pe Șura în maternitatea de pe fostul prospect al Tineretului, care era amplasată în apropierea casei noastre, dar în spitalul nr.1, unde lucra ea. Eu am acceptat propunerea ei, dar peste mulți ani m-am convins că am dat greș. Poate că

viața Șurei nu era pusă în pericol, dacă era internată în maternitatea din vecinătate, unde nu se practica premedicația cu novocaină!!! Din casă, pe Șura am dus-o în brațe până în ambulanță, însoțind-o până la spitalul nr.1. În secția de internare vorbea cu optimism, ba chiar glumea cu Eugen Gladun, medicul de gardă, care în curând urma s-o opereze.

Eu, cu mașina lui Anatol Secrieru, am plecat la căminul de pe strada Orhei după Gheorghe Marcu, un obstetrician eminent, cu care eram buni prieteni. Venind la spital, Gheorghe Marcu a intrat în sala de operație, iar eu așteptam în salonul medicilor. Mi se comunica că operația se prelungește; medicii se străduiau să-mi sustragă mereu atenția. În curând am presimțit ceva rău și am rugat categoric să mi să dea un halat pentru a intra în sala de operație. Trecuse deja mai mult de o oră. Operația a fost efectuată de Eugen Gladun, asistată de sora medicală Maria Prisajniuc, viitoarea lui soție, iar anesteziolog fiind Felix Șamis, fost coleg de facultate.

În salonul de operație am găsit-o pe Șura la respirație artificială, din narcoză încă nu ieșise. Starea sănătății ei multe zile rămânea gravă, fără semne de ameliorare. La indicația ministrului Sănătății Nicolae Testemițanu s-a organizat consultația celor mai de vază specialiști, în frunte cu profesorul Nicolae Anestiadi, iar la a 4-a zi a sosit o echipă de specialiști din Moscova. Starea sănătății se tot agrava; lângă Șura se afla permanent un post individual. Deja începuse o insuficiență respiratorie, condiționată de pneumonie hipostatică. E greu de uitat un episod din a cincea zi după operație, când mama mea, plângând, i s-a adresat Șurei cu întrebarea: „Cu cine lași tu copilașul care acum te privește cu atâta jale?” În scurt timp, am observat cu toții cum din ochii ei s-au scurs câteva picături de lacrimi, ceea ce ne-a demonstrat că ea reacționa la cele vorbite.

La a șasea zi după operație, 22 martie, ora 13.00, i s-a efectuat traheostomie sub anestezie locală. Și iarăși cu novocaină, după care starea sănătății s-a agravat brusc, a

devenit critică. Observam deja apariția lividităților cadaverice, iar la 16.30 Șura a decedat în prezența mea și a mamelor noastre. Gicu se uita și nu înțelegea ce se întâmplă. Nu știa că asistă la ultimele respirații ale mamei sale. Cu toții ne aflam într-o stare de obnubilare (stupor), nu ne venea a crede despre cele ce se întâmplă. Astfel, în loc să sărbătorim susținerea tezei cu cei mai apropiați la părinți în Bălți, cum preconizase Șura, noi ne porăiam de funeraliile ei.

La 23 martie corpul neînsuflăit al Șurei a fost transferat din spital în clubul Institutului de Medicină, actuala biserică „Sf. Nicolae”. Toată noaptea lângă ea s-au aflat rudele și prietenii, iar la 24 martie a avut loc înhumarea ei la cimitirul „Doina”. Masa de pomenire a fost aranjată la mine acasă.

A început o perioadă îndelungată de trăiri sufletești și amintiri, asociate cu un șir de întrebări. De ce anume cu ea s-a întâmplat așa ceva? Pe acest fondal, starea sănătății mele nu se ameliorează și din ce în ce mai mult conștientizăm despre necesitatea operației! Gicu se îmbolnăvisese de hepatită și se afla în spitalul din Bălți. Sunt nespuse de recunoscător părinților mei pentru grija față de copil, care devenise total al lor.

În ziua de 7 mai 1967, la mormântul Șurei creșteau două tufe de trandafiri foarte frumoase. Îmi aminteam cum pe 16 martie 1958, la alegeri, ne-am cunoscut cu Șura și pe aceeași dată, în 1967, pentru ultima dată am vorbit cu ea.

La 28 mai 1967, m-am întors pentru a doua oară dezamăgit de la Moscova, din Institutul Oncologic „Herzen”. La sfârșitul lui iunie am venit la Chișinău cu Gicu, care tot îmi spunea că nu mai vrea să plece de acasă la nimeni. Sărmanul băiețel nici nu-și dădea seama în ce situație critică mă aflam și eu. Pentru luna iulie sindicatele mi-au eliberat un bilet de odihnă la Gagra (Georgia), dar m-am întors înainte de termen, din cauza stării sănătății. Pe Gicu l-am găsit la socri cam slăbuț, palid și din nou l-am dus la Bălți, la părinții mei.

Gicu cu sora mamei sale Maricica (5 ani), sora lui tata tanti
Lena și cu mine la 3 luni după decesul mamei Șura
în parcul din fața Catedralei (1967)

Cu surorile Maria și Lenuța, după decesul Șurei (1968)

Pe parcursul a trei luni după decesul soției, mă frământau mereu aceleași întrebări: Ce s-a întâmplat? Care a fost greșeala? Care a fost cauza reală a morții? Nu puteam accepta diagnosticul „Edem cerebral”, indicat în certificatul constator al decesului (fără a se efectua autopsia). Doar ca medic legist știam că edemul cerebral este o consecință a dereglărilor microcirculatorii acute, dar nu cauza nemijlocită a morții. Etiopatogenia morții pentru mine rămânea neclară. Doar eu am condus-o pe Șura în secția de primire, unde glumea cu Eugen Gladun, spunându-i: „Eugen, să mă operezi așa ca să nu simt durere”. Din aceste motive, peste 4–5 luni după decesul Șurei, am solicitat organelor procuraturii să-mi prezinte fișa bolnavului de staționar, pentru a clarifica unele momente ce țineau de starea ei.

În fișa medicală se menționa: la 16 martie 1967, ora 16.30, în secția ginecologie a spitalului orașenesc nr.1 din Chișinău, pacienta se internează cu semne de sarcină extrauterină. La internare, tensiunea arterială 110/60 mm Hg, pulsul 120 pe minut, starea generală bună, în cunoștință. În salonul de operație se efectuează narcoza cu eter-oxigen și premedicația cu 30 ml (0,5%) soluție de novocaină introdusă intravenos, procedeu implementat recent în practică. Tocmai în acel moment în salonul de operație a intrat conferențiarul Gheorghe Marcu, care primul a observat dispariția pulsului, iar tensiunea arterială nu se aprecia. De urgență, chirurgul Eugen Gladun pătrunde în cavitatea abdominală și începe masajul cordului prin diafragm. Peste 5–6 min. au apărut bătăile inimii și pulsul, tensiunea arterială se ridică la 90/60 mm Hg. În cavitatea abdominală se depistează cca 500 ml sânge fluid, care se înlătură; trompa uterină cu ruptură pe dreapta se ligaturează, după care se extirpează și operația a luat sfârșit. Timp de 6 zile, Șura este inconștientă, starea sănătății mereu se agravează, se recomandă traheostomie, care se efectuează numai cu soluție de novocaină, după introducerea căreia se dezvoltă stop cardiac. Prin masajul

extern al cordului se restabilește activitatea cardiacă, tensiunea devine 80/30 mm Hg, iar încă peste 1,5 ore se instalează moartea biologică.

Datele clinice și cele înregistrate de medicii anesteziologi, anexate la fișa bolnavului de staționar, au demonstrat că **stoparea activității cardiace a coincis cu timpul introducerii novocainei**. Același lucru s-a înregistrat și în cadrul operației de traheostomie după introducerea novocainei. Ținând cont că astfel de reacții severe la introducerea novocainei au fost înregistrate de mai multe ori (1961, 1962, 1966), toate în ansamblu prezintă suficiente probe că posibila cauză a decesului a fost șocul anafilactic, care s-a dezvoltat la introducerea repetată a soluției de novocaină. Totodată, nu se exclude dezvoltarea stopului cardiac pe fundal de aritmie fatală, cauzată de introducerea masivă a novocainei. Spre regret, starea gravă nu a fost diagnosticată corect și la timp, pentru a începe măsurile de resuscitare și salvare a vieții pacientei. Acest caz și alte câteva observații similare, acumulate din practica medicală, au fost descrise și publicate de mine într-un articol aparte (1971), în care mi-am expus viziunea asupra cauzei morții soției mele.

Excursia în Germania Democrată

Spre sfârșitul verii anului 1967, un bun cunoscut al meu, Ion Ustian, secretar al comitetului central al comsomolului, viitor prim-ministru al republicii, m-a inclus într-o delegație cu care am vizitat, între 18 august și 5 septembrie, Republica Democrată Germană. Ne-am deplasat cu trenul. S-a întâmplat că în orașul Cracovia mai să rămân de tren. În Germania am vizitat orașele Berlin, Leipzig, Essen, Halle, Meissen și Dresden cu renumitele galerii de arte. Am rămas uimit de cele văzute, pentru prima oară în viață. Evident am cunoscut Poarta Brandenburg, Reichstagul, castelul Grünewald, zidul

Berlinului, Catedrala Marienkirche, Berliner Rathaus etc. Tot atunci mi s-a propus (pe secret) să rămân cu lucrul în Germania, fiind deja doctor în medicină. Acolo doctorii se bucurau de o stimă deosebită.

În cadrul acestei excursii am constatat că în anii postbelici în Berlin se desfășura o construcție imensă a caselor de locuit și a instituțiilor publice. Totodată, am memorizat cum pe str. Alexanderplatz, nu departe de Reichstag, se demola o clădire cu 9 etaje, care, în viziunea mea, era încă frumoasă și foarte trainică. La întrebarea mea, de ce casa se demolează, mi s-a răspuns că pentru lărgirea șoselei și eliberarea locului pentru construcția altei clădiri, cu 26 etaje, predestinată în exclusivitate tinerilor care au împlinit 18 ani și care tradițional părăsesc cuibul părintesc. Mult m-a mirat curățenia de peste tot și lipsa persoanelor în stare de ebrietate. Într-o seară am vizitat un bar de noapte „Melodia”, în care intrarea femeilor fără însoțirea bărbaților era interzisă. Din aceste motive, eu am fost rugat de Svetlana Bodiul (fiica primului secretar), membră a delegației noastre, să o conduc pentru a intra în bar, unde ulterior ne-am despărțit.

Am rămas plăcut surprins vizitând orașul Potsdam cu complexul de palate și cetatea „TŃiŃilendorf”, loc unde Stalin, Truman, Churchill și Etili au semnat pactul de capitulare a Germaniei. Fotografia cu imaginea celor patru conducători era afișată în mai multe locuri, ceea ce confirma realitatea evenimentului. Am admirat monumentul lui Rudolf Wirchow și Robert Coch, am văzut „bârlogul” unde a fost găsit Hitler și s-a predat Heibels, precum și alte locuri istorice.

În Leipzig am vizitat renumita gară feroviară, cea mai mare din Europa, construită încă în 1915, cu 26 platforme, dintre ele 20 acoperite. Tocmai în acest oraș, Napoleon a început războiul împotriva Prusiei, Rusiei, Germaniei și Cehiei. Tot în Leipzig am fost în biserica în care, timp de 27 de ani, a cântat Johan Sebastian Bach și în care a fost înmormântat, la dorința lui. Semnificativ este că Bach, de la

cele două soții, a avut 20 copii, patru dintre care, ulterior, au devenit renumiți muzicieni, dar nici unul nu l-a întrecut pe marele compozitor.

Intervenția chirurgicală și perioada postoperatorie

La 13 septembrie 1967 mi s-a înmănat diploma de doctor în științe medicale. În decembrie, din Simferopol la Chișinău a sosit pentru câteva zile prof. Petru Areșev, cu care am avut o convorbire îndelungată. Pentru prima dată a vorbit cu mine părintește, cu un deosebit respect, dându-mi multe sfaturi utile. În noiembrie-decembrie, starea sănătății mele continua să se agraveze: simțeam o insuficiență respiratorie, pe care cu greu o suportam. Am întâmpinat Anul Nou (1968) la Bălți, împreună cu Gicu și părinții. Întorcându-mă la Chișinău (08.01.1968), am început pregătirea documentelor respective pentru deplasarea în clinica academicianului Fiodor Grigorievici Uglov din Leningrad.

În ianuarie 1968, cu două zile înainte de a pleca la operație în Leningrad, Gheorghe Cotelea, fiind și intendentul unui cămin studențesc de pe str. Orhei, a organizat o șezătoare în biroul său, la care au fost prezenți Andrei Banaru, Gheorghe Ghidirim, Ștefan Plugaru, Gheorghe Tonu (un prieten de-al lui de la casa de copii), la care am fost invitat și eu. Câteva ore am discutat la o ceașcă de vin, se spuneau pătăranii și diverse amintiri. Atunci am sesizat că colegul și prietenul meu Gh. Cotelea special organizase această întâlnire, motivul fiind petrecerea mea la Leningrad (un fel de rămas-bun, fapt confirmat de el peste 3–4 ani). Totodată, în acea seară, după plecarea mea, cei rămași mă compăttimeau, nu erau siguri de un sfârșit reușit al operației.

La 31 ianuarie 1968 am fost operat (lobectomie) de prof. Sokolov. Trei zile m-am aflat în secția de reanimare,

unde mă vizita șeful clinicii, academicianul Fiodor Uglov. Semnificativ e faptul că dumnealui a operat până la vârsta de 100 ani, decedând la 104 ani (2008). În perioada postoperatorie am fost îngrijit de sora Elena, sosită special în acest scop. Treptat, mi-am revenit și peste o lună m-am întors acasă. Spre vară mă simțeam deja mai bine și am început activitatea la catedră. Șocant a fost faptul că medicii de la policlinică îmi pregăteau documentele pentru a-mi acorda grad de invaliditate!

Întors de la Leningrad, am fost vizitat de colegii de facultate Ieremia Zota și Sergiu Rusu, care mi-au povestit câte ceva despre discrepanța relațiilor dintre ministru și rector, despre care eu nu știam nimic. Așa trebuia să se întâmple, ca, pentru prima (și ultima) dată, în timpul discuției cu colegii să mă viziteze și dl Gh. Botezatu, care peste puțin timp a plecat. Ceva mai târziu am aflat scopul real al acelei vizite.

După decesul Șurei, în perioada anilor 1967–1969, la mine a trecut cu traiul (din cămin) sora Elena, studentă în anul IV la medicină, care, într-o măsură oarecare, îmi alina durerea, mă ajuta în casă, iar faptul că Gicușor nu se află lângă mine mereu mă punea pe gânduri. În acel timp el începuse să frecventeze grădinița de copii din Bălți. Când veneam la Bălți în vizită, Gicu îmi povestea cum se împacă cu copiii și educatoarea Liubovi Liubovna, o evreică bună la suflet, care ținea la el. Astfel, Gicu a trăit la părinții mei mai mult de trei ani zile. Mama îmi povestea cum Gicu se urca pe gard și, când cineva din vârstnici mergea pe drum, el le spunea: „Da mama mea a murit”, uitându-se jalnic la trecători. Tragedia mea, în cea mai mare măsură, s-a reflectat asupra copilului. Nu întâmplător, în popor există o expresie foarte înțeleaptă și corectă: „Copilul fără tată este pe jumătate orfan, iar fără mamă – complet orfan”. Cu bună dreptate, oricât de mult ne-am împotrivi noi, bărbații.

La 22 martie 1968 mă aflam la Bălți, unde, împreună cu părinții, rudele și Gicu am comemorat un an de la decesul

Șurei. Întorcându-mă la Chișinău, am vizitat mormântul soției; acasă mă simțeam nespus de singuratic. Atunci am și început a scrie câteva rânduri în memoria Șurei, la un an de la dispariția fizică a ei.

La un an de veșnicie

*Având un suflet nobil, puțin ai viețuit,
Subit ne-ai părăsit, trecând în neființă.
Și Domnul nu te-a prețuit
Cu sfânta ta credință.*

*În clipele durerii încurajai colegii
Care spuneau că nu-i nimic serios,
Lucrând mecanic și anevoios.
Doar repetau că bine te așteaptă,
Neobservând că inima-i stopată
Și prelungind discuții inutile.*

*Nu ai crezut să pleci în veșnicie
Și să ne lași în zbucium, grozăvie.
Mereu privesc portretul întristat
Și chipul tău îndurerat
Cu părul galben de pe cap.*

*Eu deseori mă-ntreb:
De ce-ai plecat în ceruri,
Știind că viața-i prea frumoasă?
Ce cuget astăzi te frământă?
Dar știi că ești încredințată
Că nu vei fi uitată.*

*Firesc, nu poți acum răspunde
Ce gând te preocupă:
Un freamăt sufletesc,
Dorința pentru viață
Sau copilașul adorat
Rămas cu suflet ne-mpăcat...*

24 martie 1968

Călătoria în Cehoslovacia și Ungaria

Cu susținerea aceluiași Ion Ustian, pentru 20 zile (26.VII–17.VIII.1969), am plecat cu autocarul, în cadrul unei delegații de comsomoliști, în Cehoslovacia și Ungaria. Unul dintre conducătorii delegației a fost Alexei Marulea, pe atunci prim-secretar al comitetului comsomolist din raionul Sângerei. Ulterior, am devenit prieteni, adesea mă vizita acasă. Mai apoi am și dansat la nunta lui.

În Cehoslovacia am vizitat orașele Praga, Brno, Karlovy-Vary, Gotvaldov, Hradec-Králové, Ostrava, Olomouc, Bratislava ș.a.

O frumoasă amintire mi-a lăsat orașul Praga, chiar dacă mai rămăseseră niște urme ale distrugerilor din timpul recente revoluții din țară (1968). Am vizitat Panteonul național, unde au fost înmormântați președinții Klement Gotvald, Zapotočki și alte personalități. A rămas de neuitat renumitul pod Carol, împodobit cu 30 de grupuri statuare, de statuile lui Jan Zizca, Vaclav, Jan Hus, de ceasornicul cu cei 12 apostoli de pe turnul Ratușei, instalat încă în 1410 și care funcționează până în prezent. Am asistat la slujba din Soborul „Sf. Nicolae”, întemeiat în 1703, asemănător cu cel din Petersburg, precum și cimitirul Vișegrad, unde au fost înmormântați compozitorul Dvorjac, scriitorul Karel Ceapec, medicul-anatomist Purkinije. Kremlinul din Praga și Soborul „Sf. Vitta”, cu o arhitectură în stil gotic, mi-au lăsat impresii plăcute.

În Brno am vizitat Catedrala Gotică, mormântul lui Gregor Mendel, muzeul cu cadavrele mumificate din mănăstirea Capaține, peștera Mațoha, unde am plutit cu luntrea pe un râu din interiorul ei, cu lungimea de peste 750m.

Foarte frumos mi s-a părut orașul Bratislava, actuala capitală a Slovaciei, situat pe malul stâng al Dunării, cu aproape jumătate de milion de locuitori. În acest oraș, regele Matia Corvin întemeiază (1467) prima universitate maghiară.

Aici am vizitat Muzeul Național, Galeria Națională Slovacă, Catedrala gotică „Sf. Martin” – loc de încoronare a regilor maghiari timp de trei secole. Ne-am ridicat în munții Tatra, cel mai înalt masiv din sistemul muntos al Carpaților.

În Ungaria am avut posibilitatea să vizitez mai multe orașe și locuri de o rară frumusețe. Mai mult timp ne-am aflat în capitala țării, Budapesta, oraș situat pe ambele maluri ale Dunării, format din două orașe: Buda și Pesta. Este un oraș foarte aranjat, cu străzi curate și case bine îngrijite. Cu mult gust sunt amplasate monumentele de cultură, iar podurile de peste Dunăre, mai cu seamă Podul cu lanțuri, sunt de o frumusețe excepțională. Am avut ocazia să asist la slujbă într-o biserică catolică de pe vârful muntelui Buda, din centrul orașului.

Doctorul Ana Zaveruha și Alexei Marulea,
la un monument din Debrețen

Cu autocarul am vizitat și alte orașe: Győr, Debrecen, Veszprém, Szolnok, Pécs, cu cetăți, castele, biserici, catedrale și muzee originale. Am avut ocazia să vizitez Institutul de Medicină din Debrecen, în care dintr-o mie de studenți înmatriculați la anul întâi rămân după anul trei doar 400–500. O zi ne-am odihnit la lacul Balaton, supranumit „Marea Ungară”, înconjurat de stațiuni balneo-climaterice. Acolo pentru prima dată am fost într-un bar de noapte, cu strip-tease.

Fondarea unei noi familii

După câțiva ani de singurătate, în iunie 1970 m-am căsătorit cu Ludmila Nicolai. În vara aceluiași an, Gicu se stabilește definitiv cu traiul la mine la Chișinău, pe stradela Teatrului.

În august 1971, la solicitarea rectorului, am fost transferat de urgență cu traiul de pe stradela Teatrului în două camere deja pregătite în căminul de pe bulevardul Lenin, alături de blocul administrativ central al institutului. Fosta cameră spațioasă (29 m²), pe care o dețineam până atunci, și două camere ale vecinului Boris Cucută, care obținuse apartament nou, au fost transmise prorectorului pe probleme de gospodărie, dlui Stepan Senic. La același etaj locuiau familia lui Vasile Carp și holteiul Nicanor Godonoga, iar la demisol, dar cu ieșire în curte, trăia Gh. Ghidirim cu familia, care în scurt timp a obținut o cameră mai spațioasă în căminul de pe str. Orhei, iar în locul lui a trecut Ștefan Plugaru. În clipele mai grele eu preferam să-l vizitez tocmai pe Ștefan, om înțelept și foarte echilibrat, cu care puteam comunica prietenește și care, binevoitor, sărea în ajutor. În acest local am trăit cu familia timp de 3 ani.

La 31 octombrie 1971, într-o zi de duminică, la ora 14.30, s-a născut al doilea fiu – Alexandru, prenumele lui fiind ales în memoria mamei lui Gicu. Evident, eram foarte

Gicu cu frățiorul Sandu (1972)

Sandu îmbrățișează cățelușul (1974)

bucuros de acest eveniment. Știam că greutatea vor fi, dar nu ca cele în care a crescut Gicu. Într-adevăr, Sandu s-a dezvoltat deja în condiții cu mult mai bune și avantajoase, fiind îngrijit până la 2,5 ani de dădace, apoi a început să frecventeze grădinița de la Mălina Mică. Ca celui mai mic din familie i se ierta totul. Se dezvolta excelent, era iubit, mai șotios, dar cu un suflet blajin și atrăgător.

În primăvara anului 1974, am primit apartament cu trei odăi pe str. Ușinski (actuala str. Mălina Mică). Mult mă bucurasem când președintele comitetului sindical al Institutului de Medicină mi-a înmănat ordinul de repartizare a acestui apartament, dar în scurt timp am rămas surprins de procedeul repartizării apartamentelor. Deodată s-au observat privilegiile acordate unor persoane favorite. Un holtei putea obține un apartament cu 4 odăi, iar o familie din 5 persoane, cu copii mici – un apartament cu 3 odăi. Această nedreptate mi-a produs un stres psiho-emoțional sever, încât am făcut o criză de pancreatită acută, care a necesitat spitalizare timp de două săptămâni.

După un timp, situația în familia noastră devenea tot mai încordată, din cauza comportamentului inadecvat al soției, iar tărăboiul de nesuferit și anturajul respectiv au dus la destrămarea definitivă a familiei. Doar peste ani am stabilit că comportamentul ciudat al soției era condiționat de starea sănătății ei. Copiii au rămas sub tutela mea până în prezent.

Timp de peste 10 ani am tot ocolit-o pe Maria (fosta Prisajniuc), cea care l-a asistat la masa de operație pe Eugen Gladun, când o opera pe Șura, dar nu a fost de ocolit soarta. Posibil, unul din motivele care mă făceau să nu mă apropii de Maria a fost și asemănarea exterioară cu Șura. Obținând apartament în clădirea de pe strada Korolenko 59/1, vizavi de casa în care locuiam eu cu familia, adesea ne întâlneam cu Maria și deveniserăm parcă mai apropiați. Împrejurările au făcut să întâlnim Anul Nou 1980 împreună la prietenii ei.

În seara de revelion, la prieteni (1982)

Primăvara și vara anului 1980 totalmente am fost ocupat de schimbarea apartamentului și reparația mașinii deteriorate. În toamnă deja locuiam pe strada Ialoveni, iar mașina a fost restabilită cu ajutorul lui Gheorghe Gusac, pe atunci președinte al executivului din Bălți, fost colaborator și coleg al fratelui Ion, când el deținea postul de director al Colegiului de Medicină. În vara aceluiași an m-am căsătorit cu Maria Prisajniuc.

Am început să-i vizităm mai des pe părinții Mariei, care se pregăteau să-l căsătorească pe fiul lor Vasile. Nunta a avut loc în august 1981, în curtea casei părintești a mirelui din satul Lomacineț, raionul Securenii (lângă Hotin), iar noi am fost nuni mari. Obiceiurile nunților de acolo au rămas asemănătoare cu cele din părțile noastre. Pe timpuri, aceste localități aparțineau moldovenilor, motiv prin care se explică identitatea obiceiurilor păstrate. În anii 30 ai sec. XX, în Securenii, Mihail Secieru, socrul fratelui Ion, a activat în calitate de învățător. Dumnealui adesea își amintea despre perioada activității din Securenii.

În calitate de nănași la fratele Mariei.
Lomacineț, 1981

În anii următori, viața familială se consolidează; relațiile dintre noi, băieții mei și fiica Mariei, Elena, devin foarte bune. Fiecare membru al familiei își avea obligațiunile sale (la școală, la serviciu sau la institut). La începutul anului 1985, fiica Elena se căsătorește și ceva mai târziu se naște nepoțica Mașa.

În anul 1988, în familie au avut loc 4 evenimente importante: schimbul apartamentului meu de 2 pe unul de 3 odăi, peste o casă de unde locuiam; schimbul apartamentului de 2 odăi al Mariei pe două apartamente separate a câte o cameră (pentru Gicu și Elena); căsătoria lui Gicu și obținerea a 6 ari de pământ în regiunea satului Mileștii Mici, Ialoveni, pentru vilă. Toate aceste evenimente au necesitat atenție cuvenită și mijloace financiare.

Lotul de pământ devenise pentru mine și soție privilegiat și atractiv, unde munceam mult și cu plăcere. Mai întâi am construit o căsuță mică (3×4 metri) din ardezie, apoi am îngrădit lotul, am sădit pomi etc. Până în prezent, aspectul gospodăriei nu a suferit schimbări. După 20 de ani, atracția față de vilă s-a redus, mai cu seamă după decesul soției. O vizitez tot mai rar, cu toate că livada a devenit foarte frumoasă, mai ales în perioadă caldă a anului.

În vara anului 1991 am acceptat invitația domnului Ilie Țiple, fost elev, conferențiar al Institutului de Medicină, și am vizitat împreună cu soția casa părintească a lui din satul Biserica Albă, regiunea Transcarpatică, Ucraina. Tur-retur am plecat cu mașina dumnealui. Timp de o săptămână am colindat cele mai pitorești locuri din regiune, cu străvechiul sat românesc, în care locuiesc și mulți unguri, păstrându-și

La nunta feciorului Sandu (1991)

fiecare tradițiile seculare și limba. Tot acolo am avut ocazia să coborâm la o adâncime de 400–500 m în minele de sare,

așa-numitele ocne, unde cândva munceau doar cei condamnați.

Pentru prima dată, la părinții lui Ilie, am făcut cunoștință cu harta geografică a Țării Moldovei de pe timpul lui Ștefan cel Mare, document de mare valoare istorică. Pe atunci, teritoriul Țării Moldovei era de 2 ori mai mare decât al Ucrainei. Dar... treptat, treptat, s-a micșorat, în urma acțiunilor expansioniste ale vecinilor.

În luna august 1994, împreună cu soția Maria am făcut o călătorie de 18 zile tur-retur cu vaporul pe râurile Don, Volga și Kama. Începând cu orașul Rostov, am trecut prin Astrahan, Samara, Sîzrani, Perm, până la izvoarele Kamei, departe de Ural. Am vizitat numeroase regiuni locuite de tătari, kalmâci, bașkiri și alte zeci de naționalități. M-au frapat bogățiile naturale enorme ale acestor imense regiuni ale Rusiei, în raport cu condițiile de trai mizerabile ale băștinașilor. Concluzia mea a fost: lenevia, beția și nepăsarea față de tot ce-i înconjoară. Pășuni nemărginite, pământuri nelucrate,

Cu familia la odihnă (2000)

Împreună cu membrii familiei

râuri bogate în pește, zăcăminte subterane și alte bogății – toate acestea, pentru oamenii gospodari, sunt surse reale pentru o viață decentă și civilizată.

În octombrie 1994, în cadrul Simpozionului Internațional de Bioetică din Iași, am cunoscut frumusețea orașului, apoi am vizitat Suceava, Sucevița, Voroneț, alte localități mai mici. La Putna am asistat la slujbă în biserica unde se păstrează corpul neînsuflețit al domnitorului Ștefan cel Mare. M-a uimit frumusețea locurilor bine îngrijite. Am vizitat mormântul lui Dimitrie Cantemir din biserica „Trei Ierarhi”, rămășițele pământești ale căruia au fost aduse în 1935 din Rusia.

Tratamentele în sanatoriul „Codru”

Pentru prima dată în viață, în august 1961, după anul IV, am avut posibilitatea să mă odihnesc în baza unui bilet de tratament, eliberat de sindicatul studentesc al institutului, la sanatoriul „Moldova Socialistă” (actualul „Codru”) din satul

Hârjauca, Călărași. Medic-șef pe atunci era același Grigore Ghinjul, care în 1957 a contribuit la înscrierea mea la cursurile de pregătire la institut. Sanatoriul era amplasat în localul renumitei mănăstiri din Hârjauca, înconjurată de o splendidă livadă de pomi fructiferi, în centrul căreia se afla o micuță bisericuță, transformată într-un club cu biliard. Stațiunea era îngrădită de un gard de piatră, în curte se aflau permanent vreo 10-12 păuni foarte frumoși și mândri. Într-o bună zi, printr-o mișcare fulgerătoare, am smuls două pene din coada unuia, la rugămintea unei domnișoare. Cu toată rușinea, dar am fost nevoit să-i povestesc despre cele întâmplate domnului Ghinjul, care nu m-a probozit, ci m-a invitat în ospete la el acasă, unde ne-am amintit de anii studenției la Școala de Felceri și Moașe din orașul meu natal. Despărțirea a fost prietenească. De câteva ori chiar am făcut cu dumnealui câteva partide de biliard în clubul respectiv. Peste câțiva ani, domnul Grigore Ghinjul a decedat într-un accident rutier la Sergheevka.

Pentru a doua oară m-am aflat în acest sanatoriu tocmai în 1978, când funcția de medic-șef o îndeplinea Gheorghe Osoianu, care reușise să schimbe spre bine condițiile de tratament. La acest timp funcționa un nou bloc cu 4 etaje, bine amplasat și nu departe de vechile clădiri cu câte un etaj (chiliile călugărilor). Peste mai mulți ani (1991) am avut alt prilej să mă tratez în condițiile sanatoriale de aici, împreună cu soția. De această dată am fost în ospete acasă la Gheorghe Osoianu, care peste un timp, spre regret, a decedat stupid.

După preluarea funcției de medic-șef de către Simion David, aspectul exterior al sanatoriului „Codru” deveni și mai atrăgător, iar formele și calitatea serviciilor de recuperare – și mai bune, ceea ce a contribuit la creșterea vădită a numărului de solicitanți. Pe parcursul anilor 1995–2000, împreună cu soția, am avut ocazia să ne tratăm aici de câteva ori la rând și de fiecare dată rămâneam satisfăcuți de serviciile prestate.

Cu soția Maria la odihnă în sanatoriul „Codru”.
Călărași, 1988

Și de fiecare dată S. David organiza petreceri frumoase la marginea pădurii, invitând și alte personalități cunoscute mie. Dintre ei îi voi menționa pe președintele Academiei de Științe, dl academician Andrei Andrieș cu soția; președintele Comisiei de Atestare, dl academician Boris Melnic; prim-vice-rector al USMF „N. Testemițanu”, dl Petru Galețchi ș.a.

În vara anului 2007, pentru a zecea oară m-am odihnit 18 zile la sanatoriul „Codru”. Simion David, medic-șef al sanatoriului, mi-a creat condiții excepționale (două odăi spațioase, predestinate pentru reprezentanții conducerii de stat). Am avut prilejul să mă relaxez nespus de bine chiar și pe o căldură de peste 40° C. Alături de mine era Nistor Scutaru, elev și coleg. Cu el îi primeam în apartamentul meu

luxos pe prietenii și colegii noștri – Vladimir Verdeș, director general al Agenției Medicamentului, Mihai Ouș, medic-șef al SCR, profesorul Ion Guțu, rector al Universității Pedagogice „Ion Creangă”, actrița Ninela Caranfil, profesorii Leonid Lâsâi, Tudor Popovici ș.a.

În cadrul unei discuții cu o cunoștință, a fost surprinzător să cunosc un eveniment hazliu cu o vechime de 25 de ani. Aceasta se referă la ingeniozitatea studentescă și capacitatea unora de a depăși delicat situațiile complicate. Persoana prezentatoare de caz a fost un student medic din grupa la care curator, în anii 1980–1982, era șeful catedrei de medicina legală, dl Gheorghe Botezatu. La 23 februarie, de ziua armatei sovietice, cu 3 luni înainte de examen, conducătorul grupei i-a invitat pe studenți la el în birou, ca să-i felicite cu această ocazie, dându-le drept cadou câte o monografie de-a dumnealui. După întâlnire, doi studenți au vizitat WC-ul, unde au și uitat cărțile cu autograful autorului.

A doua zi, șeful catedrei a găsit cărțile studenților respectivi în cuiele de pe peretele WC-ului. Imaginați-vă reacția de indignare și promisiunile că aceste persoane nu vor mai susține examenul și vor fi exmatriculați din institut! Studenții au avut suficient timp ca să analizeze tactica privind susținerea examenului la medicina legală, știind că grupa lor va răspunde doar șefului catedrei. S-au aprobat următoarele acțiuni: după ce 2-3 studenți vor ieși de la examen, o prietenă de-a lor va suna de la telefonul-automat la catedră, comunicându-i laborantei că șeful catedrei este chemat la rectorul institutului.

Zis și făcut. Auzind conținutul telefonogramei, dl Gh. Botezatu a lăsat imediat halatul și a plecat la rectorat. A așteptat mult timp în anticameră, până i s-a spus că nu a fost chemat de rector. În acest timp, persoanele în cauză au intrat, le-am propus să ia biletele și să se pregătească. Ambii, cu voce cam speriată, mi-au spus că întârzie la tren și sunt gata să răspundă fără pregătire. Au răspuns foarte bine, cu atât mai

mult că îi cunoșteam că sunt studenții grupei șefului catedrei. Ambii au plecat mulțumiți. Doar peste două decenii am aflat că la ieșirea de la catedră l-au întâlnit pe dl Gh. Botezatu, care le-a spus să intre la examen, să-și demonstreze cunoștințele. Ei i-au răspuns că deja au susținut examenul. După o scurtă pauză, el le-a zis: „Îmi pare că voi și astăzi m-ați amăgit și m-ați trimis la rector?”. Studenții au surâs și au negat faptul.

La sanatoriul „Codru” cu Victor Gorbatovschi, Nistor Scutaru și Andrei Galețchi (2007)

La un suc cu actrița Ninela Caranfil (2007)

La sanatoriul „Codru” cu: Vl. Verdeș, N. Scutaru și
T. Popovici (2007)

Sanatoriul CODRU 19.05.2009. 50 ani

Împreună cu S. David, M. Ouș și N. Melnic

Nenorocirile se țin lanț

La 30 iulie 1990 am avut de trăit o enormă tragedie – a fost ucisă cu bestialitate unica fiică a Mariei, criminalul fiind chiar verișorul Lenei, cu care a crescut în copilărie la bunele. Cruzimea omuciderii constă în aplicarea multor lovituri cu toporașul, provocându-i imense plăgi penetrante ale craniului, profunde plăgi ale gâtului, cu lezarea vaselor magistrale și cu ulterioara strangulare a gâtului cu lațul (post-mortem). Prin cercetări toxicologice s-a depistat o concentrație enormă de elenium (cu acțiune somniferă) în organele interne, ceea ce denotă despre o asasinare premeditată. Judecătoria Supremă l-a condamnat pe asasin la 15 ani de închisoare, iar pe soția lui (studentă în anul III la medicină), ca organizator al crimei – la privațiune de numai 9 ani de detenție. Acest caz ne-a servit ca model de „adevărată dreptate”, demonstrând rolul banilor în proclamarea sentinței judecătorești. Pierderea unicului copil a influențat mult asupra sănătății Mariei pe parcursul a mai mulți ani și numai nepoțica, rămasă fără mamă la doar 5 anișori, o mai încuraja, făcând-o să mai uite de tragedia îngrozitoare.

Încă nu ne revenisem pe deplin sufletește după asasinarea fiicei Elena, când situația social-politică și economică din republică devenea tot mai tensionată. În scurt timp, la starea psihoemoțională încordată din familia noastră s-a alăturat și alt factor stresant – războiul de pe Nistru din primăvara anului 1992. În vara aceluiași an, am obținut un bilet de tratament în sanatoriul „Nufărul alb” din Cahul, însă peste 4-5 zile am fost informat de soție că conducta de gaz spre Chișinău a fost închisă, iar starea sănătății ei se agravase. Pe atunci transportul public practic nu funcționa, persista starea de război, poporul era derutat. Cu mari peripeții și greutateți, m-am întors acasă.

Anul 1997 pentru mine a fost nefericit prin două cumpene cu caracter excepțional: stopul cardiac cu moartea clinică a Mariei și decesul tatălui meu.

Cazul cu Maria s-a derulat în modul următor. La 20 februarie m-am trezit cu 15-20 de minute mai înainte ca de obicei. Maria se porăia deja la bucătărie, în bună dispoziție, și tot repeta că pisica noastră Tișka se ține de ea. Pe la ora 6.30, când mă aflam în baie, Maria a deschis ușa și îmi demonstra cât de frumos pisica i-a înconjurat gâtul cu corpul ei. Numai a terminat fraza, că a și căzut fără cunoștință peste mine. Speriat, cu greu am dus-o în antreu. Îi dispăruse respirația și devenise intens cianotică. Am presupus un ictus cerebral și imediat am început să-i fac masaj cardiac extern, concomitent cu respirația artificială gură-n gură. Acest procedeu de reanimare a durat fără succes circa 15-17 minute, după care m-am ridicat în picioare și am încercat să vorbesc ceva, dar parcă muțisem. Maria rămânea la podea fără respirație. Iarăși am început procedeul de reanimare, care s-a soldat cu succes abia peste 30-35 de minute. Mai întâi s-a restabilit respirația de tip Cheyne-Stokes, apoi a deschis ochii, mișcându-i necoordonat. Am târât-o în dormitor și am ridicat-o pe pat; după aceasta am telefonat la salvare, care, din fericire, a sosit în scurt timp. Diagnosticul de accident vascular cerebral a fost exclus și s-a stabilit infarctul miocardic.

Maria a fost transportată de urgență în secția reanimare a Spitalului Clinic Republican (locul de muncă), unde s-a tratat mai bine de o lună. În acea perioadă un mare ajutor organizatoric ne-a acordat dl Ozea Rusu, medic-șef adjunct, cu care Maria lucrase câteva decenii în blocul de operații și căruia îi rămân îndatorat pentru atenția față de durerea și trăirile mele. Ulterior, Mariei i s-a stabilit gradul II de invaliditate.

După stopul cardiac (infarct), procesul de reabilitare a durat mai mult de 6 luni, perioadă în care nu pleca nicăieri de una singură, fiind permanent însoțită de cineva. Din acest

motiv, a demisionat din postul pe care îl ocupa la SCR, însă peste un anumit timp s-a reîntors la serviciu. Situația familială la acea perioadă a coincis cu numirea mea în funcția de director al Centrului de Medicină Legală (1997) și multiplele căutări (1997–1999) ce țineau de schimbul apartamentului de pe str. Ialoveni. Tocmai în toamna anului 2000 am găsit varianta optimală de cumpărare-vânzare a apartamentelor. Astfel, timp de peste 5 luni a durat reparația noului apartament de pe str. Dokuceaev.

Pe la mijlocul lunii mai 2001 am plecat la odihnă și tratament la sanatoriul „Nufărul alb” din Cahul, unde deja se odihneau colegii mei Nistor Scutaru și Sava Vreimea, precum și academicianul Boris Găină. Împreună ne-am întors la Chișinău cu mașina mea.

În noiembrie 2001, la nunta nepotului Victor Baciuc, a sosit de la Bălți și bunicuța Maria Baciuc, care împlinise deja 85 ani. Pe la ora 22.00, eu cu cele trei Marii (mama, sora și soția) ne-am pornit de la nuntă acasă pe o ninsoare foarte mare cu taxiul, care nu a putut ajunge până la strada Dokuceaev, unde locuim. Cu mare greu ne apropiam pe jos de casă, dar ultimii 100-150 m era imposibil s-o „târâi” pe mama, care nu putea să meargă, iar cele două Marii nu puteau să mă ajute. Într-adevăr, toate cele trei Marii erau epuizate complet. Am observat că soția nu se plângea, dar parcă avea nevoie de ajutor mai mult decât mama. Peste mai mulți ani am conchis că la Maria deja se dezvoltă, cu siguranță, un proces patologic sever, dar despre care încă nu se știa nimic.

Anul 2002 începuse parcă bine, admiram noul apartament de pe str. Dokuceaev, erau pe sfârșite lucrările de reparație la balcon. Nu ne rămânea decât să ne bucurăm de viață.

La prima vedere, sănătatea Mariei parcă nu prezenta nici un pericol. La 28 mai am sărbătorit într-un restaurant de la Botanica jubileul de 40 ani al Tatianei Michitiuc, prietena răposatei fiice. Am dansat, am discutat cu Maria, iar Jorj

Michitiuc ne-a fotografiat. Era greu de presupus că aceste fotografii vor fi ultimele din viața Mariei.

Pe la sfârșitul lui iunie 2002, Maria începuse să presimtă o situație alarmantă și puțin îmbucurătoare. Examinarea gastroscopică stabilește un imens ulcer gastric, la biopsie se suspectă limfom, confirmat prin cea repetată. În luna iulie am plecat cu mașina s-o vizităm pe mama-soacră. Maria slăbise tare și în drum, dus și întors, am avut numai ghinioane. Aceasta a fost ultima ei călătorie în satul natal – Lomacineț (Cernăuți) și ultima întâlnire cu maică-sa și cu rudele apropiate.

Două cure de chimioterapie i-au agravat și mai mult starea sănătății. În august-septembrie, nu mai eram atât de optimiști. La 30 septembrie, Maria, cu ajutorul meu, pentru ultima dată a ieșit afară. ...A sperat până în ultima zi. A trecut în lumea celor dreți la 12.XI.2002, ora 23.30 (marți), cu deosebită demnitate și mare dragoste de viață, fără să vorbească despre moarte sau să-și expună vreo dorință.

Cățelușul nostru drag Gec a fost unica ființă care, cu 2-3 săptămâni înainte, a presimțit o schimbare alarmantă în viața Mariei – stătea numai la picioarele ei sau i se așeza pe burtă. Nu permitea nimănui să se apropie de Maria, în afară de mine; pentru prima dată lătra agresiv și își proteja cu vehemență stăpâna. Timp de 3-4 luni după decesul Mariei, Gec mă privea derutat, cu lacrimi în ochi, jalnic. Un singur lucru nu era în stare să-l facă: să-și exprime durerea prin cuvinte.

În ultimul drum, Maria a fost petrecută din incinta locului de muncă (SCR), unde și-a sacrificat viața, inspirând timp de peste trei decenii gaze toxice, dezinfectanți și medicamente în blocul de operații. Numai la înmormântarea lui Nicolae Testemițanu a fost prezent atâta public îndurerat. Înhumarea ei a avut loc în cavoul familial din cimitirul „Sf. Lazăr” de pe strada Doina. Ulterior, lângă Maria a fost reînhumată Șura, altă pătimașă a activității medicale.

Soția Maria încă plină de viață (28 mai 2002)

Maria pentru ultima dată la casa părintească (iulie 2002)

Rămas-bun de la Maria Baciú (14 noiembrie 2002)

În drum spre „casa de veci”, de la biserica „Sf. Lazăr”

Condușă în lumea celor dreți

Panteonul familial din cimitirul „Sf. Lazăr”

În vara anului 2003 am fost preocupat de amenajarea panteonului familial, care îmi aduce satisfacție prin contribuția mea la comemorarea consoartelor dragi.

Pe parcursul a peste șapte ani după decesul Mariei adesea meditam asupra eternei probleme: existența omului pe pământ și filosofia vieții. Mă întrebam adesea: de ce Dumnezeu îi pedepsește anume pe oamenii buni? Cu ce au păcătuit Șura și Maria, fiind într-adevăr curate, blânde și iubitoare de viață? Una a plecat din viață din vina medicilor, iar alta, inconștient, s-a sacrificat la serviciu, activând în condiții extrem de nocive la spital!

La odihnă în Turcia și Bulgaria

În perioada iunie – iulie a anului 2004, am fost la odihnă în Kemer-Antalya, Turcia, unde am avut ocazia să cunosc multe și excepționale realități istorice. Am aflat că Antalya, fosta Anatolie Romană, situată într-o regiune montană și considerată de unii autori că ar fi fost cândva a strămoșilor geți, se află pe țărmul Mării Mediterane, cu climă și vegetație subtropicală.

Necunoscut pentru mine a fost și faptul că turcii s-au stabilit pe aceste pământuri treptat, începând cu secolul XII. Se vorbește că triburile din Asia Centrală (Turkmenistan, Tatarstan, Mongolia) pătrundeau în Asia Mică prin sec. XI–XII. Ele ocupau anumite regiuni și se stabileau cu traiul, lărgindu-și teritoriile. Se producea o asimilare a băștinașilor. Timp de 8 secole (XII–XX), țara a fost condusă de sultani, care instalaseră un regim specific, bazat pe religia islamică.

Republica Turcia a fost proclamată la începutul sec. XX de către generalul Kemal Pașa, președintele țării, ulterior fiind numit Kemal Atatürk (ultimul cuvânt semnificând tatăl tuturor turcilor). În anii 1922–1923, „lărgirea” țării a continuat: a fost ocupată o parte învecinată a Armeniei, din

preajma munților Ararat, nimicind peste 3 milioane de armeni. Spre Europa s-a eliberat regiunea din strâmtoarea Bosfor și Dardanele. Renumitul oraș bizantin Constantinopol a fost numit Istanbul.

Proclamând Turcia republică, Kemal Atatürk a numit-o drept țară islamică, totodată despărțind religia de stat și introducând multe legi cu caracter democratic. Pe tot teritoriul țării, Atatürk se bucura și se mai bucură de mare stimă.

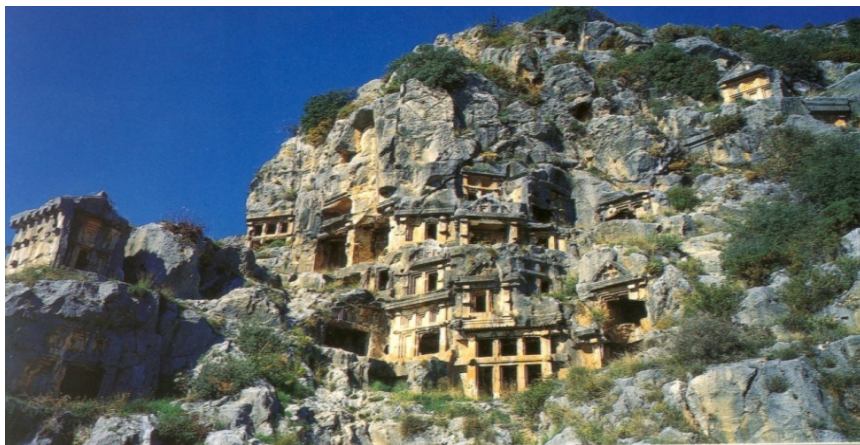
Actuala Republică Turcia este populată de peste 80 de etnii și are circa 70 mln. de locuitori. Capitala Turciei, Ankara, este situată în centrul Podișului Anatoliei, așezare cu o veche istorie. În anul 25 î.Hr. devine capitala provinciei romane Galatia (Ancyra). În 51 d.Hr. apostolul Pavel întemeiază aici una dintre primele comunități creștine. În evul mediu, cu mici întreruperi, este stăpânită de bizantini; în sec. XIV intră în componența Imperiului Otoman.

Antalya este o regiune turistică; majoritatea clădirilor din preajma litoralului sunt menite pentru turiști în perioada mai – octombrie. Pe timp de iarnă, temperatura scade până la +10°C; hotelurile pentru turiști nu sunt locuite. Majoritatea băștinașilor trăiesc la periferie, în case mici, fără comodități, iar agricultura rămâne îndeletnicirea lor de bază.

În Antalya am vizitat Centrul de bijuterie – Perge Jewel, construit încă pe timpul Imperiului Roman. La intrare s-au păstrat două turnuri-coloane înalte de cca. 30 m, unite de o poartă unică, de la care, în semicerc, se prelungeste un gard din piatră (15 m), în vârful căruia, de fiecare parte, sunt amenajate câte 5 statui în stil roman. Interiorul clădirii, de formă rotundă, este adaptat pentru comercializarea bijuteriilor din aur, diamantelor și altor pietre prețioase. Acest centru se consideră cel mai mare și mai original din lume.

Am rămas frapat de ceea ce am văzut în munții din localitatea Myra-Demer-Kokova. Este vorba de rămășițele ruinelor unui oraș antic, situat în pietrele muntelui. Actualmente, o parte din el se află la 35 m sub apă. Pereții

locuințelor sunt netezi, cu sistem de ventilație și trepte, pe care se ridică și se coboară ca la etaje. Pe alt munte se află un orașel-necropolă. Fiecare necropolă are uși, geamuri și sarcofage. În unele locuri se observă foarte bine inscripții în limba getică veche, iar pe coloanele lor sunt incrustate scene din viața poporului antic.

Necropolă pe un munte din localitatea Myra-Demer-Kokova, Antalya, Turcia

Amfiteatru din timpul civilizației romane, cu o capacitate de 4-5 mii de spectatori; Myra-Demer-Kokova, Antalya

Imagine lângă peretele scenei ruinate a amfiteatrului, incrustări pe coloane din viața poporului antic și inscripții în limba getică veche

Lângă necropolă, pe același munte, s-a păstrat bine un amfiteatru pentru mari festivități, cu scaune din piatră (cândva acoperite cu marmură). Scena are imense coloane din piatră bine șlefuită, pe care se evidențiază diverse desene și inscripții. Capacitatea acestui edificiu era de 4–5 mii de spectatori, iar acustica lui poate fi invidiată și în prezent. Cele menționate denotă evident despre existența unei civilizații bine dezvoltate.

În centrul localității Kokovo-Myra se află biserica „Sf. Nicolae”, construită în sec. II-III d.Hr. de către episcopul Nicolae, care propovăduia creștinismul și era considerat inițial drept ocrotitorul copiilor, săracilor și marinarilor. Biserica nu funcționează. De câteva decenii se restaurează; ea servește drept monument istoric de cultură frecventat de turiști.

În iunie 2006 m-am odihnit în Varna, Bulgaria. Am locuit într-un hotel particular, nu departe de țărmul mării și de

plaja nisipurilor aurii. Deoarece era un timp răcoros, mai mult m-am plimbat prin oraș și pe malul mării. M-a uimit frumusețea clădirilor cu 10–16 etaje din preajma mărețului hotel „Arsenal”, construite cu mult gust în ultimii 15 ani. Am admirat locurile pitorești și atrăgătoare pentru turiști. Mergând pe drumurile curate, acoperite cu asfalt de calitate înaltă, mă gândeam la dragul meu Chișinău, dorindu-i să devină asemănător cu Varna, chiar și în lipsa mării.

Copiii și nepoții – unica mângâiere

La 1 septembrie 1971, Gicu merge în cl. I la școala nr. 1 (actualul liceu „Gh. Asachi”), condusă pe atunci de dna Elizaveta Onu, un eminent organizator al lucrului pedagogic din mun. Chișinău. Un merit deosebit pe care l-am observat personal la doamna director a fost competența profesională. Mulți ani la rând, doamna E. Onu a fost ajutată de către șeful de studii Tamara Andriuță, alt pilon al școlii nr. 1. Absolvenții acestei școli prestigioase se mândresc că au învățat anume aici. Mulți dintre ei au devenit, cu timpul, personalități marcante.

În anii de școală, Gicu a fost un elev bun, retras și nepretențios. Nici acasă nu-mi făcea probleme. Eu mă bucuram foarte mult că Gicu era exemplar – și la școală, și ulterior la facultate, în privința învățaturii și disciplinei. Rămânând de mic fără mângâierea mamei, el era îngăduitor, atent cu colegii și cei maturi, muncitor și receptiv la durerile prietenilor.

Pentru prima dată în viață, în octombrie 1978, mi-am cumpărat un automobil nou („Jiguli”). Băieții mei erau dornici să se plimbe permanent cu mașina, iar eu devenisem bucuros de acest fapt. Sandu și-a început studiile în clasa I, de asemenea la școala nr.1. Pe copii îi duceam la școală cu mașina, adesea plecam după ei.

La 16 martie 1980, nefiind condus la școală, Sandu a fost accidentat de o mașină și transportat la spitalul de copii într-o stare gravă cu traumă craniocerebrală. S-a aflat în secția de reanimare timp de 7 zile. Doar eu puteam să-l vizitez. La 18 martie, cu mașina, l-am dus pe Gicu la părinții mei în or. Bălți în vacanța de primăvară, iar înainte de plecare l-am vizitat pe Sandu la spital, comunicându-i că la reîntoarcere neapărat o să trec pe la el. Duminică, 20.03.1980, de la Bălți m-am pornit singur cu mașina spre Chișinău. Ninge cu lapoviță abundentă și lângă or. Sângerei am suportat un accident rutier, tamponându-mă frontal cu o altă mașină. De la locul accidentului m-au transportat în spitalul din or. Sângerei, cu o comoție cerebrală și fractură a claviculei pe dreapta. În curând au sosit cumnatul Mihai Durnea cu sora Elena; eu am fost transferat de urgență în secția de traumatologie din Bălți, iar Mihai s-a ocupat de evacuarea mașinii deteriorate. Peste două zile am fost operat de Leonid Foca, un excelent traumatolog, fost elev de al meu, care după scurt timp a decedat într-un accident rutier. La a patra zi după intervenția chirurgicală la claviculă, Mihai Durnea, fiind la Chișinău, îmi comunică despre cele întâmplate Mariei și sosesc împreună la Bălți.

Ulterior, medicul curator dl. Juc mi-a povestit un fapt curios despre Sandu, care mă aștepta să-l vizitez după întoarcerea mea de la Bălți. Toată ziua de 20 martie el a plâns și tot repeta: „Tata a nimerit în accident cu mașina”. Și într-adevăr așa s-a întâmplat. Mai târziu, Sandu mi-a explicat acest eveniment prin faptul că „tata nu putea să nu mă viziteze în spital, dacă a promis”, iar prin aceasta presimțea un accident.

În 1981, după terminarea școlii medii, Gicu susține cu succes examenele de admitere la Facultatea de Pediatrie a Institutului de Medicină din Chișinău, pe care îl absolvește cu mențiune în 1987.

Împreună cu Gicu – 1984 și 2009

Băieții tatei

După absolvirea institutului de medicină, se căsătorește cu Tatiana Hioară, studentă la Facultatea de Psihopedagogie a Universității Pedagogice „Ion Creangă”, unde activează ulterior în calitate de conferențiar. Timp de 5 ani, Gicu lucrează în funcție de medic la Centrul Mamei și Copilului. În 1992, își începe studiile postuniversitare prin doctorat la Universitatea de Medicină „Carol Davilă” din București. Concomitent, învață și absolveste Universitatea de Management din Anglia, cu filiala la București. Întorcându-se la Chișinău, Gicu refuză postul de asistent universitar, din motive financiare. A început o afacere proprie și ulterior a devenit om de afaceri, abandonând practica medicală.

La 7 iulie 1991, în familia lui Gicu se naște feciorul Daniel, primul nepot al meu. La 7-8 ani, el cunoștea bine calculatorul și limba franceză, ceea ce ne bucura pe toți. La vârsta de 13 ani a crescut considerabil, iar în comportament manifestă elemente de diplomatie. În curând începe antrenamentele la dansurile sportive brake-danse, pe care le practică mai mulți ani la rând.

Nepotul Dan la Anul Nou 1995 și în casa părintească (1997)

Ziua de 7 iulie a devenit o tradiție pentru buneii lui Danu Baci – ei vin să-l felicite cu ocazia zilei de naștere. De fiecare dată, buneii observă metamorfoza benefică a nepotului: i-a întrecut la înălțime, vorbește ca un bărbat serios și diplomat. Însă, spre seară, nepotul chibzuiește cum ar putea să plece mai repede la o întâlnire cu semenii săi, lăsându-i pe buneii pe scaun în fața casei, ca să-și prelungească discuțiile. La vârsta de 17 ani, nepotul Daniel obține dreptul să activeze în calitate de antrenor la proba sportivă preferată.

Feciorul Sandu, fiind maestru în sport la trageri în țință (pistol) și preferând sportul, după absolvirea școlii medii, își continuă studiile la Institutul Național de Educație Fizică și Sport (1988–1992). La anul III se căsătorește cu Victoria Malofeev, o fată foarte frumoasă și gospodină din Durlești. În familia lor, la 6.10.1991, se naște fiul Dragoș. Peste 6 ani Victoria obține prin testament o parte din casa bunicii, care locuia în Soci, unde se mută cu traiul (1997). Acolo Dragoș începe studiile la școală, din care motive bunicul și nepotul se întâlnesc foarte rar, iar convorbirile telefonice și fotografiile nu completează pe deplin necesitățile sufletești de a comunica, de a fi împreună mai mult timp. Cu această situație nu pot să mă obișnuiesc și sunt mereu în așteptare să-l văd.

Nepotul Dragoș în clasa I (1998) și în clasa VIII (2005)

Nepotul Dan cu bunelul și taică-său

Dan în ospeție la bunel

Un moment de relaxare cu Gicu și sora Lenuța (2006)

Cu băieții mei la o ceremonie

În anul 2000, Gicu se căsătorește cu Irina Olaru, economist de profesie, cu care continuă să-și dezvolte afacerea. Totodată, împreună încep să-și creeze lăcașul. Odată cu finisarea lucrărilor de construcție și trecerea cu traiul în noua lor casă de pe stradela Untilă, eu îi vizitez mai des. Acolo îmi găsesc refugiul sufletesc, mă relaxez, prefer să stropesc iarba veșnic tânără, copacii și florile sădite cu mult gust. Lipsa zgomotului asurzitor al mașinilor și aerul curat te îndeamnă să stai cât mai mult timp în astfel de condiții splendide. Până și prietenosul câine Twix păstrează cu strictețe curățenia din curte: merge mai mult pe trotuar, nu-și permite să facă vreo stricăciune vegetației, iar pe iarbă aleargă numai în prezența gospodarului. Toate aceste frumuseți plus comportamentul primitiv al stăpânilor au determinat ca acest lăcaș să devină centrul atractiv și de întâlniri al rudelor și prietenilor, mai cu seamă după nașterea lui Gabriel.

În timpul cununiei lui Gicu cu Irina

În fața casei lui Gicu cu rudele mamei sale

În curtea casei, păzită de câinele Twix

La 20 noiembrie 2008, într-o zi de joi, la ora 17.05, se naște feciorașul lor Gabriel, cu masa corpului de 3550 g și talia de 52 cm. Chiar din primele zile după naștere, Gabi o „chinuie” pe maică-sa așteptând în permanență mâncărică, mămica fiind nevoită să-i ofere și ceva suplimentar. Pe la începutul noului an (2009), nepoțelul începe să-și fixeze privirea și să ne zâmbească. Iar noi ne bucurăm cu toții.

Nepoțelul Gabriel la 7 luni

Cu familia lui Gicu (2009)

Cu copiii și nepoții (2009)

Cu toate necazurile vieții familiale și înverșunata luptă pentru supraviețuire, eu întotdeauna m-am mândrit cu băieții mei, iar acumă mă bucur și de ei, și de nepoți. Din ce în ce mai mult, gândurile mele se îndreaptă spre cei mai mici, adică spre scumpii nepoți: Dan, Dragoș și Gabriel. Și mă frământă o dorință: ca viața urmașilor mei să nu fie atât de nemiloasă cum a fost cu mine. Sunt ferm convins că această dorință a mea se va îndeplini. Și nu în ultimul rând mă bucur de nepoții fraților mei și ai soției din neamul Gălescu, care activează în diferite domenii. Vreau să menționez și fenomenul nepoților trei D: Daniel, Dragoș și Diana – succesul lor în domeniul sportului, și nu numai.

Mă mândresc cu Diana Baciuc, nepoata fratelui Leonid, care la doar 12 ani a devenit campioană mondială la șah la această grupă de vârstă. Deseori a ocupat locuri de frunte la diferite competiții naționale și internaționale, iar în ianuarie 2009, la vârsta de 14 ani, obține titlul de campioană a Republicii Moldova.

La o partidă de șah cu nepoțica Diana Baciuc în prezența frățiorului Dan (2009)

LUCRUL PEDAGOGIC, COLEGII ȘI ELEVII

*Trăiesc acei ce vor să lupte,
Iar cei fricoși se plâng și mor...*
George Coșbuc

Activitatea la catedra medicină legală (1963–1985)

În toate instituțiile de învățământ superior, pe acele timpuri, anul de învățământ începea cu lucrul în colhozuri, la strânsul roadei. Excepție nu am făcut nici eu. Fiind înmatriculat la doctorantură, am fost numit în calitate de conducător al anului V al facultății de Stomatologie, care trebuia să plece în satul Țibirica, Călărași, la culesul poamei. Astfel, primele trei săptămâni de doctorantură le-am petrecut cu viitorii stomatologi pe podgoriile satului menționat.

Începutul activității pedagogice la catedra de Medicină legală a Institutului de Medicină din Chișinău a derulat treptat, începând cu doctorantura (1963–1966). La început, asistam și însușeam metodică de predare a obiectului la orele

În timpul mesei cu starostele anului V al facultății Stomatologie, dl Gavril Burduja, viitor medic-șef al policlinicii stomatologice republicane (1964)

practice și seminare, dirijate de asistenta Nadejda Volcov. Cu timpul, susțineam toate temele de sine stătător, iar la începutul anului trei, majoritatea autopsiilor, inclusiv verificarea primară a rapoartelor de examinare a cadavrului, deja mi se încredințau mie. Astfel, spre finele doctoranturii, însușisem suficient metodică lucrului pedagogic și devenisem mai descătuișat în relațiile cu studenții și capabil de a răspunde la toate întrebările adresate în cadrul seminarelor la tema respectivă, iar uneori și de a-mi verifica cunoștințele în specialitate.

În perioada anilor 1963–1965, catedra medicină legală deținea doar două încăperi în localul catedrei de biologie, amplasate la etajul 2, în aripa clădirii situate paralel cu strada Orhei. Acolo aveau loc seminarele cu studenții și sediile pentru doi asistenți, iar într-un birou mai mic se afla șeful catedrei. Prelegerile se susțineau în aulele blocului central al institutului, iar orele practice – în morga și ambulatorul Biroului de Expertize Medico-Legale. Eu aveam un cabinet mic, cu sobă, în localul catedrei de chimie analitică, cu ieșire separată, în curtea institutului. Actualmente, pe acel loc se află clădirea Laboratorului Științific Central al USMF. În primul an de studii la doctoratură, în acea odăiță (5 m²) ne înghesuiam împreună cu ordinatorul Vasile Bortă (Bodiu), coleg și prieten, iar după nașterea lui Gicu – și cumătru. La al doilea an de ordinatură, cumătrul Vasile a trecut să-și continue studiile la catedra morfopatologie, iar în locul lui a sosit noul doctorand Grigore Mutoi.

La 16 noiembrie 1966, printr-un ordin al rectorului, Petru Areșev a fost eliberat din postul de șef al catedrei, în legătură cu plecarea sa în Simferopol, iar eu am fost numit în funcția de asistent. Șef interimar al catedrei a fost numit Gh. Botezatu, care tocmai susținuse teza de doctor în științe medicale, dar încă nu obținuse confirmarea comisiei superioare de atestare din Moscova.

Asistentul Gh. Baciuc și șeful interimar al catedrei Gh. Botezatu
la finele seminarelor cu studenții facultății medicină generală
(1966)

La momentul plecării prof. P. Areșev, sediul catedrei medicină legală deja se afla în localul actualei cantine a universității, cu ieșire separată pe fosta stradă Orhei. Prelegerile erau susținute în exclusivitate de către Gh. Botezatu, noul șef al catedrei. Eu și lectorul superior N. Volcov făceam doar seminarele și orele practice în morgă și ambulator, care se aflau la baza Biroului de Expertize Medico-Legale pe str. Pavlov, lângă spitalul orășenesc nr.2. După orele de serviciu la catedră și în zilele de sâmbătă exercitam lucrul prin cumul la morgă. Începând cu vara anului 1967, după susținerea tezei de doctor (candidat), participam la examenele de promovare la disciplină, împreună cu Gh. Botezatu și N. Volcov.

După plecarea prof. P. Areșev, șeful interimar al catedrei Gh. Botezatu l-a invitat pe renumitul savant și medic legist din Moscova Vladimir Smoleaninov, pentru a ține un ciclu de lecții. În afară de aceasta, dumnului a consultat colaboratorii catedrei în problemele științifico-pedagogice, în

primul rând pe domnul Gh. Botezatu, căruia i-a fost conducător științific la teza de doctor habilitat.

Defilarea cu ocazia aniversării a 100 ani de la nașterea lui V. Lenin

Profesorul moscovit Vladimir Smoleaninov în ospeție la Chișinău. În dreapta lui: medicii legiști G. Bluvștein și M. Leonov; iar în stânga: Gh. Botezatu, eu și F. Sigal.

Odată cu numirea prof. Adrian Curdiumov în funcția de șef al catedrei (1968), obligațiunile colaboratorilor s-au schimbat puțin. Majoritatea orelor de curs teoretic erau susținute de șeful catedrei, iar unele teme – de Gh. Botezatu, N. Volcov și de mine. Peste un an de zile, A. Curdiumov, fără vreo explicație, îmi încredințează mai multe ore de prelegeri. La examene eram încadrați cu toții în egală măsură. Și așa a continuat până la decesul profesorului A. Curdiumov.

La 15 septembrie 1968, odată cu sosirea dlui prof. A. Curdiumov, am plecat la cursurile de perfecționare a cadrelor didactice la Primul Institut de Medicină „I. P. Secenov” din Moscova, situat pe stradela Abrikosov, lângă stația de metro „Sportivnaia”.

Pe parcursul celor patru luni de perfecționare la Moscova, eu nemijlocit m-am încadrat în activitatea pedagogică cu studenții, alături de lectorii de bază. Obligatoriu, asistam la toate prelegerile susținute de profesorul Aleksandr Gromov și conferențiarii Nina Pârlina și Olga Saltâkova. De la ei însușeam modalitatea și conținutul materialului prezentat, fără a observa mari devieri în programele de studii de la Moscova și Chișinău. Această situație poate fi explicată și prin faptul că Petru Areșev, de la care am preluat practica pedagogică, a fost absolventul acestei școli, de unde a și venit la Chișinău (1949), în calitate de șef catedră. Cu timpul, mă obișnuisem cu specificul lucrului pedagogic de la Moscova, iar în ultimele două luni am fost încadrat nemijlocit în seminare și orele practice cu studenții, de parcă aș fi fost și eu colaborator al catedrei. Tocmai în acea perioadă am început să particip la cercetările științifice experimentale împreună cu colaboratorii catedrei (O. Romodanovski, L. Scerbin, Gh. Savostin ș.a.).

Revenind la Chișinău, în mod obișnuit, mi-am reluat activitatea pedagogică. Doi ani la rând (1970, 1971), medicina legală s-a studiat în limba română; deci, s-au format două cursuri: cu predare în limba rusă, susținut de prof. A.

Curdiumov, și cu predare în limba română, de care eram responsabili eu și conferențiarul Gh. Botezatu (și de curs, și de seminare). Dacă în primul an îmi venea mai greu cu specificul predării disciplinei în limba română, apoi în al doilea an mă obișnuisem și aveam o mare satisfacție. Spre regret, au apărut „patrioți”, inclusiv în cadrul institutului nostru, care s-au străduit să elimine „naționalismul” din cadrul învățământului medical superior și care, peste ani, dovedeau cu spumă la gură că ei pe atunci au fost „sfinți” în toate. Tocmai ei au distrus (au ars) manualele traduse cu atâta greu în română (cu grafie chirilică) și i-au descurajat pe acei pedagogi care au muncit mult în această direcție, ba chiar și fiind persecutați tot de către acei „sfinți”, fără a li se permite să deschidă gura la acest capitol.

Trebuie să menționez că încă la 22 mai 1956, șeful catedrei Petru Areșev s-a adresat cu un demers rectorului Institutului de Medicină din Chișinău, dlui Nicolae Starostenco, prin care propunea să fie tradus din limba rusă în moldovenească manualul de medicină legală al lui V. M. Smoleaninov și V. F. Cervasov (M., 1950). În calitate de traducător și redactor al manualului a fost recomandat medicul legist Gheorghe Botezatu. Spre regret, această propunere a rămas doar la nivel de doleanță. O altă tentativă de a se traduce un manual de medicină legală în limba băștinașilor a întreprins-o, în anul 1968, și profesorul Adrian Curdiumov. După cum observăm, P. Areșev și A. Curdiumov, ruși de naționalitate, au fost inițiatorii traducerii manualelor de medicină legală din rusă în română, însă propunerea lor a fost ignorată de către politicienii și conducătorii de pe atunci.

După decesul prof. A. Curdiumov (1971), procesul pedagogic continua prin inerție și entuziasm (Gh. Botezatu, N. Volcov, Gh. Baciuc și Gh. Cotelea pe 0,5 salariu), practic fără șef catedră, întrucât ne comasase cu catedra de anatomie topografică. Așa a continuat până în 1975, când Gh. Botezatu

susținuse teza de doctor habilitat și obținuse diploma respectivă, iar conducerea institutului a fost forțată de cei „mai mari” ca Gh. Botezatu, tânărul doctor habilitat, să fie numit în postura de șef catedră de medicină legală, astfel „divorțând” de prof. V. Parfentiev.

Prof. A. Gromov (Moscova) în timpul unei vizite la colegii din Chișinău (1971)

Cu o grupă de studenți în timpul unei autopsii de sine stătătoare (1971)

La finele orelor practice în morgă cu studenții (1973)

Desemnarea lui Gh. Botezatu în această funcție a coincis cu transferul catedrei în fostul cămin studențesc, tot de pe strada Orhei, puțin mai la vale de bulevardul Lenin. Până la 1 septembrie 1975 s-a finisat reparația catedrei și presingul de pensionare a învățătoarei noastre, lector superior Nadejda Volcov. Pentru mine aceasta a fost suspect și dureros, întrucât doamna N. Volcov de numai 59 ani era încă aptă de muncă, un pedagog excelent și stimată de studenți, dar a avut neatenția să se exprime negativ asupra temei de disertație a viitorului șef. După demisionarea dnei N. Volcov, asistenții Gh. Cotelea și G. Mutoi s-au implicat plener în procesul pedagogic. Cu ei am lucrat într-un birou comun până în 1985 și împreună ne simțeam confortabil. Tot în acea perioadă își începuseră activitatea la catedră tinerii pedagogi S. Ungurean și V. Tetercev, care, timid, s-au alăturat la cei patru Gheorghe: Botezatu, Baciuc, Cotelea și Grigore Mutoi, poreclit și el „Gheorghe”. Deci, aceasta era componența catedrei

medicină legală la momentul plecării mele (1985) la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă”. Ulterior, Grigore Mutoi m-a înlocuit în funcția de șef studii al catedrei, funcție pe care am îndeplinit-o aproape 20 de ani, de la demisionarea lui Petru Areșev.

În timpul examenelor la medicina legală

Încă în perioada specializării (1962) prin subordonatură la catedra de medicină legală, Petru Areșev m-a însărcinat să mă ocup serios de muzeul catedrei, care la acel moment dispunea de doar câteva exponate istorice, care au suportat deplasări anevoioase pe traseul Leningrad–Kislovodsk–Chișinău. Principalul lucru pe care l-am îndeplinit în timpul subordonaturii a fost înregistrarea minuțioasă a tuturor exponatelor existente în muzeu într-un registru special (care se păstrează și în prezent). În calitate de responsabil de muzeul catedrei, în perioada anilor 1963-1985, am întreprins cele mai energice măsuri pentru completarea lui cu noi exponate, restaurarea și îngrijirea lor. Această misiune devenise pentru mine una de suflet, străduindu-mă să-i includ în lucru și pe colaboratorii catedrei, medicii legiști practicieni și chiar pe studenții amatori, care ne veneau în ajutor. Asupra unor exponate de muzeu se lucra luni la rând, ca în următorul caz.

La începutul anilor 70 ai secolului XX, în morga medico-legală din Chișinău au fost aduse două cadavre goale, depistate într-o mașină din garajul decedatului – al unui bărbat de 30 ani și al unei femei de 24 ani. La autopsie s-a stabilit că ambii au fost intoxicați cu monoxid de carbon. Bărbatul, cu ocări și sudălmi, a fost totuși înmormântat de către propria soție, iar cadavrul femeii nu a fost luat de nimeni dintre rude. S-a dovedit că femeia era originară din Siberia, locuia în Odessa și era căsătorită cu un marinar, care se afla cu vaporul departe de hotarele URSS. Ea sosise în Chișinău în calitate de „oaspete”. Peste un timp, procuratura ne-a informat despre refuzul soțului și părinților de a o înhuma. Astfel, cadavrul femeii a fost transferat pentru păstrare mai îndelungată la catedra de anatomie a omului. Aproximativ 2 ani, capul separat de trunchi s-a aflat în soluție de formol, după care s-a transmis, în calitate de exponat, muzeului catedrei de medicină legală.

Exponatul unui cap de femeie conservat prin diverse metode artificiale

Ajustarea deplină a exponatului a durat peste 8 luni de zile, timp în care s-a aflat la aer liber, fără a se produce esențiale modificări de putrefacție. În această perioadă s-a pregătit suportul din lemn de salcâm pentru fixare, s-a confecționat și s-a ermetizat celulara din masă plastică, s-au

procurat și s-au instalat globi oculari artificiali, s-au procurat substanțele conservante de lungă durată, care au fost introduse în cavitatea craniană, s-a spălat și s-a aranjat părul pe cap. Astfel, s-a obținut o conservare mixtă (artificială și naturală) a exponatului, care se află în muzeu, fără modificări vizibile, deja al patrulea deceniu (din 1974).

În 1994, la reîntoarcerea mea la catedra medicina legală, am găsit muzeul într-o stare dezastruoasă: jumătate din exponatele lăsate de mine lipseau, iar cele rămase au stat 10 ani la podea, cu inscripțiile învechite sau fără ele. În perioada anilor 1995-1996, aproape toate preparatele umede, osoase și planșetele lor au fost revăzute, aduse la condiții optimale, iar inscripțiile scrise în limba română.

În afara activității pedagogice și științifice, lectorii universitari deveneau „automat” educatori (curatori), responsabili de o grupă de studenți. O dată în săptămână, obligatoriu, făceam lucrul educativ-patriotic, analizam reușita, disciplina și, neapărat, discutam despre situația politică din țară și în afara ei. Totul corespundea anumitei doctrine ideologice de clasă. Curatorii erau obligați să viziteze studenții în cămin, să cunoască preocupările fiecăruia în afara orelor de studii. Uneori, conducătorul grupei era pedepsit pentru comportamentul inadecvat al unuia dintre studenții grupei sale.

Chiar în anul întâi de studii la aspirantură eu am fost numit de către comitetul de partid al institutului curator al unei grupe din anul V. Deci, studenții din această grupă erau doar cu doi ani în urma mea. Din grupă făceau parte buni cunoscuți, iar pe parcurs și prieteni ai mei (Gheorghe Ivasi, Tudor Lupașcu, Emil Secieru, Ermaliuc, Corsac ș.a.), cu care mă înțelegeam de minune. Pe parcursul activității am avut ocazia să fiu curator al mai multor grupe de studenți.

O anumită perioadă de timp, până și după susținerea tezei de doctor habilitat, pentru mine a fost nefavorabilă și în plan material, și moral. Suportam cu greu obstacolele

nefondate și invidiile. La odihnă și liniște doar visam. În pofida situației, fără revolte sufletești, munceam cu sârguință până la sacrificiu, găsimi-mi în muncă refugiul și scopul vieții. Mă conduceam de cuvintele marelui Walter, care spunea: „Nu există mari realizări fără mari greutăți”, și de expresia povătuitoare a ilustrului nostru înaintaș Nicolae Milescu-Spătaru: „Cu adevărul începe orice înțelepciune”. Mă străduiam să depășesc cu demnitate greutățile familiale cotidiene și piedicile artificiale din exterior. Nu-mi pierdeam optimismul și interesul față de activitatea pedagogică și științifică, condiție care devenise, cu timpul, drept normă firească pentru existența mea pe pământ și unica izbândă.

Timp de doi ani, chiar și după susținerea tezei de doctor habilitat, am rămas la postul de asistent, iar alții erau promovați și fără teză de doctor în medicină. Conducerea catedrei și rectoratul tăceau, iar eu nu insistam, nu îndrăzneam să mă adresez în acest sens. În acel timp, recunosc, mi s-a propus postul de șef de catedră medicină legală în câteva orașe din Federația Rusă, dar mai insistent în Odessa. În toamna anului 1984, fiind în Chișinău vice-ministrul Sănătății al Ucrainei, Petru Otroșenko, în repetate rânduri mi-a propus să plec la Odessa, chiar am expediat și documentele respective la concurs, însă ceva mă reținea, nu doream să plec din Moldova. Mai apoi m-am convins că am procedat corect.

Transferul meu, în 1985, la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău a trezit multe discuții controversate, adesea neplăcute pentru mine. Unii colegi, din curiozitate sau compătimire, iar alții în scop provocator, chiar și peste câteva decenii mă întrebau ce m-a făcut să procedez astfel. De fiecare dată le răspundeam că nu s-a întâmplat nimic ieșit din comun, așa s-au creat circumstanțele, am acceptat solicitarea care la moment părea mai optimă. Dar au fost, desigur, și motive obiective, poate și subiective, care m-au făcut să procedez anume așa. În primul rând, susținând teza de doctor

habilitat, eram deja considerat concurentul șefului catedrei, iar eu categoric eram împotriva unei tensionări în relații sau confruntări de acest fel. Dânsul, însă, nici nu-și planifica să-i propună rectorului ca să fie transferat la postul de al doilea profesor, chiar și în calitate de conferențiar. Rectorul cunoștea bine situația, însă tăcea. Eu lucram liniștit, evitam posibilele tensionări și nu interveneam cu propuneri în această privință. Nu doream să devin un lingău și îmi păstram verticalitatea în măsura posibilităților. În al doilea rând, nu vroiam să-mi schimb locul de muncă, iar pentru unii colegi deveniseră cunoscute solicitările pentru a ocupa postul șef catedră medicină legală în alte orașe din URSS. Pe mine mă reținea baștina, starea familială complicată și nesiguranța că în altă republică unională îmi va fi mai bine, conștientizând că în străinătate voi rămâne veșnic venetic, precum și noi adesea îi consideram pe cei veniți de pe aiurea.

Problema cu schimbarea locului de activitate pedagogică a evoluat în modul următor. Într-o convorbire din toamna anului 1984, Ion Guțu, bun cunoscut al meu și prorector la Institutului Pedagogic „Ion Creangă”, îmi spuse că rectorul Ion Borșevici invită la lucru doctori habilitați, de care, practic, nu dispune. Tocmai atunci I. Guțu m-a întrebat dacă nu aș accepta să vin la ei în calitate de șef catedră a disciplinelor medico-biologice la facultatea de educație fizică și sport. I-am promis că mă voi gândi asupra acestei propuneri. În cadrul altei discuții, care a avut loc în noiembrie 1984, eu mi-am dat acordul. El a promis că îi va comunica despre aceasta rectorului și vor anunța un concurs în cel mai apropiat timp. În ianuarie 1985, eu deja susținusem concursul la postul nominalizat, dar am convenit să mă transfer după terminarea anului de studii, ca să nu complicăm procesul de învățământ la catedrele respective. Așa și s-a procedat.

Cât privește versiunea că eu aș fi plecat pe secret, fără să spun nimănui nimic, nu prea corespunde realității, întrucât cererea mea de demisionare în rectorat este un act de

oficializare a cazului și nu mai prezintă o acțiune sau document secret. Unor cunoscuți și colegi de-ai mei chiar m-am destăinuit că vreau să-mi schimb locul de muncă, adică nu tăinuiam nimic. Ce-i drept, am indicat să obțin audiența rectorului, dar secretara de fiecare dată îmi comunica că dumnealui este ocupat și nu dispune de timp. Poate că a fost mai bine așa cum s-a întâmplat și am evitat situația de a spune vorbe goale sau de a minți. Totodată, ce puteam eu să-i spun rectorului? Să-l rog sau să-l întreb ceva? Nu avea nici un rost; situația era clară și bine cunoscută încă din anul 1968. Nu-mi mai trebuiau alte dovezi. Pot doar să mai adaug că cererea de demisionare a fost timp de 10-12 zile în vizorul conducerii institutului. De câte ori telefonam în anticameră, secretara îmi comunica că cererea încă nu e semnată. Abia mai târziu am fost informat că cererea se află la prorectorul Andrei Zorkin, căruia și m-am adresat. În cadrul audienței dumnealui m-a întrebat doar unde plec și a semnat cererea în prezența mea. Mai mult n-am vorbit nimic. Peste câteva zile tot A. Zorkin a semnat ordinul de eliberare.

Modalitatea în care a avut loc atunci concedierea mea îmi permite să afirm cu toată încrederea că despre eliberarea mea din funcție s-a știut foarte bine. Totodată era nevoie de timp pentru a analiza și chibzui, în caz de eventuală explicație celor mai mari de ce se eliberează atât de ușor doctorii habilitați, crescuți în institut, fără a li se oferi un loc adecvat de activitate și fără să fie invitați de rector la o discuție în această privință. Puteau apărea întrebări. Oare în cazul dat nu este o răfuială? Trebuie să fii naiv ca să nu înțelegi situația dată.

Transferul meu la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” a fost o ieșire din situația la acel timp, fără a avea remușcări pentru faptele pe care nu le-am făcut sau pentru viclenia oponentilor. Regret doar cât de incorect au procedat conducătorii respectivi, fără să-mi aprecieze munca și sârguința, fără să mă susțină moral.

Mărturisesc că pentru mine această problemă rămânea suspendată în univers, fiindcă nu găseam nici un răspuns la întrebarea: de ce eu am fost impus de situație să plec din institut, pe când străinii erau invitați la lucru în Chișinău și asigurați cu apartamente? Se proceda cam paradoxal. Nu cred că prin astfel de atitudine se rezolva problema prieteniei popoarelor din URSS sau mai eficient se ducea o luptă cu „naționalismul” inexistent, dar vehiculat tot de aceleași persoane. Consider că este de prisos să enumer persoanele invitate din toate regiunile marelui URSS să activeze nu numai în calitate de șef catedră la Institutul de Medicină din Chișinău, dar și de educatori în spiritul „corect” al viitorilor medici moldoveni.

Pe parcursul celor 22 ani (până în 1985) de activitate la catedra medicină legală însușisem multilateral subtilitățile procesului pedagogic cu studenții, în conformitate cu specificul disciplinei. În calitate de asistent universitar, m-am încadrat mai mult la seminare, orele practice în morgă și ambulatoriu. Îndrăgisem lucrul cu tineretul studios, care prin anul V devenea capabil să discute asupra celor mai diverse probleme medicale. Chiar și cu studenții mai slabi la învățătură găseam limbă comună, iar relațiile rămâneau normale datorită faptului că nu erau suprimați moral, că erau tratați de la egal la egal.

Dar cât de mult mă bucur, când mă întâlnesc cu mulți dintre foștii mei studenți, cărora le-am altoit cunoștințe doar la medicina legală, iar ei ulterior au devenit savanți cu renume sau specialiști de vază în alte ramuri medicale. În această ordine de idei, vreau să-i amintesc pe academicianul Valeriu Rudic, profesorii universitari Eleonora Vataman, Ludmila Ețco, Victor Cernat, Victor Remizov, Viorel Prisăcaru, Victor Botnaru, Ion Iliciuc, Ion Mereuță, Victor Vovc, Alexandru Sandul ș.a.

Pregătirea pedagogilor în domeniul sportului

În septembrie 1985, activam deja în calitate de șef catedră a disciplinelor medico-biologice la facultatea de educație fizică și sport a Institutului Pedagogic „Ion Creangă”. La această catedră, studenții studiau un șir de discipline (anatomia, fiziologia, biochimia, igiena, masajul etc.) menite să pregătească multilateral viitorii pedagogi în domeniul educației fizice și sportului. Am început să-mi perfecționez cunoștințele în anatomia și morfologia sportivă, obiect pe care îl predam studenților. Am fost nevoit să studiez detaliat fiziologia sportivă, masajul și alte discipline din domeniul sportului.

Pe atunci, la catedra activau pedagogi experimentați, în frunte cu fostul șef catedră, profesorul universitar Alexandru Mariș. Alături de dumnealui se aflau fiziologii – conferențiarii Mihai Chiorescu, Victor Lupașcu și Larisa Iacobson; biochimiștii – conferențiarii Ion Fusu și Ludmila Furtună; anatomiștii – Boris Groza și Ala Zelenciuc, precum și cunoscutul specialist în domeniul masajului sportiv conferențiarul Arcadie Fileavici. Ceva mai târziu, la catedră și-au început activitatea pedagogică persoane mai tinere: Elena Caun, Sergiu Racu, Raisa Moroșanu, Mihai Hodoroșea, Victor Malinovschi, Valeriu Covaliu și Elena Boian. Funcția de șef de studii la catedră mulți ani la rând a fost exercitată de către cel mai vechi colaborator, conferențiarul Mihai Chiorescu, persoană foarte responsabilă și competentă în materie, care îmi devenise unul dintre cei mai apropiați prieteni.

În afară de lucrul pedagogic, eram implicat și în multe activități cu caracter obștesc: membru al consiliilor științifice la facultate și institut, președinte al comisiei centrale pentru combaterea beției, lucrul educativ cu studenții în cămine și alte însărcinări.

În perioada examenelor de admitere din anii 1986 și 1987, cu toate că eram un colaborator încă nou, am fost numit în onorabila și responsabilă funcție de secretar al comisiei de admitere la toate facultățile existente. Anterior nu practicasem astfel de activitate, dar vă mărturisesc că este un lucru anevoios, ingrat și neapreciat, în raport cu responsabilitățile și eforturile depuse. Mihail Gorbaciov, secretar general al partidului comunist al URSS, introducea fel de fel de controale, revizii, iar anumite categorii de funcționari le îndeplineau cu mare bucurie, considerându-le profitabile. În acești doi ani am avut două controale de la Moscova, așa-numitul „CRU”, care te storceau psihologic și te bombardau cu întrebări și suspiciuni, încât nu-ți puteai exercita funcțiile de bază. Dar și controlori „localnici” erau câtă frunză și iarbă, pitiți la fiecare ușă de intrare, invizibili și necunoscuți. Însă nu-mi era frică de ei, fiindcă nu aveam nici un motiv.

Cele mai anevoioase pentru mine erau adresările părinților în privința odraslelor care au obținut note insuficiente la examene și nicidecum nu puteam să-i conving că notele le pun examinatorii, iar eu nu sunt în drept să le corijez. Mărturisesc că unele persoane te provocau cu zâmbetul pe buze, altele vroiau să ia jărat cu mâini străine. Mă bucur foarte mult că în acei doi ani de activitate în postura dată nu m-am abătut de la normele de drept. Dar nici nu le-am admis. În perioada examenelor de admitere la institut cel mai mare ajutor îl simțeam de la prorectorul Ion Guțu. Între noi se instalase o conlucrare și o înțelegere colegială perfectă. De două ori pe zi îl informam pe rector despre mersul lucrului în comisia de admitere, iar o dată pe săptămână îi prezentam informații mai ample.

În 1991, odată cu fondarea Institutului Național de Educație Fizică și Sport (INEFS), ministrul Învățământului, Nicolae Mățaș, insista să accept postul de rector. După o analiză profundă, am hotărât să refuz această propunere,

sesizând că nu e postul la care râvnesc. Ş-apoi ştiam că la funcţia dată pretinde decanul facultăţii, Pavel Tolmaciov.

Prof. Gh. Baciu la seminarele de anatomie cu studenţii
Institutului de Educaţie Fizică şi Sport (1993)

La seminarul de biochimie,
susţinut de conferenţiarul Ion Fusu

La o masă rotundă cu colegii facultăților de educație fizică din Chișinău și București, în timpul discuțiilor asupra planurilor de studii ale disciplinelor medico-biologice (1993)

La toate catedrele INEFS s-a intensificat esențial lucrul organizatoric și metodic, în scopul elaborării noilor programe de studii, manualelor și cursurilor didactice autohtone pentru studenți. În această privință, colectivul catedrei pe care o conduceam a făcut față exigențelor. Au fost publicate manualul „Anatomie și morfologie sportivă”, multe cursuri didactice și instrucțiuni metodice, practic la toate disciplinele studiate la catedră.

Cu timpul, s-au deschis noi catedre și s-a lărgit arealul specialităților pentru pregătirea cadrelor. Au crescut semnificativ cerințele față de elaborarea planurilor de studii la disciplinele catedrei. În 1993, în baza catedrei noastre, au fost înmatriculați primii studenți care se specializau în domeniul kinetoterapiei și masajului, fapt ce a determinat posibilitatea de deschidere a unei specialități și facultăți de sine stătătoare.

Actualmente, eu mă mândresc chiar și cu aportul meu modest la educarea a opt promoții de pedagogi în domeniul sportului și la dezvoltarea INEFS în perioada inițială de existență. Nu în ultimul rând mă bucur că am fost printre primii autori care au elaborat și publicat un set întreg de manuale și cursuri didactice, menite să favorizeze studiarea disciplinelor medico-biologice de către viitorii specialiști în domeniul sportului. Pedagogii catedrei și studenții din INEFS îmi rămân în continuare apropiați, comunicăm și îi ajut în măsura posibilităților. O discipolă de-a mea, Raisa Moroșanu, m-a înlocuit la postul de șef catedră.

COMITÉ INTERNATIONAL OLYMPIQUE

CERTIFICAT

JUAN ANTONIO SAMARANCH
Président du Comité International Olympique
atteste que

M. Prof.dr. GHEORGHE BACIU

a participé au stage de MÉDECINE DU SPORT
de ROUMANIE

tenu du 30.11. au 06.12.1992

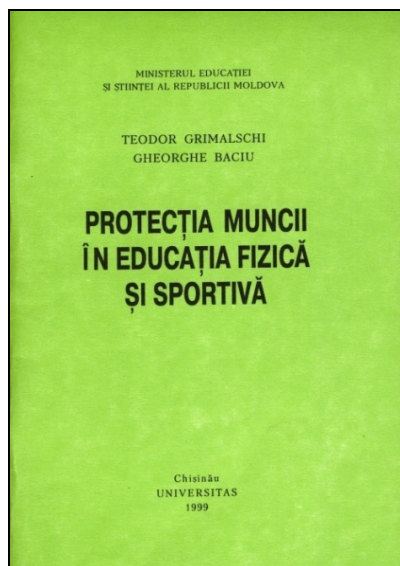
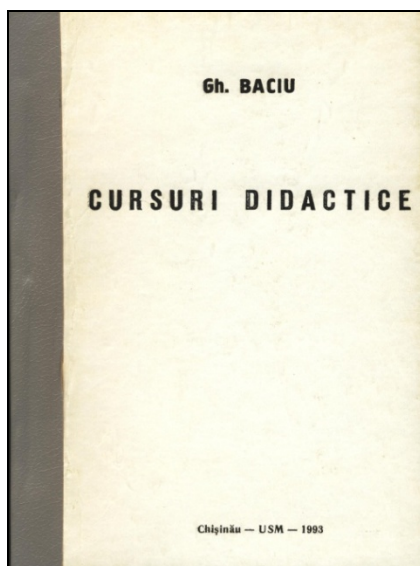
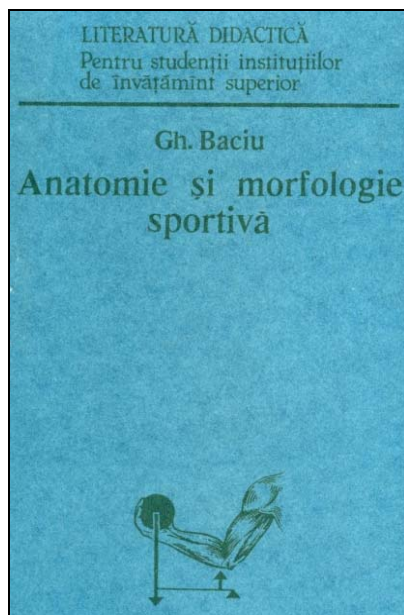
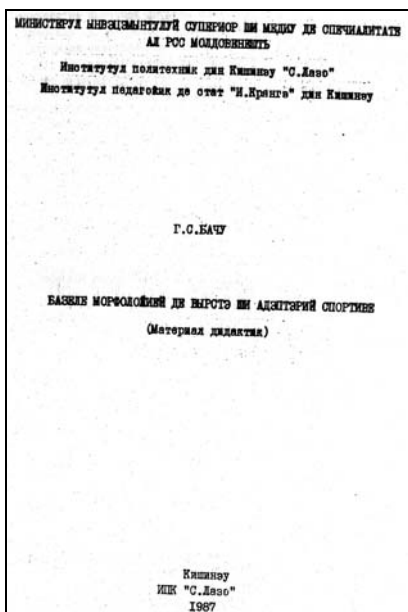
à BUCAREST

sous les auspices de la Commission médicale du CIO et de la
Solidarité Olympique

JUAN ANTONIO SAMARANCH

M. Ioan Drăgan
Directeur du stage

M. _____
Commission médicale
Association continentale

Revenirea la medicina legală

Reîntoarcerea mea la Alma Mater se datorează în mare măsură rectorului Leonid Cobâleanschi, căruia îi sunt recunoscător că „m-a chemat acasă”, în colectivul și la catedra unde am crescut. Procedura de reîntoarcere a început în toamna anului 1993, în timpul unei pauze a ședinței Cosiliului Științific de susținere a tezelor în domeniul medico-biologic, la care L. Cobâleanschi exercita funcția de președinte, iar eu, oaspete de la INEFS, eram referent oficial al tezelor doctoranzilor Anatol Năstas și Eugen Balițki de la catedra de medicină legală. Atunci, Leonid Cobâleanschi (în prezența prof. Gh. Botezatu) a insistat cu propunerea să mă reîntorc la catedra USMF „Nicolae Testemițanu”, indicându-i prorectorului Ion Ababii să preia controlul asupra transferului.

În ianuarie 1994, a fost anunțat concursul pentru suplinirea postului de profesor la catedra medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”. Eu am depus documentele respective, iar ulterior am fost ales în funcția dată. Activitatea în postul de profesor, șef al cursurilor de perfecționare a medicilor legiști, am început-o în luna august, iar după demisionarea prof. Gh. Botezatu (1995) am fost numit șef al catedrei.

Revenind la Alma Mater, am început să lucrez intens asupra organizării, pentru prima dată, a cursurilor de perfecționare a medicilor legiști în cadrul catedrei de medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”, care în octombrie 1994 a și început activitatea. Acest eveniment era important pentru specialiștii în ramură, întrucât s-au creat posibilități reale pentru sporirea nivelului de cunoștințe teoretice și practice, fără a se deplasa în alte centre universitare peste hotarele republicii. Totodată, a înlesnit procesul de înlocuire temporară a specialiștilor absenți din secțiile medico-legale teritoriale.

În perioada anilor 1994–1997, procesul de perfecționare a medicilor a fost organizat și realizat în exclusivitate de mine: am elaborat planurile și programele tematice pentru 1 și 1,5 luni. Mai târziu în această activitate s-a încadrat și conf. Gr. Mutoi. Cel mai anevoios lucru de la început a fost studierea obiectului și adaptarea specialiștilor la perfectarea documentației în limba română, însușirea terminologiei specifice medicinei legale și aplicarea actelor normative autohtone. Pentru facilitarea acestor procese s-au elaborat scheme standard ale rapoartelor de examinare pe cadavre și persoane, care se multiplicau și se transmiteau în toate secțiile teritoriale pentru utilizare. Treptat, se publicau manuale, ghiduri practice, indicații metodice și informative, menite să le ajute medicilor legiști în activitatea lor practică.

La prima etapă, selectarea candidaților la cursurile de perfecționare se efectua în funcție de stagiul muncii și nivelul de pregătire profesională a medicului legist. Fiecare cursant îndeplinea obligatoriu necropsia cadavrului cu imense traumatisme, perfecta raportul de examinare, care ulterior se discuta în cadrul seminarului. O deosebită atenție se acorda principiilor de elaborare a concluziilor, asupra răspunsurilor la întrebările adresate de către ordonator pentru soluționare; se discuta neapărat problema legăturii de cauzalitate dintre traumatizare și deces. La seminare se discutau cerințele stipulate în anumite acte normative și departamentale, erau obligatorii un raport analitico-științific la tema propusă și darea de seamă asupra lucrului îndeplinit de specialist în ultimii trei ani de activitate.

La momentul preluării funcției de șef catedră medicină legală (1995), lucrul pedagogic era îndeplinit de către doi profesori universitari (Gh. Botezatu, Gh. Baciuc), doi conferențieri (Gr. Mutoi, S. Ungurean) și asistenții V. Tetercev și S. Ciobanu. După transferul domnului Gr. Mutoi cu lucrul la Universitatea Liberă Internațională din Moldova, și-au început activitatea pedagogică medicii A. Susanu și A.

Serbulenco (1996), iar prin cumul activa domnul I. Cuvșinov. Până în anul 1995 se foloseau planurile și programele tradiționale de studii, fără modificări esențiale, iar limba de comunicare era limba rusa. Deja în această perioadă începuse reevaluarea procesului de studii la toate disciplinele, adaptându-l la programele de studii internaționale.

Colectivul catedrei medicină legală, când am preluat funcția de șef catedră de la prof. Gh. Botezatu (1995)

Începând cu anul 1998, în procesul pedagogic, treptat, se antrenează masteranzii și doctoranzii Vasile Șarpe și Andrei Pădure, iar mai târziu – Eduard Lungu ș.a., care în scurt timp devin lucrătorii de bază ai catedrei. Anume cu ajutorul lor, în curând începe monitorizarea computerizată a procesului pedagogic a testării cunoștințelor curente și la examenele ale studenților. Planurile și programele de studii la medicina legală au fost adaptate la standardele europene; s-a reevaluat curriculumul disciplinei în conformitate cu cerințele contemporane. Se publică o serie de cursuri didactice, lucrări

metodice, ghiduri cu caracter practic pentru studenții și rezidenții medici, precum și pentru studenții facultăților de drept. În scurt timp, se implementează pe larg metoda de verificare a cunoștințelor prin testare simplă (manuală), iar examenele de curs sunt susținute prin testare computerizată.

În discuție cu tinerii pedagogi-doctoranzi: Andrei Pădure, Eduard Lungu și Vasile Șarpe (2005)

Problema selectării și încadrării în muncă a tinerilor medici legiști devenise pentru mine, nu numai în calitate de șef catedră, o politică prioritară. Principalul accent la selectarea cadrelor se punea pe potențialul moral-intelectual al pretendentului, atitudinea față de acumularea cunoștințelor în domeniu, cunoașterea limbilor moderne și a informaticii – calități principale ce determină competența profesională.

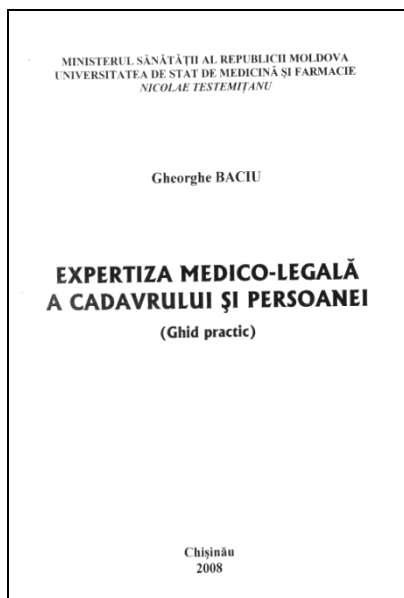
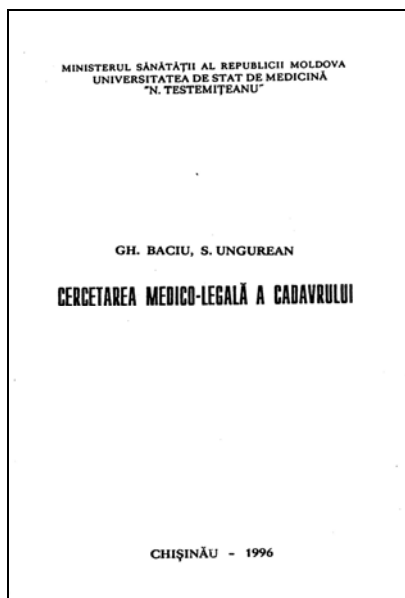
Până în anul 1997, tradițional, tinerii medici se specializau în domeniu prin internatură timp de un an, apoi a

urmat o formă mai progresivă de pregătire – prin masterat timp de doi ani, cu susținerea tezei de licență, care prezenta o lucrare științifică valoroasă. Prin masterat și-au făcut studiile 17 medici. Începând cu anul 2003, specializarea la disciplina medicina legală se efectuează prin rezidențiat timp de 3 ani. O parte dintre tinerii specialiști și-au perfecționat măiestria profesională prin secundariat clinic și doctorat, inclusiv persoane din România, Palestina, SUA, Yemen și Sudan. Eu sunt mândru de toți discipolii mei cu care am conlucrat pe parcursul anilor, cărora le-am acordat o susținere nemărginită și mă bucur părintește de succesele lor.

Împreună cu colectivul catedrei –
o nouă generație de rezidenți (2008)

Menționez cu mare satisfacție că o parte dintre elevii mei de la USMF „Nicolae Testemițanu” s-au consacrat activității pedagogice și științifice, devenind cu timpul recunoscuți specialiști și savanți, doctori habilitați, profesori universitari în diferite discipline medicale. Dintre ei îi voi menționa pe: Ilie Banaru (ORL), Mihai Gavriiliuc (neurologie), Filip Gornea (traumatologie), Vladimir Hotineanu (chirurgie), Boris Pârgari (anesteziologie), Ilie Catereniuc (anatomie), Boris Topor (anatomie topografică) și mulți alții.

O altă parte dintre foștii mei studenți-medici s-au manifestat plener în calitate de conducători ai sistemului de sănătate publică din Republica Moldova. Aceștia sunt miniștrii Andrei Gherman și Larisa Catrinici, viceministrii Ion Băhnărel, Valeriu Chicu, Mihai Ciobanu, Mihai Moroșanu, Andrei Usatâi, Petru Cumurciuc, Dumitru Tintiuc și Gheorghe Țurcanu. O contribuție însemnată în organizarea

serviciilor medicale populației au avut-o și o au conducătorii multor instituții medico-sanitare: Gheorghe Ciobanu, Mihai Ouș, Grigore Chetrari, Liviu Vovc, Victor Savin, Constantin Țurcanu, Simion David, Victor Scorțescu, Andrei Pădure ș.a.

Sunt mulțumit de faptul că tinerii mei elevi fac față lucrului pedagogic, practic și științific. După demisionarea mea, la 1 septembrie 2008, din postul de șef catedră, succesorul meu la această funcție devine unul dintre cei mai talentați discipoli, conferențiarul Andrei Pădure, care cu câteva luni mai înainte devenise succesorul meu și la postul de director al Centrului de Medicină Legală.

Transmiterea funcției de șef al catedrei discipolului
Andrei Pădure (2008)

Instruirea viitorilor juriști

În activitatea pedagogică cu viitorii juriști am fost implicat încă pe timpul profesorului Petru Areșev (1963–1966), care ținea cursul teoretic de medicină legală la facultatea de drept a Universității de Stat, iar mie îmi reveneau orele practice în morgă.

În perioada anilor 1985–2003, paralel cu lucrul pedagogic cu studenții-medici sau cu cei de la INEFS, am activat prin cumul la facultatea de drept a Universității de Stat din Moldova și la Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, în funcție de profesor la medicina legală. În acest răstimp, viitorilor juriști le-am alțoit specificul activității serviciului medico-legal; au studiat mai aprofundat obiectele specifice, necesare la cercetarea infracțiunilor comise împotriva sănătății și vieții persoanei, începând cu examinarea cadavrului la fața locului. Obligatoriu, lecțiile practice se efectuau la morga medico-legală din mun. Chișinău, în cadrul căroră se explicau procedeele tehnice cu care se confruntă procurorul sau ofițerul de urmărire penală în practica sa cotidiană; totodată, era și o modalitate de a se obișnui cu persoanele decedate. În timpul seminarelor se studiau bazele procedurale ale activității serviciului medico-legal, cerințele față de perfectarea ordonanțelor de cercetare medico-legală a cadavrului etc. Recapitularea materialului studiat neapărat avea loc în muzeul catedrei medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”, la care luau parte, cu mult entuziasm, absolut toate categoriile de studenți.

Mulți discipoli ai facultății de drept au devenit, cu timpul, renumiți specialiști și oameni de stat: procurorii generali ai țării Valeriu Balaban și Valeriu Gurbulea; conducători ai Ministerului de Justiție Victoria Eftodi, Elena Mocanu, Nicolae Eșanu; renumiții avocați Gheorghe Amihalachioaie și Petru Munteanu, precum și o pleiadă de savanți de la facultatea de drept – profesorii universitari

Gheorghe Avornic, Sergiu Brânză, Eugenia Cojocar, Igor Dolea, Teo Cârnaț ș.a.

În fiecare an susțineam lecții la cursurile de perfecționare a lucrătorilor din sistemul procuraturii și MAI pe diverse probleme medico-legale. Actualmente, această formă de perfecționare se realizează în cadrul Institutului Național al Justiției, pentru care am elaborat curriculumul și suportul de curs la disciplina medicină legală, în baza cerințelor internaționale.

De menționat că fondarea unei astfel de instituții publice din sistemul de drept al Republicii Moldova este un eveniment epocal și de mare valoare. Institutul în cauză poate să rezolve mai multe probleme-cheie, ce țin de formarea profesională continuă a judecătorilor și procurorilor.

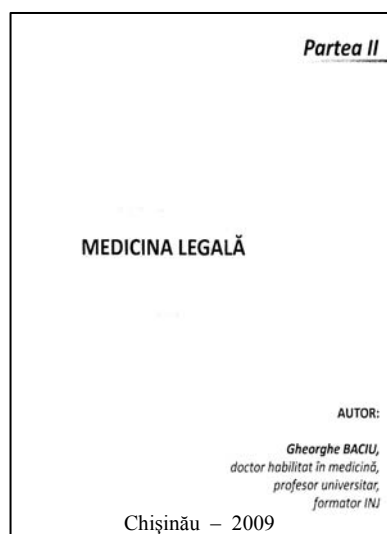
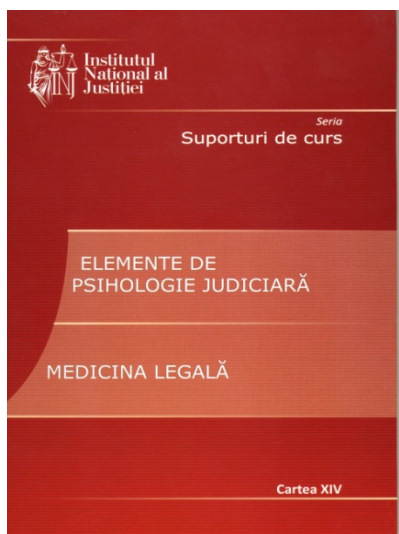
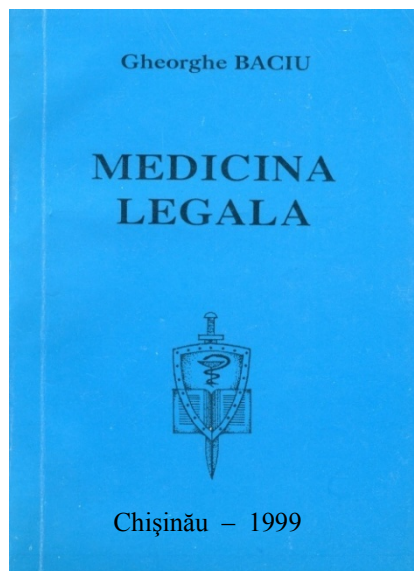
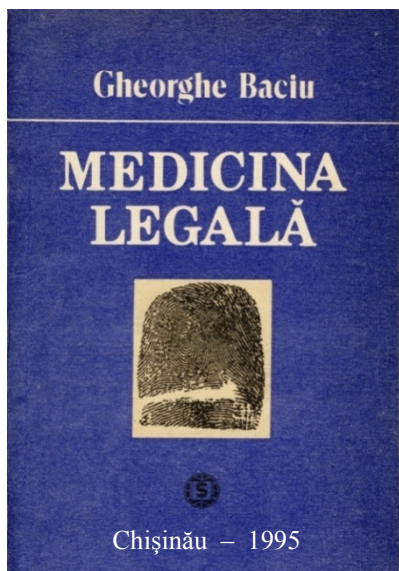

Cu judecătorii și procurorii primei promoții a Institutului Național al Justiției (2009)

Mi s-a păstrat în memorie un episod, care a avut loc acum 35 de ani. La autopsia demonstrativă pentru studenții facultății de drept, s-a evidențiat un tânăr zvelt, parcă „tras prin inel”, modest, care se adresa insistent cu întrebări logice

la obiectul cercetat. Acesta era bucovineanul Gheorghe Amihalachioaie, care a devenit ulterior un ilustru avocat, deputat în Parlament, președinte al Consiliului Baroului de Avocați din Republica Moldova, exponent al umanismului. Bineînțeles, nu bănuiam pe atunci că sortile noastre se vor intersecta, profesional și prietenește, că le voi cunoaște pe inteligenta lui soție (Tatiana) și pe frumoasele lor fiice. Posedând o pregătire profesională impecabilă, asociată cu o atitudine binevoitoare față de oameni și de obligațiunile de serviciu, domnul Gheorghe Amihalachioaie s-a afirmat în societatea moldavă nu doar ca avocat de excepție, ci și ca om de o înaltă cultură și ca un înflăcărat patriot.

Menționez cu plăcere că aproape jumate de secol relațiile mele cu colegii și cu toate categoriile de studenți-elevi (medici, pedagogi, juriști) în cadrul procesului pedagogic și în afara lui au fost întotdeauna foarte bune. În perioada de activitate pedagogică m-am străduit consecvent să nu-i diferențiez în buni și mai puțin buni; toți erau egali. Nu pot să-mi ascund intoleranța față de oamenii leneși, nesinceri și lași, care încercau să acopere lipsa acțiunilor prin vorbe goale, influențe amicale și protecționism. Cu toate că demonstrem o atitudine diplomatică față de aceste persoane, totuși le vorbeam despre dezacordul meu cu modalitatea de soluționare a problemelor abordate de către ei. Pentru mine au rămas neuitate numeroasele discuții din cadrul seminarelor cu viitorii medici și juriști, care în ultimii ani de studii deja demonstrem cunoștințe vaste, deveneau apti să adreseze întrebări profesionale ce depășeau problematica medico-legală. Am o bucurie sufletească atunci când mă întâlnesc pe stradă cu foștii mei elevi, care își exprimă recunoștința și peste 30-40 ani după facultate. Doar o întrebare le pun unora, care s-au schimbat la exterior: *Cine sunteți Dumneavoastră – medic, jurist sau pedagog în domeniul sportului?*

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

*Eu știu că nu știu nimic,
dar știu că alții nu știu nici atâta.*

Socrate

La început de cale

Pe timpul studiilor la facultate se auzea că unii colaboratori didactici susțin tezele de doctor (candidat) în științe medicale, fenomen necunoscut pentru mine până atunci, ca și pentru mulți colegi. Totodată, mă bucuram mult de succesul lectorilor deja cunoscuți mie în procesul de studii, care avansau în aspect științific. Uneori mă strecuram timid în sala unde aveau loc ședințele Consiliului Științific, ca să ascult și să văd acest procedeu interesant. Nu pot explica de ce aveam impresia că recenzenții (oponenții!) au o misiune specială – neapărat să critice lucrările disertațiilor, să fie neînduplecați în pozițiile lor asupra rezultatelor obținute de autor și prezentate în disertație. Admiram ținuta doctoranzilor, mă impresionau expresiile lor frumoase, alese și bine ticluite. Pe atunci încă nu-mi imaginam că o bună parte a vieții voi consacra-o și eu activității științifice.

La anul IV de facultate am îndrăgit prelegerile renumitului chirurg Nicolae Anestiadi. Îmi admiram maniera în care explica evaluarea clinică a maladiei și tactica comportării cu bolnavii. Într-o discuție cu Andrei Lungu, un coleg din altă grupă, am aflat că el vrea să devină chirurg și frecventează, împreună cu Gh. Ghidirim și alți studenți, cercul științific, condus anume de N. Anestiadi. Mi-a mai spus că pot participa la ședințele acestui cerc toți doritorii. Chiar la anul IV am frecventat vreo 2-3 ședințe ale cercului, iar la anul V, domnul profesor ne-a propus (mie și lui Andrei Lungu) să cercetăm în continuare modificările hemodinamice la bolnavii după intervenții chirurgicale. De această temă se ocupa mai mult Andrei, deoarece eu lucram ca felcer în secția traumatologie și nu aveam timp liber pentru cercetări științifice. Dar tocmai pedagogul și savantul Nicolae Anestiadi, prin cunoștințele sale multilaterale și bunătatea sufletească, mi-a trezit interesul față de cercetările științifice. De la dumnealui am învățat multe lucruri interesante din domeniul medicinei.

La începutul lunii septembrie 1962, rectorul Nicolae Testemițanu se ocupa intens de selectarea studenților din anul VI pentru ulterioara activitate la catedrele teoretice ale institutului. Printre aceștia era și candidatura mea. Discuțiile aveau un caracter individual. După ce mi-am dat acordul să mă specializez în medicina legală, dumnealui mi-a spus accentuat: „Studiază profund nu numai latura practică a disciplinei, dar și aspectul științific, deoarece este posibil ca pe viitor să activezi la această catedră”. Cuvintele lui, spuse atât de laconic și categoric, m-au încurajat mult. Atunci am promis că mă voi strădui necondiționat să procedez întocmai așa. (Îi mărturisesc onoratului cititor că promisiunea dată în 1962 marelui Nicolae Testemițanu a fost pentru mine un jurământ, pe care l-am îndeplinit în măsura posibilităților și cu sfințenie pe parcursul întregii mele activități.)

Chiar la începutul subordonării, la anul VI de studii, șeful catedrei medicină legală mi-a recomandat să citesc toate manualele de specialitate și să mă familiarizez cu lucrările științifice la tema ce mi s-a propus pentru studiu. La prima ședință a cercului științific studentesc de la catedră, P. Areșev mi-a propus să exercit funcția de președinte, iar la fiecare ședință a cercului trebuia să prezint câte un raport analitic la temele aprobate de dumnealui. Peste puțin timp mi s-a propus să traduc din limba română în limba rusă o culegere de lucrări științifice „Probleme de medicină legală” (București, 1961), raportul respectiv fiind prezentat de mine la ședința societății științifice de profil (mai, 1963), iar materialele date au fost publicate mai târziu într-un articol aparte.

După examenele de stat și obținerea diplomei de medic, am perfectat documentele necesare pentru a le prezenta comisiei de concurs, anunțat la doctorantură la disciplina medicină legală. A depus documentele și medicul legist din Călărași dl Ciprian Tambura. Bineînțeles că mie, proaspăt absolvent, mi-a fost mult mai ușor, decât dlui Tambura, să mă prezint la examenele de doctorat. Astfel, am susținut

examenele cu succes și am fost înmatriculat la studiile postuniversitare prin doctorat pe o perioadă de trei ani, secția de zi.

Prima etapă a doctoranturii a fost una de adaptare la noile condiții de activitate la catedră. Tema disertației a fost discutată cu conducătorul științific Petru Areșev, apoi aprobată la Consiliul Științific peste trei luni de la începutul doctoranturii, cum prevedea regulamentul. Literatura se studia în paralel cu acumularea materialului investigat la tema disertației.

Relațiile cu șeful catedrei și conducătorul științific Petru Areșev, întotdeauna au fost dintre cele mai bune, poate că puțin distanțate, grație diferenței de vârstă și treptei sociale pe care o dețineam, însă permanent corecte și binevoitoare. El prefera să nu fie deranjat, ca tot lucrul să-l fac de sine stătător. Când îmi acorda audiență, îmi asculta atent ideile prezentate la temă și îmi expunea părerea. Dacă mă abăteam de la temă, îmi recomanda să înscriu într-un caiet special toate acele probleme, pe care le voi rezolva după finisarea tezei, pe viitor. Așa și procedam.

În perioada anilor 1964–1965, P. Areșev, fiind ocupat la maximum de realizarea și susținerea propriei teze de doctor habilitat, îmi acorda mai puțină atenție. Totodată, permanent eram antrenat la îndeplinirea altor sarcini și obligațiuni, inclusiv în cadrul serviciului medico-legal: secretar la ședințele catedrei și ale societății științifice republicane în ramură; prezentarea rapoartelor analitico-științifice atât la ședința catedrei, cât și la societate; deplasări în raioane, în caz de exhumări sau pentru a participa la forurile științifice pe specialitate etc. Toate însărcinările în ansamblu au contribuit în mare măsură la acumularea cunoștințelor profesionale teoretice și deprinderilor practice.

În timpul cursurilor de perfecționare la Kiev din anul 1964, conferențiera catedrei, doamna Tatiana Budak, m-a implicat în lucrul științific, știind că sunt aspirant la Petru

Areșev. De aceea, eu am fost unicul dintre cei 20 de medici, care, sub conducerea Domniei Sale, am realizat pentru prima dată, cu deosebită plăcere și interes, o cercetare experimentală: „Aprecierea prezenței urmelor de metale pe obiectele biologice”, folosind diverse reacții chimice (Perls, Tirman ș.a.). Tot atunci am conlucrat cu Iuri Șciupik, viitor profesor universitar și specialist principal al MS al Ucrainei, din domeniul medicinei legale, iar Grigori Burcinski, actualul specialist principal al MS al Ucrainei, ca și mine, își făcea studiile postuniversitare prin doctorat.

Kiev, ianuarie 1964. Perfecționarea la catedra condusă de prof. Agnesa Gamburg

Primul rând de la stânga: Olga Grișcenko, expert principal al Ucrainei; Iuri Șciupik, asistent; profesor Agnesa Gamburg, șefa catedrei medicină legală; Tatiana Budak, conferențiar; ultimul rând de la stânga: al doilea – Tester, Minsk; al patrulea – Gh. Baciuc, Chișinău; al șaselea – Evgheni Murașov, Tartu; al șaptelea – Evgheni Grecihin, Tula; ultimul – Vitali Zubkov, Poltava, ș.a.

Moscova, 1965. Ședința Biroului de conducere al Societății Științifice a medicilor legiști din URSS.
Primul rând de la stânga: profesorii Șvaikova, Tumanov, Eidlin, Avdeev, Smoleaninov, Bronnicova.

Rândul doi: Avakean, Glușcenko, Criukov, Kișineovski, Sidorov.

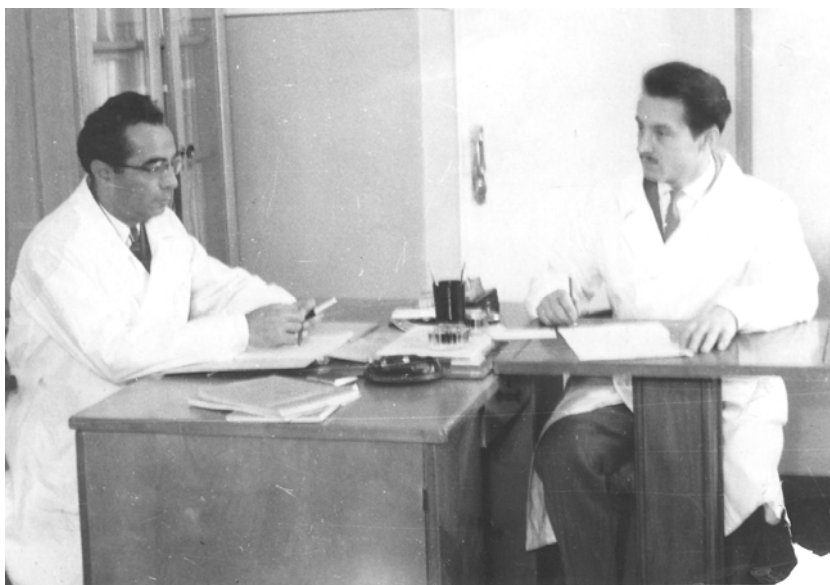
În picioare, de la dreapta: Gheorghe Baciu, lângă profesorul Șanidze din Georgia

În luna mai 1965, la inițiativa profesorului Petru Areșev, m-am deplasat la Moscova, pentru a participa, în locul lui, în calitate de reprezentant al RSSM la ședința ordinară a Societății Științifice a medicilor legiști din URSS, Dumnealui fiind membru al biroului de conducere. În cadrul acestei întruniri am avut posibilitatea, pentru prima dată, să fac cunoștință cu elita savanților de pe atunci în domeniul medicinei legale. Problema-cheie care s-a discutat în cadrul Societății Științifice Unionale a fost: „De competența cui este aprecierea genului morții violente? Cui i se atribuie această misiune?” Problema dată s-a discutat de multe ori, pe parcursul mai multor ani, însă niciodată nu se putea obține o hotărâre definitivă. Din acest motiv, ședința a derulat într-o atmosferă încordată, pe un ton ridicat, atât din partea medicilor legiști, cât și a reprezentanților organelor de drept, mai cu seamă din procuratură. Dintre medicii legiști cel mai autoritar, dar și mai convingător a fost profesorul Mihail Avdeev, renumit savant, unicul membru corespondent al Academiei de Științe a URSS, reprezentant al medicinei legale militare la acel timp.

Spre sfârșitul anului doi de studii în aspirantură, eu deja colectasem materialul la tema disertației, iar la 8 ianuarie 1966 i-am prezentat conducătorului științific prima variantă dactilografiată a tezei. În acea perioadă se vorbea despre posibilitatea plecării dlui P. Areșev cu traiul în Simferopol, unde se preconiza să dețină funcția de șef catedră la Institutul de Medicină, din care motiv el devenise mai puțin receptiv. Se presupunea și un conflict intern, care a rămas necunoscut. Pe mine mă neliniștea doar un fapt: de ce Petru Areșev nu-mi întoarce prima variantă a tezei, pe care i-am prezentat-o pentru apreciere cu 8 luni în urmă?

În vara anului 1966, disperat după întoarcerea de la Institutul Oncologic din Moscova, am început să scriu altă variantă a tezei, fără să mai aștept de la P. Areșev prima variantă. Ulterior, ea a fost dactilografiată „pe curat”, după o

prealabilă redactare de ordin lingvistic a textului de limbă rusă. În septembrie – octombrie, P. Areșev, după ce i-am amintit, a luat cunoștință doar de autoreferat, recomandându-mi unele concretizări în concluzii. La 12 noiembrie 1966, teza disertației a fost discutată și aprobată la ședința catedrei, fiind recomandată pentru prezentare la Consiliul Științific, iar peste două zile, Petru Areșev a plecat definitiv la Simferopol, unde a fost ales prin concurs în funcția de șef al catedrei medicină legală a Institutului de Medicină.

Prof. Petru Areșev și primul său aspirant, Gheorghe Baciuc
(1965)

La 15 noiembrie 1966, data expirării termenului de doctorat, la ședința Consiliului Științific al institutului, președintele căruia devenise tânărul doctor habilitat Gheorghe Paladi, au fost aprobați recenzenții oficiali: profesorul Iuri Sapojnikov din Kiev și conferențiarul Pavel Bâtcă din Chișinău. În calitate de instituție de profil a fost recomandată catedra de traumatologie, condusă de Nicolae Testemițanu.

Susținerea tezei a fost planificată pentru 18 ianuarie 1967, împreună cu fostul profesor al meu la Școala de Felceri și Moașe din Bălți și recentul decan al facultății Ion Vovc. La data stabilită susținerea tezei nu a avut loc, din cauza stării de sănătate a profesorului Iu. Sapojnikov, iar noua dată a fost numită pentru 15 martie 1967.

Din momentul stabilirii datei de susținere a tezei, eram preocupat doar de raportul de prezentare a lucrării și de organizarea acestui eveniment important în viața mea. Mă împăcasem și cu schimbarea datei de susținere, după ce am aflat motivul ei. Evident că tragedia care a avut loc chiar a doua zi după susținerea tezei de doctorat și agravarea sănătății mele nu-mi permiteau nici să mă gândesc la posibilitatea de a continua cercetările științifice. Această idee nu-mi veni nici după operația din 31 ianuarie 1968.

Model de cercetări experimentale

În perioada celor trei ani de cercetări la tema de doctorat, reușisem deja să mă încadrez în lucrul științific. Peste un timp după susținerea primei teze, doar uneori mă gândeam să studiez o problemă importantă din practica medico-legală, dar încă nu o puteam determina. Trebuia s-o selectez din ideile „depozitate” în caietelul cela cu întrebări, pe care mi-l recomandase pe timpuri conducătorul științific Petru Areșev, la prima etapă de doctorat.

În septembrie 1968, plecând pe patru luni la cursurile de perfecționare a cadrelor didactice la Primul Institut de Medicină „Secenov” din Moscova, încă nu eram convins că voi începe cercetări științifice, în situația în care mă aflam la acel moment. Dar așa mi-a fost sortit. La a treia lună de perfecționare, am fost invitat de către șeful catedrei de medicină legală, profesorul Aleksandr Gromov, la o convorbire îndelungată, în decursul căreia mi s-a propus să

mă încadrez, dacă doresc, în lucrul științific asupra unei teme actuale și prioritare, care se realiza la comanda de stat. Am acceptat propunerea lui A. Gromov, întrucât eu deja asistasem la efectuarea unor experiențe de către colaboratorii catedrei. Unul din scopurile cercetărilor întreprinse consta în stabilirea rezistenței unor regiuni ale corpului uman la acțiuni extremale și modelarea leziunilor la acțiuni mecanice dozate. Investigațiile aveau caracter experimental, exercitat pe biomanechine (cadavre umane), cu folosirea a trei metode complexe de acțiuni dinamice ale forțelor mecanice. Una din ele prezenta un stand metalic (Antufiev) foarte voluminos, construit după principiul celui de catapultare a piloților din avioane, din care obiectul cercetării se lovea de un anumit obstacol cu o accelerație extrem de mare. Forța cinetică în timpul lovirii se înregistra pe un aparat special (mess-doza), iar etapele de cuplare se filmau cu o cameră de luat vederi extrasensibilă. Prin altă metodă se modelau cazurile de precipitări de la înălțime, iar prin a treia – modelarea leziunilor obținute prin lovire cu un obiect contondent, similar ciocanului, pe anumite regiuni ale corpului.

Din echipa de cercetători din Moscova, condusă de profesorul A. Gromov, făceau parte mai mulți medici legiști (Oleg Romodanovski, Leonid Scerbin, Olga Saltâkova, Iuri Pavlov, Nina Pârlina, Gheorghii Savostin, Iuri Sidorov, Nicolai Jivoderov și eu), precum și specialiști din domeniul rezistenței materialelor și matematicieni în frunte cu Boris Prudkovski, inclusiv două persoane dintr-un laborator al Centrului de Cosmonautică. Fiecare subechipă avea sarcini concrete și obiectele respective de cercetare. Eu devenisem coordonatorul traumelor închise ale toracelui și modelării leziunilor experimentale în funcție de metoda folosită.

Timp de 7 ani, pe cont propriu, în lunile de vară, în perioada de concediu, mă deplasam la Moscova pentru efectuarea lucrărilor planificate, iar în anii 1970 și 1972 am frecventat, suplimentar, cursurile de perfecționare. Astfel am

fost primit în componența acestui colectiv de savanți pasionați, cu care găseam limbă comună în procesul de lucru și în cadrul numeroaselor discuții aprinse, principiale și binevoitoare. Mulți dintre colaboratorii catedrei medicină legală din Moscova mi-au devenit ulterior prieteni; cu unii dintre ei adesea ne întâlneam în zilele de odihnă la vila lui Oleg Romodanovski, la 30 km de Moscova. Acolo, de regulă, analizam rezultatele cercetărilor noastre. Eu preferam uneori să joc fotbal cu băieții lui Romodanovski – Constantin, viitor general de miliție, și Pavel, care ulterior a devenit medic legist, doctor habilitat, profesor universitar, șef de catedră.

Oleg Romodanovski (în centru), Gheorghe Savostin (în stânga) și Gheorghe Botezatu (1971)

În cadrul unei discuții asupra rezultatelor experimentale obținute, conferențiarul Iuri Pavlov de la Universitatea „Patris Lumumba” s-a exprimat că el se va consulta în problema dată cu profesorul Eugen Grebennikov, care activa în aceeași

universitate. Peste un anumit timp, la o întâlnire de relaxare cu vin moldovenesc, la vila lui Oleg Romodanovski, Iuri Pavlov mi-a comunicat, printre altele, că și Eugen Grebennikov este originar din Moldova. Bucurându-mă de cele auzite, l-am rugat să-mi facă cunoștință cu el.

Acest lucru s-a întâmplat aproximativ peste doi ani, în cadrul experiențelor la care eram prezent, iar E. Grebennikov venise pentru a urmări procesul de realizare a experienței și să ne consulte. Tocmai atunci dumnealui mi-a mărturisit, în limba română, că s-a născut în satul Slobozia Mare, r-nul Vulcănești. După absolvirea școlii medii, și-a făcut studiile universitare și aspirantura la Moscova. După aceea nu ne-am mai văzut. Cu mult mai târziu m-am bucurat nespus, când am aflat, prin intermediul mass-media, că un astru, recent descoperit, a fost denumit *Eugen Grebennikov*, renumit savant astrofizician din Moscova și pământeanul nostru.

Ținând cont de imposibilitatea de a-mi continua cercetările experimentale la Moscova, am hotărât să studiez pe larg problema în baza materialului obținut doar la Chișinău. În acest aspect, investigația includea lotul de cazuri din practica medico-legală tanatologică și lotul experimental, realizat prin modelarea leziunilor pe biomanechine, cu aplicarea doar a efortului static dozat. Experiențele au durat 12 ani (1970–1982), cercetându-se prin metoda elaborată de mine și folosindu-se stand-pressul menționat. Un capitol aparte cuprindea proprietățile mecanice ale toracelui sub acțiunea forței statice. Menționez că fiecare din cele 693 experiențe prezenta o cercetare separată, cu obținerea numeroșilor indici informaționali mecanici și includea analiza în complex a tuturor modificărilor lezionale macro-microscopice și specificarea lor în funcție de condițiile în care se produc.

În cadrul unei experiențe din 1972, pentru prima dată s-a obținut un fenomen necunoscut până atunci, ieșit din comun, care mi-a produs un șoc psihoemoțional, și nu numai

mie. În acea zi, o femeie tânără a decedat subit la serviciu; medicii de la salvare au stabilit moartea biologică, după care a fost transportată la morga medico-legală. Subiectul corespundea cerințelor prevăzute pentru efectuarea experienței și peste 4 ore după constatarea morții s-a început aplicarea forței compresionale asupra toracelui, în scopul aprecierii rezistenței destructive pragale. Pe măsura creșterii forței, treptat, se instala așa-numita „mască echimotică” (hemoragii punctiforme subcutanate pe față), fenomen care până atunci era considerat caracteristic doar compresiunii intravitale a toracelui. Bineînțeles că am oprit experiența. Obiectul a fost fotografiat, apoi a urmat autopsia pentru stabilirea cauzei morții. Fenomenul măștii echimotice post-mortem la acel moment a rămas inexplicabil pentru mine.

Aproximativ peste o lună de zile după acest eveniment, fenomenul dat s-a repetat încă în două experiențe, efectuate de asemenea în scurt timp după decesul persoanelor. Tocmai atunci am sesizat că are loc un fenomen nou, care în esența sa contravenea abordărilor cunoscute în literatura universală de specialitate privind formarea măștii echimotice. Nu am exclamat „Evrica!”, însă nu puteam exclude o invenție, ceea ce s-a confirmat și prin experiențele ulterioare. Mecanismul de formare post-mortem a măștii echimotice în compresiunile toracelui s-a demonstrat peste mai mult timp, grație numeroaselor consultări cu specialiști din domeniul fizicii aplicative, hidraulicii, rezistenței materialelor și mecanicii teoretice de la Academia de Științe și Institutul Politehnic din Chișinău. Cel care a jucat un rol decisiv în stabilirea mecanismului de formare a măștii echimotice post-mortem a fost conferențiarul Vladimir Gordon. Rezultatele acestor experiențe ulterioare au fost publicate în prestigioasa revistă centrală de specialitate „Судебно-медицинская экспертиза”, care se edita la Moscova.

Pentru mine a fost o mare onoare înalta apreciere a rezultatelor obținute în cadrul cercetărilor experimentale, în

primul rând a savanților de vază din arealul fostei URSS. Nu în ultimul rând m-a încurajat descoperirea posibilității de formare post-mortem a măștii echmotice la compresiunea toracelui, fenomen necunoscut până atunci în literatura de specialitate. Atribuirea numelui meu fenomenului dat și invitația la Moscova pentru a participa în cadrul unei comisii speciale, care studia posibilitățile apariției măștii echimotice la cei trei cosmonauți sovietici, decedați în timpul aterizării (1972), erau o mândrie și o adevărată recunoștință pentru rezultatele obținute.

Cercetarea traumelor închise ale toracelui în aspect medico-legal a devenit pentru mine problema prioritară pe parcursul câtorva decenii de activitate. Am publicat circa 100 de lucrări pe această temă și am participat la numeroase foruri științifice în țară și peste hotarele ei. Printre primele rapoarte, a fost cel prezentat în cadrul celei de-a 5-a Conferințe Unionale a medicilor legiști din URSS, care a avut loc între 30.VI și 06.VII.1969 la Leningrad. Îmi amintesc două episoade din cadrul forurilor științifice mai timpurii. Unul din ele se referă la ultima întâlnire cu conducătorul și promotorul meu științific, profesorul Petru Areșev, la Congresul I Unional al medicilor legiști, care a avut loc în 1976 la Kiev. Domnia Sa s-a bucurat nespus de succesul lucrării mele. Lucrarea mea și a doctorandului Iuhimeț (Ternopol) au fost recunoscute drept cele mai actuale probleme. Cât de mult se mândrea P. Areșev, când mergeam alături în timpul recreațiilor! Și mă prezenta participanților în calitate de elev și de prim aspirant al lui.

Al doilea episod se referă la Congresul II Unional al medicilor legiști, care a avut loc la Minsk, în septembrie 1982. Delegația din Moldova, din care făceau parte și Gh. Botezatu, P. Maximov, A. Ionesii, Gh. Marcu, a fost surprinsă de decernarea premiului special pentru monografia „Rezistența și leziunile compresionale ale toracelui” (Chișinău, 1980), recunoscută drept cea mai valoroasă lucrare

din arealul Uniunii Sovietice în ultimii 5 ani. Această apreciere a fost pentru mine foarte îmbucurătoare și de mare valoare, înainte de a susține teza de doctor habilitat în medicină.

Nu-mi este indiferentă înalta apreciere a investigațiilor mele din partea savanților din fosta URSS, care le considerau drept model de cercetare experimentală. De asemenea, mă bucur că pe parcursul ultimilor 30–35 ani, rezultatele lucrărilor mele sunt citate în multe publicații ce țin de traumatismele închise ale toracelui, iar indicii proprietăților mecanice ale toracelui la acțiunile compresionale rămân până în prezent unica informație de acest gen în lume.

ПРАВЛЕНИЕ
ВСЕСОЮЗНОГО НАУЧНОГО ОБЩЕСТВА
СУДЕБНЫХ МЕДИКОВ

НАГРАЖДАЕТ

ДИПЛОМОМ

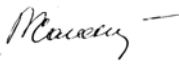
за лучшую научно-исследовательскую работу
в области СУДЕБНОЙ МЕДИЦИНЫ

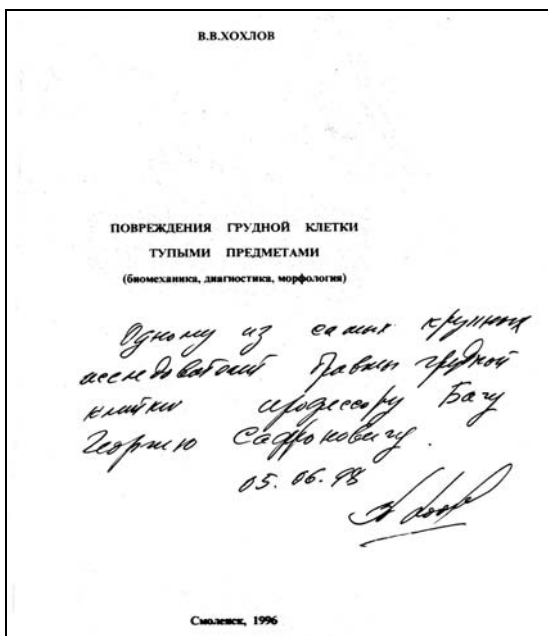
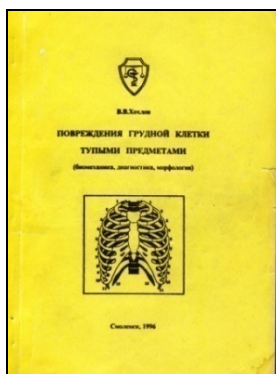
" СОПРОТИВЛЯЕМОСТЬ И ПОВРЕЖДЕНИЯ ГРУДНОЙ КЛЕТКИ ПРИ ЕЕ
КОМПРЕССИИ " (монография), издательство "Штиинца"

выполненную в 1980 году

ГЕОРГИЯ СОФРОНОВИЧА БАЧУ

Председатель Правления
ВНОСМ

Главный научный секретарь
ВНОСМ

Istoria realizării a două teze de doctor habilitat cu o singură susținere publică

Concomitent cu cercetările experimentale efectuate la Moscova, în Chișinău am investigat două loturi de traume produse numai prin acțiuni compresionale asupra toracelui: a) cazuri de leziuni cu consecințe letale produse în condiții reale de traumatism și b) modelarea experimentală a lor prin acțiuni compresionale dozate. Acumularea cazurilor de traume cu consecințe letale a început în 1969, iar cercetările experimentale – aproape 2 ani, timp necesar pentru elaborarea metodei de modelare experimentală a leziunilor pe biomanechine. Experiențele s-au realizat prin metoda propusă de autor, folosind un stand-press special (efectuat din cont propriu), dotat cu dinamometre pentru înregistrarea forței compresionale. Indicii mecanici ai toracelui s-au stabilit

experimental și teoretic, folosind formule cunoscute în matematica superioară și rezistența materialelor. La ultimul compartiment al lucrării m-a ajutat conferențiarul de la Institutul Politehnic Vladimir Gordon, viitor profesor universitar, care, cu timpul, mi-a devenit unul dintre cei mai apropiați prieteni. Actualmente, profesorul V. Gordon deține funcția de șef catedră matematică la Institutul Politehnic din Oriol și este un savant cu renume în Federația Rusă.

Menționez că în 1971, din Moscova a sosit prof. Aleksandr Gromov, în calitate de recenzent oficial la teza de doctor a dlui G. Mutoi. La rugămintea mea, a doua zi, dumnealui a avut o întrevedere cu rectorul V. Anestiadi, vorbindu-i și despre aprobarea temei disertației mele de doctor habilitat. Și într-adevăr, rectorul și-a îndeplinit promisiunea: în scurt timp, tema tezei de disertație a fost aprobată la Consiliul Științific al institutului, împreună cu cele ale conferențiarilor E. Semeniuc și D. Pavliuc, iar șeful catedrei medicină legală a Primului Institut de Medicină din Moscova „I.M. Secenov” prof. A. Gromov a fost confirmat în calitate de consultant științific.

Între timp, eu acumulam intensiv material la tema respectivă, atât în Chișinău, cât și în Moscova. Spre sfârșitul anului 1973, materialul era gata și am început să analizez rezultatele cercetărilor obținute la toate loturile de studiu. Teza a fost discutată mai întâi la ședința catedrei de medicină legală din Chișinău, apoi la Societatea științifică a medicilor legiști din republică. De fiecare dată introduceam corectările respective. În final, lucrarea a fost recomandată spre susținere prealabilă la Moscova.

În octombrie 1974, teza mea a fost discutată în cadrul ședinței comune a tuturor catedrelor de medicină legală de la institutele de medicină din Moscova, care a decis ca teza mea să fie recomandată spre susținere, iar în noiembrie 1974 a și fost prezentată Consiliului Științific al Primului Institut de

Medicină „I.M. Secenov”. Rămânea doar ca Consiliul Științific să aprobe recenziții și data susținerii.

КИШИНЕВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
(ректор - академик АН МССР, проф. В.Х. АНЕСТИАДИ)

I МОСКОВСКИЙ ОРДЕНА ЛЕНИНА И ОРДЕНА ТРУДОВОГО КРАС-
НОГО ЗНАМЕНИ МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ им. И.М. СЕЧЕНОВА,
(ректор - Лауреат Государственной премии СССР,
проф. В.И. ПЕТРОВ)

Б А Ч У
Георгий Софронович

СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКАЯ ОЦЕНКА ЗАКРЫТЫХ
ПОВРЕЖДЕНИЙ ГРУДНОЙ КЛЕТКИ
(секционное и экспериментальное исследование)

ДИ С С Е Р Т А Ц И Я
на соискание ученой степени доктора
медицинских наук

Научные консультанты:
Доктор медицинских наук,
профессор А.П. ГРОМОВ.
Заслуженный деятель науки
МССР, доктор медицинских наук
профессор К.А. ЦЫБЫРНА

Кишинев - Москва
1974

În legătură cu cunoscuta reorganizare a sistemului de atestare a tezelor, toate lucrările în această perioadă practic s-au stopat, iar cei care reușiseră să susțină la acel moment erau respinși. Astfel, Consiliul Științific al Primului Institut de

Medicină „I.M. Secenov”, căruia i-am prezentat teza, a fost lichidat, iar lucrarea mea – întoarsă, recomandându-mi să o prezint altui consiliu științific specializat, lucru pe care nu l-am făcut timp de 8 ani.

Reorganizarea sistemului de atestare a cadrelor științifice din URSS, în acei ani, a avut drept scop principal sporirea calității produsului științific. Consiliile științifice de susținere a disertațiilor se specializau în anumite domenii sau discipline, iar din componența lor făceau parte doar specialiști de vază. Numărul consiliilor s-au redus esențial. În medicina legală pe atunci funcționau doar câteva consilii specializate: câte unul în Moscova, Leningrad și Kiev. Conținutul tezelor se verifica riguros, discuțiile în cadrul ședințelor deveneau principiale, nu rareori tendențioase. În aceste condiții, mulți nici nu se grăbeau să prezinte tezele spre susținere. Recunosc că și eu eram printre ei, până la un anumit timp. Fiind demoralizat, timp de 3–4 ani practic n-am lucrat asupra altei variante a tezei. Odată cu numirea lui Gh. Botezatu șef al catedrei, au apărut noi probleme și alte sarcini de serviciu. Mai târziu, am uitat și de reproșurile de genul „De ce îți trebuie să faci teza?” și de alte fenomene ale vieții cotidiene.

Semnificativ a fost faptul că la sfârșitul lucrărilor Congresului medicilor legiști din Minsk (1982), profesorul Aleksandr Gromov, directorul unicului institut științific în ramură și consultantul tezei mele de disertație, m-a întrebat de ce nu prezint lucrarea spre susținere și a insistat necondiționat să fac acest lucru. Totodată, dumnealui s-a adresat (în scris) către rectorul Institutului de Medicină din Chișinău cu rugămintea să mi se ofere concediu de creație pe 6 luni pentru finalizarea lucrării. În consecință, prin hotărârea Consiliului Științific mi s-a acordat concediu de creație de la 1 decembrie 1982. În acele 6 luni de concediu am izbutit să pregătesc proiectul tezei. A urmat discutarea și aprobarea ei în Chișinău, apoi la ședința comună a catedrelor de medicină legală ale tuturor institutelor de medicină din Moscova.

În septembrie 1983, am prezentat teza de doctor habilitat spre susținere Consiliului Științific Specializat de pe lângă Institutul Unional de Medicină Legală din Moscova, care a aprobat recenziții oficiali, profesorii: Lev Bedrin (Iaroslavl), Andrei Semennikov (Ivanovo) și Vitali Kriukov (Moscova). La 19 noiembrie 1983, am susținut-o cu succes.

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ СССР

**ОРДЕНА ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ
СУДЕБНОЙ МЕДИЦИНЫ**

На правах рукописи

БАЧУ ГЕОРГИЙ СОФРОНОВИЧ

УДК 617.54—001:340.6

**СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА
ПОВРЕЖДЕНИЙ МЯГКИХ ТКАНЕЙ,
КОСТЕЙ И ОРГАНОВ ГРУДНОЙ КЛЕТКИ
ПРИ СТАТИЧЕСКИХ ВОЗДЕЙСТВИЯХ**
(Секционное и экспериментальное исследование)

14.00.24 — судебная медицина

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации на соискание ученой степени
доктора медицинских наук

МОСКВА * 1983

La ședința Consiliului Științific mă înfricoșau eventualele întrebări adresate de unii specialiști din domeniul rezistenței materialelor, prezenți în sală, însă cel mai mult conta atitudinea ultimului recenzent, a profesorului Vitali Kriukov, șef catedră medicină legală la cel de al Doilea Institut de Medicină din Moscova. Mulți ani a fost rector al Institutului de Medicină din Barnaul, unde fondase o școală în probleme de traumatologie medico-legală; deci, era un specialist de forță în materie. Contrar așteptărilor mele, prof. V. Kriukov a prezentat o analiză temeinică și pozitivă. Viziunea lui asupra lucrului experimental, preluată din stenograma ședinței, conține următoarele: „...Cunoaștem cu toții monografia disertantului, publicată în 1980 la Chișinău, care, pe bună dreptate, a fost distinsă cu premiul special la cel de-al II-lea Congres unional (1982) de la Minsk. Ea conține informații ample asupra biomecanicii, morfogenezei și aspectului lezional al toracelui la acțiuni compresionale. Apreciez înalt metoda propusă de autor în cercetarea experimentală a diverselor componente ale toracelui și numărul impunător (cca 700) de experiențe realizate pe parcursul multor ani. În baza acestor investigații, autorul a elaborat un sistem unic de indici informativi pentru aprecierea condițiilor de comprimare a toracelui; s-au stabilit valorile critice (de rezistență pragală) ale coeficienților de compresibilitate (deformație) și elasticitate plastică în funcție de vârstă, forma și sectorul comprimat al toracelui, de influența îmbrăcămintei. Pentru prima dată în literatura medicală universală a fost descoperită și descrisă posibilitatea de formare post-mortem a măștii echimotice în caz de compresiune a toracelui, fenomen care merită să i se atribuie numele autorului...”

Când am susținut teza de doctor habilitat la Moscova, m-au însoțit soția și Gicu. Am locuit într-un hotel din centrul orașului. După susținere, împreună cu 6-7 persoane moscovite (Oleg Romodanovski, Boris Prudcovski, verișoara soției din

Moscova ș.a.), am plecat la hotel și am sărbătorit acest eveniment. Pe atunci, bancheturile deja erau strict interzise – Mihail Gorbaciov începuse lupta cu beția.

Portret-expres executat de Victor Zveaghin (Moscova) în timpul susținerii tezei de doctor habilitat

Îmbinarea cercetărilor științifice cu activitatea sportivă

Schimbarea locului de muncă s-a reflectat și asupra cercetărilor științifice, ceea ce m-a impus să-mi perfecționez metodele investigaționale și să le adaptez cerințelor educației fizice și sportului. Recunosc, la etapa inițială am întâmpinat multe greutăți, condiționate de specificul obiectelor și metodelor de cercetări, folosite în practica sportivă. În calitate de șef catedră a disciplinelor medico-biologice, implicat în majoritatea cercetărilor planificate și la catedrele de profil sportiv, am fost nevoit să mă implic plenar în procesul de perfecționare a planurilor științifice. Mai ușor m-am adaptat la lucrările cu caracter instructiv-didactic și metodic.

Am început să studiez intens traumatismul sportiv (gimnastică, atletica ușoară, baschet, fotbal etc.) – problemă, în mare măsură, cunoscută mie. În baza materialelor acumulate au fost elaborate câteva instrucțiuni metodice referitoare la măsurile de profilaxie a traumelor din cadrul antrenamentelor și competițiilor la diverse probe sportive.

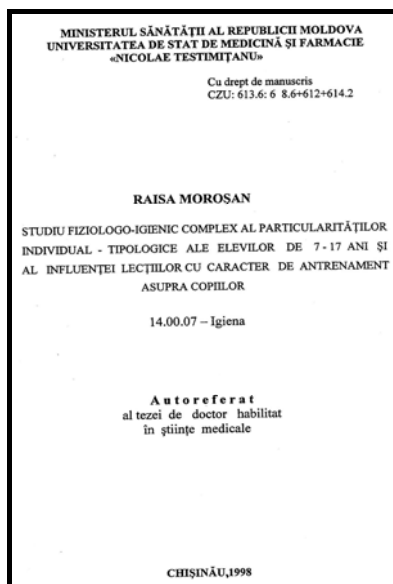
Cu timpul, împreună cu alți colaboratori ai catedrei, m-am încadrat în cercetarea unor teme complexe, pentru dezvoltarea sportului de performanță, cum ar fi examinarea eficacității metodelor de antrenament al selecționatei republicii la diferite probe sportive. Împreună cu conferențiarul catedrei Arcadie Fileavici și Iulia Nicolaevschi, medic funcționalist la Centrul Republican de Medicină Sportivă, am început să studiem profund particularitățile activității cardiovasculare la sportivii de performanță, în funcție de etapa și intensitatea procesului de antrenament. Treptat, începusem să prezint rapoarte științifice la tema dată nu numai în cadrul forurilor naționale, ci și internaționale (București, Iași, Odessa etc.). O colaborare fructuoasă se stabilise cu savanții din România, care adesea soseau la

Chișinău și participau cu rapoarte științifice la simpozioane și conferințe. Eu deja devenisem consultant și recenzent permanent al multor teze de doctorat, în care se abordau probleme de ordin medico-biologic.

În perioada activității în domeniul educației fizice și sportului (1985–1994) am publicat mai multe lucrări științifico-didactice, inclusiv un manual fundamental – „Anatomia și morfologia sportivă” (1993), zeci de cursuri didactice și indicații cu caracter metodic pentru viitorii pedagogi în domeniul educației fizice. În acești ani am fost membru al Consiliului Științific al Senatului, vicepreședinte al Consiliului Științific Specializat de susținere a tezelor de doctorat pe lângă Institutul Național de Educație Fizică și Sport. Concomitent, timp de 8 ani, am exercitat funcția de membru al Consiliului Specializat de susținere a tezelor în domeniul fiziologiei omului pe lângă Universitatea de Stat din Moldova. Am fost conducător științific al tinerilor doctoranzi, inclusiv consultant științific la teza de doctor habilitat a conferențierei Raisa Moroșan, care în curând a susținut cu succes teza, obținând titlul de profesor universitar. Chiar și după plecarea mea de la această instituție de învățământ superior, am întreținut relații de colaborare științifică, inclusiv cu viitorul rector, profesorul universitar Veaceslav Manolache, care a ridicat prestigiul Universității de Educație Fizică și Sport la nivel european.

Pe când activam încă la INEFS, am aflat că la începutul lunii martie 1993 va avea loc un eveniment istoric pentru știința medicală moldavă – fondarea Secției Științe Medicale și alegerea membrilor în componența Academiei de Științe din Moldova. S-a anunțat concursul pentru titlul de academician (4 locuri) și pentru titlul de membru corespondent (6 locuri). La patru discipline au prezentat documentele câte un candidat; la cinci – câte doi candidați și numai pentru unul din locuri au concurat tocmai patru candidați, reprezentanți ai disciplinelor inadecvat asociabile

între ele (neurologie, medicină legală, medicină socială și psihiatrie). Printre concurenții ultimei grupe am fost și eu, alături de profesorii Diomid Gherman, Eugen Popușoi și Ion Prisăcari, ultimii decăzând în primul tur al selecției, iar eu am fost învins în turul doi de către profesorul D. Gherman, care a și devenit membru titular al Academiei de Științe din Moldova. În cartea sa „Așa a fost să fie” (Chișinău, 2008), Diomid Gherman scrie despre cunoscutele promovări ale anumitor persoane ce se făceau pe atunci. Consider că dl D. Gherman a avut perfectă dreptate în privința susținerii reale a celor mai apropiați demnitari. Însă așa este formată conștiința omului. Chiar nici hoțul prins de mână nu-și recunoaște faptele la judecată.

Fondarea școlii autohtone de medicină legală

După revenirea mea la Alma Mater (1994) și preluarea funcției de șef catedră, am activizat cercetările științifice pe problemele prioritare, adaptate la cerințele practicii medico-legale și la necesitățile regionale ale sănătății publice la acel moment din Republica Moldova. Concomitent, s-a unificat tematica investigațională, iar în cercetarea ei s-au încadrat mulți specialiști tineri (masteranzi, doctoranzi, competitori), alături de unii cercetători mai experimentați, la realizarea unei teme complexe: „Etiopatogenia morții violente și elaborarea criteriilor expertizei medico-legale”.

Aceste premise au creat condiții pentru efectuarea noilor lucrări științifice și prezentarea lor la forurile științifice naționale și internaționale. Astfel, deja în octombrie 1994, medicii legiști din Chișinău au participat la o conferință internațională pe probleme de bioetică din Iași, organizată de renumitul savant și profesor Gheorghe Scripcaru, unde au făcut schimb de experiență cu savanții sosiți din mai multe țări (Anglia, Franța, Germania, Bulgaria etc.). Nu mai puțin importantă a fost prezentarea propriilor cercetări în cadrul acestui for științific prestigios.

În 1997, catedra medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”, pentru prima dată în republică, organizează o conferință internațională de ramură, consacrată aniversării a 75-a de la nașterea profesorului Petru Areșev, fondatorul școlii științifice din republică. La conferință au participat delegații din România, Federația Rusă, Italia, Belarus. Cu prilejul acestui eveniment însemnat, au prezentat cuvinte de salut Mihai Magdei, ministrul Sănătății, Victor Pușcaș, președintele Curții Supreme de Justiție, Mihai Plămădeală, ministrul Afacerilor Interne, academicianul Ion Ababii, rector al USMF „Nicolae Testemițanu”, academicianul Boris Melnic, președintele Comisiei Superioare de Atestare, Dumitru Ursu, prim-adjunct al Procurorului General, Petru

Maximov, fostul șef al serviciului medico-legal din republică, Timofei Moșneaga, medic-șef al SCR, ș.a.

Am fost onorați și de prezența unor personalități notorii: Anatol Solohin, academician din Federația Rusă, Angelo Fiori, profesor din Italia, o mare grupă de savanți din România, în frunte cu Dan Perju-Dumbravă, Ștefan Botez, Ligia Barbari, Diana Bulgaru-Iliescu și alții. Foarte binevenită a fost editarea, cu acest prilej, a unei culegeri de lucrări științifice, precum și monografia mea „Istoricul medicinei legale în Republica Moldova”.

Eu am prezentat un raport despre viața și activitatea profesorului Petru Areșev în Chișinău (1949–1966), în calitate de primul aspirant al dumnealui. Generalul Mihail Plămădeală, ministru al Afacerilor Interne al RM, a vorbit despre situația criminogenă din republică, accentuând importanța concluziilor medico-legale în descoperirea infracțiunilor comise împotriva sănătății și vieții persoanei.

Deschiderea Conferinței Internaționale a medicilor legiști din
Moldova (4 septembrie, 1997)

Gheorghe Baci, președinte (la tribună); academicianul A.
Solohin (Moscova); academicianul Ion Ababii, rectorul USMF,
și profesorul Angelo Fiori (Italia)

Prezidiul Conferinței Internaționale a medicilor legiști din
Moldova

De la dreapta: V. Pușcaș, președintele Curții Supreme de Justiție;
M. Plămădeală, ministru Afacerilor Interne; Gh. Baciuc, directorul
CML; Angelo Fiori și academicianul Ion Ababii

Delegații conferinței au audiat cu mare interes raportul prezentat de academicianul Anatol Solohin, originar din Chișinău și absolvent al primei promoții a Institutului de Medicină, pe atunci șef catedră de medicină legală a Academiei de Studii Postuniversitare în domeniul medicinei din Federația Rusă. Domnia Sa a evidențiat principiile de reorganizare a serviciului medico-legal din Federația Rusă, s-a referit la lacunele existente la acest capitol și la actele normativ-legislative, care nu favorizează calitatea activității în domeniu, erori care trebuie evitate în practica medico-legală din Republica Moldova.

Profesorul universitar din Italia, Angelo Fiori, a prezentat o amplă informație asupra posibilităților de cercetare a obiectelor de origine biologică prin metodele geneticii moleculare, care se folosesc pe larg la identificarea persoanelor în practica medico-legală din Italia. Veridicitatea acestor metode de cercetare este foarte înaltă (99,99%) și de aceea alte metode, inclusiv cele care se practică în Republica

Delegații Conferinței Internaționale a medicilor legiști din Moldova (1997)

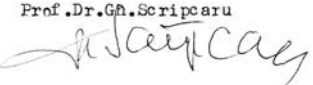
Moldova, de mulți ani nu se mai folosesc în Italia. Unele rezultate, destul de modeste, în această direcție au fost prezentate de Dumitru Amoașii și coautorii, bazate pe cercetările efectuate în laboratorul științific al USMF „Nicolae Testemițanu”.

Delegații primei conferințe științifice a medicilor legiști au avut posibilitatea să cunoască monografia mea „Istoricul medicinei legale în Republica Moldova”, apărută la acel moment de sub tipar. În perioada de după 1997, cercetările asupra temelor planificate au continuat. Anumite lucrări monotematice, cu caracter aplicativ, erau realizate de medici legiști practicieni (A. Siloci, A. Susanu, S. Mocrițchi, N. Vodă ș.a.).

În primăvara și vara anului 2001, am fost preocupat totalmente de organizarea Primului Congres Internațional al Medicilor Legiști din Republica Moldova, consacrat celei de-a 50-a aniversări de la fondarea Centrului de Medicină Legală. Acest eveniment s-a desfășurat la 27-28 septembrie 2001, în incinta Institutului Oncologic. Cuvinte de salut, în adresa delegaților, au prezentat Gheorghe Țurcanu, prim-vice-ministru al Sănătății, academicianul Ion Ababii, rector al USMF „Nicolae Testemițanu”, profesorul universitar Mircea Sofroni, director al Institutului Oncologic, profesorii Călin Scripcaru și Monica Plahteanu din Iași, Petru Maximov, fost medic-șef, veteran al serviciului medico-legal din republică, reprezentanți ai Procuraturii Generale, ai Ministerului Afacerilor Interne ș.a.

La acest forum științific prestigios eu am prezentat un amplu raport asupra sarcinilor serviciului medico-legal din Republica Moldova la momentul dat, în care am accentuat că se înregistrează o creștere a numărului de expertize și examinări la toate formele de activitate, asociate cu o sporire vădită a complexității cazurilor cercetate, fapt condiționat direct de starea criminogenă agravată. Fostul medic-șef al serviciului de medicină legală din republică, Petru Maximov,

a prezentat un amplu raport asupra contribuției profesorului universitar Petru Areșev și a discipolilor săi în reorganizarea benefică și de consolidare a serviciului medico-legal. Participanții la congres au apreciat înalt lucrarea domnului Ion Cuvșinov cu tema: „Participarea medicului legist la ședința de judecată: pro și contra”, a medicului legist din Anenii Noi Alexei Siloci despre cercetările experimentale în plăgile produse prin arme de foc, a doctorandului Andrei Pădure privind problema infracțiunilor îndreptate împotriva sănătății și demnității copiilor și adolescenților etc.

<p>Gh. Scripcaru</p> <p>M. D. Graduate from the Law Faculty</p> <p>Member of the International Academy of Forensic and Social Medicine</p> <p>Member of the French Society of Forensic Medicine and Criminology</p> <p>Member of the International Society of Suicidology</p> <p>Member of the Balkan Medical Society</p> <p>Member of the Society of Medical Sciences of Romania</p> <p>National Correspondent to „Inform” Kansas — U.S.A.</p>	<p>Professor of forensic medicine, law and medical dentology at the Institute of Medicine and Pharmacy of Iasi</p> <p>Codrescu-Si 7B, Bl. 4 Iasi — 6600 Tel. 14514 13940 Romania</p> <p>Prof. universitar Gheorghe Baciu</p> <p>Cu ocazia primului Congres al Medicilor Legiști din Republica Moldova vă salut calduros cu ocazia aniversării de 50 de ani a Mediciniei Legale din Basarabia și regret că nu pot participa fiind obligat a participa la lansarea Tratatului de Psihiatrie Medico-Legală cu ocazia unei consfătuiri a psihiștrilor din România.</p> <p>Vă doresc însă succes și sper imperios în necesitatea străngerii legăturilor științifice și didactice dintre specialitățile noastre în care sens vă stau totdeauna la dispoziție.</p> <p>Încă o dată succes și dragoste colegială și fraternală.</p> <p>Prof. Dr. Gh. Scripcaru</p>
--	---

Într-o culegere aparte, publicată cu acest prilej, au fost incluse 55 lucrări științifice, care cuprindeau diverse probleme actuale de specialitate, 18 din care – ale savanților de peste hotarele țării. Primul articol este un omagiu dedicat mie cu ocazia împlinirii vârstei de 65 ani, prezentat de academicianul I. Ababii și coautorii. Dintre lucrările savanților străini aș vrea s-o menționez pe cea a dlui Iuri Gusakov din Minsk, referitor la starea actuală și perspectiva dezvoltării serviciului medico-legal în Republica Belarus. Informațiile prezentate de acest autor merită cea mai înaltă

apreciere. Un deosebit interes în această ordine de idei, prezintă lucrarea prof. Milan Dressler și colegilor săi din Timișoara, cu privire la managementul instituțiilor medico-legale din România. La acest prestigios forum științific internațional, pentru prima dată au participat cu referate științifice la temele de doctorat tinerii mei discipoli Tatiana Gurițencu, Alexei Siloci, Andrei Pădure și Vasile Șarpe, care în scurt timp au susținut cu succes tezele de doctor.

În aceeași perioadă a văzut lumina tiparului și o vastă monografie cu caracter istoric: „Centrul de Medicină Legală la 50 ani”, în care am caracterizat etapele de dezvoltare a serviciului medico-legal după al doilea război mondial, prezentând cronologic activitatea subdiviziunilor teritoriale și lucrul științific al medicilor legiști din Republica Moldova.

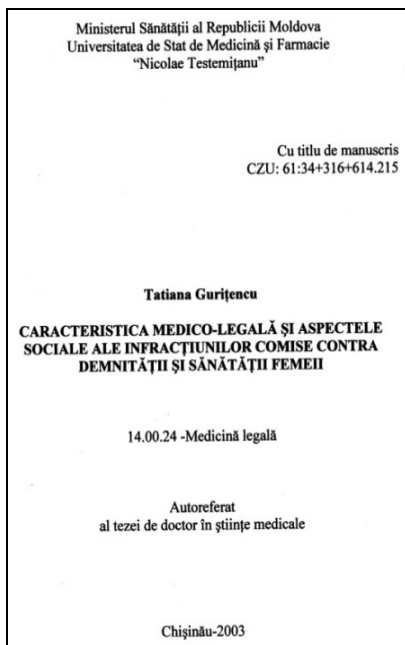
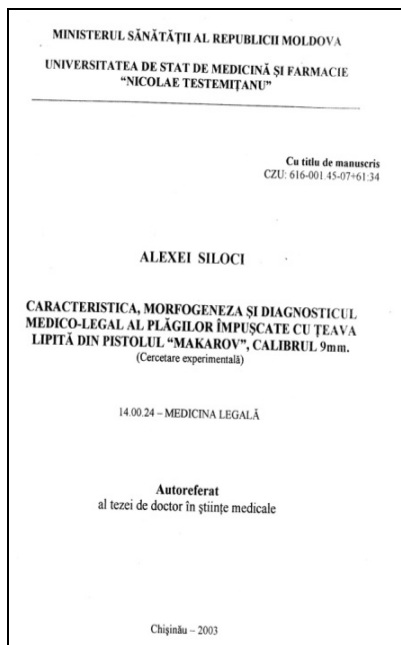
La o întâlnire de suflet după congres.

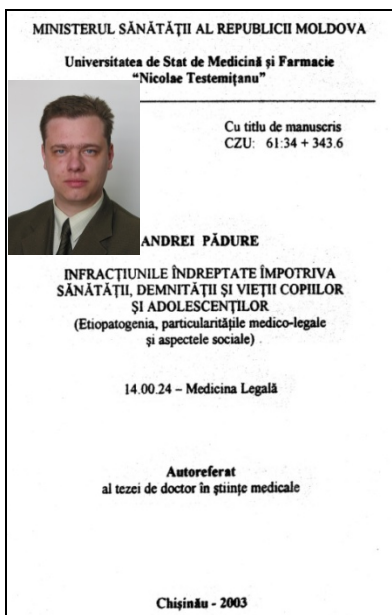
De la stânga: profesor Monica Plahteanu cu soțul ei, eu, vicedirectorii CML Ion Cuvșinov și Alexandru Susanu cu soțiile (2001)

Lucrările Primului Congres Internațional s-au terminat cu un frumos banchet, care a avut loc în Palatul Sindicatelor din Moldova. A doua zi, împreună cu oaspeții sosiți de peste hotarele republicii, am vizitat beciurile de vinuri din Mileștii Mici, raionul Ialoveni, iar mai apoi am petrecut pe malul lacului din satul Costești, la o zeamă de pește cu bere.

Spre regret, acest jubileu al instituției noastre nu a fost observat de mai-marii puterii, care nu acordă destulă atenție serviciului medico-legal din republică, de altfel, nici în prezent.

La scurt timp după congres, au susținut tezele de doctor domnișoara Tatiana Gurițencu (Iași) și Alexei Siloci (Anenii Noi), iar peste cinci luni, a susținut cu succes teza de doctor tânărul asistent al catedrei Andrei Pădure. Peste doi ani (2005), a susținut teza de doctor și asistentul catedrei Vasile Șarpe.

În toamna anului 2006, la Chișinău a fost organizată cea de-a doua Conferință a medicilor legiști din Republica Moldova, consacrată aniversării a 55-a de la fondarea Centrului de Medicină Legală.

Cuvinte de felicitare cu această ocazie au prezentat Boris Golovin, viceministru al Sănătății, Valeriu Gurbulea, prim-adjunct al Procurorului General al RM, prof. Ion Mereuță de la Institutul Oncologic, prof. Mihai Gheorghiuță, director al Centrului Republican de Criminalistică, și alții.

Cu suportul Societății Științifice a medicilor legiști din Republica Moldova a fost editată o culegere de lucrări analitico-științifice în probleme de istorie și organizare, cercetări pe cadavre și persoane și alte teme. O analiza profundă a serviciului medico-legal în contextul asigurărilor medicale obligatorii a prezentat academicianul Ion Ababii, ministru al Sănătății. Eu, în calitate de director al Centrului de Medicină Legală, am desfășurat pe larg etapele de dezvoltare a Centrului în decurs de 55 ani.

Prezidiul Conferinței a 2-a a medicilor legiști din Moldova
De la stânga: V. Gurbulea, prim-viceprocuror general; B. Golovin,
viceministru al Sănătății; Gh. Baci, directorul CML, președinte;
I. Cuvșinov, vicedirector al CML, și M. Gheorghiiță, director al
Centrului Național de Expertize Judiciare (2006)

Felicitări de la profesorul Ion Mereuță

Delegații Conferinței a 2-a a medicilor legiști din RM (octombrie, 2006)

Valoarea probatorie a markerilor morfologici în traumatologia mecanică a fost analizată de colega noastră din Suceava Mihaela-Ada Coroamă, iar Ianko Kolev din Bulgaria (Grabovo) a publicat o lucrare valoroasă în limba rusă: „Судебно-медицинская энтомология – от истории к современным стандартам практического применения”.

Pe timpuri am învățat multe din rapoartele prezentate la ședințele Societății științifice a medicilor legiști, condusă de Petru Areșev, perioadă în care literatura de specialitate era deficitară. Treptat, însă, eficacitatea acestei societăți a diminuat considerabil, iar prin anii 1993–1994 practic nu se mai organiza. Odată cu alegerea mea în funcție de președinte al Societății, s-au întreprins măsuri pentru reanimarea activității ei, însă interesul față de cercetările științifice a scăzut, datorită posibilității de obținere a informațiilor respective prin Internet.

Andrei Pădure, secretar al Societății științifice,
cu un raport despre planul activității

În biografia mea, lucrul științific în cei 55 ani de activitate medicală nu a fost de bază, întrucât acesta s-a contopit cu un volum de muncă de ordin pedagogic și practic.

În acești ani, activității științifice i-am rezervat, în mare măsură, orele după serviciu, zilele de odihnă și concediile. Acesta este motivul rezultatelor mele modeste, față de cele ale colaboratorilor Academiei de Științe, care fac doar știință.

Colaborările științifice

Până în anii 1990–1992, colaborările științifice ale mele se limitau la spațiul republicilor ex-sovietice; acces peste hotarele ei aveau doar anumiți savanți din Moscova. Fondarea școlii autohtone de medicină legală, după proclamarea Republicii Moldova ca stat independent, și organizarea la Chișinău a celor trei foruri științifice internaționale (1997, 2001, 2006) au creat premise pentru colaborări mai largi cu savanții din alte țări. Astfel, în 1994 am participat la al II-lea Simpozion Internațional pe probleme de bioetică, organizat de profesorul Gheorghe Scripcaru la Iași, în cadrul căruia am făcut cunoștință cu mulți savanți medici-legiști din Europa de Est.

Profesorul Alexandr Gromov, expert principal al URSS, cu delegații conferinței științifice a medicilor-legiști (Kaunas, 1986)

Delegații Moldovei la un simpozion științific din Iași (1994)
De la stânga: M. Dresler, Timișoara; Gh. Scripcaru, Iași;
Gh. Botezatu; V. Astărăstoiaie; Gh. Baciu; I. Cuvșinov și S. Ungurean

Prof. Gheorghe Baciu cu doctorandul din Yemen
Mohamed Najji (2003)

A.A. Solohin în vizită la catedra de Medicina legală
din Chișinău (2001)

În anul 2003 am fost ales membru al Academiei Balcanice de Științe Medico-Legale din partea Republicii Moldova. Cu aceasta s-a început colaborarea mea cu savanții din țările balcanice (Turcia, Grecia, Albania, Bulgaria, Macedonia ș.a.). Colaborările noastre deveneau tot mai fructuoase în cadrul următoarelor congrese ale celor 13 state balcanice, care au avut loc în Constanța (România; 2005), Stara Zagora (Bulgaria; 2006), Ohrid (Macedonia; 2007) și Kavala (Grecia; 2009).

Bulgaria, Stara Zagora, iunie 2006. Conferința a 4-a a Academiei Balcanice de Științe Judiciare

Conferința științifică consacrată aniversării a 10-a de la fondarea catedrei Sănătate publică și management (2007)

Deplasarea științifică în Africa

În luna noiembrie 2006, am acceptat invitația profesorului Ogail Elnour, directorul Centrului de Medicină Legală din Sudan, să particip la Primul Congres Internațional al medicilor legiști, care a avut loc în Palatul Parlamentului din Khartoum. De la bun început menționez că am fost primit foarte călduros și am locuit în hotelul luxos „Palace” din centrul orașului, situat chiar pe malul mărețului râu Nil. La congres au participat circa 200 de delegați de pe continentul african și cel european: din Anglia, Germania, Turcia, Palestina și Republica Moldova. Limbile de comunicare au fost engleza și araba. În calitate de traducător și însoțitor permanent l-am avut pe reprezentantul Palestinei, care cunoștea bine limba română, deoarece și-a făcut studiile la facultatea de medicină a Universității din Timișoara.

Multe rapoarte din cadrul celor trei zile de ședințe ale congresului au fost consacrate unor direcții de cercetare actuale pentru toate țările lumii și originale prin metodele de investigare. Țin să evidențiez doar câteva: al profesorului Herman Vogel (Germania) la tema: „Însemnătatea cercetărilor radiologice în descoperirea infrafracțiunilor teroriste”; al profesorului Hashem Okazia (Iran) referitor la modificările genetice la copii în aspect embrion-recipient și embrion-donator (cu caracter de clonare); al profesorului Mimen Hadidi din Iordania la tema „Violența împotriva copiilor” și al renumitului savant din Egipt, A. M. Farag: „Aspecte medico-legale ale sindromului morții subite la copii”. Cu domnul Farag am avut ocazia să conversez mai mult timp; el s-a interesat mai amănunțit de tema lucrării mele și de obiectele de cercetare. De la el am aflat că din cei 5 profesori universitari sosiți din Egipt numai dânsul are grad științific de doctor în medicină; ceilalți colegi au obținut titlul de profesor în baza vechimii în muncă la universitate. Similar se procedează în majoritatea țărilor de pe continentul african.

La congres, am prezentat cel mai voluminos raport, comparativ cu alți participanți, la tema: „Mecanogeneza leziunilor compresionale asupra toracelui”, lucrare bazată pe datele unor cercetări experimentale, care nu au fost efectuate în nici o țară din lume. Am vorbit în limba română, iar varianta în engleză li s-a prezentat (în scris) tuturor delegaților și difuzată în limba arabă. Președintele ședinței, profesorul Ogail Elnour, în cuvântarea sa de recapitulare a menționat (pentru mine – în limba română) că raportul le-a lăsat impresii foarte bune. Datorită succesului de care m-am bucurat la acest congres, ulterior am avut multe invitații pentru a participa și la alte foruri științifice din țările africane.

În fiecare zi, după ședințe, dl Ogail Elnour organiza pentru delegați diferite activități culturale sau excursii prin oraș. M-au impresionat mult exponatele muzeului național din Khartoum și istoria dezvoltării Sudanului pe parcursul mai multor secole. Am avut posibilitatea să asist la două etape succesive de celebrare a căsătoriilor și nunțiilor, care se deosebesc radical de obiceiurile și tradițiile nunțiilor

moldovenești. Într-o seară am fost în ospete la primarul general al Khartoumului, un bun prieten al dlui profesor Ogail Elnour. Ne-au servit cu bucate naționale foarte gustoase. Ne-au primit conform tradițiilor poporului sudanez și la serata de adio, într-un restaurant luxos, am avut fericita ocazie să stau alături de ministrul Sănătății al Sudanului, doamna Tabita Botrus, absolventă a facultății de medicină din Londra, originară din Darfur, regiune rivală din nordul Sudanului. Doamna ministru a apreciat foarte înalt activitatea profesorului Ogail Elnour în funcția sa de director al serviciului medico-legal din Sudan.

De asemenea, am avut ocazia să-i vizitez pe părinții și copiii lui Eltayeb Ahmed, rezident la catedra medicină legală din Chișinău, care nu a avut posibilitate să participe la congresul din patria sa. Unul dintre prietenii lui, foarte amabil, mi-a arătat orașul Khartoum, situat la confluența Nilului alb cu Nilul albastru. El a fost fondat în 1820, ca tabără militară egipteană, și proclamat în 1956 capitală a Sudanului.

În ultima zi, împreună cu energicul Ogail Elnour, am vizitat Centrul de Medicină Legală din Sudan, subordonat Ministerului Sănătății, care se află în stadiul reconstrucției capitale. Doi medici legiști titulari prestează servicii medico-legale populației întregului stat Sudan (36 mln. locuitori), inclusiv capitalei Khartoum (8 mln.). Aceasta a fost epopeea mea în Sudan. Sunt nespus de fericit că am cunoscut obiceiurile și oamenii unui stat din îndepărtata Africă.

Bilanțul activității științifice

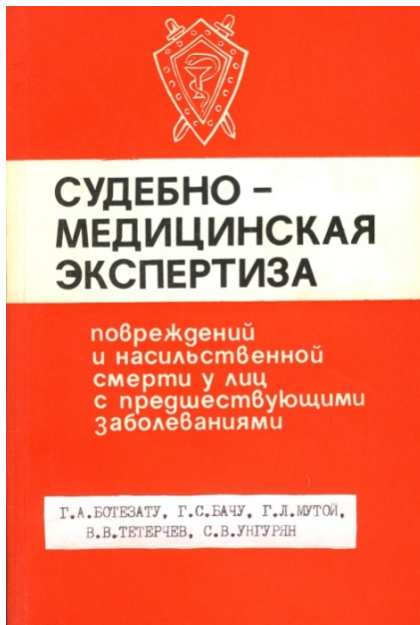
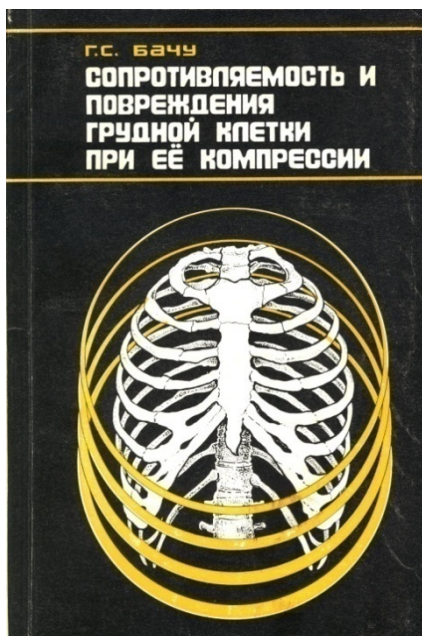
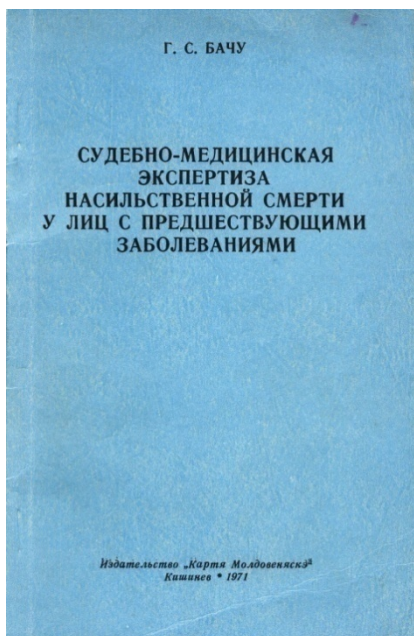
Începând din 1963 și până în prezent, activitatea mea investigațională s-a materializat în circa 500 lucrări științifico-didactice: 25 manuale, ghiduri și cursuri didactice, 12 monografii, 12 invenții, peste 55 inovații etc. Aproximativ 60% din lucrările mele sunt scrise în limba română. O mare

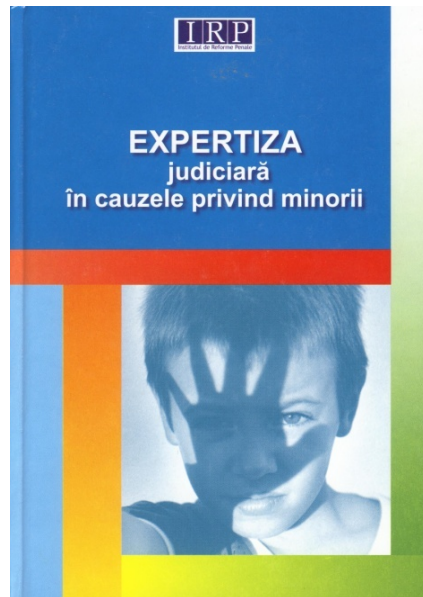
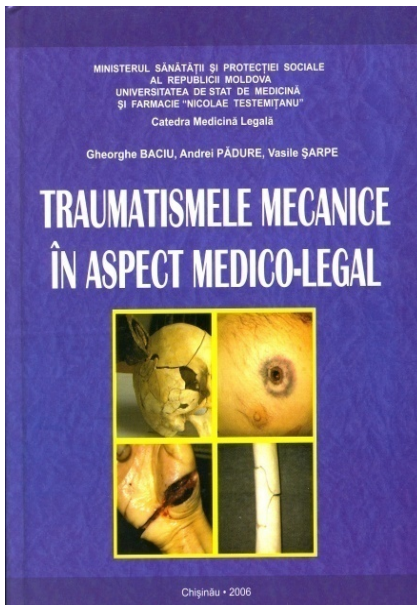
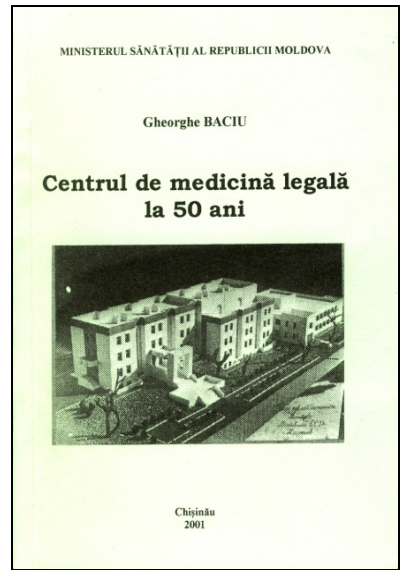
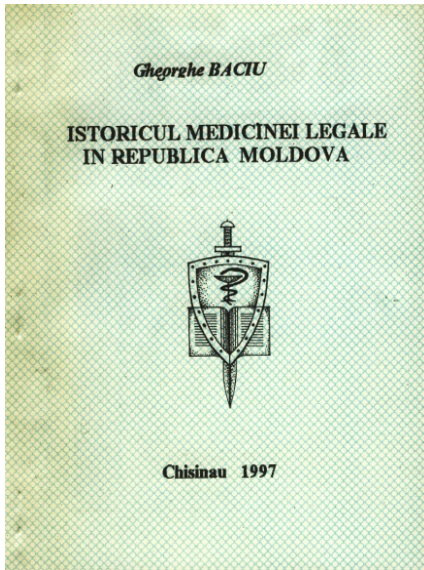
parte din lucrările științifice au fost prezentate și publicate peste hotarele republicii: Leningrad (1969), Riga (1970, 1985), Moscova (1972, 1975, 1977, 1996), Perm (1972), Kaunas (1973), Orenburg (1973), Tallinn (1975), Kiev (1976, 1987), Minsk (1982, 2007), Karaganda (1990) ș.a. În ultimii ani s-au extins posibilitățile de participare și publicare a lucrărilor științifice în Franța, Grecia, România, Bulgaria, Macedonia etc.

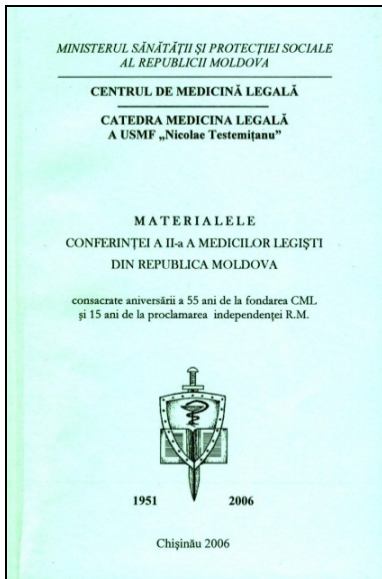
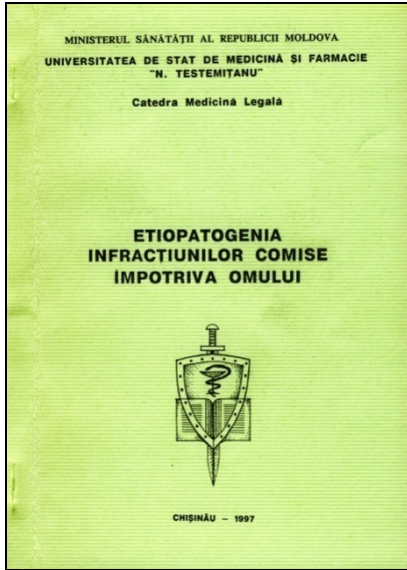
Pe parcursul anilor, am contribuit la pregătirea cadrelor didactico-științifice. Astfel, până în prezent am fost conducătorul științific a 17 teze de masterat, 5 de doctor și 2 de doctor habilitat; una e în curs de pregătire. Am fost redactor responsabil a 4 culegeri de lucrări științifice publicate în republică și am organizat 3 foruri internaționale de ramură, care au avut loc la Chișinău.

Pe parcursul multor ani de activitate, am conștientizat că adevărata știință e un sacrificiu, și nu doar imitare sau abstracție de vorbe goale, de care se mai observă la unii pseudosavanți. Spre regret, am constatat că în ultimele decenii interesul față de activitatea științifică a scăzut esențial. Acest fenomen se datorează atât salarizării insuficiente, cât și lipsei atenției cuvenite din partea statului față de această categorie de lucrători. Astfel de situație domină nu numai în ramura medicinei. Actualmente, totul se bazează pe entuziasmul nemărginit al unor savanți. Pentru medicii legiști practicieni, chiar și pentru unii lectori universitari, activitatea științifică a devenit ceva de prisos, care nu aduce venituri nici materiale, nici morale. Nu pot să acuz pe nimeni în această privință, întrucât este bine cunoscută renumită expresie: „Conștiința este condiționată de bunăstarea omului”.

Mă bucur nespus de unii elevi ai mei, cărora le-am altoit în permanență harul științific și care și-au mai păstrat atașamentul față de știință. Acești entuziaști sunt conferențiarul Andrei Pădure și Vasile Șarpe, asistentul Eduard Lungu, doctorandul Constantin Ciorba ș.a.

DIPLOMĂ DE ONOARE
A PREZIDIULUI ACADEMIEI DE ȘTIINȚE
A REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 40

Chișinău 8 octombrie 1996

Prin Hotărârea Prezidiului Academiei de Științe
nr. 86 din 3 OCTOMBRIE 1996

dl BACIU GHEORGHE, doctor habilitat,
d-na secretar științific al Secției de Științe Medicale
este distins cu distinsă

DIPLOMA DE ONOARE
A PREZIDIULUI ACADEMIEI DE ȘTIINȚE
A REPUBLICII MOLDOVA

acad. Andrei Andries,
Președinte al A.S.M.

DIPLOMĂ

de merit

se decernează

Pentru rezultate remarcabile în dezvoltarea științei
și în legătură cu cea de-a 60-a aniversare
a fondării primelor instituții ale Academiei de Științe a Moldovei

Gheorghe BACIU,
profesor universitar al Universității de Stat de Medicină și Farmacie
„Nicolae TESTEMIȚANU”

Președinte al Academiei de Științe a Moldovei,
Academician

Gheorghe DUCA

Chișinău – 2006

PRACTICA PROFESIONALĂ ȘI ORGANIZATORICĂ

*Nu contează numărul anilor trăiți,
ci bogăția faptelor lăsate...*

Începutul activității medicale

Am început să-mi aplic cunoștințele, obținute la Școala de Felceri și Moașe, în practica medicală cotidiană în anul 1954, odată cu numirea mea în funcția de șef al punctului medical din satul Răcăria. Nu a fost o perioadă ușoară de acomodare la noile condiții de muncă și viață, întrucât vârsta de adolescent și nivelul cunoștințelor teoretice modeste, acumulate la Școala de Felceri și Moașe, nu-mi erau de ajuns pentru o deplină încredere în propriile acțiuni profesionale. Lipsa altor lucrători medicali, la care aș fi putut apela în caz de necesitate pentru consultări pe anumite probleme, precum și avalanșa de adresări ale bolnavilor pentru ajutor medical mă impuneau să rezolv de sine stătător toate problemele de sănătate publică. Cu timpul, m-am adaptat totuși la noile obligațiuni de serviciu, la rezolvarea anumitor chestiuni organizatorice, iar succesele mele se datorau, în mare parte, și susținerii dezinteresate din partea tânărului și energicului președinte al sovietului sătesc din localitate, dl Petru Mojileanu.

Punctul medical se afla pe atunci într-o casă particulară din centrul satului, în care se arendau două odăi: una pentru primirea pacienților, iar alta, mai mică, devenise locul meu de trai. Deci, practic, eu mă aflam permanent la locul de muncă, cu excepția zilelor de odihnă și a celor când plecam la Bălți, să-mi vizitez părinții. Cu timpul, în sat devenisem cunoscut și solicitat; numărul de adresări creștea. Pacienții erau examinați după cerințele învățate de la pedagogii noștri, iar lucrul realizat îl înregistram cu strictețe în registre speciale. În cea mai mare parte, mă ocupam de efectuarea injecțiilor. Mai târziu, au început să ceară ajutor medical și bolnavii din satele vecine. Concomitent, mă ocupam de vaccinarea obligatorie a copiilor și de realizarea medicamentelor care mi se eliberau din farmacia spitalului de sector din satul Recea. Frecventam și grădinițele de copii, fermele colhozului, stația de tractoare,

pentru a controla starea sanitaro-epidemiologică, deoarece și ele făceau parte din obligațiunile mele de serviciu.

În fiecare lună, obligatoriu, trebuia să particip la adunările organizate la spitalul de circumscripție din satul Recea, conduse de doctorul Catranova, și să prezint dările de seamă lunare asupra lucrului îndeplinit. Apoi eram informat despre sarcinile pe care trebuie să le rezolv pe teren. O dată la trei luni plecam la adunare la spitalul raional din Râșcani, la care medicul-șef Ludmila Sidorenco prezenta totalurile activității medicale din raion. În cadrul acestor întâlniri am făcut cunoștință cu șefii punctelor medicale din alte sate – felceri cu mai multă practică profesională și de viață. Dintre ei îi simpatizam pe dl Constantin Bogdan din Râșcani, care ulterior a absolvit institutul de medicină (1964), viitor medic-șef adjunct al spitalului de psihiatrie din Costiujeni, pe dl Scutaru din Mihăileni, de vârsta tatălui meu, și pe alții.

Spre finele anului 1954, a fost elaborată directiva guvernului de a se deschide în fiecare sat maternități pentru 5–6 paturi. Cu ajutorul președintelui sovietului sătesc, eu, primul în raion, am fondat astfel de maternitate de 6 paturi, ajustată cu cele strict necesare pentru activitate. În martie 1955, a început deja să funcționeze. Pentru maternitatea din satul Răcăria a fost prevăzută o funcție de moașă, care a fost în curând ocupată de dna Cuznețova.

Sânguința în muncă și deschiderea maternității din sat au servit drept temei pentru ca medicul-șef al raionului, printr-un ordin special, să-mi dea mulțumire, iar fotografia mea timp de doi ani n-a părăsit Panoul de Onoare al spitalului raional. După acest eveniment, am sesizat o atitudine mai caldă din partea conducerii spitalului de circumscripție și a celui raional, care s-a păstrat până la eliberarea mea din funcție în legătură cu plecarea în armată.

Acum îmi aduc aminte și despre naivitatea profesională de care am dat dovadă chiar în ziua deplasării mele la locul de muncă (iulie 1954), în calitate de felcer. Din satul Recea spre

Răcăria (3 km) am urcat în caroseria unei mașini „Pulutorca”, în care se mai aflau câțiva oameni. În drum, cineva dintre ei m-a întrebat cine sunt, cu ce ocazie plec în sat etc. Aflând că sunt viitorul felcer al satului, o femeie a cerut un sfat referitor la starea de sănătate a soțului, care suferea de tuberculoză pulmonară formă avansată. Am promis că voi începe tratamentul. Doar renumitul doctor Bronștein ne învățase că (pe atunci) tuberculoza se tratează cu clorură de calciu (desensibilizant!!!) și alte medicamente, dar toate cu acțiune nespecifică. De streptomycină abia se auzise și doar mai târziu a fost introdusă pe larg în practica medicală. Despre alte medicamente specifice de asemenea nu se prea cunoștea. Și... am început tratamentul acestui bolnav doar cu injecții de clorură de calciu, intravenos. Peste 2–3 luni, bolnavul a decedat de o imensă hemoragie pulmonară. Acum stau și analizez: ce efect putea să aibă clorura de calciu în tuberculoza pulmonară avansată? Pe parcursul anilor, adesea meditam asupra problemelor de acest gen: cunoștințele pe care le posedă un specialist și capacitatea lui de a le aplica corect în practica medicală.

Eventualele consecințe ale unor greșeli sau deficiențe din practica medicală sunt conștientizate nu atunci când te învață ori îți povestesc alții, ci atunci când te confrunți tu cu ele. Pentru mine a rămas povățuitor și de neuitat alt caz de acțiuni incorecte, admise încă la anul trei de studii la Școala de Felceri și Moașe. La acel timp, tehnica injecțiilor devenise cunoscută și de aceea eu nu refuzam solicitările rudelor să le fac anumite injecții; totodată, și eu învățam. Într-o zi m-a rugat să-i fac injecții la domiciliu unchiul Jorja, fratele mamei, și am fost de acord. Urma să-i fac injecții intravenos cu clorură de calciu. Am respectat toate cerințele față de tehnica injecției, am nimerit ușor în vena cubitală, însă am introdus medicamentul (10 ml) în ritm accelerat, contrar prevederilor. Imediat, pacientul și-a pierdut cunoștința, a căzut de pe scaun, s-a învinețit; au apărut mici convulsii.

Totul a trecut cu bine, dar imaginați-vă în ce situație eram eu și care puteau fi consecințele.

Cu durere în suflet îmi amintesc de un accident tragic, care a avut loc în februarie 1955. Eu am fost chemat de urgență, în calitate de felcer, să acord ajutor medical la 6 nuntași, viețile cărora deja nu mai puteau fi salvate. Circumstanțele evenimentului, care avea tangențe cu viitoarea mea activitate profesională, erau următoarele. După sfârșitul nunții, o parte din invitați s-au deplasat în alt capăt al satului în caroseria unui automobil. Trecând pe marginea iezăturii, care despărțea satul Răcăria, mașina s-a răsturnat în iaz. O parte din pasageri s-au salvat și i-au ajutat pe alții, iar 6 dintre ei au fost scoși pe mal fără semne de viață. Sosit la fața locului, am izbutit doar efectuarea masajului extern al cordului și a respirației artificiale, dar fără nici un rezultat. Pentru mine acest eveniment a fost un factor foarte stresant, care m-a însoțit mult timp după cele întâmplate.

O anumită practică medicală la nivel de felcer am acumulat atât în timpul serviciului militar, cât și după demobilizare, mai cu seamă activând la stația de salvare medicală din or. Bălți, până la începutul studiilor universitare. Perceperea activității medicale a crescut esențial pe când lucram prin cumul (în anii de studenție) în secția de traumatologie a Spitalului Clinic Republican, unde aveam posibilitatea nu numai să văd procesul de tratament, dar și să ascult multe recomandări profesionale de la renumiți medici, cu o bogată experiență practică.

Practicarea medicinei legale

Prima mea confruntare cu activitatea medico-legală reală a avut loc la anul V de facultate, când începusem a studia această disciplină. Pe atunci încă nu presupuneam că voi activa în acest domeniu. În cadrul orelor practice, în

morga medico-legală, asistenta Nadejda Volcov s-a adresat grupei noastre cu întrebarea: cine dorește să facă autopsie? Toți tăceau, coborând ochii în jos. Uitându-se spre mine, m-a întrebat dacă nu doresc să particip la autopsie. Eu nu am avut încotro și am dat afirmativ din cap. În ajutor mi-a venit colegul Petru Lazur. În timp ce noi îmbrăcam șorțul și mănușile, dna Volcov ne instruia asupra ordonanței de efectuare a autopsiei. Era cazul unei femei de 55 ani, care a fost găsită moartă într-o băltoacă de noroi după ploaie în drumul satului. Se presupunea că a fost călcată de o căruță.

Cu greu am scos hainele îmbibate cu noroi de pe cadavru și am constatat semnele de traversare a roții la nivelul toracelui (bandă de excoriație). La autopsie am depistat fracturi de coaste, iar căile respiratorii erau complet umplute cu noroi moale. Deci, cauza și circumstanțele morții deveniseră clare, cu atât mai mult că în timpul autopsiei se simțea un miros pronunțat de alcool, iar stomacul era umplut cu mâncare de culoare roșiatică (de vin), ceea ce confirma că victima fusese în stare de ebrietate. Surprinzătoare pentru noi a fost indicația dnei N. Volcov, înainte de autopsie, de a examina organele genitale, starea himenului și alte semne existente. Noi am bufnit cu toții în râs, neconștientizând ce rost are examinarea organelor genitale la o „baba” de 55 ani (așa ne gândeam noi, tineri pe atunci!). În realitate s-a dovedit că „baba” era fată virgină! Povestindu-le uneori studenților acest caz, auzeam printre șopotele lor și vorbele: „degeaba a mai trăit”, pe care n-am îndrăznit niciodată să le comentez.

Am început să mă pregătesc mai serios în domeniul medicinei legale la anul VI de studii (subordinatură) – de la 2 noiembrie 1962 și până în luna mai 1963. La începutul specializării, șeful catedrei medicină legală, Petru Areșev, mi-a pus drept sarcină, pentru perioada dată, să frecventez toate prelegerile lui cu studenții-medici și cei de la facultatea de drept a Universității de Stat, iar de seminar și orele practice era responsabilă asistenta Nadejda Volcov. O dată pe

lună eram obligat să-i prezint în scris rapoartele de dare de seamă despre lucrul îndeplinit.

Pentru toată viața mi-a rămas în memorie verificarea primului și ultimului raport de autopsie, efectuat de mine pe timpul subordonării și redactat cu creion roșu de către Petru Areșev. Parcă la comandă am avut de autopsiat cadavrul unei persoane necunoscute, găsită dezmembrată pe calea ferată, cu multiple leziuni, iar raportul perfectat de mine includea 28 file scrise. Numeroasele corectări cu roșu au fost pentru mine ca un duș rece. Mai mult decât atât, la acel moment eu încă nu cunoșteam bine limba rusă, terminologia specifică medico-legală și cerințele față de perfectarea documentului respectiv. Recunosc, acest caz a servit drept școală serioasă, care m-a și făcut să studiez aprofundat toate subtilitățile practicii medico-legale și să-mi perfecționez cunoștințele în domeniul limbii ruse. Ulterior, nu mi s-au mai făcut obiecții de acest gen.

Rapoartele altor 35 de examinări pe cadavre, efectuate pe timpul subordonării, au fost verificate de asistenta catedrei Nadejda Volcov, iar însuși procedeele tehnice ale necropsiilor adesea erau consultate de Fridrih Sigal sau Mihail Leonov, mari tehnicieni în executarea autopsiilor. În lucrul clinic în ambulator l-am avut îndrumător pe Grigore Bluvștein, care avea o mare pasiune de a explica tinerilor medici problemele de specialitate.

Conform planului de studii, în subordonură erau prevăzute și 7 săptămâni de activitate în laboratoarele Biroului de Expertize Medico-Legale. Cel mai mult timp (3 săptămâni) am studiat metodele de cercetare a probelor biologice, sub conducerea Margaretei Dubravschi, șef de secție. În laboratorul histologic, timp de 2 săptămâni, m-a îndrumat Margareta Kazanovschi, de la care am învățat multe lucruri bune, și nu numai în domeniul microscopiei. Timp de o săptămână m-am familiarizat cu posibilitățile investigațiilor toxico-narcologice (Antonina Cuptov), iar principiile cercetărilor medico-criminalistice le-am aflat în timpul

numeroaselor participări la executarea lor de către Fridrih Sigal. Acestor persoane le rămân dator pentru atenția binevoitoare și ajutorul acordat la primele etape de studiere a medicinei legale.

La numai 4 luni după absolvirea facultății și începutul aspiranturii (ianuarie, 1964), am fost trimis (pe o lună), la Kiev la cursurile de perfecționare a medicilor legiști, care s-au desfășurat la catedra profesoarei Agnesa M. Gamburg. În această perioadă am audiat și prelegerile profesorului Iuri Sapojnikov, viitorul recenzent al tezei mele de doctorat. La seminare, am preluat multe cunoștințe de la ilustrul pedagog și expert, cu o bogată experiență practică în domeniu, conferențiera Tatiana Budak.

În perioada cursurilor de perfecționare de la Kiev, am avut și o altă ocazie favorabilă: de a comunica cu colegii-cursanți, care dispuneau de o bogată practică în specialitate, comparativ cu mine, și de la care am avut posibilitatea să învăț multe lucruri specifice acestui domeniu. Cu unii dintre ei, ulterior, am devenit buni prieteni și am întreținut relații amicale mulți ani la rând. Dintre aceștia au fost Evgheni Grecihin, șeful Biroului de Expertize Medico-Legale din regiunea Tula, Vitalie Zubkov din Poltava, cu care locuisem într-o odaie la Kiev, precum și colegi din Estonia, Lituania, Belarus.

În perioada inițială de activitate medico-legală am avut de învățat și de la unii medici practicieni din Chișinău. Dacă de la doctorul Grigore Bluvștein am preluat unele cunoștințe de examinare a persoanelor agresate, de la Mihail Leonov – tehnica autopsiei, apoi de la Fridrih Sigal am însușit multe lucruri atât din medicina legală, cât și din disciplinele asociate cu ramura noastră, inclusiv conduita profesională cu colegii.

Și totuși, mai multă experiență practică am acumulat de la Petru Maximov, care timp de 30 de ani s-a aflat în postul de medic-șef al Biroului de Expertize Medico-Legale din republică (1958–1987). Datorită Domniei Sale, am activat

mulți ani, prin cumul, în secția tanatologie a mun. Chișinău, îndeplinind un volum mare de cercetări pe cadavre. Acolo am însușit, apoi mi-am perfecționat tehnica de autopsie la cel mai înalt grad de executare.

În primul rând de la stânga: medicul-șef al BEML Petru Maximov, infirmiera Boaru, Fridrih Sigal; în picioare: Gheorghe Cotelea și Gheorghe Baci (1969)

Petru Maximov a fost acela care m-a implicat plener în efectuarea celor mai complicate expertize medico-legale în comisie și deseori îmi încredința cercetarea cadavrelor exhumate, perfecționându-mi astfel nivelul de cunoștințe și deprinderile practice în ramură. Totodată, Petru Maximov mi-a fost nu doar un îndrumător competent în probleme de medicina legală, ci și un om de mare încredere. El, ca nimeni altul, m-a ajutat în cele mai grele perioade din viața mea și de aceea îi exprim alese cuvinte de mulțumire.

Vreau să subliniez că îmi perfecționam deprinderile practice prin studierea literaturii de specialitate, din care

acumulam cunoștințe teoretice în anumite probleme specifice, chiar și în afara medicinei legale. Cu mare interes studiam lucrările cu caracter aplicativ, descrierea unor cazuri excepționale și povățuitoare sau în care se reflecta istoricul dezvoltării medicinei legale etc. Atractive deveniseră lucrările medicilor legiști care au activat cândva pe plaiurile noastre, ca: L.A. Marovski, A.V. Gorceac-Cepurnovski, V.L. Kosovski, I.E. Varzari ș.a.

În mod deosebit trebuie evidențiată activitatea medico-legală a medicului L.A. Marovski, care a lucrat în Basarabia timp de 9 ani. În calitate de inspector al Upravei Medicale, el a organizat Societatea medicilor și farmaciștilor din Chișinău, fiind ales și primul președinte al acesteia. Drept exemplu de atitudine principială și obiectivitate științifică, de care dădea dovadă Marovski, ne servește expertiza cazului de moarte violentă a căpitanului de poliție Hajdeu.

La 11 iunie 1884, aproximativ la ora 6 dimineța, Hajdeu a fost găsit de poliție mort în apartamentul său, cu o plagă înjunghiată pe torace și o plagă pe cap, provocată prin arma de foc. De asasinat a fost bănuită sluga decedatului. Studiind minuțios acest caz, Marovski a concluzionat că este vorba de suicid. Cu această concluzie însă nu erau de acord unii experți, inclusiv E.F. Bellin, privat-docent la Universitatea din Harkov, care a supus-o criticii. Deși părerile experților la judecată erau diferite, jurații au fost nevoiți să-l îndreptățescă pe suspectat. Dar în baza hotărârii Departamentului Medical, privind asasinarea lui Hajdeu, sluga, totuși, a fost judecată la 14 ani de muncă silnică.

L. Marovski, fiind convins că dreptatea e de partea sa, a tradus toate materialele dosarului cu privire la moartea lui Hajdeu în limba germană și le-a expediat la Berlin, renumitului savant în medicina legală, profesorului Liman, care a confirmat concluziile făcute de Marovski. În același timp, profesorului Liman i s-a asociat și profesorul universitar

din Kiev F.F. Ergardt, ceea ce nu permitea interpretarea juridică a cazului.

În această situație, L. Marovski s-a adresat, pentru o hotărâre definitivă, Asociației medicilor din Odessa, în scopul de a iniția un demers către împăratul Rusiei, referitor la eliberarea acuzatului de moartea lui Hajdeu, care, considera el, a fost judecat fără dovadă. În ultimă instanță, concluzia lui Marovski a fost apreciată ca fiind corectă, iar bănuitul – eliberat de pedeapsă.

Cu timpul, am conștientizat că scopul principal al activității medico-legale constă în soluționarea problemelor de ordin medical, cu prezentarea de către organele de drept a unor concluzii obiective și argumentate științific, pentru a stabili adevărul socio-juridic, în demonstrarea legăturilor de cauzalitate dintre faptele antisociale și consecințele lor asupra victimelor agresate. Pe bună dreptate, rezultatele expertizelor medico-legale capătă o importanță reală, iar în anumite cazuri ele sunt decisive în descoperirea infracțiunilor comise împotriva sănătății și vieții omului. Adică, reprezintă procedeu fără de care normele juridice în ceea ce privește protejarea juridică a dreptului la viață și sănătate ar fi minimalizate. Se poate spune că medicina legală întotdeauna a fost un mijloc de protecție și consolidare a ordinii publice și un sprijin competent al organelor de drept.

Nu toți medicii vor să recunoască că obiectivele și metodele de cercetare, scopurile și sarcinile atribuite practicii medico-legale diferă esențial de principiile asistenței medicale acordate populației în instituțiile medico-sanitare publice. La acestea se poate adăuga și faptul că activitatea medico-legală se desfășoară în baza unor acte legislative, procedurale, normative și departamentale, care reglementează organizarea și efectuarea tuturor formelor de lucrări specifice, indică cerințele față de formularea concluziilor la caz, stipulează obligațiile și responsabilitatea specialiștilor etc.

Am pus accentul pe aceste momente, deoarece le consider importante. La prima vedere, s-ar părea că sunt bine cunoscute de toți, prin faptul că unele persoane, slab familiarizate cu specificul activității medico-legale, simplifică sau abordează incorect anumite informații cu caracter medical, astfel dăunând stabilirii obiective a evenimentului.

La orele practice cu studenții (1971)

De remarcat: majoritatea expertizelor medico-legale în crimele comise contra persoanei necesită o cercetare minuțioasă, individuală și complexă, o atitudine obiectivă și dezinteresată, iar specialistul trebuie să posede cunoștințe profunde în domeniu. Cu atât mai mult, cu cât aceste cerințe se referă la cazuri complicate, neordinare în care se derulează infracțiunea sau când, cu un anumit scop, se ascund anumite informații prețioase. Iată câteva exemple.

❖ În septembrie 1972, am participat în cadrul unei echipe de medici legiști la cercetarea cadavrului exhumat al cet. M., 20 ani, locuitor al sat. Volontiri, raionul Suvorov (actualul

Ștefan-Vodă), care la momentul morții făcea serviciul militar în or. Kerci, Crimeea. Acest caz a avut o largă rezonanță internațională, cu specific caracter politic din fosta URSS. Circumstanțele evenimentului au fost următoarele.

Soldatul M. exercita funcția de șofer al comandantului unei unități militare, însoțindu-l în timpul deplasărilor. În ziua de 16 iulie 1972, M. l-a dus cu mașina pe comandant la mare să se scalde. Pe mare se stabilise o furtună de 3-4 grade, cu valuri mari. Ambii au intrat și au ieșit de câteva ori cu bine din apă, dar, înainte de a se întoarce la unitatea militară, au hotărât să se mai scalde o dată, deși valurile erau mari. Comandantul a ieșit din apă și tot aștepta să iasă și soldatul, dar el nu mai apărea. A început să se îngrijoreze și a anunțat despre aceasta salvatorii și lucrătorii medicali. Au început căutările soldatului, corpul căruia a fost scos din apă peste câteva minute (!!!), fără semne de viață. Și totuși s-a purces la efectuarea intensă a respirației artificiale și a masajului extern al cordului. Lucrătorii medicali i-au introdus de câteva ori soluție de adrenalină intracardiac, îi fricționau corpul cu spirt, dar nu au izbutit să restabilească activitatea respiratorie și cardiovasculară. Decedatul a fost transportat în morga medico-legală militară din localitate.

La cercetarea cadavrului în morgă, medicul legist militar din or. Kerci a constatat câteva echimoze pe obraji, tâmples și pe fața antero-laterală a toracelui, leziuni punctiforme de injecții în regiunea cordului. La autopsie nu s-au depistat leziuni corporale sau procese patologice care puteau condiționa moartea; s-au constatat doar semne generale de asfixiere, caracteristice și pentru cazurile de înec. În sânge s-a depistat 0,4‰ de alcool etilic. În certificatul constatator al decesului cet. M., medicul a indicat: „Asfixie mecanică prin înec”. Cadavrul a fost pregătit pentru transportare la baștină.

La 20 iulie (a 4-a zi după moarte), sicriul cu corpul neînsuflit al soldatului M. a ajuns acasă. Ridicând capacul

sicriului, părinții și rudele au observat pe față și torace niște urme asemănătoare cu semnele de violență, produse în timpul procedurilor de reanimare, și semne de plăgi punctiforme (după injecții) în regiunea cordului, care au fost interpretate ca evidente semne de violență. Părinții au devenit ferm convinși că feciorul lor a fost maltratat și ucis din motive religioase (părinții și toate rudele făceau parte dintr-o sectă religioasă de baptiști-evangheliști). Decedatul a fost înmormântat la cimitirul din satul natal.

În scurt timp, părinții au scris o plângere asupra cazului de „ucidere” a feciorului pe motive religioase în perioada serviciului militar din Kerçi. La 1 august 1972, plângerea, în câteva exemplare, a fost expediată Biroului Politic, Procuraturii Generale și altor instanțe din fosta URSS, precum și în patru instanțe peste hotarele țării (ONU, Europa Liberă, câteva ziare din SUA), fiind publicată. Se crease o situație conflictuală de ordin politic și de mare anvergură, care discredita puterea sovietică (omor din motive religioase) etc. În plângere se cerea insistent anularea expertizei medico-legale primare a cadavrului din or. Kerçi și efectuarea unei cercetări repetate a cadavrului exhumat de către o comisie de experți dezinteresați în această cauză. Procuratura Generală a URSS a dat indicațiile respective asupra cazului.

Astfel, la 4 septembrie 1972, maiorul G., adjunctul procurorului militar al garnizoanei din Simferopol, emite ordonanța de efectuare a expertizei medico-legale a cadavrului exhumat al cet. M., 20 ani, înhumat în cimitirul din satul Volontiri, raionul Suvorov, poruncind efectuarea autopsiei următorilor specialiști: Vitali Tomilin, colonel, doctor habilitat în medicină, profesor universitar, expert principal al Ministerului Apărării al URSS (Moscova); Vladimir Sinelnikov, colonel, expert medico-legal principal al districtului militar Odessa; Gheorghe Baci, doctor în medicină, asistent la catedra medicină legală a Institutului de Medicină din Chișinău.

Specialiștii nominalizați, în prezența lui Alexei Siloci, tânărul șef de secție medico-legală a raionului Suvorov, la 7 septembrie 1972, între orele 14.00 și 17.00, au efectuat cercetarea cadavrului exhumat nemijlocit pe teritoriul cimitirului din satul Volontiri, de la care s-au prelevat probe pentru cercetări suplimentare de laborator, care au fost examinate în Moscova, Odessa și Chișinău. La autopsie au asistat rudele apropiate, primul secretar de partid, procurorul și comisarul raionului Suvorov. După finisarea tuturor cercetărilor de laborator și obținerea rezultatelor respective, m-am deplasat la Moscova, unde, împreună cu membrii comisiei nominalizate, am elaborat concluziile asupra cazului dat, prezentând răspunsuri la fiecare întrebare adresată spre soluționare. Rezultatele expertizei medico-legale au servit drept probe importante pentru stabilirea circumstanțelor și adevărului asupra cauzei morții soldatului M.

Autopsia soldatului M. după exhumare, efectuată de către comisia nominalizată (1972)

După exhumarea cadavrului cu prof. Vitali Tomilin

❖ Conform legislației în vigoare, în calitate de obiect de cercetare medico-legală pot servi informațiile cu caracter medical, incluse în dosarele penale și civile sau în documentele medicale prezentate de ordonator (foaia de observație a bolnavului staționar sau ambulator, procesele-verbale ale necropsiilor patomorfologice etc.), fără a se examina nemijlocit cadavrul sau persoana agresată. În cazurile date, calitatea perfectării documentelor medicale influențează în mare măsură obiectivitatea concluziilor medico-legale, iar acestea pot influența în mod direct asupra sentinței judecătorești, prin veridicitatea probelor prezentate. Drept exemplu poate servi următorul caz din practica mea.

Într-o zi de vară a anului 1972, pe la ora 22.00, într-un restaurant din or. Bender s-a început un conflict verbal între doi bărbați: unul de 28 ani (Ia.) și altul de 57 ani (B.). Pentru a nu deranja publicul, ambii au ieșit afară să se clarifice, însă

peste vreo 3-5 minute s-a reîntors numai tânărul, continuând să se distreze cu prietenii săi. Ceva mai târziu s-a aflat că în fața restaurantului a fost găsit un bărbat în vârstă, care zăcea pe asfalt, traumatizat la cap, și care a fost transportat cu ambulanța la spitalul din localitate. Ulterior s-a constatat că victima dată a fost operată la cap (trepanație) și a decedat la a patra zi de spitalizare. În lipsa medicului legist, autopsia cadavrului a fost efectuată de către medicul morfopatolog din Bender, care „stabilește” diagnosticul: „Traumă craniocerebrală cu fractura oaselor”.

În conformitate cu legile în vigoare, procesul-verbal al autopsiei morfopatologice a cet. B. a fost expediat la Biroul de Expertize Medico-Legale din Chișinău, pentru a formula răspunsuri la mai multe întrebări, principala fiind stabilirea mecanismului de producere a traumei craniocerebrale. În concluziile sale medicul legist M. a conchis că fracturile oaselor craniene în cazul dat s-au produs prin cădere și lovire cu capul de un suport dur (asfalt). Întrucât bănuitul și circumstanțele evenimentului au devenit cunoscute mai târziu, rudele și-au prezentat dezacordul privind concluziile medico-legale și au solicitat organelor de urmărire penală să expedieze materialele dosarului spre expertizare la Moscova.

Așa s-a întâmplat că dosarul respectiv a ajuns spre expertizare la Institutul Științific de Medicină Legală din Moscova în timpul când medicul legist M. se afla acolo la cursurile de perfecționare. Astfel, el a participat din nou la elaborarea concluziilor, prin care, automat, s-au confirmat cele elaborate în Chișinău asupra mecanismului de traumatizare a cet. B. Rudele scriau insistent în cele mai înalte instanțe despre fraudele care se comit la anchetarea acestui caz. Datorită acestor împrejurări, dosarul a fost transmis din nou pentru examinare la Procuratura Generală din republică și încredințat pentru cercetare unuia dintre cei mai competenți procurori antrenați la descoperirea celor mai grave crime.

Trecuse deja mai mult de doi ani, fără a se definitiva versiunea infrațiunii: ea a fost comisă sau persoana dată, în stare de ebrietate, a căzut și s-a lovit cu capul de asfalt? Cu astfel de întrebare consultativă mi s-a adresat procurorul N.C. Circumstanțele traumatizării și consecințele ei mi-au trezit interesul, deoarece cunoșteam de mulți ani caracterul lezional obținut prin modelarea experimentală a traumelor similare efectuate la Moscova. Pentru început, i-am recomandat procurorului să organizeze exhumarea cadavrului și cercetarea lui repetată. Peste 2-3 luni, împreună cu procurorul-criminalist M. Pohis și procurorul N.C., ne-am deplasat la Bender și, acolo la cimitir, am examinat cadavrul, luând capul integral pentru cercetări suplimentare.

După o prelucrare specială, pe craniul degresat s-a stabilit un orificiu (defect osos) de formă ovală (3,5×4 cm), situat izolat în porțiunea superioară a osului temporal și parțial pe cel parietal pe stânga, cu margini zimțate (postoperatorii), fără prelungiri suplimentare ale fracturii în alte regiuni ale craniului. Acest aspect morfologic al fracturii localizate pe craniu nu confirma mecanismul de producere a traumei, descris în concluziile precedente. Din acest motiv, i-am solicitat procurorului să prezinte fișa bolnavului de staționar în original și radiogramele craniului, efectuate la momentul spitalizării victimei, care până atunci nu fuseseră examinate de către comisiile de experți și care puteau servi drept ultima posibilitate de a concretiza mecanismul de traumatizare.

Peste un timp, procurorul a prezentat originalul fișei bolnavului de staționar și radiogramele craniului, efectuate la momentul internării în spital. Pe radiogramele prezentate se vizualiza clar o fractură înfundată a osului temporal pe stânga, pe un sector localizat cu dimensiunile de aproximativ 2,5×3 cm și multiple eschile osoase parțial deplasate în cavitatea craniană. Acest tablou de destrucție osoasă a demonstrat cu certitudine că traumatizarea s-a produs prin acțiunea unui

obiect contondent dur, cu o suprafață limitată de interacțiune, excluzându-se totodată posibilitatea formării fracturilor prin lovirea capului de un obiect cu o suprafață plată nelimitată, cum ar fi asfaltul drumului.

Concluziile mele au fost incluse în raportul de expertiză a cadavrului exhumat. Ele erau în contradicție cu multiplele expertize medico-legale în comisie pe acest caz și inconvenabile avocatului care apăra interesele bănuitului. Deci, apăruseră deja două concluzii contradictorii asupra evenimentului, care necesitau o verificare suplimentară. În mod oficial, dosarul a fost expediat din nou la Moscova, altei comisii de experți din cadrul Primului Institut de Medicină „I.M. Secenov”, la catedra profesorului A.P. Gromov. Concluziile echipei de specialiști asupra acestui caz au confirmat mecanismul traumei, prezentat în raportul de cercetare a cadavrului exhumat, și au exclus posibilitatea traumatizării prin lovire de un obiect dur, cu suprafața nelimitată de interacțiune.

Astfel, la ultima ședință de judecată, care a avut loc la Bender tocmai peste 3,5 ani de la eveniment, cu audierea medicului legist Gh.A. Savostin din Moscova, s-au stabilit adevăratele circumstanțe de traumatizare și mecanismul de producere a fracturii oaselor craniene. Bănuitul (Ia.) a fost nevoit să recunoască crima comisă, mărturisind că cet. B. a fost lovit o singură dată peste cap cu pumnalul îmbrăcat pe mână, după care a căzut pe asfalt în fața restaurantului, iar el s-a întors la prietenii săi, fără a bănuși că victima putea fi atât de grav traumatizată.

Situația stupidă în care a ajuns cercetarea acestei cauze penale se datorează unor acțiuni neglijente din activitatea medicilor. În primul rând, mă refer la descrierea fabuloasă a fracturii craniului de către medicul morfopatolog, care a obținut informația respectivă prin telefon (de la infirmieră), fără să asiste la autopsie. În al doilea rând, medicul legist a prezentat concluziile respective bazându-se doar pe descrierea

(incorectă) a fracturii din raportul autopsiei anatomopatologice, fără a solicita și examina foaia de observație a bolnavului staționar și radiogramele efectuate până la intervenția chirurgicală a bolnavului B. Aceste două momente importante au putut servi drept cauză a unei sentințe judecătorești greșite, iar infractorul să rămână nepedepsit pentru crima comisă.

❖ Alt caz se referă la fenomenul „reînvierii morților”, problemă care explică posibilitățile și factorii determinanți în restabilirea activității funcționale a organelor vitale. Evenimentul a avut loc la 1 martie 1998 (temperatura aerului era în jur de zero grade), când un tânăr de 30 ani a fost găsit la ora 06.00, fără semne de viață, pe scările primului etaj al blocului în care locuia. La ora 07.30, medicul legist a constatat moartea persoanei și cadavrul a fost transportat la morgă. La cererea insistentă a rudelor (una din ele – medic), eu am examinat suplimentar cadavrul în salonul de autopsie, începând cu ora 09.30, în prezența rudelor, a 4 medici legiști și 2 infirmieri-autopsieri.

S-a constatat: la palparea cadavrul este rece, lividitățile cadaverice sunt bine pronunțate, de culoare violaceu-întunecat, la digitopresiune dispar și se restabilesc peste 50 sec.; rigiditatea cadaverică – bine dezvoltată în toate grupele musculare; corneea – transparentă. **Suspecție a prezentat păstrarea formei rotunde a pupilei la comprimarea bilaterală a globului ocular.** Din aceste motive s-a purces la efectuarea unui masaj închis al cordului cu comprimări sincronice ale toracelui. Aproximativ peste 10 min. au apărut primele bătăi aritmice de cord, devenind peste un timp ritmice și bine recepționate auscultativ de către mai mulți medici; pulsul se determina bine pe vasele gâtului și pe antebrățe. Treptat, au început să dispară lividitățile cadaverice, tegumentele devenind palide. Rigiditatea musculară a dispărut în regiunea gâtului și pe membre. De urgență a fost chemată

echipă de asistență medicală. Activitatea cardiovasculară s-a menținut doar cca 35 minute, care treptat a început să diminueze, în lipsa respirației artificiale. Medicii de la salvare, care au sosit cu întârziere, au constatat instrumental moartea biologică a persoanei (la 10.25).

La autopsia medico-legală a cadavrului s-au depistat semne morfologice de moarte prin hipotermie (petele Vișnevski, Fabrikantov etc.). Concomitent, s-a constatat o fractură liniară a craniului cu hemoragii insulare epi- și subdurale. Microscopic s-a dovedit că trauma craniocerebrală avea o vechime de cca 3 zile până la deces. La cercetarea toxicologică s-a constatat 2,5‰ alcool etilic în sânge și 4,3‰ – în urină.

În cazul de față este vorba despre concurența hipotermiei, traumei craniocerebrale și intoxicației cu etanol. Acțiunea specifică a hipotermiei asupra organismului a făcut posibile păstrarea funcțiilor vitale ale organismului și restabilirea activității cardiovasculare, dar numai în cazul unei respirații artificiale suficiente și creării condițiilor optime de supraviețuire, chiar și peste 5 ore după constatarea morții la fața locului.

❖ Următorul caz confirmă cu certitudine caracterul decisiv al expertizei medico-legale, care a prezentat probe importante în stabilirea adevărului și descoperirea crimei.

Într-o localitate rurală, un bărbat și-a pus scopul să-și asasineze soția. La intrarea în beci a suspendat (invizibil) o sârmă (neizolată), introdusă în circuitul electric. Lungimea sârmei corespundea întocmai cu regiunea feței și gâtului soției sale. În seara acelei zile tragice, ambii luau masa la bucătărie, iar mai târziu, după ce s-a terminat vinul, soțul a rugat-o pe soție să coboare în beci după vin, motivând că el este foarte obosit. Nebănuind nimic, ca de obicei, soția a coborât pe scări și s-a atins cu gâtul de acea sârmă. Acolo a și fost găsită moartă. Până la sosirea ofițerului de urmărire penală, soțul a

deconectat sârma din circuit și a ascuns-o, comunicându-le organelor de drept că soția a decedat subit în beci. La autopsia medico-legală, cadavrul femeii a fost expediat în scopul stabilirii cauzei morții, fără a pune alte întrebări. La necropsie, medicul legist a suspectat modificări neobișnuite pe pielea gâtului și, pentru orice eventualitate, a expediat un sector de piele cu alte piese pentru cercetări histologice. Inițial, în certificatul de deces s-a indicat moarte prin insuficiență cardiovasculară acută. Ulterior, prin microscopie, s-a stabilit prezența mărcii electrice în regiunea gâtului, fapt prezentat procurorului, care a intentat un dosar penal. Mult timp soțul nega acțiunile de asasinare a soției, dar, în cele din urmă, a fost nevoit să recunoască incriminarea, datorită probelor incontestabile prezentate de medicul legist.

De menționat că în perioada anilor 1963–1985, cât am activat prin cumul în secția tanatologică, mă obișnuisem foarte mult cu colectivul Biroului de Expertize Medico-Legale și nici nu simțeam că sunt colaborator de bază al catedrei de medicină legală. Lucrul practic și întâlnirile la ședințele Societății Științifice m-au făcut să însușesc foarte bine specificul multilateral al activității medico-legale și să-i cunosc pe specialiștii din întreaga republică. Prețuiam mult relațiile profesionale și pur omenești cu Petru Maximov, medic-șef al Biroului de Expertize Medico-Legale și specialist principal al Ministerului Sănătății, cu renumiții medici legiști Fridrih Sigal, Grigore Bluvștein, Mihail Leonov, Margareta Kazarnovschi, Evelina Sadicov, Margareta Dubravschi ș.a. Am reușit să conlucrez și cu altă generație de medici-legiști, mai tineri și apropiați vârstei mele: Nicolae Nedbailov, Victor Denisov, Valentina Strutinschi, Vladimir Gaga, Andrei Dumitrașcu, fost coleg de facultate, care și astăzi activează în or. Reni.

Peste ani, pot constata că m-am încadrat în activitatea medico-legală practică odată cu începutul specializării prin subordinatură (1962) și se prelungește, cu mici întreruperi,

aproape jumate de secol. În această perioadă am efectuat cele mai diverse forme de examinări și expertize, de la cele mai simple până la foarte complicate. Cu timpul, am devenit unul dintre cei mai vechi exponenți ai serviciului medico-legal din RM, având fericita ocazie să fiu martorul ocular al schimbării câtorva generații de medici legiști, să cunosc părțile pozitive și negative ale fiecărei etape de dezvoltare în aspect practic și științific, începând cu anii postbelici.

Conducător al serviciului medico-legal din Moldova

La momentul organizării sale (1951), BEML enumera 55 de lucrători, dintre care doar 18 aveau studii medicale superioare; în 1970 – 115 colaboratori (67 medici), iar în 1985 – 259 state de funcții, inclusiv 91 de medici și farmaciști. Începând cu anul 1990, odată cu schimbările intervenite în societate, creșterea numărului de colaboratori s-a stopat, ba chiar începuse un proces de reducere a cadrelor (cu 48 unități). În schimb, creștea volumul tuturor formelor de activități medico-legale, concomitent cu majorarea complexității de executare a lucrărilor.

După destrămarea URSS, serviciul medico-legal din republică s-a pomenit într-o situație dificilă, motivul de bază la acel moment fiind încetarea dirijării organizatorice și metodice centralizate (din Moscova). Odată cu proclamarea Republicii Moldova ca stat independent și suveran (1991), au intervenit noi forme de administrare a serviciului, cu noi cerințe și obiective; au fost introduse schimbări în legile de bază ale statului, precum și în normele de drept, care contraveneau deja reglementărilor activității serviciului medico-legal. Apăruse o stringentă necesitate în elaborarea actelor normative autohtone, care să reglementeze toate formele activităților medico-legale, ceea ce trezea anumite

reproșuri atât din partea organelor de drept, cât și a Ministerului Sănătății.

În 1996, în calitate de șef al catedrei medicină legală, am înaintat unele propuneri cu privire la reorganizarea serviciului, în scopul optimizării activității medico-legale, care au fost aduse la cunoștința specialistului principal al MS, dl profesor universitar Gh. Botezatu, și medicului-șef al biroului, dl I. Cuvșinov, apoi prezentate Ministerului Sănătății. De la bun început s-a propus schimbarea denumirii instituției, care a fost discutată la 17 septembrie 1996 la Consiliul Colegial al M.S. Prin ordinul ministrului Sănătății, nr. 219 din 7.X.1996, denumirea „Biroul de Expertize Medico-Legale” este înlocuită cu „Centrul de Medicină Legală”.

În această perioadă de răscruce, eu am fost desemnat, prin transfer, în funcția de director al Centrului de Medicină Legală (14.07.1997). Mărturisesc cu toată responsabilitatea că am început activitatea în postura de conducător al serviciului medico-legal republican într-o perioadă de grea cumpănă pentru Republica Moldova. La acel moment, lipseau complet actele normative autohtone în domeniu; salariile colaboratorilor se rețineau câte 6-8 luni, ceea ce trezea revolte și proteste legitime în colectivul de muncă; unica clădire a instituției din mun. Chișinău se afla în stare deplorabilă, iar locurile de muncă nu corespundeau elementelor norme sanitaro-igienice; unica cameră frigorifică de păstrare a cadavrelor practic nu funcționa, iar spațiul ei nu corespundea necesităților reale de amplasare; aparatajul de laborator era uzat și învechit; salariile specialiștilor și alocațiile financiare pentru întreținerea instituției erau sub limita necesităților elementare; secțiile medico-legale teritoriale nu dispuneau de sedii etc. În astfel de condiții am fost învestit în funcția de director al CML. Mulți vor da uitării realizările modeste pe care le-am obținut, precum și aportul meu de zi cu zi.

Directorul CML în biroul de serviciu (1998)

La una din ședințele consiliului administrativ al CML (2000)

Imediat după fondarea Centrului de Medicină Legală și preluarea funcției de director, am început să lucrez intens asupra elaborării unui set întreg de acte normative autohtone, care reglementau diverse forme de activități. La prima etapă

(2–3 ani) de activitate, la perfectarea actelor normative m-a ajutat doar Alexandru Susanu, recent numit în funcția de vice-director. Inițial, s-au introdus anumite modificări în formele de dirijare a activității serviciului medico-legal. Au fost stabilite obligațiunile de serviciu ale directorului, vice-directorului, șefilor de secții medico-legale și ale altor subdiviziuni. Treptat, s-au consolidat relațiile și eforturile comune ale specialiștilor din ramură cu cele ale colaboratorilor catedrei medicină legală, în rezolvarea multor probleme importante. O parte din medicii practicieni calificați se încadrau în procesul pedagogic cu studenții, iar colaboratorii catedrei – în activitatea practică. Peste câțva timp, situația s-a ameliorat evident în toate formele de activitate: organizatorico-metodică, financiar-economică, de gospodărie, științifică, de pregătire a generației tinere de specialiști etc.

Deja la 10 octombrie 1997, prin ordinul ministrului Sănătății, nr. 239, se aprobă „Regulamentul Centrului de Medicină Legală”, în baza căruia CML devine o instituție medicală practico-științifică specializată bugetară de stat și baza clinică a USMF „Nicolae Testemițanu”. Instituția este menită să coordoneze activitatea tuturor secțiilor medico-legale din republică, să contribuie la ameliorarea calității asistenței medicale specializate prestate populației. Structura organizatorică a CML a fost elaborată în conformitate cu specificul activității, iar schema de încadrare a colaboratorilor se întocmește anual în baza normativelor aprobate pentru fiecare gen de activitate.

La 25.XII.1998, prin ordinul ministrului Sănătății, nr. 413, se aprobă normativele statelor de funcții pentru personalul medical al CML, elaborate și adaptate formelor de asistență medico-legală, care au intrat în vigoare începând cu 01.01.1999.

Un mare efort am depus la elaborarea noului „Regulament de apreciere a gradului de gravitate a

vătămarilor corporale”, pe care l-am prezentat instanțelor superioare respective spre aprobare încă în 1998. Implementarea acestui document s-a reținut până în 2003, în legătură cu tergiversarea implementării Codului de procedură penală și Codului penal ale Republicii Moldova.

În perioada anilor 1998–1999 s-a stabilit structura organizatorică a CML, s-a lucrat asupra elaborării unor documente importante de uz intern:

- Regulamentul intern de funcționare a CML (1998);
- Regulamentul expertizei medico-legale a cadavrului (24.02.1999);
- Regulamentul cu privire la primirea, înregistrarea, păstrarea și eliberarea cadavrelor în secțiile tanatologice (morgă) medico-legale din cadrul CML (24.02.1999);
- Normativele de state pentru personalul medical al CML (25.12.1999);
- Normativele-tip pentru expertize, examinări și investigații medico-legale (1999).

Au fost aprobate formularele-standard ale documentației medico-legale a CML de tip nou (31.03.1999) etc.

Fondarea CML a coincis cu o perioadă social-economică dificilă, cu diminuarea posibilităților bugetare alocate de stat pentru întreținerea serviciului medico-legal – toate acestea au impus readaptarea la noile condiții de activitate. În scopul acordării continue a serviciilor medico-legale populației la un nivel convenit și neadmiterii stopării unor forme de cercetări de laborator, s-a purces la acordarea unor servicii specializate contra plată. Aceste servicii se acordau în baza unui Regulament provizoriu „Cu privire la prestarea de către instituțiile medico-sanitare a unor servicii contra plată”, aprobat în comun de către Guvern, Ministerul Finanțelor și Ministerul Sănătății din RM la 15.06.1998.

În conformitate cu aceste directive, am emis ordinul nr. 46 din 30.07.1998, prin care, în toate subdiviziunile teritoriale și de laborator, s-a introdus prestarea unor servicii

medico-legale populației contra plată. Ordinul nominalizat prevedea modalitățile și prețurile stabilite pentru diferite forme de expertize medico-legale. De menționat că la primele etape ale implementării serviciilor medico-legale contra plată se atestau mai multe reproșuri din partea populației și a ordonatorilor de expertize, însă peste câțva timp toți s-au adaptat la noile condiții. Cele mai multe explicații în privința serviciilor contra plată trebuia să facă directorul instituției. Și nu întotdeauna cu emoții pozitive. Doar populația era obișnuită, pe parcursul anilor, că statul este obligat să facă totul fără plată, iar o altă atitudine în această privință se considera drept anormală și nelegitimă.

Ceva mai târziu, am elaborat alte acte normative:

- Cu privire la respectarea legislației în vigoare referitor la examinarea medico-legală și morfologică a cadavrelor în instituțiile medico-sanitare (ordinul MS din 10.08.2001);
- Cu privire la aprobarea formularelor de evidență medicală primară din instituțiile medicale (ordinul MS nr. 139 din 28.05.2002);
- Regulamentul cu privire la prestarea de către CML a unor servicii medico-legale contra plată, acumularea și utilizarea mijloacelor financiare extrabugetare speciale (ordinul MS din 20.12.2002);
- Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale (aprobat prin ordinul MS nr. 199 din 27.06.2003);
- Indicații metodice „Aprecierea medico-legală a gravității corporale în traumele craniocerebrale (aprobat prin ordinul MS nr. 157 din 30.05.2005).

E de menționat că elaborarea tuturor actelor normative și a regulamentelor în domeniu necesita nu numai specialiști pregătiți pentru această formă de activitate, dar și state de funcții prevăzute în acest scop, care în CML mulți ani la rând lipseau.

O altă problemă de mare valoare a fost integrarea de facto a limbii române în toate formele de studiu și activități din cadrul serviciului medico-legal. Spre regret, până atunci problema se afla într-o stare de somnolență profundă, inclusiv la catedră, fiind ignorată de mulți semeni și de unii conducători. Rivalii atâta și așteptau: comiterea unor greșeli în acest sens din partea mea, pentru a începe atacul bine chibzuit și cunoscut de mulți ani. A fost propus un sistem democratic, care se implementa cu răbdare, dar perseverent, fără a leza demnitatea persoanei și a întârâta spiritele. De menționat că implementarea limbii române nu a generat divergențe în colectiv. Acest lucru s-a început cu educarea și pregătirea cadrelor tinere (masteranzi, doctoranzi, rezidenți), cu studierea disciplinei în cadrul cursurilor de perfecționare, practicarea ei la atestarea profesională a medicilor, în prezentarea dărilor de seamă conform cerințelor stipulate etc.

Nu mai puțin important pentru modernizarea și eficientizarea tuturor formelor de activități (de ordin practic, instructiv-didactic, științific, analitico-statistic și economico-financiar) a fost procesul de computerizare globală a subdiviziunilor CML. Computerizarea a devenit condiția de bază în perfectarea și prezentarea tuturor documentelor solicitate, în selectarea și promovarea cadrelor.

Începând cu anul 1997, s-a reanimat organizarea seminarelor anuale de dare de seamă ale serviciului medico-legal, în cadrul cărora se analizau rezultatele tuturor formelor de activități efectuate în republică și se concretizau problemele care necesitau a fi rezolvate în următorul an. În anul 2007, la ședințele consiliului administrativ se discutau dările de seamă ale tuturor subdiviziunilor structurale, amplasate în municipiul Chișinău, ceea ce a dat posibilitatea ca în cadrul seminarelor republicane să fie abordate doar problemele cardinale din ramură.

La aniversarea a 80-a a fostului medic-șef al BEML
Petru Maximov (2002)

În cadrul seminarului anual de dare de seamă (2007)

În toamna anului 2001, „alergările” mele timp de 4 ani prin diferite instanțe, s-au încununat de succes: majorarea

salariilor medicilor legiști, fiind implementat coeficientul de prioritate 1,5, printr-o hotărâre de Guvern. Firește, cu timpul, colegii vor uita de acest lucru, realizat cu mari greutate.

Spre finele anului 2007, am conștientizat diversitatea realizărilor, în afara salarizării, intervenite pe parcursul ultimilor 10-11 ani de activitate în funcție de director:

- fondarea structural-organizatorică a CML ca instituție practico-științifică de sine stătătoare, cu statut republican neinfluențat ierarhic;
- elaborarea documentelor legislativ-normative și departamentale autohtone pe specialitate (inexistente până atunci);
- creșterea evidentă a rolului serviciului medico-legal pentru societate, ministere și alte ramuri ale medicinei (anterior erau numiți doar simpli autopsieri!);
- selectarea, pregătirea și promovarea tinerilor specialiști cu un nou mod de gândire civică, cunoscători ai limbilor moderne și informaticii, fermi și principiali în realizarea corectă a programului analitico-științific progresiv;
- crearea unui climat de toleranță reciprocă între colective, păstrând exigența și principialitatea în rezolvarea problemelor prioritare ș.a.

În pofida situației financiar-economice precare, s-au rezolvat multe probleme de ordin gospodăresc și s-au creat condiții decente de muncă: construcția anexei la morga din Chișinău și instalarea unui sistem frigorifer cu casete individuale pentru păstrarea cadavrelor (adus din Germania); înlocuirea sistemului frigorific învechit (instalat în 1986) din localul comun de păstrare a cadavrelor; schimbarea apeductului și sistemului de încălzire centralizată în clădirea CML; reconstrucția și amenajarea sălii festive; procurarea a trei automobile, utilajului medical, computerelor etc.

În momentul desemnării mele în postura de director al CML (1997) cunoșteam deja principiile progresive de reorganizare a serviciului medico-legal din Belarus, apreciat

de mulți specialiști ca fiind cel mai eficient din fosta URSS. Despre acest sistem de organizare a serviciului medico-legal am comunicat de repetate ori Ministerului Sănătății, fără a primi vreun răspuns. Mai târziu, m-am adresat (în scris) președintelui RM dl Petru Lucinschi, președintelui Parlamentului Dumitru Diacov, vicepreședintelui parlamentului Vadim Mișin și prim-vice ministrului RM Valerian Cristea. În 2002, situația din CML a fost audiată în cadrul comisiei parlamentului, condusă de dna Lidia Guțu, la care a participat și șefa comisiei parlamentare Maria Postoico. La această ședință, împreună cu prim-vice ministrul Sănătății Gheorghe Țurcanu, am abordat încă o dată problema în cauză. Ulterior, am discutat situația în ramură personal cu domnia Vadim Mișin și Valerian Cristea, în prezența dlui Nicolae Frunză, reprezentant al MS. Spre regret, am obținut doar un consimțământ verbal.

În octombrie 2008, am avut ocazia să mă conving de reorganizarea benefică a serviciului medico-legal din Belarus, fiind participant la prima ședință interstatală a Comitetului de Coordonare Metodică a problemelor medico-legale din CSI, care a avut loc la Minsk.

În funcția de director al CML, în perioada anilor 1997-2008, am avut onoarea să lucrez (mai bine zis, să fiu condus), cu 6 miniștri ai Sănătății din Republica Moldova: Mihai Magdei, Eugen Gladun, Vasile Parasca, Andrei Gherman, Valerian Revenco, Ion Ababii. Relațiile personale și de serviciu cu toți miniștrii au fost foarte bune, dar cu un modest suport financiar alocat pentru necesitățile serviciului. Am fost nevoit să mă bazez pe posibilitățile instituției și pe munca mea – asiduă, de zi cu zi.

Am suferit mult, ani la rând, din cauza atitudinii nepăsătoare a statului față de serviciul medico-legal, care prezintă valoroase probe organelor de drept, pentru demonstrarea și descoperirea crimelor comise contra vieții și sănătății omului. Instanțele superioare solicitau, de regulă,

doar dări de seamă, explicații, informații, proiecte și avize, fără să reacționeze la cerințele noastre, ce țineau de asigurarea cu aparataj de laborator, crearea condițiilor elementare de lucru în secțiile medico-legale teritoriale, deoarece fiecare medic legist îndeplinește un volum de lucru ce depășește de 2-3 ori normativele respective.

Cine știe cum derulau lucrurile și care era soarta mea profesională de mai departe, dacă în anul 1987 acceptam insistentele propuneri ale prof. Gh. Botezatu de a participa la concursul pentru suplinirea postului de medic-șef al Biroului de Expertize Medico-Legale (actualul Centru), după demisionarea domnului Petru Maximov. Ultimul îl recomanda în această funcție pe Veaceslav Zazulin, iar prof. Gh. Botezatu nu susținea candidatura lui Stanislav Ungurean, care de asemenea pretindea la acest post. Eu, însă, am refuzat propunerea de a mă reîntoarce, în mare măsură din stima față de rectorul Universității Pedagogice „Ion Creangă” (dl Ion Borșevici), alt motiv fiind salariul mai mare al unui profesor universitar, care pe atunci mă satisfăcea.

În linii generale, vreau să accentuez că atunci când am demisionat din funcția de director al CML, nu am lăsat serviciul medico-legal într-o situație deplorabilă; ascensiunea activității de muncă a fost vizibilă atât pentru colectiv, cât și pentru instanțele ierarhic superioare. Despre aceasta ne mărturisește și înalta apreciere a activității mele de către ministrul Sănătății. Însă mai este mult de făcut: de adaptat toată activitatea la nivelul contemporan, asigurarea cu cadre tinere de specialiști devotați serviciului medico-legal ș.a.

Cred în capacitățile noului director, dl Andrei Pădure, care va duce cu succes ștafeta serviciului.

Cuvântarea mea la ședința Comitetului de Coordonare Metodică pe probleme medico-legale din CSI (Minsk, 2008)

La pauză (de la dreapta): A. Pădure (Chișinău), V. Jarov (Moscova), V. Burcinski (Kiev), E.Tucic (Moscova), Gh. Baciuc (Chișinău), N. Edelev (Nijni Novgorod), Iu. A. Gusakov (Minsk), V.P. Novoseolov (Novosibirsk).

După o discuție colegială asupra unui caz de exhumare.
De la stânga: Derrick Pounder (Marea Britanie);
A. Pădure, directorul CML; eu și Vitalie (traducătorul)

ÎNAINTAȘII, DASCĂLII ȘI PRIETENII

Dacă nu ai în preajmă oameni înțelepți, ești orfan și sărac, deoarece nu ai de la cine învăța și cui te închina. Dacă nu ai prieteni, ești singuratic și neprotejat la greu. Biblia ne învață: „Nu-ți făuri idol”, însă omul este fericit atunci când are persoane de încredere, cu care poate să-și împartă durerea și bucuria, necazul și succesul.

Înaintașii neamului

Foarte mulți dintre conașionalii noștri nici nu-și imaginează despre trecutul glorios al străbunilor de la care ne tragem. În acest context, Nicolae Dabija scria („Moldova Socialistă” din 10.06.1990) că renumitul istoric Iordanes spunea despre strămoșii noștri – geții – că aveau legi scrise, după care se conduceau în viață zi de zi.

Lorin Cantemir, Ana Diaconescu și Gabriel Chiriac scriu („Literatura și Arta”, nr. 28, 2006): „...Bogăția Daciei a fost în interdependență cu realizările deosebite, pe care le putem numi tehnice și științifice, ale dacilor, realizări de altfel cunoscute. Dintre acestea menționăm: Zidul de apărare („murus dacicus”); Plugul dacic – probabil, inventat în prima jumătate a secolului IV î.Hr.; Scrierea pictografică; Calendarul dacic de 365 zile pentru un an și care reflectă cunoștințe avansate de astronomie”.

Tot această publicație relatează că medicii daci cunoșteau anatomia și practicau chirurgia, efectuau chiar și trepanații craniene. Farmacopeea dacică era deosebit de avansată. Unele plante erau folosite drept medicamente terapeutice, iar altele – în calitate de preparate anestezice. Autorii evidențiază trei motive principale, care i-au determinat pe romani să înceapă războaiele de cucerire a Daciei: 1) imensele bogății materiale, care trebuiau „luate” și exploatare în continuare; 2) implicarea dacilor în politica internă a romanilor; 3) incursiunile militare ale dacilor în provinciile ocupate de romani.

În jurul anului 70 î.Hr. iminența pericolului roman determină unificarea geto-dacilor și crearea primului stat centralizat sub conducerea regelui Burebista (82–44 î.Hr.). După moartea acestuia, statul se destramă. Regele Decebal (87–106 d.Hr.) din nou realizează o unificare a populației geto-dacice. A condus două războaie (101–102 și 105–106 d.Hr.) de apărare în fața romanilor, a întărit cetățile și armata.

După ocuparea Daciei de către romani, începe constituirea Daciei romane. Teritoriile de azi ale Țării Moldovei erau pe atunci partea de nord a Imperiului Roman, unde în curând au fost zidite Valurile lui Traian, pentru stăvilirea invaziilor triburilor nomade de la Răsărit.

Florin Constantiniu în cunoscuta sa carte „O istorie sinceră a poporului român” (București, 1997) scrie: „Superioritatea categorică a civilizației romane față de cea geto-dacă și-a spus cuvântul; ea s-a impus în spațiul carpato-danubian, a romanizat pe băștinași și a făcut din geto-daci, mai întâi, romani, apoi romanici și, în cele din urmă, români”.

Se știe că, din sec. XIV până în sec. XIX, reprezentanții poporului nostru au viețuit în trei mari principate – Țara Românească, Moldova și Transilvania. În 1812 o mare parte din teritoriul Moldovei este anexat la Rusia, numindu-l gubernia Basarabia. Pe acest teritoriu s-au introdus și funcționau legile existente în Imperiul Rus. Este cunoscut și faptul că în 1867, regimul țarist interzice studierea limbii române în școlile din Basarabia. În 1918, gubernia Basarabia este proclamată Republică Democratică Moldovenească și în scurt timp aderă la patria-mamă. În 1940 are loc o altă anexare, deja la fosta URSS, în calitate de republică unională, dar unele teritorii din nordul și sudul republicii nu au fost incluse în componența republicii.

Într-un dialog cu cunoscutul publicist Ion Stici („Literatura și Arta”, 20.03.2008), academicianul Gheorghe Ghidirim, pe bună dreptate, spunea: „Națiunea noastră, în aspect istoric, cu siguranță nu este în drept să se plângă de lipsa potențialului intelectual, care din toate timpurile prezintă fruntea fiecărei țări”. Într-adevăr, cum poți să nu te mândrești cu astfel de personalități notorii ale neamului: Ștefan cel Mare, Dimitrie Cantemir, Petru Movilă, Nicolae Milescu Spătaru, Gavriil Bănulescu-Bodoni, Mihai Eminescu, Alexei Mateevici, Pan Halippa, Eugen Coșeriu ș.a.? Scoaterea din anonimat a înaintașilor noștri și familiarizarea

contemporanilor, dar mai cu seamă a generației în creștere, cu faptele lor glorioase sunt o datorie civică a fiecăruia dintre noi. Este inadmisibil să nu cunoști valorile și tradițiile poporului din care faci parte.

Noi, urmașii lui **Ștefan cel Mare**, suntem obligați să cunoaștem poruncile lui înțelepte, care și azi sunt vrednice de urmat:

- *Cine vrea să fie cu adevărat liber trebuie să învețe a spune adevărul, pentru că adevărul întreg înseamnă libertate deplină.*
- *Este mult mai de folos să ai un prieten care să te critice, decât zece care să te laude.*
- *În luptă nu te avânta când nu ești pătruns că dreptatea ți se cuvine.*
- *Nu nedreptăți, că nedreptatea te va nimici.*
- *Nu strica ceea ce nu poți face.*
- *Nici o forță nu-i mai mare decât tinerețea.*

O mare personalitate a fost teologul **Petru Movilă** (1596–1647), fiul voievodului Simion Movilă, Mitropolit al Kievului (1632), fondator al tipografiei de la Pecerska Lavra și al Colegiului Kievo-Movilean (1631), transformat ulterior în Academie. A contribuit la renașterea culturii moldovenești, la deschiderea primei tipografii moldovenești din Iași (1642).

Un alt înaintaș al neamului a fost domnitorul Moldovei **Dimitrie Cantemir** (1673–1723), savant cu erudiție enciclopedică. P.P. Panaïtescu în cartea sa „Viața și opera lui Dimitrie Cantemir” (1958) scrie: „A fost unul dintre oamenii de cultură completă: istoric, geograf, filozof, orientalist, cunoscător al problemelor de teologie, inovator în muzică, amator de artă, avea pretenții de specialist în fizică și matematică”.

În afară de aceste cunoștințe, D. Cantemir a studiat medicina la Academia Patriarhiei Ortodoxe din Constantinopol, urmând apoi cursurile susținute de Alexandru Mavrocordat. Cunoștea bine anatomia omului. Într-o scrisoare

din 23 noiembrie 1719, D. Cantemir solicită de la țarul rus Petru I învoirea să-și perfecționeze cunoștințele în domeniul anatomiei la prima școală de medicină din Moscova, unde se efectua disecția cadavrelor și se pregăteau preparate din organele cadaverice pentru muzeul anatomic.

Dimitrie Cantemir aborda cu mult mai corect decât contemporanii săi funcționarea sistemelor de organe la om, integrând particularitățile structurale cu cele funcționale. El definea agonia ca luptă a sufletului cu trupul în „ceasul morții” și recomanda ca mortul să nu fie îngropat trei zile, deoarece, „cuprins de leșin”, riscă să fie îngropat de viu. În lucrările lui Dimitrie Cantemir întâlnim și referințe la cercetările pe cadavre, în care se arăta că „domnitorii, după ce mureau, erau îmbălsămați cu mirodenii”. În viziunea lui, natura se dezvoltă conform legilor sale interne, iar la baza cunoașterii lumii se află senzația și rațiunea. Societatea, ca și natura, se dezvoltă în corespundere cu anumite legi. El concepea dezvoltarea istorică ca o evoluție ciclică și se străduia să stabilească cauzele fenomenelor istorice.

În 1714, Dimitrie Cantemir a fost ales membru al Academiei din Berlin, la cererea căreia a scris lucrarea *Descriptio Moldaviae*, în care analizează unele prevederi din *Pravilele* lui Vasile Lupu, tipărite în 1646 la Iași (la Mănăstirea „Trei Ierarhi”), sub supravegherea Mitropolitului Varlaam. Este cunoscut că *Pravilele* menționate au un conținut mai mult medico-legal și juridic. În continuare, D. Cantemir arată că această legiuire reprezintă o traducere a textului grecesc al lui Eustratie, text care, la rândul său, era copiat după textul în limba latină al juristului Prosper Farinaci și tipărit la Venezia între anii 1609 și 1614. Totodată, este evident faptul că Vasile Lupu a adăugat la legea tradusă elemente din obiceiurile pământului (neamului) nostru!

Nicolae Milescu-Spătaru (1636–1708) a fost un mare cărturar moldovean, autor al multor lucrări științifice valoroase, inclusiv în domeniul istoriei, geografiei și

etnografiei. Stabilit cu traiul în Rusia (1671), a ocupat importante posturi diplomatice.

Marii cărturari ai neamului **Grigore Ureche** și **Miron Costin** au fost printre primii în Europa care au scris studii despre graiul matern. Ideile lor cu privire la originea romanică și la unitatea lingvistică sunt valabile și în zilele noastre. Miron Costin este acela care, în 1694, scrie despre autopsia lui Gheorghe Duca (efectuată la Lvov), care a fost înmormântat (1685) la Mănăstirea Cetățuia din Iași.

Dintre cei mai cărturari oameni din Țara Moldovei, în a doua jumătate a secolului XVIII, face parte și episcopul Eparhiei din Hotin **Anfilohie Hotineanul** (născut în 1730), autor a mai multor lucrări cu caracter educațional-științific. Există amintiri despre o lucrare inedită, datată cu 10 aprilie 1796, care reprezintă nu altceva decât un manual de botanică, zoologie, anatomie și fiziologie. În acest manuscris, A. Hotineanul descrie structura corpului omenesc din punct de vedere funcțional, evidențiază nervii motori și senzitivi la prezentarea sistemului nervos periferic.

Oare trebuie dat uitării medicul **Nicolae Sklifosofski** (1836–1904), născut pe plaiurile noastre, în satul Dubăsarii Vechi, unde și astăzi mulți oameni poartă numele de Sclifos, de la care, posibil, și se trage Sklifosovski. Mult mai târziu, el a devenit un chirurg de excepție în Rusia. Alt reprezentant este academicianul **Nicolae Strajesco** (1876–1952), născut la Odessa. Tatăl său, Dumitru, a fost fiul lui Gheorghe din satul Verejeni, jud. Orhei. Nicolae Strajesco a absolvit facultatea de medicină din Kiev și a devenit un mare medic terapeut, care a activat în Ucraina.

Ștefan Ciobanu (1883–1950), născut în satul Talmaz, județul Tighina, a absolvit gimnaziul nr.1 din Chișinău, apoi Universitatea din Kiev (1911). În 1918 devine membru titular al Academiei Române, iar în 1940 – ministru al Cultelor și Artei. În 1925 publică lucrarea „Chișinăul” – o schiță istorică a orașului.

Pan Halippa (1883–1979), născut în satul Cubolta din apropierea Bălțiului, practic pământean al meu, a fost un înflăcărat patriot al Basarabiei, deputat, vicepreședinte și președinte al „Sfatului Țării”; a votat în 1918 unirea Basarabiei cu România; Ministru al Basarabiei (1919–1920) cu sediul în Chișinău; membru corespondent al Academiei de Științe din România.

Clădirea Ministerului Basarabiei
(actualul Muzeu de arte plastice)

În prima jumătate a secolului XX, pe meleagurile noastre moldave s-au născut mulți oameni excepționali, minți lucide și patrioți înflăcărați. Mă mândresc că sunt contemporanul lor și mă bucur că i-am cunoscut personal pe cei mai progresivi dintre ei: renumitul medic Nicolae Testemițanu; marele poet Grigore Vieru; savanții cu renume, academicienii: Sergiu Rădăuțanu, Nicolae Corlăteanu, Boris Melnic, Andrei Andrieș; talentații artiști Nicolae Sulac, Emil Loteanu, Mihai Volontir, Eugen Doga; renumitul om de stat

Anatol Corobceanu; parlamentarii Ion Vatamanu, Lidia Istrati, Ion Prisacari și mulți alții.

Pentru mine este o datorie civică să elucidez câteva episoade semnificative în relațiile cu marele medic, savant și neîntrecut organizator al sistemului de sănătate publică, care a fost **Nicolae Testemițanu** (1927–1986).

Fericita ocazie de a-l cunoaște pe Nicolae Testemițanu am avut-o în decembrie 1957, când deținea funcția de medic-șef al Spitalului Clinic Republican din Chișinău. Către Domnia Sa m-am adresat cu rugămintea de a fi angajat la serviciu, prin cumul, în calitate de felcer. I-am declarat că sunt absolvent al Școlii de Felceri și Moașe din Bălți (1954), până la armată am îndeplinit funcția de șef al punctului medical din satul Răcăria, raionul Râșcani, iar actualmente sunt student la anul I, facultatea medicină generală a Institutului de Medicină din Chișinău. După o scurtă discuție mi-a recomandat să revin după un anumit timp.

Fiind student deja la anul II de facultate (martie, 1959), a devenit cunoscut faptul că tânărul doctor în medicină, fostul medic-șef al Spitalului Clinic Republican Nicolae Testemițanu este numit în postul de rector al Institutului de Medicină. Am memorizat marea bucurie a studenților, care vorbeau cu mândrie despre calitățile organizatorice, nesecata energie, sociabilitatea și exigența Domniei Sale. Se accentua că în institut el fusese un lider excepțional al tineretului, că-i un om simplu și foarte capabil. Justa apreciere a studenților

s-a confirmat cu prisosință pe parcursul anilor, la exercitarea diferitor funcții de conducere.

În vara anului 1959, eu am fost angajat la serviciu în calitate de felcer de gardă în secția traumatologie a SCR, care pe atunci era condusă de Larisa Iacuin, viitor profesor universitar. Tocmai în această secție, adesea îl întâlneam pe rectorul și traumatologul Nicolae Testemițanu, fiind însoțit de tinerii specialiști în traumatologie: Ion Marin (viitor profesor universitar, șef catedră), Petru Pulbere (conferențiar), Constantin Cozub (conferențiar), medicul practician Iurie Jila ș.a. Timp de mai mulți ani am observat modul de adresare, neobișnuit de cald, al medicului Nicolae Testemițanu față de bolnavi, cărora le alina durerea și le întărea credința în însănătoșire.

Una dintre primele întâlniri cu pedagogul Nicolae Testemițanu am avut-o în cadrul examenului de chirurgie generală din primăvara anului 1960. Surprinzătoare a fost adresarea Domniei Sale către studenții grupei din care făceam parte: *Cine dorește să răspundă în limba noastră?* Eu am fost printre primii care au răspuns afirmativ. Înainte de a răspunde la bilet, dumnealui m-a întrebat pe scurt de unde-s de baștină și cine sunt, dacă, întâmplător, părinții mei nu sunt lucrători medicali, odată ce cunosc limbajul specific ramurii medicale. Am mărturisit că părinții mei sunt oameni simpli, dar am avut norocul să învăț la Școala de Felceri și Moașe din orașul natal, unde anumite discipline ni s-au predat în limba maternă, de către unii pedagogi băștinași. Apoi mi-a mărturisit că și el și-a făcut studiile la Bălți și că-și aduce aminte cu nostalgie de acest oraș. Examenul s-a desfășurat în condiții descătuseate și povățuitoare, iar eu am conchis că domnul rector este și un pedagog și psiholog iscusit, dotat polivalent și cu o atitudine grijulie față de generația tânără. Aceste calități s-au manifestat din plin în relațiile cu activul organizațiilor comsomoliste și sindicală ale institutului, dând dovadă de principialitate și fermitate, perseverență și

obiectivitate, delicatețe și bunăvoință. Era un om fără orgoliu și dictat administrativ. Este important de menționat că domnul rector se afla permanent printre studenți, nu doar la adunările și festivitățile oficiale. Domnia Sa era prezent și la bine, și la rău; adesea găsea posibilități să viziteze studenții la locul de trai, să asiste în calitate de supporter la diferite competiții sportive, încurajându-i și susținându-i pe participanți. Pentru comportamentul și calitățile sale, era simpatizat și stimat de tineretul studios.

Istoria învățământului medical superior din Republica Moldova ar fi incompletă fără aportul multilateral și benefic al savantului Nicolae Testemițanu. Aceasta se referă, în special, la problema selectării și pregătirii chibzuite a cadrelor tinere de specialiști la toate disciplinele medicale. Domnia Sa a fost cel care m-a promovat la studiile postuniversitare prin doctorat. Îmi amintesc cu recunoștință discuția cu domnul rector, care avu loc la începutul anului de studii 1962–1963 și în cadrul căreia mi s-a propus continuarea studiilor prin doctorat la câteva catedre cu profil teoretic. Dintre disciplinele enumerate eu am dat preferință medicinei legale. Grație acestei propuneri, s-a cristalizat viitoarea mea activitate profesională.

Pot afirma cu certitudine că Nicolae Testemițanu a fost un om creator, un mare promotor al pregătirii multor generații de cadre medicale naționale de înaltă calificare. Studenții și tinerii doctoranzi erau fascinați de iscusința dumnealui în abordarea problemelor privind pregătirea cadrelor tinere de medici și pedagogi, de atitudinea patriotică față de tot ce era progresiv, de valorificarea și propagarea culturii naționale și a profesiei de lucrător medical. A fost un om care emana căldură sufletească; era în stare să te asculte atent și receptiv la nevoie; în discuții te predispunea la sinceritate, fără să simți presiunea autorității sale. Avea o modalitate de înviat în rezolvarea oricărei probleme. Este de neuitat întâlnirea doctoranzilor-medici cu Sergiu Rădăuțanu, rectorul

Institutului Politehnic de atunci, viitor academician, renumit savant și om de stat, în cadrul căreia Nicolae Testemițanu, amplu și foarte expresiv, s-a referit la necesitatea perfecționării sistemului de pregătire a cadrelor de medici, la colaborarea largă cu savanții prestigioaselor centre universitare din alte regiuni ale URSS și la implementarea metodelor contemporane de diagnosticare și tratament în practica instituțiilor medicale din republica noastră. Adresându-se nouă, el și-a expus dorința și speranța că mulți dintre cei prezenți, prin muncă asiduă, vor deveni specialiști de vază în ramura respectivă și savanți care vor onora Alma Mater.

Cu Nicolae Testemițanu în calitate de savant, șef al catedrei de traumatologie am avut ocazia să mă întâlnesc la începutul anului 1967, la ședința în cadrul căreia s-a discutat și s-a prezentat avizul asupra tezei mele de doctor în științe medicale. În final, recapitulând rezultatele dezbatelor, dumnealui, în funcție de președinte al ședinței, șef al catedrei nominalizate, a dat dovadă de vaste și multilaterale cunoștințe, iar tonalitatea și expresiile binevoitoare mi-au rămas în memorie până în prezent.

Un capitol aparte îl constituie comportamentul dlui Nicolae Testemițanu, aflat deja în postul de ministru al Sănătății, față de evenimentul tragic din martie 1967 – agravarea sănătății și decesul soției mele. Pe parcursul întregii perioade, Domnia Sa a controlat personal situația, organizând consultații ale specialiștilor de vază din republică și din Moscova. Pentru astfel de atitudine omenească familia mea îi rămâne veșnic datoare și recunoscătoare.

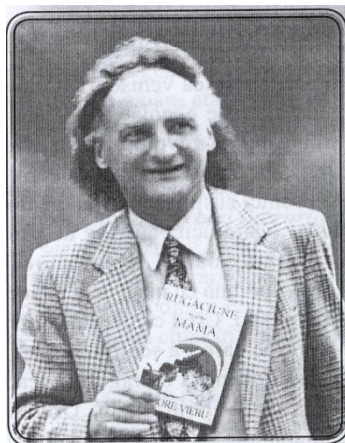
Ultima întâlnire cu Nicolae Testemițanu am avut-o în iunie 1985 în biroul său de serviciu la catedră. Scopul vizitei mele a fost propunerea de angajare la Institutul Pedagogic „Ion Creangă”, unde deja susținusem concursul, iar în zilele apropiate trebuia să depun cerere de eliberare de la serviciu. În cadrul convorbirii i-am spus că avusem oferte de a ocupa

postul de șef catedră medicină legală în alte orașe, inclusiv Odessa, însă nu m-am hotărât să plec, considerând că în străinătate nimeni nu te așteaptă. După o scurtă pauză, dumnealui a declarat: „Nu e bine să pleci. Noi avem nevoie de dumneata. Dar nu înțeleg: de ce te țin asistent cu diplomă de doctor habilitat la mână și nu te invită să-ți propună ceva? Pentru mine, ca conducător, așa ceva este o mare rușine”. La despărțire mi-a spus: „Cu timpul, totul se va rezolva. Te vei întoarce neapărat la noi și vom lucra încă împreună”.

Mărturisesc că, prin comportamentul și atitudinea binevoitoare față de oameni, Nicolae Testemițanu și-a demonstrat cu prisosință calitățile excepționale de pedagog, savant și conducător experimentat. Posedând o principialitate sănătoasă, cu elemente de patriotism și destin de a sluji poporului, el a devenit prin excelență un simbol al comunității medicale autohtone și chiar al națiunii noastre. Se poate adăuga că neobositul Nicolae Testemițanu făcea totul cu siguranță, dispunea de un izvor nesecat de inspirație – calități ce l-au făcut celebru și Om de excepție în timpul vieții. Domnia Sa a pus piatra de temelie la pregătirea cadrelor de medici și este greu de imaginat istoria dezvoltării sistemului de ocrotire a sănătății în Republica Moldova fără contribuția lui făuritoare. Mulți dintre noi am fost martorii manifestării demnității sale de bărbat neînfricat atunci când a părăsit postul de ministru al Sănătății. Conștientizând foarte bine reproșurile neîntemeiate, el a găsit putere de caracter să-și păstreze verticalitatea de om cinstit, simplu și deschis oamenilor, fără să-și trădeze prietenii și colegii.

Se poate spune că profesorul universitar Nicolae Testemițanu, laureat al Premiului de Stat al RM, a strălucit asemenea unui astru pentru contemporanii săi și a rămas în memoria multor generații de medici, iar pentru colegi și discipoli a fost un exemplu de slujire poporului. Din mai multe considerente, pot să afirm cu siguranță că Nicolae Testemițanu a fost și va rămâne o personalitate notorie, cu

merite deosebite și har de la bunul Dumnezeu; a făcut parte din cohorta iluștrilor înaintași ai neamului, care au lăsat o amprentă deosebit de valoroasă în istoria și cultura națională.

Pe marele poet **Grigore Vieru** (1935–2009) l-am cunoscut încă pe când el era în ultimul an la Institutul Pedagogic din Chișinău, iar eu devenisem student la medicină. Era un tânăr reținut la vorbă, chibzuit și permanent îngândurat. Cunoștii îl caracterizau ca băiat deștept, poet începător și promițător. Cu el nu am fost prieten, dar deveniserăm buni cunoscuți.

La începutul anilor 80 ai secolului XX Gr. Vieru se afirmă drept unul dintre cei mai talentați poeți, și nu numai în republica noastră. Mai târziu, operele sale au fost apreciate la justa lor valoare, iar el a devenit unul dintre cei mai cunoscuți poeți din spațiul românității, concurând doar cu marele Mihai Eminescu. Toată activitatea sa e pătrunsă de dragoste față de țară, mamă, neam, copii. El a fost, este și va rămâne un Om și un Poet incomparabil.

Ultima întâlnire cu Grigore Vieru am avut-o în august 2008, în incinta Institutului de Neurologie și Neurochirurgie, unde se afla la tratament. Mi-a mărturisit că își păstrează bine potențialul de creație, însă sănătatea îl dă puțin de sminteală, mai cu seamă după acțiunea unor factori stresanți.

Cu mare întristare am aflat despre accidentul stupid pe care l-a suportat poetul în noaptea de 15 ianuarie 2009, dar și mai mare durere mi-a adus vestea despre decesul survenit peste câteva zile după acel eveniment tragic. Am avut senzația că s-a stins o stea pe cer, că am rămas orfani, pierzându-l pe cel mai mare patriot și cântăreț al neamului,

cel care, grijuliu și foarte insistent, a protejat limba noastră cea română de impurificatori și mancurți.

Cunoaștem că, pe parcursul mai multor ani, marele poet a fost maltratată spiritual, dar el niciodată nu s-a lăsat învins, și-a păstrat verticalitatea și crezul. Este foarte greu să vorbești de Grigore Vieru la trecut, dar sunt convins că tezaurul literar și civic, pe care ni l-a lăsat, va rămâne nemuritor în amintirea viitoarelor generații.

În ziua de Bobotează (20 ianuarie 2009), când l-am petrecut în ultimul drum pe marele Om, Patriot și Poet, m-am convins că Grigore Vieru a fost un geniu al scrisului și va rămâne în continuare iubit de popor. Știu bine că și cei care au păcătuțit cândva în fața lui îl vor aprecia și își vor regreta faptele nedemne. Această încredere a mea a fost confirmată de miile de oameni care și-au luat rămas-bun de la marele compatriot.

M-a impresionat profund expresia neobișnuită a lui Mihai Salcuțan (L.A.), scrisă în ziua parastasului de 9 zile de la plecarea în veșnicie a lui Grigore Vieru, numindu-l *Poetul Nemuririi Noastre*. În viziunea mea, este o apreciere foarte corectă.

Consider că în momentele cruciale oricare națiune are cea mai mare nevoie de personalități mari, capabile să o scoată din impas. Este evident că pe meleagurile noastre strămoșești au fost, sunt și neapărat se vor naște multe personalități lucide, apte să contribuie la promovarea celor mai mari valori intelectuale și sociale ale poporului. Odată cu trecerea anilor, meditez tot mai mult asupra problemelor seculare: Care este cauza eșecurilor neamului nostru? De ce pierdem rarele momente istorice de a nu rămâne înstrăinați? Cât de profund au influențat cotropitorii (de secole!) asupra calităților morale ale poporului nostru? Vă mărturisesc că nu-mi este ușor să găsesc răspunsurile potrivite la aceste întrebări, precum și la multe altele de acest gen. Un lucru este cert: cunoașterea limbii materne, a adevăratei istorii și a

tradițiilor poporului, dragostea față de plaiul natal se află la baza prosperării unui stat, indiferent de orânduirea socială.

Istoria și cultura poporului nostru ar fi cu mult mai bogate, mai avansate, dacă s-ar lua în considerație lucrurile bune și greșelile predecesorilor, dacă cetățenii ar avea mai multă demnitate și spirit național, dacă nu ar părăsi atât de ușor plaiul natal, lăsând în urmă doar indiferență. Adesea îmi pun întrebarea: Oare într-adevăr suntem o națiune inferioară, care nu merită un trai decent?

La capitolul trădării se poate menționa că acest fenomen este bine cunoscut încă din antichitate. În articolul „Va apărea oare un nou Iuda?” (Literatura și Arta, 30.04.2009), Valeriu Dulgheru abordează convingător această temă. El arată că și marele patriot al neamului, genialul poet Mihai Eminescu, a fost victima unei trădări, făcută la comanda celor mai mari și interesați în dispariția lui fizică. Se știe că M. Eminescu, la apogeul talentului său, devenise un tribun, o valoroasă și incomodă figură politică, care lupta cu vehemență împotriva nedreptății și trădătorilor de Patrie, acelor care, pentru bani și posturi înalte, au cedat străinilor o parte din teritoriile țării. Atitudinea categorică și declarațiile argumentate față de conducătorii lași de atunci, în viziunea autorului, au servit drept pretext ca la 28 iunie 1883 Eminescu să fie luat de poliție (ca deținut politic) și, pe motiv de „neburnie”, internat cu forța la ospiciul Mărcuța.

În cartea „Mărturii...” (Chișinău, 1989), Augustin Z.N. Pop scrie: „Chemarea lui Eminescu la ziarul „Timpul” – își amintea Veronica Micle – ziar în care el condusesese *campania pentru demascarea liderilor*, a însemnat totodată *începutul chinului*, peste care rezistența lui fizică n-a putut trece mult peste cinci ani”.

Cu bună dreptate, surmenajul moral și fizic îndelungat, asociat cu lipsa surselor de existență, mizeria și trădarea tendințelor patriotice pe care le manifesta, s-au reflectat foarte negativ asupra stării de sănătate. După cum conchide Ovidiu

Voia, cunoscut medic-neuropsihiatru: „Eminescu nu a suferit de lues și nu a avut o demență paralytică”. Despre aceasta ne mărturisește și conținutul scrisorilor adresate către Veronica Micle, precum și descrierea condițiilor în care se afla el în 1886 în mănăstirea Neamțului: „Tratamentul în mucigăita bolniță monahală... cu fața la perete și ușa metalică... întregite zilnic cu bătaii cu funia groasă de către gardieni...”

Rupt din chinul ultimilor șase ani, în zorii zilei de 16 iunie 1889, marele Eminescu închidea ochii în „renumitul” sanatoriu „Caritatea”. Tot în acele clipe, fără să știe despre aceasta, Veronica Micle scrie poezia *Raze de lună – Lui*, care începe cu versul: „Ce n-ar da un mort din groapă pentr-un răsărit de lună!”

Actualmente, societatea noastră moldavă are nevoie mai mult ca oricând de spirit patriotic față de neam, dacă vrea să devină un popor unit.

În acest context, Titus Știrbu („Literatura și Arta”, 17.04.2008), în poezioara sa „Îndemn”, scrie foarte expresiv și succint:

*Se unesc și lupii-n turmă,
Când iau prada lor din urmă,
Se unesc niște albine,
Când la stupi dușmanul vine
Și vrăjmașul dă-napoi –
Hai, uniți-vă și voi!*

Ce mai poți adăuga la aceste cuvinte atât de frumoase și pline de adevăr? Doar realizarea îndemnelui, prin unificarea forțelor creative de a munci cu dăruire pentru binele țării și poporului tău.

Dascălii universitari

Începutul activității mele profesionale a fost legat nemijlocit de **Petru Areșev**, primul meu dascăl la specialitate,

conducător științific, neîntrecut lector și fondatorul serviciului medico-legal din Republica Moldova. El a făcut parte din rândul personalităților remarcabile care au activat într-o perioadă dificilă pentru republica noastră, în anii postbelici.

Profesorul Petru Areșev
(1922–1981)

Sosit la Chișinău în 1949, la vârsta de doar 27 ani, îndată după absolvirea Institutului de Medicină din Moscova (1947), tânărul șef catedră medicină legală întreprinde măsuri energice pentru perfecționarea procesului de studii și aprovizionarea studenților cu materiale didactice; se încadrează plener în lucrul științific, organizează (1956) Societatea științifică a medicilor legiști din republică.

A avut o contribuție importantă în dezvoltarea serviciului medico-legal în calitate de specialist principal al MS, de fondator și primul conducător al serviciului unificat Biroul Republican de Expertize Medico-Legale (1949–1958).

Profesorul P. Areșev are un merit deosebit în editarea primelor patru culegeri de lucrări științifice ale medicilor legiști din Moldova (1955, 1958, 1960, 1963), intitulate „Судебно-медицинские записки”. Sunt mândru că am fost primul aspirant al profesorului P. Areșev.

Petru Areșev cu rectorul Nicolae Testemițanu, Alexandra Vizitiu, secretarul comitetului de partid al institutului, colonelul Arhipenco în timpul unei defilări (1962)

În cei 17 ani de activitate la Chișinău, P. Areșev a reușit să realizeze multe lucruri bune, care au lăsat urme adânci în domeniul medicinei legale. Anume el a integrat organic activitatea pedagogică, metodică, științifică și organizatorică cu cea practică. A depus eforturi colosale pentru a îmbunătăți calitatea lucrului medicilor legiști; a ridicat prestigiul medicinei legale ca specialitate, ca știință interdisciplinară cu caracter social, medical și juridic.

În anul 1973, fiind la odihnă în sanatoriul din Ialta, l-am vizitat la Simferopol pe Petru Areșev. Mi-a spus că a îndrăgit acest oraș și nu regretă că s-a transferat din Chișinău. Regretă

doar că nu poate veni la Chișinău să viziteze mormântul mamei sale. Tot atunci mi-a propus oficial să vin la catedra Domniei Sale în funcție de conferențiar (docent). Foarte delicat i-am refuzat propunerea. Profesorul Petru Areșev a decedat la Simferopol, în aprilie 1981, la numai 58 ani împliniți.

Profesorul **Anatol Solohin** (1927–2007) este considerat un adevărat dascăl pentru toți medicii legiști din Republica Moldova. S-a născut la Chișinău, și-a făcut studiile la liceul de băieți, apoi la Institutul de Medicină, pe care l-a absolvit în 1950. Timp de doi ani a activat în calitate de medic legist și șef de secție la Biroul de Expertiză din Chișinău. În 1952 este înrolat în armată, avansează la gradul de colonel, devine șef al serviciului medico-legal al unui district militar din fosta URSS. După demobilizare, profesorul A. Solohin a condus, mai bine de 25 de ani, catedra de medicină legală a Academiei de Perfecționare Postuniversitară a Medicilor din Moscova. Pe parcursul întregii vieți, periodic, își vizita rudele în orașul natal, unde și-a început activitatea. A fost un susținător fidel al serviciului medico-legal și al savanților din Moldova.

Dacă Petru Areșev mi-a fost îndrumător la disciplina medicina legală, apoi pe parcursul anilor de studii la institutul de medicină am cunoscut foarte mulți dascăli, care au contribuit la educarea mea ca om și medic. Nu pot să nu-i amintesc pe Serghei Smirnov (limba latină), Abram Derji (chimia), Nicolae Cereș (anatomia), Anatol Zubcov (fiziologia), Constantin Matcovschi și Serghei Lealicov (farmacologia), Alexandra Vizitiu și Olga Comaric (microbiologia), Valentin Golovin (patanatomia), Nicolae Starostenco, Eguenia Cebotariova și Anatol Secrieru (terapia), Constantin Țâbârnă și Pavel Bâtcă (chirurgia), Gheorghe Paladi și Gheorghe Marcu (obstetrica și ginecologia), Alexandru Nacu (psihiatra) ș.a.

Pe domnul profesor **Eugen Maloman** l-am cunoscut mai bine în calitate de vecin, când locuiam într-un cămin familial al Institutului de Medicină, situat pe stradela Teatrului. Ne mai uneau și copilașii noștri, Gicu și Oleg, care se jucau împreună. Cu timpul, m-am convins că E. Maloman este un om erudit, cu o conduită excepțională, cu viziuni democratice și progresive, un pedagog de vocație. Dumnealui și soția sa Ela au fost primii care au recepționat la durerea mea și mi-au venit în ajutor în ziua de 16 martie 1967, în legătură cu situația critică a soției mele. Discuțiile pe care le-am avut ulterior cu distinsul chirurg au confirmat că Domnia Sa posedă vaste cunoștințe în domeniul medicinei și în alte discipline, nemedicale. Dă dovadă de dragoste față de țară și poporul său. Actualmente, domnul E. Maloman face parte din cohorta celor mai valoroși medici-savanți, reprezentant al renumitei *promoții de aur* (1951) a USMF „Nicolae Testemițanu”.

Pavel Bâtcă – pe bună dreptate Om Emerit, profesor universitar, de o deosebită inteligență și cumsecădenie, un iscusit chirurg. L-am cunoscut mai bine pe când deținea funcția de șef catedră chirurgie și a fost aprobat de către Consiliul Științific al Institutului de Medicină în calitate de recenzent oficial la teza mea de doctorat. La începutul lunii februarie 1967, eu

l-am vizitat pe dumnealui la domiciliu, în casa de pe strada Kotovski (actuala Hâncești), pentru a-i înmâna teza și documentele însoțitoare. Discuția a fost foarte laconică și binevoitoare. În timpul susținerii tezei (15 martie), dumnealui a vorbit convingător, într-o manieră academică, apreciind

înalt lucrarea. La banchetul din aceeași zi, era bine dispus, comunicabil, adesea o invita la dans pe soția mea Șura. Acum îmi aplec fruntea în fața Domniei Sale și îi adresez sincera mea recunoștință, fiindcă atunci, în acele zile tragice pentru mine, nu am avut posibilitatea să fac acest lucru.

Despre **Ion Podubnâi**, viitorul profesor universitar și un bun prieten al meu, distins medic, pedagog și om cu deosebite calități etico-morale, auzisem încă pe când eram student la Școala de Felceri și Moașe din Bălți, pe care dumnealui deja o absolvise, iar eu eram abia „boboc”. L-am cunoscut tocmai în 1957, când am fost înmatriculat la studii la Institutul de Medicină și am plecat în Kazahstan într-un detașament de proaspeți studenți, iar dumnealui era unul dintre conducători. Din anul 1959, îl cunoșteam deja în calitate de lider al organizației comsomoliste a institutului; ne întâlneam în cadrul diverselor adunări. Ceva mai târziu, I. Podubnâi mi-a fost pedagog la catedra de chirurgie operatorie și anatomie topografică. În perioada anilor 1971–1975, catedrele unde activam au fost comasate și conduse de un singur șef – profesorul V. Parfentiev. Mărturisesc că ambii ne înțelegeam din jumătate de cuvânt. Mă simt mândru de conlucrarea fructuoasă și prietenia sinceră pe care am avut-o cu profesorul Ion Podubnâi pe parcursul multor decenii.

Cunoscutul profesor universitar, academician de onoare al Academiei de Științe a Moldovei, dl **Constantin Țâbârnă**, pentru mine, ca și pentru multe generații de medici, a fost și va rămâne o personalitate aparte, un etalon al medicului-chirurg, capabil să se sacrifice pentru omul bolnav, un înnăscut pedagog și educator. Fostul meu decan, nici peste 50 de ani de când l-am cunoscut, nu s-a schimbat esențial, a rămas același: principial și corect în relațiile cu oamenii, gata să facă bine dezinteresat și în detrimentul intereselor personale, exigent și binevoitor față de studenți, elevi și colegi, om cu suflet mare și cu o educație impecabilă. După absolvirea facultății, Domnia Sa devenise pentru mine unul

dintre cei mai apropiați dascăli-profesori, om de încredere. Longevitatea și energia cu care continuă să activeze se datorează bunătății și dăruirii sale.

Cu dascălii mei: I. Podubnâi, P. Bâtcă și E. Maloman (2008)

La o întrunire la Alma Mater cu profesorii Constantin Țăbărnă și Eugen Semeniuc (2005)

Academicianul **Gheorghe Paladi** – savant cu renume, pedagog de excelență, persoană cu un comportament și intelect deosebit. Ca savant dotat cu ample cunoștințe, l-am cunoscut mai bine la 15 martie 1967, în calitate de președinte al Consiliului Științific, în cadrul căruia am susținut teza de doctor în medicină, iar în calitate de medic obstetrician-ginecolog iscusit am avut nefericita ocazie să-l cunosc chiar a doua zi după susținerea tezei și încă 6 zile la rând, când soția mea era într-o stare gravă. Ceva mai târziu, în cu totul alte condiții, ne-am întâlnit cu distinsul profesor la festivitățile familiale organizate de Gicu Marcu. Pe domnul academician Gh. Paladi l-am cunoscut mult mai bine în perioada anilor 1993–1997, când eu îndeplineam funcția de secretar, iar dumnealui fusese ales academician-coordonator al Secției Științe Medicale a AȘM. În această perioadă, Domnia Sa îmi devenise și prieten mai mare.

Academicianul Gh. Paladi îl felicită pe prof. Gh. Baciu pentru buna organizare a susținerii tezei dnei O. Belic, catedra anatomia omului (2002)

Frumoase și alese cuvinte merită și alți dascăli: profesorii Constantin Matcovschi, Eugen Semeniuc, Victor Jița, Valentina Halitov, Alexandru Robu, Natalia Cherdivarenco; conferențiarii Roman Coșciug, Teodor Gâțu, Eugen Floca ș.a.

Gheorghe Marcu (1934–1993), excelent medic-patriot și om de încredere, mi-a fost un mare prieten și nănaș la a doua căsătorie. El a făcut parte din categoria oamenilor care deveneau atractivi chiar de la prima conversație sau întâlnire, grație caracterului său blând și sincerității pe care o manifesta în timpul discuției. Cu el și cu soția sa Teofilia ne-am cunoscut mai bine pe când locuiam în căminul din strada Orhei, devenind mai apoi prieteni de familie. Prietenia noastră s-a întrerupt odată cu plecarea lor în lumea celor dreupți.

Pe parcursul anilor am observat că Gh. Marcu a fost nu numai un om cu inima deschisă pentru colegii și prietenii săi, un mare patriot al neamului, dar și un excelent medic obstetrician-ginecolog. Comportamentul său specific față de

prieteni și colegi te magnetiza, te predispunea la încredere și destăinuire sufletească. Astfel de atitudine te ajuta să înfrunți mai ușor problemele personale, te încuraja să le depășești mai ușor. Totodată, fiind foarte exigent și principial, în anumite cazuri putea să-și spună direct dezacordul. Dar făcea acest lucru cu deosebit tact, fără să-ți lezeze demnitatea.

Nu pot să uit poziția lui civică, din anul 1968, când și-a expus ferm și curajos părerea în privința conflictului ce s-a iscat în institutul de medicină. A apărat vehement dreptatea și adevărul, fără să-i fie frică de consecințe. El nu a fost un laș, ca alții; și-a păstrat credința până la mormânt. După mulți ani de la acel eveniment, s-a confirmat că Gh. Marcu a procedat corect.

Se cunoaște bine că timpul nu numai tratează, dar și stabilește adevărul, care adesea iese la suprafață fără să fie căutat. În acest context îți aduci aminte de expresia lui Honore de Balzac: „*Adevărul doboară atâtea abuzuri și erori, încât toți cei care trăiesc de pe urma lor se ridică și vor să-lucidă*”. Îmi amintesc și de expresia, spusă adesea de Gh. Marcu: „*Omul încăpățânat își închipuie că numai în el există minte și rațiune*”, care se aseamănă mult cu versurile lui Petru Cărare:

*Pe vremuri, orice ticălos
Mergea pe spate măgăresc,
Dar azi măgarii călăresc,
Iar înțelepții merg pe jos.*

Colegii de facultate

Ar fi un mare păcat, dacă i-aș da uitării pe prietenii mei de facultate, cu care am trăit împreună momente plăcute și mai puțin plăcute, atât în anii de studenție, cât și în cei următori, cu care aveam interese și viziuni comune. Dintre aceștia îi voi menționa pe Petru Galetchi, Petru Lazur, Vitalie

Bețișor, Simion Guranda, Mihai Râjalo, Ion Dumitraș, Ștefan Ojog, Mihai Casian, Tudor Monul, Petru Coh, Gheorghe Manea, Petrică Benea ș.a.

Îmi este greu să trec cu vederea cunoștința și prietenia pe parcursul a peste jumătate de secol cu **Petru Galetchi** (1938–2004), pe care l-am cunoscut încă în 1953, fiind studenți la Școala de Felceri și Moașe din orașul Bălți. Pe atunci el era un tânăr smolițel de 15 ani, timid, ca mai toți copiii sosiți la studii de la sate. În ultimul an de studii la școala de medicină, am fost o dată în ospeție la el. La gazda de la baba Manea, m-a servit cu cartofi fierți cu coajă. În scurt timp după aceasta am absolvit școala și ne-am întâlnit doar peste trei ani, la examenele de admitere la facultate.

După înmatriculare la institutul de medicină am fost repartizați într-o grupă, în care am rămas până la finele studiilor. În anul întâi am locuit într-o odaie, în căminul de pe strada Kiev colț cu Lazo. Am jucat fotbal într-o echipă, până

și la țelină în Kazahstan am fost împreună. La examene, de regulă, ne pregăteam împreună, iar în anii V–VI ambii am fost aleși în comitetul comsomolist al institutului, el devenind secretar. În primii ani de studenție, deplasându-se la părinții săi din Târnova, făcea uneori popas pentru o noapte la Bălți, la părinții mei. Se evidenția printr-un caracter echilibrat, muncitor din fire, ordonat și manifesta o atitudine corectă în relațiile cu colegii. Menționez deosebita sârguință pe care o manifesta în timpul pregătirii pentru examenele de curs. În timpul sesiunii devenea concentrat la maximum, însușea în profunzime materialul respectiv, prefera să recapituleze în glas pentru toți acei cu care se pregătea. Și făcea acest lucru cu o deosebită măiestrie.

Absolvind cu mențiune facultatea, a fost repartizat la catedra de microbiologie, unde s-a confirmat ca pedagog, a devenit un remarcabil specialist și unde a activat întreaga sa viață. Concomitent cu activitatea pedagogico-științifică, Petru Galețchi a îndeplinit, pe parcursul anilor, cu cinste și competență, numeroase obligații obștești. Indiferent de postul pe care îl deținea, el rămânea același om simplu și onest.

În cei 41 ani de activitate la USMF „Nicolae Testemițanu”, profesorul universitar Petru Galețchi a obținut frumoase realizări, lăsând urme adânci în istoria Alma Mater. Această afirmație se referă, în egală măsură, și la activitatea didactică, și la cea educativă: perfecționarea planurilor și programelor de studii, aprovizionarea cu manuale și materiale didactice autohtone pentru studenți. De numele lui P. Galețchi sunt legate multe inițiative de ordin organizatoric pentru redresarea bazei materiale a catedrelor și a altor subdiviziuni ale universității. El a făcut parte din cohorta personalităților marcante ale anilor 60 ai secolului XX, fiind convins în acțiunile sale principiale și responsabile, dar totodată exigente și binevoitoare. Se știe că Domnia Sa nu a fost omul vorbelor goale, a susținut cu fermitate părerea pe care o considera corectă, fără însă a nega vehement altă viziune, dacă era bine

argumentată. Pe bună dreptate, a fost considerat un om principal, dar nu și autoritar.

În societate, oamenii caută diferite modalități de a se evidenția. Unii se afirmă fulgerător și sunt recunoscuți drept personalități marcante datorită talentului excepțional înnăscut. Spre regret, de aceștia sunt mai puțini. Alții vor să se evidențieze prin vorbe frumoase, expresii alese și laudă, aduse celor mai mari. Cu timpul, ei devin cunoscuți, avansează în post, sunt înconjurați de prieteni și cu asigurare materială. A treia categorie nu dispune de evidente capacități de la natură, dar avansează datorită susținerii persoanelor influente sau căsătoriei reușite. Există și o categorie de oameni muncitori, bine înzestrați de la natură, dar modești. Ei lasă drept moștenire o bogăție de lucruri bune, realizându-le fără multe cuvinte. Cu părere de rău, aceștia sunt apreciați doar post-mortem. Din această categorie de personalități face parte Medicul, Savantul și Omul Petru Galețchi.

Nu pot tăinui întâlnirile din ultimii ani cu Petrică Galețchi, când discutam despre micșorarea vertiginoasă a numărului de colegi rămași în viață. Dar să fi văzut cu câtă nostalgie își amintea el de părinți, cât de mult se bucura și-i sclipeau ochii când îl întrebam despre feciorul Valeriu și fiica Elena, despre nepoți, fratele Andrei și sora Claudia. Dar ce cuvinte alese îi adresa soției Xenia, considerând-o (și pe bună dreptate!) pilonul familiei și susținătorul său fidel în orice activitate.

Nici nu bănuiam că la începutul lunii octombrie 2003, Petru Galețchi asistă pentru ultima dată la întâlnirea cu colegii săi de facultate. Ascultându-l pe prim-prorector de la tribuna ședinței Senatului USMF „Nicolae Testemițanu”, la 30 august 2004, nu-mi imaginam că apare pentru ultima dată în fața colegilor, că a doua zi ne va părăsi subit, lăsându-ne pe toți profund îndurerăți: familia, rudele și pe toți cei care l-au admirat și apreciat.

Petru Lazur – alt prieten de facultate, cu care am fost toți anii într-o grupă și am locuit într-o cameră. Om de cuvânt, incapabil de trădare și cu un simț patriotic în suflet. Cu el mă simțeam sigur și credeam în sinceritatea lui. Și-a fondat o familie trainică, a crescut și educat, în stilul său, trei copii. Până la deces (1979) a activat în calitate de oftalmolog la spitalul raional Orhei. A reușit să devină un specialist de vază în acest domeniu.

Mihai Râjalo, după facultate, este înrolat în armata sovietică, avansează la gradul de colonel. A parcurs o școală anevoioasă – Afganistan, Polonia, Sankt Petersburg, Kazahstan, unde deține funcția de chirurg militar principal, apoi devine chirurg de forță în armata sovietică. În 1992 revine patriotic în Moldova, ocupă postul de chirurg principal al Armatei Naționale. Decedează în vara anului 1993, într-un accident stupid în timp ce traversa bd. Ștefan cel Mare, vizavi de cinematograful „Patria”, aproape de locul de trai.

Simion Guranda – coleg și prieten de facultate. Împreună ne pregăteam de examene, împreună am muncit la țelină în Kazahstan, am jucat în aceeași echipă fotbal (era cel mai bun portar). Prietenia noastră s-a consolidat odată cu numirea lui (1966) în funcția de medic-șef al maternității din or. Bălți, unde adesea ne întâlneam, când îmi vizitam părinții. Cu timpul, S. Guranda devenise un obstetrician-ginecolog recunoscut în republică, fiind ulterior avansat la funcția de medic-șef adjunct al Centrului Mamei și Copilului, post pe care l-a deținut până în ultimele clipe de viață. El a rămas în memorie ca prieten, soț, tată și bunel de excepție.

De menționat că absolvenții promoției anului 1963, tradițional, organizau o întâlnire la 5 ani. Organizatori ai acestor întâlniri erau Petrică Galețchi și Ion Dumitraș. Îmi aduc aminte cum se adunau gălăgios colegii noștri risipiți pe întreg teritoriul fostei URSS. La primele întâlniri (1968, 1973, 1978, 1983) soseau majoritatea absolută a colegilor; la exterior, încă puțin schimbați și ne recunoșteam ușor; unii,

mai „harnici”, deveniră și bunici, iar alții au reușit să avanseze în posturi de conducere. Câțiva au plecat cu traiul în alte țări etc. Toți aveau ce spune de bine, se destăinuiau sufletește, chiar și despre unele evenimente mai puțin plăcute din viață.

Grupa mea după 10 ani de la absolvirea institutului (1973)

...După 15 ani de la absolvirea facultății (1978)

Cu colegii de facultate după 20 ani de la absolvirea institutului (1983)

Cu timpul însă, toți au devenit mai retrași și cumpătați, cu emoții mai puțin expresive. Am început să ne întrebăm: Cine oare e acela?

La întâlnirea cu colegii de facultate după 40 ani de la absolvirea institutului (2003)

... Iar viața continuă. La 27 septembrie 2008, promoția anului 1963 s-a întâlnit pentru a marca 45 ani de la absolvirea Institutului de Medicină. La această întrunire au participat doar 60 din cei 262 absolvenți. Mulți dintre ei (cca 50%) ne-au părăsit pe veci, iar altora nu le-a permis starea sănătății să fie alături de noi. La această întâlnire de suflet s-au adunat prietenii supraviețuitori: Gheorghe Ghidirim, Sergiu Mucuța, Valeriu Covaliu, Dumitru Noroc, Marc Rudi, Colea Nicolaev, Pavel Boțolin, Valeriu Gherman, Petrică Cazacu, Nina Secrieru, Nina Iodco, Ludmila Mozolescu, Tamara Trocin, Sveta Crâlova, Elena Monastârschi ș.a. Excelenta serată a fost diriguată foarte original de către colegul nostru, academicianul Gheorghe Ghidirim.

Academicianul Gh. Ghidirim, în numele promoției anului 1963, adresează cuvinte de mulțumire actualului rector acad. I. Ababii, fostului rector acad. V. Anestiadi și fostului decan prof. C. Țâbârnă (27 septembrie 2008)

Foștii studenți ascultă felicitările adresate dascălilor

Reprezentanții promoției 1963 în drum spre mormântul lui
Nicolae Testemițanu

Eu împreună cu Gh. Ghidirim și D. Noroc

Alma Mater. Promoția 1963 la 45 ani de la absolvire (27 septembrie 2008)

Cu istețul și comunicabilul **Gh. Ghidirim** am făcut cunoștință în 1957, la examenele de admitere. Pe atunci nici nu bănuiam că acest descurcăreț și deștept băiat va deveni un ilustru medic-chirurg, pedagog și savant, om de stat și patriot al neamului, unul dintre celebritățile intelectuale moldave.

În anul 1989, mă bucuram mult de lupta înverșunată a dumnealui în timpul alegerilor care au avut loc în Sovietul Suprem al URSS și de frumoasa lui biruință în concurența cu cei cocoțați pe atunci la posturi înalte de conducere. Aceasta a fost o biruință importantă nu numai a dlui Gh. Ghidirim în calitate de candidat în deputați, dar și a fragedei democrații moldovenești, care a pus temelia realizărilor ulterioare în această direcție. Mulți cunosc cuvântările înflăcărate ale deputatului Gheorghe Ghidirim din cadrul ședințelor de la Kremlin.

Au devenit istorice cuvintele ministrului Sănătății al republicii Gh. Ghidirim într-o ședință a parlamentului din anul 1992, în cadrul căreia se discuta problema transnistreană: „Trebuie să ducem tratative măcar și cu dracu, dar să rezolvăm problema pașnic și în mod pozitiv”. Câtă dreptate a avut domnul ministru de atunci! Domnia Sa a mai spus o frază foarte povățuitoare: „Virusurile insucceselor noastre în prezent sunt dezbinarea, apoi trădarea”.

Timp de 4 ani am activat alături de Gheorghe Ghidirim în secția Științe Medicale a AȘM, în care a fost ales academician-coordonator în anul 1993. În acest răstimp am observat că dumnealui este înzestrat cu vaste cunoștințe și cu o viziune socială progresivă.

Am menținut relații, în afară de Gh. Ghidirim, și cu alți colegi de facultate: Sergiu Mucuța, Valeriu Covaliu, Vasile Bortă, Nadejda Busuioc, Dumitru Noroc, Elena Monastârschi, Ludmila Mozolescu, Nina Iodco, Alexandru Calancea, Boris Scurtu ș.a.

Sergiu Mucuța, doctor conferențiar, este unul dintre cei mai vechi colegi și prieteni de facultate. Ne-am cunoscut pe timpul examenelor de admitere în institut, apoi în drum spre îndepărtatul Kazahstan, la festivitățile și dansurile din clubul studentesc. Dar cel mai mult ne-a împrietenit fotbalul, jucând toți cei 6 ani într-o echipă pentru curs și în selecționata institutului. Buna înțelegere și prietenia se păstrează până în prezent.

Valeriu Covaliu, coleg de grupă în primii trei ani de studiu, mi-a devenit atrăgător prin caracterul său domol, chibzuit și prietenos. Fiind student muncitor, ordonat și capabil, a fost repartizat la catedra de anatomie, căreia i-a rămas fidel pentru toată viața. În 1992 l-am invitat la catedra disciplinelor medico-biologice din cadrul INEFS, unde îndeplineam funcția de șef catedră. Tocmai atunci dl conferențiar V. Covaliu s-a afirmat ca mare profesionist. Peste câțiva ani ambii ne-am reîntors la Alma Mater.

Vasile Bortă (Bodiu) de asemenea mi-a fost coleg de grupă în primii trei de ani de studii la facultate, prieten de nădejde, apoi și cumătru. Am început împreună specializarea la catedra medicină legală: el – prin secundariat clinic, iar eu – prin doctorat. Ulterior devine un specialist de forță în domeniul recuperării medicale.

Dumitru Noroc, doctor conferențiar, este unicul reprezentant al promoției noastre, care deține postul de medic-șef al spitalului nr. 4 mai bine de 40 de ani, fiind numit în acest post încă de ministrul Nicolae Testemițanu. La vârsta lui de 75 ani arată excelent, este tot atât de glumeț și mare povestitor de bancuri ca și acum jumate de secol, pe timpul tinereții noastre. Este foarte receptiv la greutățile colegilor și le vine în ajutor.

Prietenii și apropiații sufletului meu

Apropiați sufletului meu, cu timpul, au devenit și mulți absolvenți ai altor promoții ale USMF „Nicolae Testemițanu”, cu care am colaborat sau am avut tangențe pur prietenești. Printre ei îi menționez pe domnii: Constantin Bogdan, Gheorghe Frumusache, Eugen Popușoi, Gheorghe Cotelea, Grigore Mutoi, Ion Ababii, Mihai Popovici, Nicolae Eșanu, Ștefan Plugaru, Ion Corcimaru, Nicolae Opopol, Constantin Ețco, Vasile Lutan, Mihai Ștefăneț, Ion Bahnarel, Gheorghe Ciobanu, Nicolae Mihul, Tudor Lupașcu ș.a.

Este evident că apropiați sufletului au devenit și unele persoane cu care am avut tangențe și în cadrul activității profesionale atât din republica noastră (Ion Guțu, Mihai Chiorescu, Vlad Verdeș, Nicolai Melnic etc.), cât și de peste hotarele ei: Anatol Solohin, Oleg Romodanovski, Boris Prutkovski, Vladimir Jarov (Moscova), Vladimir Gordon (Oriol), Grigore Burcinski (Kiev), Călin Scripcaru, Dan Perju-Dumbravă, Ștefan Botez (România), Angelo Fiori (Italia), Ogail Elnour (Sudan) ș.a.

Pe **Constantin Bogdan** (1927–1968) l-am cunoscut în 1954, atunci când începusem lucrul în funcție de șef al punctului medical din s. Răcăria, iar dumnealui activa în centrul raional Râșcani. Aflasem că el, la o vârstă de numai 26 de ani, ocupă postul de șef secție ocrotire a sănătății a comitetului executiv raional Râșcani, apoi și-a făcut studiile (1958–1964) la Institutul de Medicină din Chișinău, unde deja ne consideram prieteni vechi. În 1965, când dumnealui își continua studiile postuniversitare prin secundariat clinic la catedra de psihiatrie, ambii am fost încadrați într-o echipă de medici, care s-au deplasat în Kazahstan, pe pământurile de țelină, cu un detașament de studenți de la Institutul Politehnic. Pe atunci se atașase de noi, medicii-țelinari, Eugen Sobor, reprezentant al comitetului central al comsomolului, unul dintre conducătorii detașamentelor studențești din Moldova.

Drumul tur-retur și activitatea pe teren timp de 2 luni ne-au împrietenit și mai mult echipa din care făceam parte, precum și cu Gicu Marcu, Anton Spânu ș.a. Spre regret, moartea prematură l-a smuls din rândurile noastre pe Constantin Bogdan, medic-șef adjunct al Spitalului Republican de Psihiatrie, un om talentat, un medic și un prieten de excepție, organizator de forță al sistemului de sănătate publică.

Împreună cu Gheorghe Frumusache

Cu **Eugen Popușoi** (1936–2001), profesor universitar, Om Emerit, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, pe timpuri am activat în comsomol, am făcut sport. Chiar de la primele întâlniri m-au impresionat modalitatea și puterea de argumentare a problemelor discutate, gândirea lui profundă și expresiile accesibile ascultătorilor. Toate

acestea au consolidat relațiile noastre, devenind, cu timpul, buni prieteni. Anume la el acasă l-am cunoscut pe Emil Loteanu, acolo i-am întâlnit pe Nicolae Sulac, Eugen Sobor și pe alți tineri de teapa noastră. De câte ori veneam în oșpeție la Eugen, eram bine primit de gospodina casei, Maria Sagaidac, femeie de o rară frumusețe fizică și cu un intelect extraordinar, actriță, conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova. Mă mira faptul cum de reușește Eugen, în orice colectiv și situație, să devină lider. El a rămas în memoria mea ca un mare organizator al tineretului, unul dintre cei mai demni elevi și persoană de încredere a lui N. Testemițanu. Pe tot parcursul vieții, a demonstrat că este un om talentat, sociabil, neîntrecut orator, enciclopedist în istoria medicinei și a sistemului de sănătate publică.

Gheorghe Cotelea mi-a fost prieten și coleg de grupă încă la Școala de Felceri și Moașe din Bălți, iar la Institutul de Medicină a fost înmatriculat cu doi ani mai târziu decât mine. Ne întâlneam permanent și discutam despre frageda copilărie. După absolvirea facultății (1965), el a venit la catedra unde activam eu și

Grigore Mutoi, în calitate de doctorand, avându-l conducător științific pe Petru Aреșev. La această catedră noi am crescut profesional, mulți ani la rând am avut același birou, am trăit multe bucurii și neazuri, am împărțit bucăți de pâine. Mulți ani am fost nu numai colegi de catedră, ci și prieteni cu aceleași viziuni, care nu se despărteau nici după orele de lucru. Spre marele nostru regret, Gheorghe Cotelea ne-a părăsit prea devreme (1994).

Cu conferențiarul **Grigore Mutoi** am activat la catedra de medicină legală, în bună înțelegere, mai mult de 45 de ani. Chiar și în perioadele când unul dintre noi părăsea Alma Mater, păstram relații prietenești. Pe parcursul anilor m-am convins că prietenul și colegul meu este lipsit de neajunsuri: om de încredere, excelent familist, soț, tată și bunel. Toate aceste calități i-au permis să fie stimat în colectivele în care a muncit. Actualmente, eu și Grigore Mutoi suntem cei mai „vechi” reprezentanți ai medicinei legale din republica noastră. Continuăm să activăm împreună în cadrul catedrei și al Centrului de Medicina Legală.

Este imposibil să-l treci cu vederea pe **Ion Ababii**, academician, rector și ministru, personalitate marcantă în societatea contemporană.

În anii de studenție l-am cunoscut fugitiv. După absolvirea facultății a lucrat în Strășeni, unde președintele judecătorei, Gheorghe Ștefăneț, îmi era bun prieten. Anume el îmi vorbea cuvinte foarte frumoase despre Ion Ababii, care s-au și confirmat. Despre doctorandul Ion Ababii adesea îmi povestea Gheorghe Cotelea, pe atunci șeful secției de aspirantură a Institutului de Medicină.

Cu Ion Ababii am avut ocazia să ne întâlnim la Moscova, în odaia în care locuia colegul meu Vitalie Bețișor. În cadrul acestei întâlniri, la o mămăliguță cu fripturică, dumnealui se interesa de experiențele pe care le efectuam pe atunci la Moscova. Relațiile de încredere reciprocă au rămas și după întoarcerea dumnealui la Chișinău.

Pe timpul alegerilor în Academia de Științe din Moldova (1993), la care am participat și eu, încă o dată m-am convins de cumsecădenia și modestia lui Ion Ababii, deja prorector, care a și fost ales membru corespondent. Am observat aceste calități de bună purtare, omenie și corectitudine în exprimare în perioada anilor 1993–1997, când îndeplineam funcția de secretar științific al Secției Științe medicale a Academiei de Științe. El a fost acela care a monitorizat procesul de reîntoarcere a mea la Alma Mater de la Institutul Național de Educația Fizică și Sport.

În 1994, m-am bucurat nespus când dl I. Ababii a fost numit în postul de rector al USMF „Nicolae Testemițanu”, considerând că a fost cea mai bună alegere. Îl admiram, când vedeam cât de mult muncește, cât de gospodărește și rațional rezolvă multe probleme ale universității, cu cât respect vorbește cu colaboratorii, indiferent de postul pe care îl ocupă. Era preocupat permanent de crearea condițiilor de muncă și de trai, atât pentru colaboratori, cât și pentru studenți. Selectarea și protejarea tinerelor talente pentru rectorul Ion Ababii deveniseră drept axiomă și stilul vieții sale.

În toată perioada aflării sale în postura de rector, Ion Ababii a avut grijă și de catedra medicină legală, pe care o conduceam. Se interesa de greutățile cu care ne confruntăm, ne acorda ajutor în măsura posibilităților. Contribuia și la selectarea tinerilor specialiști, apreciindu-i la justa valoare, după merite și capacități. Pentru mine această susținere era de mare folos.

În funcția de director al Centrului de Medicină Legală (1997–2008) am avut posibilitatea să compar metodele de conducere ale mai multor miniștri și atitudinea lor față de serviciul medico-legal din republică. Menționez cu satisfacție că domnul Ion Ababii a fost unicul ministru, care recunoștea specificul acestui serviciu și, în cazuri excepționale, apela la sfatul și ajutorul altora. Astfel procedează doar oamenii

serioși și responsabili. Când am demisionat din acest post, dl ministru I. Ababii a fost foarte cumpătat și grijuliu la selectarea corectă a viitorului director al CML. S-a întâmplat așa că ambii am demisionat în același timp.

Reîntorcerea dlui academician Ion Ababii la funcția de rector al USMF „Nicolae Testemițanu” a fost un pas hotărât și logic. La adunarea generală a facultății din iunie 2008, în cadrul căreia s-a discutat înaintarea candidaților la funcția de rector, am spus că dl Ion Ababii este unica persoană potrivită, care nu are alternativă, cu toate că doritori există. Este savant cu renume, manager și gospodar excelent, cunoaște bine colectivul și subtilitățile universității, are o metodă deosebită de selectare și promovare a cadrelor, este competent, responsabil, cu ținută corectă și cultură înăscută.

Dintre prietenii cu care am copilărit îl am doar pe **Eugen Iuhtimovschi**, cunoscut medic-sexopatolog. Am fost vecini, am absolvit 7 clase și ne-am făcut studiile la Școala de Felceri și Moașe din Bălți. În anii tinereții ne întâlneam mai des; cu timpul, însă, întâlnirile noastre au devenit tot mai rare, dar mai aproape de suflet.

Prietenul din copilărie Eugen Iuhtimovschi
cu soția și sora mea Maria

O plimbare cu prietena tinereții mele, Ala, și sora Elena (1969)

Cu profesorul Angelo Fiori (Italia) și câțiva colegi în oșpeție la Ludmila Mudrea (2001)

Conferențiarul Mihai Chiorescu la 70 ani

Împreună cu prof. Vl. Jarov (Moscova) și Gr. Burcinski (Kiev),
toți trei absolvenți ai facultăților de medicină în anul 1963
(Minsk, 2008)

Cu Grigori Burcinski, expert medico-legal principal al Ucrainei
(2008)

Vladimir Gordon, șef catedră matematică a Universității
Politehnice din or. Oriol, profesor – oaspetele meu (2009)

La o discuție cu Vasili Meșcerekov (2009)

Oaspeții mei – Derrick Pounder (Anglia) și Andrei Pădure (2009)

FESTIVITĂȚI ȘI CRÂMPEIE JUBILIARE

*A coborî sau a cădea în viață-i prea ușor,
Dacă nu cazii, amabil te vor ajuta.
Nu aștepta ca cineva să te ridice,
Dacă nu ai dorință să o faci.
Dar nu importă când și cum tu cazii,
Contează doar cum te vei ridica.*

Împreună cu cei dragi

Căsătoria nepotului Slavic (1977)

Legitimarea căsătoriei Elenei, fiica Mariei (1985)

Nepotul Emil Baciuc și proaspăta lui soție – cu adâncă plecăciune în fața părinților (1992)

După înregistrarea căsătoriei nepotului Eugen Durnea (1994)

Omagierea soției la vârsta de 55 de ani

Maria la vârsta de 60 de ani

Împreună cu familia lui Ion Guțu în ziua mea de naștere (2001)

Mă felicită feciorul Gicu (2001)

Discuții aprinse la întrerupere cu academicienii I. Ababii și Gh. Ghidirim și prof. V. Niguleanu (2001)

O horă

Jubileul de 70 ani

La 2 octombrie 2006 a avut loc ședința solemnă a Senatului USMF „Nicolae Testemițanu” consacrată jubileului meu de 70 ani, la care au participat reprezentanți ai Ministerului Sănătății, Procuraturii Generale, Baroului Avocaților din Republica Moldova, Institutului de Cardiologie, Universității de Educație Fizică și Sport, Institutului Oncologic, Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Urgentă, Spitalului Republican de Traumatologie și Ortopedie, colectivul Centrului de Medicină Legală și al catedrei, rude și prieteni. Ședința a fost deschisă de către președintele Senatului, ministrul Sănătății, domnul academician Ion Ababii, care a și prezentat un amplu raport despre viața și activitatea profesională a mea.

Mesaje de felicitare mi-au adresat: Guvernul Republicii Moldova; Academia de Științe a Moldovei, Gheorghe Ghidirim, academician-coordonator al Secției Științe Medicale a AȘM, președintele ligii medicilor din republică; procurorul general al RM domnul Valeriu Balaban; președintele Baroului de Avocați din republică domnul Gheorghe Amihalachioaie; directorul Institutului de Neurologie și Neurochirurgie Ozea Rusu; fostul rector, academician Vasile Anestiadi; directorul Centrului de Diagnostică Medicală Gheorghe Țurcanu; vicedirectorul CML conferențiar Ion Cuvșinov; conferențiar Andrei Pădure, actualul director al Centrului de Medicina Legală, alte personalități marcante din republică, colegi și rude apropiate.

În cadrul ședinței jubiliare la Senatul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” eu am susținut o alocuțiune în fața publicului prezent la festivitate.

UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
NICOLAE TESTEMIȚANU

Profesor universitar
Gheorghe BACIU

**BIOMECANICA, MORFOGENEZA
ȘI ASPECTUL LEZIONAL AL TORACELUI
LA ACȚIUNI COMPRESIONALE**

(Alocuțiune aniversară)

Chișinău
Centrul Editorial-Poligrafic *Medicina*
2006

Mesajul ministrului Sănătății și Protecției Sociale, președintelui Senatului USMF „Nicolae Testemițanu” domnului academician Ion Ababii

Înmânarea Diplomei de merit

Cuvântarea dlui academician Gheorghe Ghidirim

Cuvânt de felicitare din partea dlui Gheorghe Amihalachioaie, președintele Baroului de Avocați din Republica Moldova

La microfon – Ion Cuvșinov, vicedirector al Centrului de
Medicină Legală

În timpul alocațiunii jubiliare

Invitații la ceremonie

Felicitări din partea colaboratorilor catedrei

La microfon – feciorul Gicu și nepotul Costică Durnea

În toiul petrecerii

Feciorul Gicu, cumnatul Mihai Tverdohleab și nepotul Valeriu Baciuc cu soția Tatiana

Fratele Leonid cu soția și nepoții

O ceață de verișori

DIPLOMĂ

de gradul întâi
Se conferă

domnului Gheorghe BACIU,
director al Centrului de Medicină Legală, șef al Catedrei
medicină legală a Universității de Stat de Medicină și
Farmacie „Nicolae Testemițanu”, doctor habilitat,
profesor universitar, pentru activitate didactică și
managerială prodigioasă și contribuție substanțială în
dezvoltarea învățămîntului medical superior și medicinei
legale în Moldova și cu prilejul a 70 ani de la naștere.

Prim-ministrul

Chisinău

Vasile Tarlev

Mult Stimat Domnule Gheorghe BACIU,

Pentru Dumneavoastră, ca și pentru toți cei care Vă cunosc și Vă sunt apropiați de câteva generații, ziua de azi este o zi specială. În numele întregului Corp de procurori al Republicii Moldova și al meu personal, îmi face o deosebită plăcere să Vă adresez, din toată inima, La mulți ani! pentru Dumneavoastră, septuagenarul de vîrstă al medicinei din Republica Moldova.

Modul exemplar în care sluiți și închinați creația de o viață Patriei și învățămîntului, onoarea și demnitatea cu care Vă exercitați meseria de profesor universitar, doctor habilitat în medicină, Șef al catedrei Medicină Legală a USMF "Nicolae Testemițanu", Director al Centrului de Medicină Legală, sprijinul acordat la dezvoltarea și diversificarea formelor de pregătire a viitorilor oameni ai legii, îmi oferă prilejul să afirm că atît noi, cît și semenii noștri Vă purtăm și cu siguranță Vă vom purta în continuare girul recunoștinței.

Pentru toate acestea, pentru tot ce ați așezat, Stimat Domnule Gheorghe Baciu, în mod temeinic la edificiul serviciului medico-legal și societății noastre, dorim să Vă aducem vii mulțumiri și să Vă asigurăm de înalta considerație și prețuirea de care Vă bucurați în fața tuturor lucrătorilor organelor Procuraturii.

Să Vă dea Dumnezeu ani mulți și buni de aici înainte, spre a asista la așezarea trainică a operei comune de făurire a unui stat democratic.

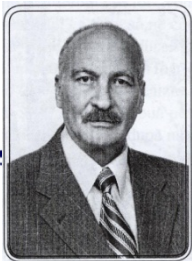
V. Balaban

Valeriu Balaban

Procuror General al Republicii Moldova

Chișinău

2 Octombrie 2006

**Mult stimate domnule
Gheorghe BACIU,**

În acest miez de toamnă aurie, când rotunjiți al 70-lea inel în tulpina arborelui vieții, ne face o deosebită plăcere să Vă felicităm cordial în numele Ministerului Sănătății și Protecției Sociale, Senatului și comunității academice ale Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, venind cu urări de bine și sănătate. Aniversarea zilei de naștere este o sărbătoare ce Vă seamănă lumină în casă și familie, dar și un bun prilej de a ne exprima și noi admirația față de bogata Dumneavoastră biografie de muncă, de succesele remarcabile înregistrate, calitățile profesionale, străduința, responsabilitatea și de grandioasa muncă depusă pe altarul medicinei.

Dragă profesor Gheorghe Baciu, traiectoria vieții Dumneavoastră cunoaște două puncte de reper: orașul Bălți, unde V-a rămas copilăria, și orașul Chișinău, unde V-ați format ca specialist. Muncind aproape jumătate de secol, ați atins culmi de invidiat în activitățile de cercetare, didactică și clinică. Îmbrățișând responsabila și utila specialitate de medic-legist, ați contribuit la propășirea serviciului respectiv.

Prin muncă prodigioasă, talent și dăruire profesiei pe parcursul anilor ați reușit să urcați înalte trepte ierarhice în plan pedagogic și științific: de la asistent la profesor universitar, de la colaborator științific la doctor habilitat în medicină. Investigațiile efectuate de Dumneavoastră în domeniu s-au soldat cu realizări notorii: 420 de lucrări științifice și metodice publicate, inclusiv 10 monografii, 25 manuale, articole pentru reviste și ziare.

În toate funcțiile de serviciu și activitate publică, pe care Vi le-a hărăzit destinul, V-ați manifestat plener capacitățile de medic iscusit, pedagog talentat și diriguitor priceput, precum și în calitate de președinte al Societății științifice a medicilor legiști din Republica Moldova, președinte al Comisiei de atestare a medicilor legiști a Ministerului Sănătății și Protecției Sociale.

Anii trec... Timpul curge parcă pe alături. La cele șapte decenii purtate pe umeri, sunteți încă plin de forțe creatoare: instruiți viitoare generații de medici și farmaciști, zămisliti asupra a noi lucrări științifice și metodice.

Mult stimate profesor Gheorghe Baciu, Vă dorim din suflet realizări importante în activitatea nobile, pe care o desfășurați, bucurii în familie și prieteni fideli. Per aspera per ad astra!

La mulți ani!

Nicolae Eșanu,
rector interimar al USMF „Nicolae Testemițanu”,
profesor universitar

DISTINSE PROFESOR, ȘI DOMN GHEORGHE BACIU!

Suntem onorați și fericiți deopotrivă să Vă putem adresa cele mai calde și sincere felicitări cu ocazia jubileului de 70 de ani cel marcați în acest toi de toamnă splendidă și plină de promisiuni pentru roada anului viitor.

Cea mai frumoasă fațetă a personalității Dvs marcante este desigur cea de dascăl iscusit și în permanență antrenat în lucrarea de elaborare a materialelor didactice în specialitate. Dovedesc această grijă numeroasele suporturi de curs pe care le-ați elaborat și prezentat în flux continuu, cele 10 monografii, numeroase manuale (25) care au devenit surse de informare științifică și instrumente didactice indispensabile.

Preocuparea nestinsă de instruirea și promovarea cercetărilor și cercetătorilor de valoare v-a deosebit dintre alții și astfel ați ajuns la un moment dat să purtați responsabilitatea activității Secției de Științe Medicale de pe lângă Academia de Științe a Republicii Moldova, poziție de pe care v-ați impus drept un cadru principal, exigent dar și deschis colaborării.

Vă remarcăm, domn profesor, și în vâltoarea vieții publice parte din care face întreaga Dvs carieră.

Sunteți la un răboj important de viață, dar aveți toate temeiurile să Vă considerați împlinit, de aceea Vă dorim din toată inima să ne bucurați și de acum încolo decenii în șir cu noi realizări, să fiți sănătos și să Vă lumineze dragostea celor apropiați inimii Dvs.

*Semnez cu toată considerațiunea
în numele meu și al colectivului
de colaboratori ai Institutului de Cardiologie
membru coresp. al AȘM,
prof. universitar*

Mihail POPOVICI

MULTSTIMATE DOMNULE
profesor Gheorghe BACIU

În ziua Jubileului D-stră de 70 ani, colectivul Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă Vă aduce sincere și cordiale felicitări.

*Reperul frumoasei vârste semnifică foarte mult pentru istoria medicinei naționale. Ca discipol a renumiților „dascăli” și profesori de ramură din USMF „Nicolae Testemițanu”, ați îmbrățișat și v-ați afirmat cu mare ardoare în una din cele mai grele discipline a sistemului de sănătate – „Medicina legală”. Disciplină, principiul de baza a căreia s-ar putea reda prin aforismul – **A CUNOAȘTE TRECUTUL VIETII UMANE PENTRU A PREVENI și PREȚUI VIITORUL**. Doar numai prin trăsăturile puternice de caracter, de care dați dovadă puteți înfrunta laturile sumbre și crude ale vieții cu care Vă întâlniți zi de zi. Posibil doar cei mai curajoși, exigenți și principiali medici și savanți de breaslă pot merge pe calea aleasă de Dvoastră. Iar, educația și instruirea tinerilor specialiști, pe care o profesăți cu dăruire, ține de mărinimia Dvoastră și dragostea de viață.*

Ne bucură mult că în această Zi Jubiliară suntem alături de DVS. De asemenea, prețuim mult eforturile exigente, pe care le depuneți, orientate fiind spre îmbunătățirea calității asistenței medicale acordate populației. În această zi remarcabilă din viața Dumneavoastră vă dorim multă, multă sănătate, bucurii și noi succese în munca nobile.

Ion Bahnarel
Director general al CNȘPMP,
Medic șef sanitar de stat al Republicii Moldova,
dr.med.,conf.universitar

**Multstiminate Domnule,
Gheorghe BACIU !**

Leșii din vatra pitorească Bălți, nordul republicii, și rămânând pentru totdeauna fidel poporului, ați devenit peste ani un strălucit reprezentant al medicinei moldave : doctor habilitat în medicină, cu obținerea înaltului titlu de profesor universitar, șeful catedrei Medicină Legală a USMF „N. Testemițanu”, directorul Centrului de Medicină Legală de pe lângă MS PS.

Fiind crescut și educat într-o familie, cu bogate tradiții spirituale, unde orientarea destinului a fost medicina, la fel ca și ceilalți frați și surori, ați realizat visul vieții Dumneavoastră și a părinților. Va-ți închinat viața și talentul dumnevoastră celor care muncesc, ați demonstrat alege aptitudini ale unui OM cu trup și suflet dedicat medicinei, ați combinat experiența de muncă cu înalte calități ale unui mare și ilustru savant în medicină, pedagog de nivel universitar și specialist de vază în medicina legală, contribuind astfel la nobilul și anevoiosul lucru de formare a viitorului în medicină.

A acțiunile și planurile Dumneavoastră denotă un mare interes și pasiune pentru destinul societății științifice și medicale din Moldova. Calitățile DVȘ, recunoscute de cei care Vă cunosc, sunt generozitatea și capacitatea de a pune în slujba profesiei toate cunoștințele posedate. Aptitudinile de ilustru specialist în medicină, de OM cu alege calități morale au permis devenirea Dumneavoastră ca personalitate notorie de mare valoare. Măiestria de pedagog și orator talentat pe care o posedați v-au adus aprecierea multor generații de studenți, medici, juriști, colegi de serviciu.

Valoarea lucrărilor Dumneavoastră științifice sunt apreciate înalt în cadrul discuțiilor la multiple Congrese, Simpozioane și Conferințe naționale și internaționale de specialitate, fapt ce demonstrează o înaltă ținută profesională și omenească.

Sunteți o personalitate puternică, puteți îmbina liricul și civicul, meditația și opinia, astfel, reușind să demonstrați că talentul și dorința găsesc împlinirea și ating înălțimea așteptărilor. Îmbinați armonios profesia de remarcabil medic legist, atât teoretician, cât și practician, un talentat pedagog, un minunat lector și îndrumător al tineretului. Sunteți și rămâneți un adevărat model de existență și vocație pentru tineret.

Vă bucurați de o meritată popularitate printre colegi și în toată lumea savantă a republicii, exemplul DVȘ îi ajută pe cei din jur să distingă binele de rău, frumosul de urât, să iubească adevărul, să respecte oamenii, făuritori ai bunurilor materiale și spirituale.

Toate cele menționate au dat deplinul sens zilei minunatului Dumneavoastră jubileu de 70 de ani, zi, care a adunat o mulțime de prieteni și colegi care Vă cunosc, Vă respectă și Vă iubesc. Puțini vor fi cei, care astăzi, în ziua frumosului jubileu, nu Vă admiră bogatul curs al vieții și nu Vă încheamă la noi și fascinante realizări.

Vă urăm mulți ani înainte, ani plini de sănătate, de noi cuceriri și noi performanțe, iar cei din jurul Dumneavoastră să Vă răspundă cu întotdeauna: prin bunăvoință, înțelegere și dragoste.

Cu cele mai înalte considerațiuni,

Director general INN

OZEA RUSU

02 octombrie 2006

ONORAT DOMN GHEORGHE BACIU

Colectivul IMSP Spitalul Clinic de Traumatologie și Ortopedie în ziua frumoasă de jubileu este împreună cu Dumneavoastră, exprimându-vă cele mai calde sentimente, împărtășind bucuria pe care o aveți la celebrarea acestei sărbători.

Ne bucurăm mult că acest frumos jubileu îl împliniți în plină sănătate fizică și intelectuală.

Primii pași în activitatea profesională au fost efectuați în funcție de șef al punctului medical din comuna Răcărița r-nul Rîșcani.

Anii de studii la Universitatea de Medicină au născut Om-Doctor-Savant.

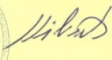
Ați trecut prin multe trepte profesionale: felcer, medic, , doctor habilitat în medicină, profesor universitar, șeful catedrei Medicină Legală a USMF „N.Testimețeanu” și directorul Centrului de Medicină Legală.

Toată activitatea Dumneavoastră în calitate de medic-savant-pedagog a fost întodeauna deosebit de fructuoasă și servește drept exemplu de urmat pentru cei cu care colaborați.

În această zi remarcabilă vă dorim mulți ani și mult bine, sănătate, prosperare și succese, realizări frumoase în toate problemele vieții și activității profesionale.

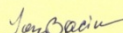
La Mulți Ani!

Medic șef
al IMSP SCTO

N. Mihul

Președintele
Sindical al IMSP SCTO

I. Baciu

ISSN 1810-7141

Revistă
științifico-practică
și informativă de drept

rationes ad litem decidendum

AVOCATUL POPORULUI

1-2/2007

Locul dlui Gheorghe BACIU în Republica Moldova este unul aparte, inconfundabil. Teascul celor 70 de ani de zămislire, afirmare și proiecție a spiritului său creator a scos la iveală o consistență absolut uimitoare, ca volum, profunzime psihologică a trăirilor, vizionarism și diversitate de gândire.

Spirit eminentamente independent, lucid și avid de cunoștințe, dl BACIU a devenit expresia emblematică a întregii societăți profesionale din Moldova, expresie care se regăsește în conștiințele și viața spirituală a tuturor generațiilor de juriști.

Om de o rară omenie și selectă cultură.

Savant: doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar; șeful Catedrei Medicină Legală de la USMF "Nicolae Testemițanu".

Director al Centrului de Medicină Legală.

Avocat de onoare al Baroului Avocaților din Republica Moldova.

Distincție de stat

BREVET

nr. 1611

**Prin Decretul Președintelui
Republicii Moldova**

nr. 1173-IV din 14 iunie 2007

Domnului Gheorghe Baciu

i s-a conferit Ordinul
“Gloria Muncii”

însemnul nr. 0901

Președintele Republicii Moldova

Președintele țării îmi înmânează Ordinul

Felicitări din partea Centrului de Medicina Legală și catedrei cu ocazia decorării

EPILOG

*Am strălucit puțin și în prezent,
Apoi neapărat voi trece în trecut,
Așa cum toți, nevrând, se duc,
De pe acest etern pământ.*

În memoria celor care mi-au dat viața, vă jur că am muncit mai bine de jumătate de secol dezinteresat, cu dragoste și stimă față de oameni, dar am trăit așa cum mi-a fost destinul. Am înțeles bine că fără muncă nu obții succese, iar talentul dispare vertiginos; diletantul distruge, iar gospodarul înțelept făurește, fără vorbe goale.

Acum, când am depășit vârsta septuagenară, rămân ferm convins că am moștenit de la străbuni și părinți poate că tot ce aveau ei mai bun. Altfel nu aș fi putut să trec prin toate greutățile și suferințele pe care le-am avut de suportat pe parcursul vieții. Mulțumesc bunului Dumnezeu că m-a protejat în clipele de grea cumpănă și mi-a permis mai mult timp să supraviețuiesc pe acest frumos pământ împreună cu cei dragi.

Mă închin în fața părinților pentru viața pe care mi-au dăruit-o și munca depusă cu jertfire de sine, pentru că m-au susținut întreaga lor viață. Regret doar pentru greșelile comise neintenționat, de momentele când nu am putut fi alături de

părinți, copii și cei apropiați, ca să-i ajut în deplină măsură, după cum au meritat. Prea târziu mi-am înțeles greșeala: m-am sacrificat prea mult activității profesionale în detrimentul familiei, sănătății și educației copiilor mei. Puteam s-o evit, întrucât aprecierea oricum ar fi fost una și aceeași.

Mi-am început calea rodnică în medicină cu studiile la Școala de Felceri și Moașe din orașul natal. Analizând retrospectiv activitatea neîntreruptă în domeniul medicinei practice, pedagogice și științifice pe parcursul celor peste 55 ani, sunt sigur că aș fi făcut mai multe fapte prețioase. În mare măsură, sunt satisfăcut și pentru acele modeste realizări, pe care le-am obținut, în ciuda tuturor obstacolelor și condițiilor precare de viață. Posibil, tocmai numeroasele piedici din exterior și neajunsurile economice, care m-au însoțit din fragedă copilărie, m-au învățat să prețuiesc mai bine ceea ce am izbutit cu greu. Incontestabil este că forța motrice, care m-a ajutat să avansez pe făgașul vieții, a fost doar munca perseverentă și prin sacrificare de sine.

Scopul actualei lucrări este de a prezenta unele informații despre neam și familia mea. Este cert că evenimentele istorice nu pot fi ascunse sau falsificate, chiar și de cel mai mare demnitar sau om de stat; ele trebuie redată obiectiv, iar fiecare om are dreptul la propria părere. Descrierea unor relații cu contemporanii mei are un caracter constatat, fără intenția de a li se leza demnitatea. Pot spune doar că îi compătimesc pe acei care își supraapreciază valoarea, abordează dreptatea pornind de la interesele personale și deseori prin declarații nejustificate. Totodată, respect discrepanța dintre părerile adversarilor și le susțin pe cele care, în viziunea mea, sunt corecte și corespund realității.

Pentru mine a devenit evident că relațiile dintre generații, în mare măsură, sunt asemănătoare pe parcursul mileniilor. Fiecare generație are specificul său irepetabil, dar, totodată, și asemănător cu altele. Povățuitoare, în această

ordine de idei, sunt și unele afirmații care s-au păstrat încă din antichitate.

Spre exemplu, pe un vas babilonean din evul III î. Hr. scria: „Tineretul contemporan este corupt la infinit, înrăit și nepăsător. El niciodată nu va fi asemănător tineretului de altădată. Generația tânără de astăzi nu va putea păstra cultura noastră”. Un filosof egiptean scria: „Eu nu cred în viitorul țării noastre, dacă actualul tineret va prelua conducerea în mâinile sale, fiindcă acest tineret este insuportabil, intolerabil, pur și simplu îngrozitor. Posibil, în curând se va termina viața pe pământ”. Încă în sec. IV-III î.Hr., Socrate spunea: „Tineretul nostru preferă luxul, este prost educat, râde batjocoritor de șefi, nu stimează deloc persoanele în vârstă. Copiii contemporani au devenit tirani. Ei nici nu se ridică în picioare, când intră un om în vârstă; nu ascultă părinții. Mai simplu, sunt foarte răi”.

Îmi permit să afirm că aceste vorbe milenare sunt asemănătoare cu expresiile auzite de la unii conviețuitori de ai noștri, pe care eu le consider nefondate. Cred în absoluta capacitate a tineretului, a fiecărei generații în parte, în contribuția lui la dezvoltarea continuă și progresivă a societății, indiferent de etapa istorică.

Recunosc, generația mea a fost impusă să accepte educația regimului de atunci și să se conducă de proverbul: „*Capul plecat sabia nu-l taie*”, fără să cunoască a doua parte a lui: „*...dar nici soarele nu vede*”. Influența acestui regim antieducațional (de îndobitocire) se mai resimte încă în comportamentul unor supraviețuitori, mai ales în relațiile lor cu generația tânără.

Povața mea privitor la cele două generații de vârste opuse, care conlocuiesc în aceeași perioadă istorică, rezultă din posibilitățile fiziologice de recepționare sau abordare a proceselor care au loc, din nivelul de dezvoltare al societății în perioada dată, în funcție de particularitățile vârstei respective.

Celor mai în vârstă le recomand: „Dovediți-vă dreptatea fără a demonstra supremația față de convorbitor; această atitudine te va înălța și vei fi acceptat. Nu-i încurcați tineretului, dacă nu-l puteți ajuta, luminați-i calea, oferiți-i posturi adecvate capacităților respective, demisionând la timpul convenit și cu cinste, nu așteptați să vă împingă cineva. Nu uitați că sănătatea este bogăția vieții dumneavoastră. Și că suntem apreciați atâta timp, cât mai putem să fim de folos societății”.

Am încredere în capacitățile generațiilor tinere, capabile de transformări benefice ale societății. M-aș bucura mult, dacă tineretul de azi și-ar educa urmașii prin altoirea curajului sănătos, a demnității personale și a tăriei de caracter. Vom avea o generație care se va pronunța ferm împotriva fenomenelor negative, mai cu seamă de dezbinare a neamului și a societății; va spune un „nu” categoric și prompt nedreptății, stărnirii și falsificării istoriei noastre.

Rămân în suflet cu tradiționalul meu credo – lupta, iertarea și iubirea. Sunt un om optimist: vreau să muncesc, să-mi îndeplinesc obligațiunile și datoriile (după puteri), să mă bucur de succesul celor apropiați și ale discipolilor mei, să fiu cât mai aproape de copii și nepoți. ...Și îmi voi aștepta cu răbdare strănepoții de la nepoțelul Gabriel.

Cuprins:

Curriculum vitae	4
Baștina și originea neamului	8
• Plaiul natal	9
• Arborele genealogic pe linie paternă	13
• Arborele genealogic pe linie maternă	20
• Părinții și urmașii lor	29
Copilăria și anii adolescenței	46
• În cuibul părintesc	47
• Începutul învățaturii la școală	53
• Calvarul foametei	58
• Iapa Leolea – personaj simbolic	64
• Prima călătorie la Chișinău	67
• Perioada deportărilor	69
• Studiile la Școala de Felceri și Moașe	71
• O excursie la Leningrad	78
• Serviciul militar	80
Studiile la Institutul de Medicină	84
• Cum am cunoscut Institutul de Medicină și Chișinăul	85
• Primii ani de studii la facultate	88
• O excursie în orașul Moscova	97
• Ultimii ani de facultate	99
• Nikita Hrușciiov – oaspete al Chișinăului	107
Familia și viața personală	110
• Întemeierea familiei	111
• Declinul stării de sănătate	121
• Susținerea tezei de doctor în medicină	123

• Năpasta dă buzna necruțător	125
• Excursia în Germania Democrată	130
• Intervenția chirurgicală și perioada postoperatorie	132
• Călătoria în Cehoslovacia și Ungaria	135
• Fondarea unei noi familii	137
• Tratamentele în sanatoriul „Codru”	144
• Nenorocirile se țin lanț	150
• La odihnă în Turcia și Bulgaria	157
• Copiii și nepoții – unica mângâiere	161
Lucrul pedagogic, colegii și elevii	173
• Activitatea la catedra medicină legală (1963–1985)	174
• Pregătirea pedagogilor în domeniul sportului	190
• Revenirea la medicina legală	196
• Instruirea viitorilor juriști	203
Activitatea științifică	207
• La început de cale	208
• Model de cercetări experimentale	215
• Istoria realizării a două teze de doctor habilitat cu o singură susținere publică	222
• Îmbinarea cercetărilor științifice cu activitatea sportivă	229
• Fondarea școlii autohtone de medicină legală	232
• Colaborările științifice	244
• Deplasarea științifică în Africa	248
• Bilanțul activității științifice	250
Practica profesională și organizatorică	256
• Începutul activității medicale	257
• Practicarea medicinei legale	260
• Conducător al serviciului medico-legal din Moldova	278

Înaintașii, dascălii și prietenii	291
• Înaintașii neamului	292
• Dascălii universitari	306
• Colegii de facultate	315
• Prietenii și apropiații sufletului meu	330
Festivități și crâmpoie jubiliare	340
• Împreună cu cei dragi	341
• Jubileul de 70 ani	346
• Distincție de Stat	364
Epilog	366
Povață celor dragi	370

Com. 9820

Î.S. Firma editorial-poligrafică „Tipografia Centrală”,
MD-2068, Chișinău, str. Florilor, 1
Tel. 49-31-46, 43-03-67, 43-03-60

Povață celor dragi

*In anul când apari pe lume,
Îți pare floare la ureche,
Dar viața te învață multe,
Să treci obstacole-n pereche.*

*Acceptă o purificare sufletească,
Încearcă ura să o depășești,
Iar fapta răzbinării este de prisos,
Eu va distruge tot ce e frumos.*

*Nu încerca să ceri mai mult
Decât un om are nevoie,
Prin muncă făurește-ți viitorul
Și vei obține tot ce ți-ai dorit.*

*Deci, bucură-te de clipele trăite,
Bucură-te de tot ce ai văzut,
Bucură-i pe oamenii de suflet,
Cu care viața-ai petrecut.*

*Dar cel mai mult aș vrea să știu,
Doar două lucruri importante:
Ce bun lăsat-ași pe pământ?
Și ce mai fac băieții tatei?*

Gh. Băciu